

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Gunnar Sandfeld Søllerød - som det var engang

4. samling

Søllerød
som det var engang

Udgivet med støtte af
Søllerød Kommune
og
Sparekassen for Lyngby og Omegns Fond

Gunnar Sandfeld

Søllerød som det var engang

IV. SAMLING

En Rundvandring i Trørød og Omegn

O, den herlige Omegn! I Sandhed, jeg veed ikke, hvilken af alle de skønne Egne, i kortere og fjernere Afstand fra Hovedstaden, som jeg har faaet at see, jeg helst skulde vælge til mit Opholdssted. Alle have de noget saa romantisk og baade fra Naturens og Konstens Side saa indtagende ved sig, at man ikke kan see sig mæt derpaa.

Stephan Jürgensen

»Frugter af mit Otium« – 1834

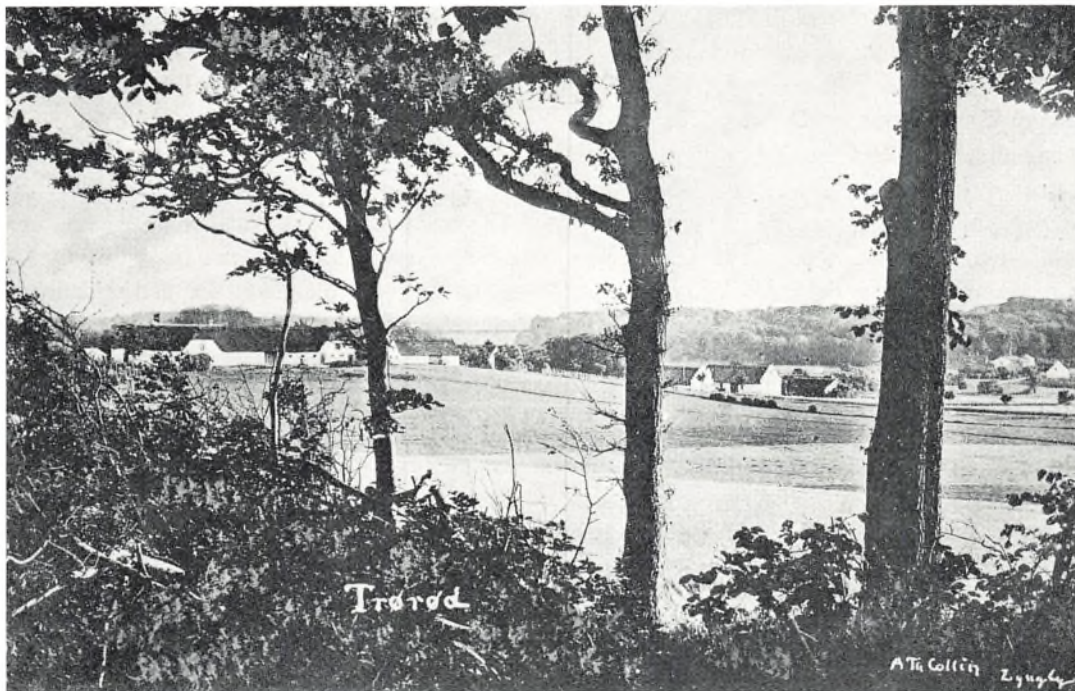
1-3 Trørød by var endnu til hen ved omkring århundredskiftet – ja længere endnu – en rigtig sjællandsk landsby med 5 smukke gamle gårde liggende i tæt rundkreds og omgivet af idylliske stråttækte bindingsværkshytter for husmænd, landarbejdere og landsbyhåndværkere. Gårdenes officielle betegnelser var: matrikel 2a, 3a, 4a, 5a og 6a af Trørød by, men mand og mand imellem kaldtes de blot: enkefru Christoffersens gård, Niels Petersens gård, Ole Jensens gård, enkefru Larsens gård og dyrlægens gård, og først ret sent blev det almindeligt at kalde dem: »Lindevangen«, »Langagergård«, »Krogholmgård«, »Trørødgård« og »Dyrlægegården«. Når vi alligevel overalt i det følgende konsekvent anvender disse navne, er det altså for lange perioders vedkommende lidt af en »falsk varebetegnelse«; men enhver vil let kunne indse, at det er det mest praktiske.

Uden for denne oprindelige landsby var der ved år 1900 ikke megen bebyggelse endnu. Mod nord lå de åbne marker under Lindevangen, Langagergård og Krogholmgård. Langs vejen mod Gl. Holte var der nok enkelte huse, men bebyggelsen sluttede med Kogsbølles bryggeri og Købkes gartneri. Og ved Vejen mod Vedbæk, der adskilte Lindevangens og Dyrlægegårdens jorder, lå midt i en åben strækning mellem byen og Trørød Hegn tømremester J. Christensens ejendom og helt henne ved skoven en villa, som tilhørte pianofabrikant Conrad Møller (firma »Hornung & Møller«). Det var det hele. Men de afgørende forandringer var da ikke så langt borte.

Hidtil havde det københavnske landliggeri hovedsagelig begrænset sig til de eksisterende gårde og huse i byen. Allerede ved forrige århundredes midte havde f. eks. den senere berømte admiral *Eduard Suenson*,

sejrherr fra Helgolandslaget i 1864, jævnligt med sin familie slået sig ned for sommeren på Krogholmgård. I 1860erne indlogerede den kendte litterat og tekstkritiske klassikerudgiver *Fr. Liebenberg* sig i et af de små huse på Trørød gade (hvilket, vides ikke), hvor han befandt sig som fisken i vandet; den »støvede« skrivebordslærde var nemlig også et ivrigt friluftsmenneske og en adræt gågænger, der kunne gå sine unge venner dødtrætte under daglange strejftog i den underskønne omegn. Fra slutningen af 1880erne var gennem en årrække slotspræsten ved Christiansborg slotskirke *A. S. Poulsen* (senere biskop i Viborg) og hans familie faste sommergæster på Trørød gade, og i 1890erne begyndte birkedommer *Carl Valeur* sine årligt tilbagevendende sommerophold på »Lindevangen«, senere afløst af grosserer *Birger Christensen* med familie.

Digterpræsten *Edv. Blaumüller* (»et af disse digternavne, der er mere glemt end det egentlig har fortjent«) ejede i mange år (1889-1910) det lille hus på matr. 22, som nu, efter en brand i 1952, er blevet til købmand Engell-Nielsens forretningsejendom (Trørødvej 67), og tilbragte alle sine somre her. Etatsråd *I. G. Rohde* købte i 1902 »Trørødgård«, hvor han hver sommer havde bolig i den ene ende af det lange smukke stuehus (jvf. fig. 19). Og i 1903 købte sceneinstruktør *Julius Lehmann* den gamle Trørød skole, som var blevet ledig ved opførelsen af en moderne kommuneskole i Vedbæk. Han havde året forud mistet sin unge hustru, skuespillerinden Agnete Lehmann f. Hartmann (en datter af komponisten Emil Hartmann) og – helt slået ud derved – søgt et sted, hvor han kunne krybe i skjul med sin sorg og sit savn. Den helse for sine nerver, han havde håbet og ventet at finde på denne idylliske plet, fandt han da også, men

1 Trørød by o. 1900 set fra Trørød Hegn mod sydvest med Kohaveskoven i baggrunden. Til venstre »Lindevangen«; midt for skimtes lidt af »Langagergård«, og neden for bakkedraget ligger »Krogholmgård«. Sandbjergvejens trækroner ses i række hen over åbent agerland. Ude i baggrunden til højre: Holtegårds Bryggeri

ugift forblev han resten af sine dage. I 1918 solgte han stedet til antikvitetshandler H. Falck Rasmussen (jvf. under fig. 38-40).

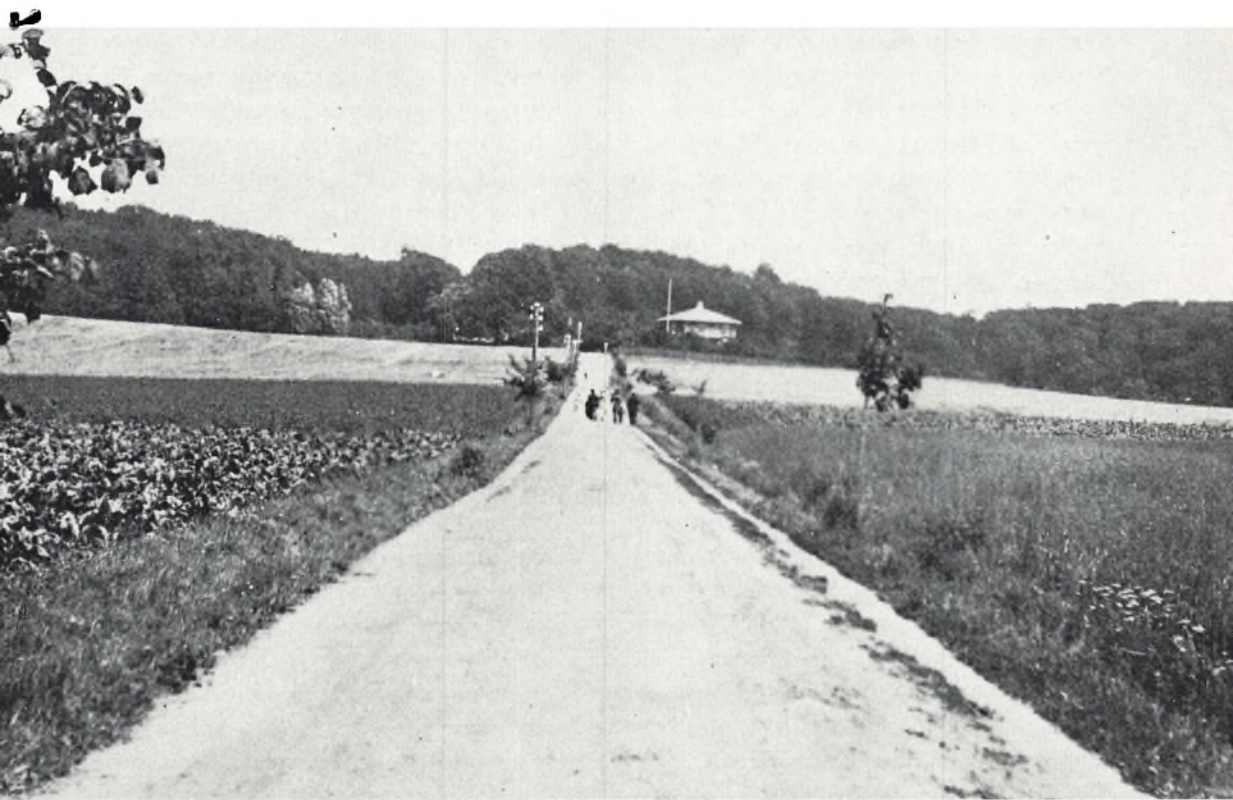
Før Kystbanens og Lyngby-Vedbæk banens anlæg havde flere af landliggerfamilierne i Trørød et ganske stort problem med deres skolesøgende børn. Man flyttede ud i maj, men skoleferien tog jo dengang først sin begyndelse et godt stykke inde i juli, og det vil altså sige, at de drenge, som gik på latinskole i København, hver eneste dag i al den tid måtte følge pligtens kedsommelige bud. For dem, der var selvkørende med let vogn og enspænder, var det naturligvis ikke så vanskeligt. Men for de øvrige – og til dem hørte f. eks. pastor A. S. Poulsens drenge – var der ingen anden mulighed end den hver morgen tidlig at løbe i småtrav ned gennem Trørød Hegn til dampskibsbroen i Vedbæk og derfra lade sig skufle videre sydpå af den først afgående hjuldamper – med mellem-landinger i Skodsborg, Bellevue og Tårnbæk. Hjemturen på samme måde i modsat rækkefølge. Sommerferien gav et lille pusterum; men fra o. 20. august til o. 15. september måtte strabadserne gentages, så det har nok været med nogen lettelse, at disse drenge har imødeset den endelige tilbageflytning til hjemmet i København. Men forøvrigt ynker vi dem sikkert meget mere, end de selv gjorde. De var godt vant med at bruge benene og tvivlede vel heller ikke om, at det var sundt.

Den landlige mangel på hygiejne og andre bymæssige bekvemmeligheder måtte disse tidlige landligger affinde sig med. Deres sartere og mere fintfornemmende venner og bekendte inde i staden rynkede da også frygteligt på næsen, og vittighedstegnerne havde travlt med at satirisere over »landliggerens glæder og nydelser«. Megen munterhed vakte f. eks. en tegning af en ung stu-

dent, der liggende med hænderne under nakken op ad taget på et svinehus ved en mødding begejstret sendte himlen sin lovprisning af den herlige friske landluft.

Ind i det nye århundrede var imidlertid de successive udstykninger af jorderne til Trørødgård, Dyrlægegården og Krogholmgård begyndt. Moderne villakvarterer bredte sig mere og mere ved Frydenlund Stationsvej (den nuv. Frydenlundsvejs begyndelse, anlagt i 1899 i forbindelse med Lyngby-Vedbæk banen), Trørødvejs sydøstside (mellem byen og skoven) og den daværende Frydenlundsvej (senere kaldt Caroline Mathildesvej). Og langt ude nordefter ad Sandbjergvejen (idag kaldt Krogholmvej) rejste sig de første huse i »forstaden« Nyvang.

Om grotid vidnede også dannelsen af *Trørød Grundejerforening* (12/9 1907) og Nordre Birks Tidendes kommentar hertil: »Arbejdet bliver sikkert ikke ringe, når man erindrer den hurtige udvikling, som Trørød befinder sig i.« Initiativtageren var den foran omtalte tømremester og karetmager *Jens Christensen*, der i 1894, o. 30 år gammel, havde nedsat sig i Trørød, hvor han fra en beskeden begyndelse hurtigt arbejdede sig frem i første række blandt sognets håndværkere, kendt og agtet som en solid og pålidelig mester af »den gamle skole«, en, der »aldrig påtager sig noget uden at fuldføre det til alles tilfredshed« (Søllerød Tidende 1/11 1919). Sit gode og praktiske greb om tingene demonstrerede han tilfulde under sit mangeårige formandsskab i Grundejerforeningen og i sin egenskab af vurderingsmand i Østifterne, og det var derfor så lige til, at han i 1909 også blev indvalgt i sognerådet, hvor han sad i 8 år. Da han i 1917 efter eget ønske trak sig tilbage, blev det ligefrem betegnet som »et tab«. Senere var han medlem af skatterådet (1925-31). Da

2 *Vejen fra Trørød Hegn 1894. Til venstre »Lindevangen«s til højre »Dyrlægegården«s marker. I baggrunden pianofabrikant Conrad Møllers villa (hjørnegrunden, matr. 6e og f, havde han allerede købt i 1884). Skovløberstedet skimtes – med flagrende vasketøj i haven bagved. På græsmarken til højre byggede få år efter tømrermester J. Christensen sin ejendom*

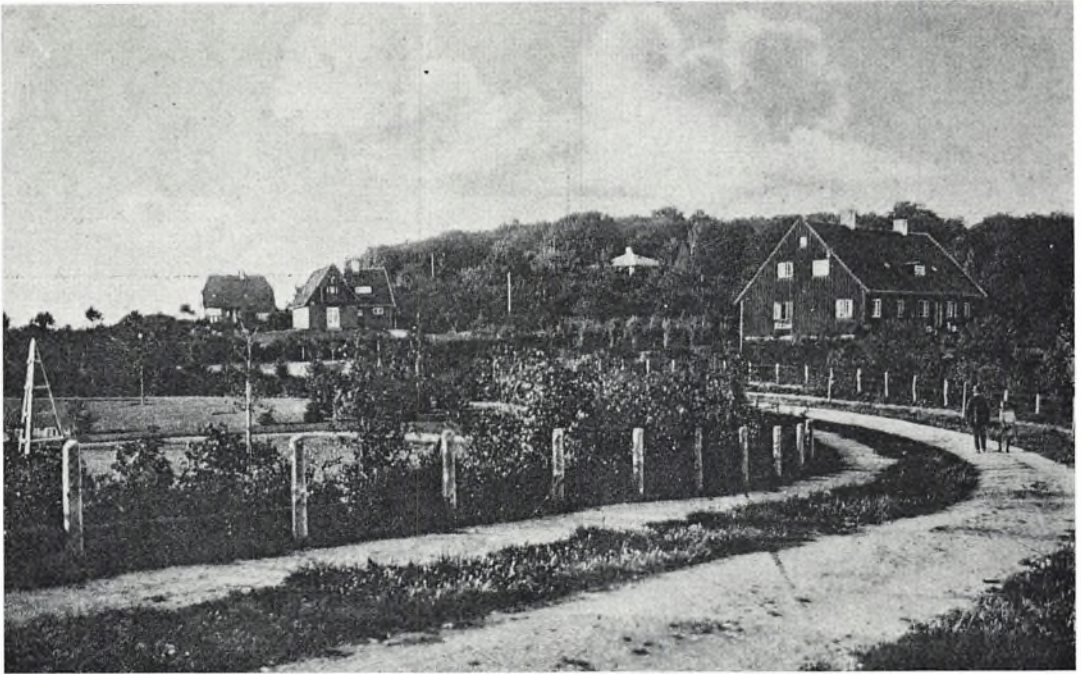
han blev omkring de 70, overdrog han tømmerforretningen til sønnen af samme navn, som endnu idag er virksom.

Det var »store folk«, der samlede sig i den fine Frydenlunds-ende af Trørød, dels som helårsbeboere og dels som sommergæster (den sidste kategori var den talrigeste). Folk, der måtte regnes til »spidserne« inden for handelen og industrien, den højere embedsstand og det frie erhverv. Blandt de ældste og mest trofaste helårsbeboere var den ovenfor nævnte pianofabrikant *Conrad Møller* (i sin tid en kendt og yndet festarrangør, viseforfatter og pudsensmager i Ernst Bojesens ånd og manér, særlig i studenterkredse, samt bidrager til »Blæksprutten«s forgænger »Oldfux«), chefen for den kgl. civilliste, kaptajn *Ravn* (gartner Avnholts første arbejdsgiver her i sognet), kammerherre *Georg Bull* (broder til kong Frederik VIII's adjutant Otto Bull og ivrig lokal grundejerforeningsmand, død 1940 91 år gammel) og vinfabrikant *Harald Heering* (fra det berømte likørfirma; begyndte som lejer på Kastanievej 5, men faldt helt og holdent for Trørød-idyllen og blev snart ejendomsbesidder).

Blandt mangeårige sommerbeboere, som gjorde sig særlig bemærket, kan nævnes i alfabetisk rækkefølge: bog- og papirhandler *Edv. Baastrup* (Østerbrogade), der byggede en villa ved siden af tømmermester J. Christensen, hvor han boede indtil 1906; grosserer Birger Christensen (»Trørødhøj« i Trørødvænge); direktør i De forenede Sukkerfabrikker *Carl Gammeltoft* (en af de store i dansk industris historie) xylograf *F. Hendriksen* (villa på hjørnet af Frydenlundvej og Trørødvænge, i dag beboet af skuespiller Jørgen Reenberg); generaldirektør for skattevæsenet *Michael Koefoed* (»Rønnebo« i Trørødvænge); pianofabrikant *Fred. Møller*

(broder til Conrad M.) og hans søn, fabrikant *Knud Møller*; fabrikant, ingeniør *Holger Neergaard* (firma Ludvigsen & Hermansen); grosserer, konsul *N. P. Pedersen* (uldfirmaet Bloch & Behrens), om sommeren at finde i villa »Camposenea«, om vinteren i Buenos Aires i Argentina; kgl. skuespiller *Thorikild Roose*, der i 1912 havde bygget sig et nuttekært og meget dyrt moderne-gammeldags hus på hjørnet af Frydenlundsvej og Rosenvej (nu ejet af en datter); fru *Lisbeth Tscherning*, enke efter kirurgen prof. E. A. T. (Trørødvænget 13, nu ejet af vekselerer Peter Birger Christensen); og arkitekt *Fr. Wagner* (villa »Reden«, brodersøn af fru Charlotte Schrøder i Askov og fætter til overretssagfører C. Manthey-Wagner i Nærum), der var skaber bl. a. af talrige store københavnske boligkomplekser og desuden havde tegnet en hel del af sommerhusene her ude i »denne lille idylliske by, hvor der år for år vokser villa op ved villa«, som Søllerøbladet skrev (16/9 1916). Han var også medlem af Søllerød sogns bygningskommission og den, der havde forestået Vedbæk skoles første tilbygning.

Endelig skal her nævnes, at den kendte kunsthistoriker *Th. Oppermann*, (museumsinspektør ved Glyptoteket og fra 1921 direktør for Thorvaldsens Museum) i en årrække havde fast bopæl på sin ejendom »Maglemosegård« lige norden for Trørød Hegn og i den tid tog særdeles aktivt del i kommunens offentlige liv, bl. a. som medlem af sognerådet i valgperioden 1917-21.

3 Villaby gror frem på »dyrlægens mark«. På et areal, som grosserer Birger Christensen, fabrikant H. Heering og generaldirektør M. Koefoed købte i fællesskab, anlagdes vejene Trørødvænge og Rosenvej. Vi er på Rosenvej, der ses svinge op mod Trørødvænge. I forgrunden til venstre ses et stykke af Birger Christensens nyanlagte have, hvor han i 1919 byggede villaen »Trørødhøj«; den store trævilla oppe tilhøjre er H. Heerings og den vinkelbyggede villa overfor M. Koefoeds; bag denne ses en stråtækt sommervilla på Trørødvej, som opførtes i 1915 efter tegning af arkitekt Fr. Wagner, og længst borte ved skoven fabrikant Møllers allerede da alderstegne villa (jvf. fig. 2)

4-8 Trørøds gamle idylliske landsystemning finder vi på smukkeste måde udtrykt i omstående lille pennetegning (fig. 4) af den purunge kunstmaler Otto Haslund fra sommeren 1863. Han og kunstnervennen Albert Price (en dygtig portrætmaler, som dog senere blev mere kendt og skattet som fremragende skuespiller) havde den sommer slået sig ned hos sognefogden i Høsterkøb og gjorde mange studieture dér på egnen med skitsebog og malerkasse. I juni tog de på et længere gæstebesøg hos vennen Fr. Liebenberg i Trørød – »den gamle«, som de kaldte ham (han var fyldt 53), og også her tegnede og malede de flittigt. Trørødidyllen især fortryllede dem aldeles. Hvor Haslund har siddet, da han udførte denne tegning, er ikke svært at se. Det kan ikke være andet end Lindevangens »Røgterhus«, vi har til venstre, og ejendommen matr. 22 (nuv. Trørødvej 67, jvf. under fig. 1-3) vi ser henne i baggrunden. Det stykke af »gaden«, der kommer tilsyne, er gengivet med samme sandfærdighed som alt det øvrige, kan vi forstå af en sognerådsskrivelse af 21/11 1867, hvori det – i anledning af amtsvejinpektørens 117. klage over dens »uforsvarlig slette stand« – hedder: »Gadens Bredde tillader ikke at hverken gjøre Grøft eller Rendesten, men der er nu oprenset saa godt det er muligt, saa Vandet har frit Løb.«

At den unge 19årige akademielev ikke har stræbt efter »fornylse« i sin kunst, men pænt fulgt god gammel dansk tradition, kan man jo nok se. Havde der været et eller andet husdyr med i forgrunden, kunne man såmænd godt ved første øjekast have taget det for en af Thomas Lundbye's dejlige illustrationer til Kaalunds »Fabler«. Og det skal ikke opfattes som en bebrejdelse – tvært imod. Det er en fin lille ting, »en meget dygtigt gjort pennetegning, fyldig og virknings-

fuld i malerisk behandling«, har en kender som xylograf F. Hendriksen sagt om den.

Ser man dybt og indtrængende på dette billede og ligesom lever sig ind i det, begynder snart det indre øre at fornemme alle landsbyens tidlige formiddagslyde (solen står højt i sydøst, viser skyggerne): spurvenes kaotiske palaver i buskadserne, hønse-nes mindelige klukken her og der, køernes sørgmodige duetter med langtrukne »muh« og »buh«, de jernbeslagne vognfælges bløde knasen mod vejgruset og hårde skramlen ind over fjerne gårdspladsers toppede bro-lægning, hjulmandens hamren i værkstedet lige overfor i huset ved det skarpe Rundforbivej-hjørne og de dumpe stød af væverens slagbom henne i huset på matr. 21 (nuv. »Siesta«). Og dernæst melder sig fornemmelsen af aftenstemningen her indenfor i huset, når dagens arbejde er til ende, dørene lukkede og tællepråsene tændt, og man i stilheden kan høre »træbukkens pikken og musetandens gnaven«, medens stueuret »støt og roligt gentager sit snik-snak, snik-snak i kæk protest mod tidens falske røst« – for at tale h. v. kaalundsk.

På matr. 22 ligger stadig et hus – selvom det er et helt andet nu end dengang. Men »Røgterhuset« og grunden, hvorpå det stod, har været ganske og aldeles borte i over tre årtier. Dér, hvor den unge kone i 1863 stod og hængte sin klatvask til tørring på buskenes grene, står bilerne idag i hvidt optrukne båse på Trørød torvs asfalterede parke-ringsplads, og der hvor Haslund sad og tegnede, stryger bilerne fra Kohavevej og Rundforbivej rask ad Vedbæk til.

Hvordan det samme motiv tog sig ud i 1906, ser vi på billedet fig. 5. Fotografen fra Vedbæk har stillet sig med sin kukkasse på trebenet stativ helt på linje med det sted, hvor Otto Haslund 40 år tidligere satte sig

4 *Trørød-idyl ved »Røgterhuset«, 1863. Tegning af Otto Haslund*

med sit tegnebræt, men han har kunnet rykke lidt længere mod øst, fordi der nu er skåret et godt hjørnestykke af hjulmand Fr. Larsens gamle have – en operation, som hjulmanden endelig efter årelang og stædig modstand var gået med på i april 1880 – for en godtgørelse af 80 kr.

Som altid dengang, så snart en fotografkasse viste sig på gaden, er også her alt liv og bevægelse med ét standset og stivnet i undren og betagelse. Selv de snakkende koner langt henne ved Blaumüllers havelåge har for et øjeblik glemt, hvad det var, de ville sige. Den tid er endnu fjern, hvor enhver amatørfotograf diskret og ubemærket kan knipse sit udvalgte motiv med et mikroskopisk kamera holdt op foran det ene øje. Fotografen her har ikke på nogen måde kunnet skjule sin nærværelse, og han har derfor heller ikke undladt at dirigere figuropstillingen. Det ser arrangeret ud – lige som på gammeldags teaterfotografier. Højest sandsynligt har han herset med børnene som en sceneinstruktør med sine statister og anvist dem deres pladser, for at der kunne komme en smuk horisontal gruppefordeling ud over hele billedfladen.

Et majestætisk kastanietræ er vokset op og rækker sin svulmende krone halvt ud over vejen. Vildvin og klemathis kryber rundt om de små vinduer, kravler op ad gavlene og hænger sig over tagryggene i tykke puder. Og blomstrende prydbuske tilslører overalt i højere grad end i 1863 huse-nes linjer og form. Men ellers er idyllen jo den samme, bybilledet uforandret.

Forøvrigt skal man ikke tro *alt* for godt om den gamle landsbyidyl. Den havde så sandelig også sine skyggesider. Livet hængled ikke altid slet så stilfærdigt og harmløst, som de gamle billeder gerne giver indtryk af. Nogle eksempler:

En juninat i 1836 blev »klatremaskinen« på Trørød skoles gymnastikplads totalt molesteret af nogle overstadige fyre, som åbenbart kom fra nattefest og balhalløj i en af de mange smugkroer, der gemte sig i gårde og huse rundt om i sognet, også i Trørød, her var der f. eks. en vis husmand Peder Pedersen, som sognefogden og forstanderskabet havde slemt i kikkerten og i 1850 søgte at uskadeliggøre ved »fornøden anmeldelse« til Nordre Birks politimester.

De »retsindige beboere« forstyrredes meget af alt det natlige uvæsen og larmeri, som forårsagedes af evindelige drikkegilder med pengeødende tærsken i kortene og løssluppen dans, tit efterfulgt af vilde horerier i lader og udhuse. Og sogneforstanderskabet følte sig afmægtigt. Det havde i »Anordning om Landcommunalvæsenet af 13. August 1841« fået pålagt at bidrage til at »fremme og opretholde god Politie Orden«, hed det i en skrivelse til politimesteren, assessor Norman 7/1 1842; men så måtte man rigtignok også anmode Hans Nåde om at give formanden underretning om, hvilke tilladelser han havde givet sognets ungdom til at holde dans m. m., så der kunne føres lidt kontrol med, om nogen ulovligt benyttede en given tilladelse for én aften til to nætters lystighed. Og at denne henstilling ikke var ubegrundet, fik politimesteren meget hurtigt beviser for, idet sognefogden et par dage efter kom under vejrs med, at der hos murer Bigler i Nærum natten til mandag d. 4. januar havde været afholdt en meget støjende »dans og lystighed«, hvortil »entreprenørerne«, et par karle fra Attemosegård og Chr. Rasmussens gård (Nærum), afgjort ikke havde erholdt tilladelse, hvorfor man også anmodede om at få »de Vedkommende tiltalte og straffede«.

Nytårsnat det følgende år var det rent

5 Trørød-idyl i 1906. Samme motiv som på fig. 4

galt med grovkornede løjer og spektakler i Nærum og Trørød. Navnlig var der blevet skudt voldsomt omkring huse og gårde, »hvorved Beboernes Ro var blevet forstyrret og Bygningerne udsatte for Ildfare«, og blandt de skyldige blev den 41 årige Ole Saxesen fra »Langagergård« af rygtet udpeget som en af de værste ballademagere.

Også om dagen forstyrredes gadefreden jævnlige af fulde folk, gerne ledigtgående subjekter under den offentlige fattigforsorg. Mest afsky vakte subjekterne af kvindekøn; de var også tit de frækkeste. Kendt og frygtet overalt i midtsognet var f. eks. »fruentimmeret« Ida Eiberg fra Nærum. »Hun er drikfældig og navnlig i beruset Tilstand ustyrlig,« hedder det i en skrivelse til Nordre Birk 24/7 1870, »gjør ofte Skandale paa offentlig Gade, overfalder Folk af alle Samfundscasser med de værste Skjældsord og forstyrrer saaledes den offentlige Orden. Sogneraadet har ikke noget Middel til at forhindre dette og tillader sig derfor ærbødigst at anmelde Sagen, idet det tilføjes, at Ida Eiberg tidligere har været indsat i Tvangsarbejdsanstalten, hvor hun formentlig paa ny turde være at anbringe.« Og mindst lige så problematisk var enken Ane Marie Carlsen af Trørød, som man havde haft et så utroligt hyre med på fattighuset i Søllerød (»Drewsens Hospital«), at man i maj 1873 brat – og uden at indhente politiets samtykke – ekspederede hende til den amtslige Tvangsarbejdsanstalt. Politimesteren forlangte omgående sognerådets erklæring i sagen, og den fik han: »Hun er et aldeles forfaldent Fruentimmer, som – saa snart hun kom udenfor Fattighuset – gik ud paa Tiggeri, hvorved hun ofte paa en meget uforskammet Maade faldt Folk til Byrde. Saasntart hun havde tigget sig nogle Penge sammen, begyndte hun at drikke Brænde-

vin, indtil hun blev aldeles beruset, blev da ustyrlig eller fandtes liggende i de uanstændigste Stillinger i Grøften ved Landevejene og maatte bæres hjem.«

Et rent kors for hele midtsognet blev også en ung slagtersvend fra Nærum, der, når han var ædru, var skikkeligheden selv, men når han blev fuld – og det blev han så at sige hver dag – gik fuldstændig amok. I Amtsavisen vrimler det i 1870erne år ud og år ind med lange og detaljerede beretninger om hans vilde eksesser: hans evindelige vælten sig ind på sagesløse folk med »tæv« og »skaller« – på åben gade eller på kroer og restaurationer (som lukkes for ham, den ene efter den anden, ved politiets mellemkomst), og hans indtrængen i forskræmte folks aflåsede huse gennem søndersparkede døre eller smadrede vinduer og blinde knusen af alt, hvad han støder på, indtil folk får sig rottet sammen i tilstrækkelig mængde og tildeler ham så mange læsterlige prygl, at han må en lille tur på hospitalet. Det er såmænd helt vemodigt at læse om, for fyren var nemlig identisk med den brave Valdemar, vi før har truffet som en glad og lystig skoledreng i Nærum gamle skole (3. samling s. 48).

De små huse i Trørød var heller ikke alle lige idylliske at skue. Bag de maleriske gadehuse kunne man finde fattigmandshytter liggende i et lavt krat af brændenælder og stift græs med råddent og hullet stråtag, sammensunken rygning og afskallede, revnede lervægge. Her boede bl. a. mange enker og forladte hustruer i yderste armod. Hvad sådanne ulykkelige menneskers samlede ejendele kunne indskrænke sig til, fortæller en af fattigvæsenet foretaget registrering i 1869: »Peter Frederiksens Enke 1 Bord, 2 Kjøkkenskabe, 1 Stol, 1 Sofa, 1 gl. Dyne med Halm, 1 Vaar (Overtræk). Mogens

6 Kostalden på »Larsens Minde« (over for »Røgterhuset«), fot. 1894

Jørgensens Enke 1 Seng, 1 Dyne, 2 Hovedpuder, 2 Lagener, 1 Kommode. Jens Nielsens Enke 1 Seng, 2 Dyner, 1 Hovedpude, 1 Dragkiste, 3 Stole«. Det var enker efter arbejds mænd og daglejere. Småhåndværkernes enker var dog lidt mere »velhavende«: »Maler Høfts Enke 1 Dragkiste, 1 Klædeskab, 1 Bord, 1 Sofa, 2 Stole, 8 Skilderier, 1 8-Dages Stueuhr, 1 Seng, 2 Dyner, 2 Hovedpuder«.

Selv de »pæne steder« ved gaden kunne skæmmes stygt af triste udhuse og uhumske »lokum«s-huler. Se f. eks. på billedet fig. 7, hvilke prosaiske og skidne tjæreparædler i fortrampet have bag billigt og pjusket stakit der – så sent som i 1940 – åbenbarede sig, når man, efter at have passeret det poetiske »Røgterhus«, kom til »Knøsehuset« ved vejsvinget. Dette hus, som nu på det sidste fungerede som udsalgsbod for antikvitethandler Falck-Rasmussen, skulle efter sigende lige som »Røgterhuset«, være bygget af gårdejer Christoffer Nielsen på »Lindevangen« (se teksten til de næstfølgende billeder). Det er dog næppe troligt, efter som allerede matrikelskortet 1810 tydeligt angiver et hus både på Knøsehusets og de to – i det følgende omtalte – nord for liggende »Lindevangshuse«s plads; kun Røgterhuset savnes endnu her, og det kan derfor meget vel tænkes, at det er bygget af Christoffer Nielsen. Selve navnet »Knøsehuset« stammer uden tvivl også fra hans tid og er vel sådan at forstå, at huset har været bestemt for ganske unge daglejere.

I sidste halvdel af 1890erne blev det imidlertid bolig og indkvarteringssted for en del af de mange udensogns hjemmehørende arbejdere, der var beskæftigede ved anlæggene af Kystbanen og Lyngby-Vedbækbanen. »Banebørsterne« kaldtes de – og det ikke for det gode. Det var folk, der kun

havde en eneste fritidsinteresse: brændevin, og deres beskæftigelse med den kunne høres over hele det forargede Trørød. Da blev det så som så med Knøsehusets idyl. Det berygtede hus ramponeredes slemt, og trods mange senere lapperier her og der kunne det aldrig mere blive andet end en svært falmet skønhed at se på. Havde man blot kunnet nøjes med at tage det stykke *her* til vejudvidelsen i 1943 (hvilket også var tanken en overgang), havde ulykken næppe været så stor, som den faktisk blev (se nærmere under fig. 45–48).

Som beboere af »Røgterhuset«, hvis østgavl vi ser på fig. 7 tilvenstre (jvf. fig. 5 og 41) husker frk. Rigmor Nielsen, Nyvang, (født 1897) fra sin barndom tydeligt en lille, gammel og kroget forhenværende røgter (fodermester siger vi idag) på »Lindevangen«, som de kaldte »Niels Jyde«, og hans kone Emilie og så (i den anden ende af huset) en, de kaldte »gamle Inger«, og som også i mange år havde tjent på Lindevangen. Ligeledes husker hun »Stryger-Sine«, som boede i det såkaldte »Strygerhus«, hvis stråtag ses lige bag Knøsehuset. Hendes mand havde strøget sten på Frydenlund Teglværk (deraf husets navn og hendes tilnavn), og selv havde hun i mange år arbejdet på Lindevangen – og gjorde det endnu som enke. Hun var en flot og stout kone, fortæller Rigmor Nielsen. Maleren Peter Mønsted, som i 1920erne boede nogle somre i Trørød, lagde straks mærke til hende og gjorde et portræt af hende, der blev udstillet på Charlottenborg. Det vakte røre i andedammen. Hele Trørød fulgte billedets tilblivelse med spændt opmærksomhed, og alle var meget begejstrede over den træffende lighed.

I samme hus boede forøvrigt gennem 4 årtier hjulmand Peder Andersen (søn af den gamle Trørød-smed Anders Jensen), indtil

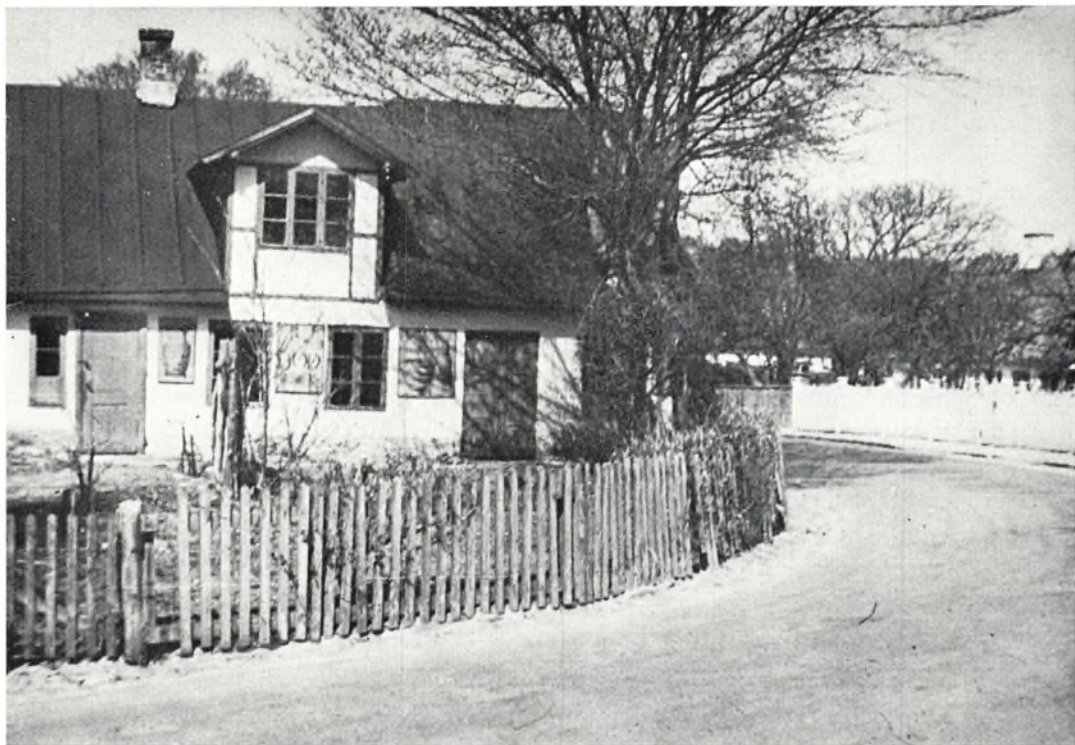
7 Trørødhuse, som forsvandt i 1943. Til venstre gavlen af »Røgterhuset«; bag dette ses »Strygerhuset«, og over dets tagrygning løfter sig taget på »Lindevangen«s stuehus. Fot. 1940

han i begyndelsen af 1890erne flyttede til Stavnsholt (jvf. under fig. 24–25).

Lige øst for »Strygerhuset« og med gavlen ud mod Trørødvej nord for vejsvinget lå det fjerde og sidste af Lindevangshusene, som man kaldte »Skomagerhuset«. Her boede i mange år, både før og efter århundredskiftet, en skomager og træskomand, hvis rigtige navn, Hans Jensen, ingen nogensinde fæstnede sig ved, fordi alle og enhver kaldte ham »Klods-Hans« – et øgenavn, som det åbenbart overalt i landet dengang har været en munter skik at give enhver skomager, der bar fornavnet Hans og skar træsko ud af bøgklodser. Omme i Gl. Holte havde de f. eks. også en »Klods-Hans«. Måske lå der også mindre harmløse hentydninger gemt i øgenavnet, for vores »Klods-Hans« her var nemlig en krøbling, der kun kunne gå ved hjælp af krykker. Engang havde han været stor og overordentlig muskelstærk. Det var, da han tjente som forkarl hos Lars Christoffersen på Lindevangen. Men da han en dag i et væddemål skulle vise, at han kunne bære to tønder rug op ad en stige, brød trinene sammen under vægten, og han styrtede ned og brækkede ryggen. Efter et meget langt sygeleje tog han så fat på at lære sig skomageriet, og det blev han også rigtig god til.

9–12 Gården matrikel 2a af Trørød by, først i nyere tid kaldt »Lindevangen«, lå oprindeligt på den grund, hvor idag »gamle skole« og »sprøjtehuset« ligger, men blev sammen med de øvrige gårde her norden for bygaden lagt fuldstændig i aske ved en brandkatastrofe i 1781 og derefter genopbygget et lille stykke længere oppe mod nordøst. Ejeren var på det tidspunkt *Ole Andersen* (1738–1793), gift med *Dorthe Gundersdatter* (1759–1828), der var datter af Gunder Pedersen på »Paradisgården« i Øverød og søster til den Hans Gundersen, hvis enke i 1784 giftede sig med Christoffer Larsen (se tavle III, 3. samling, hvor Hans Gundersens dødsår fejlagtigt er sat til 1797). Da Ole Andersen var død, giftede hans enke sig med en ung gårdmand fra Store Holte, *Lars Jensen* (1767–1823), søn af Jens Nielsen på gården matr. 3 af Holte (den senere kaldte »Christoffersengården«), der så naturligvis overtog gården her i Trørød. Men svagelig af helbred, som han åbenbart var, afstod han den allerede i 1819 til sin ganske unge brodersøn, den kun 18årige *Christoffer Nielsen* (1801–1865), søn af Niels Jensen, der havde overtaget fædrenegården i Store Holte (se 3. samling s. 196 og slægts-tavle V bag i samme bog).

Denne Christoffer Nielsen var en ualmindelig driftig ungersvend, tidligt på vej med alt. Allerede året efter blev han, kun 19 år gammel, ved kgl. bevilling hjemmenviet (20/12 1820) til den 5 år ældre Marie Pedersdatter fra Trørødgård, og nøjagtig 9 måneder derefter kunne han »knæsatte« sin førstefødte søn. Dygtig og bjergsom var han også – en, der hurtigt gjorde sig fordelagtigt bemærket ude i sognet. Og da det første sogneforstanderskab blev oprettet efter kommunaloven af 1841, var det nærmest en selvfølge, at han skulle være med blandt re-

8 »Knøsehuset« ved det gamle vejsving. I baggrunden ses de endnu eksisterende ejendomme Trørødvej 63 og 61. Fot. 1941

præsentanterne for sognets store hartkornsbrugere. Her gjorde han også al den fyldest, man havde ventet, og da han i december 1848 udtalte ønsket om at fralægge sig dette tyngende tillidserhverv, fordi han havde mer end nok at bestille som lægdsmand, ville hans kolleger i rådsforsamlingen i deres forstående anbefaling til amtet af dette andragende, »ikke undlade den Ytring, at man nødigen vilde afsee ham, da han havde udført de ham paahvilende Forretninger med Fliid og Samvittighedsfuldhed«.

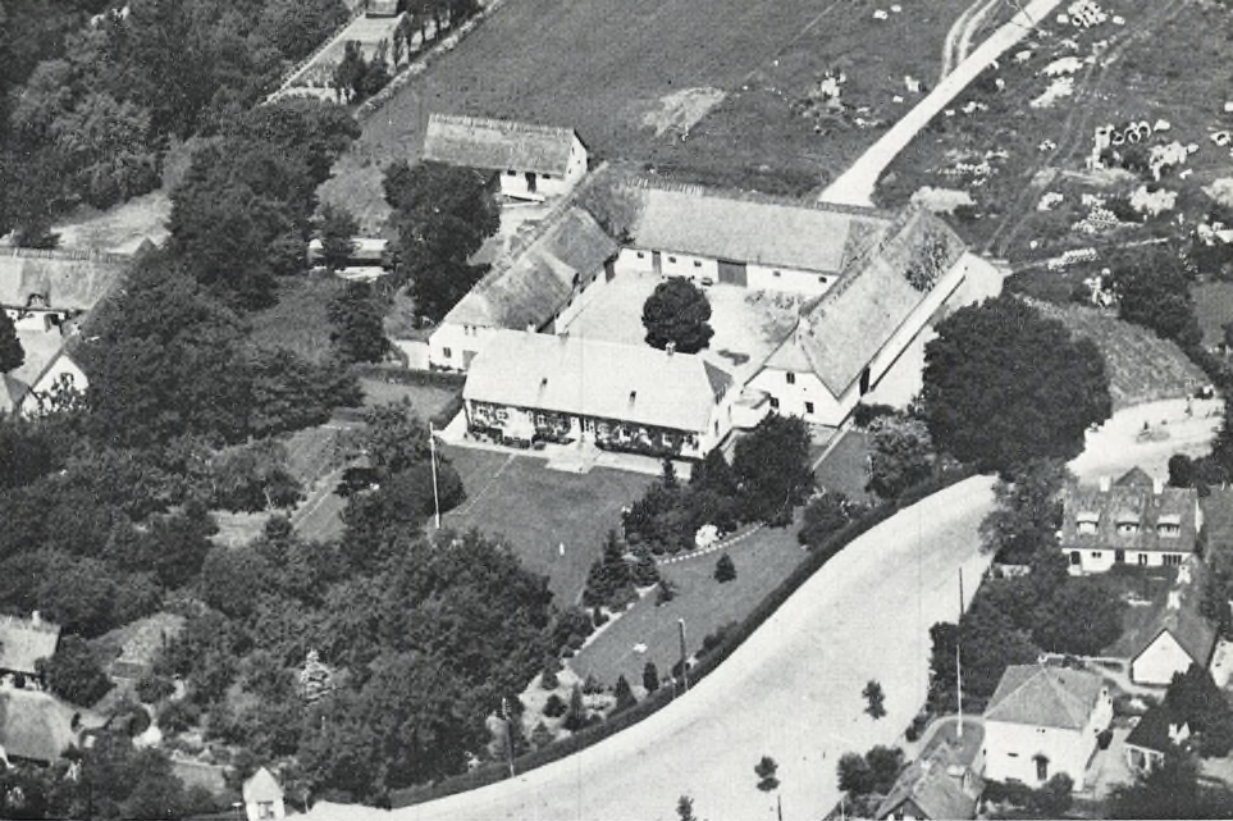
At han tillige var en overordentlig velhavende mand, ses bl. a. deraf, at han i 1854 – sammen med broderen Jens Nielsen i Holte og onklen Lars Hansen i Trørød («Trørødgård») – figurerer på »Fortegnelse over de i Søllerød Sogn bosatte Skatteydere, der i Aaret 1853 have i directe Skat til Staten og Communen svaret 200 Rdl eller derover og iøvrigt ere i Besiddelse af de almindelige Egenskaber for at kunne vælges til Landsthinget« – på linje med ejerne af Dronninggård, Søllerødgård, Holtegård, Nærumgård, Aggershville, Wesselsminde og Strandmøllen.

I 1859 ombyggede han gården i den skikkelse, vi ser på luftbilledet her fig. 9 (dog er det fritliggende svinehus nordvest for gården fra en senere tid, men eksisterede i hvert fald år 1900, kan vi se af billedet fig. 1), og samtidig begyndte han så småt at tænke på at lægge op og gå på aftægt. Ældste søn *Peder Christoffersen* (1821–1881) havde allerede i 1847 købt nabogården matr. 3a, kaldt »Langagergård« (velsagtens på grund af dens ejendommeligt smalle og meget langstrakte jordtilliggende). Yngste søn *Niels Christoffersen* (1830–1906) havde i 1857 af sin farbroder Jens Nielsen købt slægtsgården i Store-Holte. Og nu overtog mellemste søn *Lars Christoffersen* (1825–1894) mere

og mere bestyrelsen af fædrenergården i Trørød. I 1861 giftede han sig med en gårdmandsdatter fra Karlebo *Ane Cathrine Olsen* (1835–1921), og efter faderens død i 1865 overtog han gården.

Klog og myndig, som han var, og dertil selvbevidst på jævn, naturlig og nøgtern måde, blev Lars Christoffersen – ligesom sin fader og begge sine brødre – den selvskrevne til varetagelse af alskens offentlige tillidserhverv og undgik naturligvis heller ikke at sidde i sognerådet (som det nu hed efter den nye landkommunallov af 1867). Her afløste de tre brødre smukt hinanden i årene mellem 1865 og 1883: Peder 1965–70, Lars 1871–76 og Niels 1877–83.

Overordentlig velhavende var Lars Christoffersen naturligvis også. Ganske vist gjorde han i 1868 mange besværinger over, at sognerådet – for at tilfredsstille Hans Nielsen på »Langkærgård«, der var brøsthølden over, at man havde tiltroet *ham* den samme skatteevne som manden på Lindevangen – havde forhøjet hans skat fra 55 til 60 rdl. Han havde en gammel moder at forsørge, skrev han, og desuden en broderlig forpligtelse til at tage sig af en svagelig søster, så længe hun var ugift (det vedblev hun forøvrigt at være – og overlevede ham i godt 40 år). Men sognerådet vidste nok, hvordan det stod til på Lindevangen, og kunne slet ikke se, hvordan sådanne forpligtelser skulle kunne forringe mandens skatteevne; søsteren var jo dog ikke svagere, end at hun mangeligt selv kunne tjene sit brød. Med årene øgedes endda velstanden i en sådan grad, at Lars Christoffersen kunne forære hver af sine fem sønner en god og solid nordsjællandsk gård. Datteren Marie kom bestemt heller ikke tomhændet til »Egebækgård«, da hun i 1896 blev gift med gårdejer P. A. Petersen (jvf. 3. samling s. 234).

9 Luftbillede 1949 med »Lindevangen« i midten; til venstre »Langagergård«, Sprøjtehuset og Gl. Skole; til højre ejendommene Trørødvej 67, 65, 63 og 61; længst ude i billedkanten skimtes »Brugsen«, (jvf. til sammenligning fig. 5, 41 og 45-48)

10a *Gårdejer Lars Christoffersen (1825–1894), fot. H. C. Henneberg, Gothersgade 30, som havde atelier her i årene 1865–1868. Fra et af disse år må billedet da være, formodentlig 1865, det år, hvor L.C. overtog gården*

Efter Lars Christoffersens død i 1894 sad enkefru Ane Cathrine, indtil hun i 1921 selv gik bort, som ejer af gården med næstældste søn *Hans Peter Christoffersen* (1863–1923) som bestyrer. Denne fortsatte også efter moderens død bestyrelsen på sine medarbejders vegne (i overensstemmelse med arveudlægs-skøde af 3/8 1921); men knap to år efter døde han selv, og dermed gik gården for stedse ud af slægten. Den blev i 1924 købt af gårdbestyrer *Thorvald Nielsen* fra Sandbjerg.

Ejeren af den efter branden 1781 genopbyggede »Langagergård« var *Saxe Jensen* (1744–1821), der stammede fra gården matr. 6 af Trørød (den senere kaldte »Dyr-lægegården«, jvf. under fig. 21–23) og var gift med *Maren Andreasdatter* (1776–1848) fra den af Trørød langt mod nordvest udflyttede »Maltegård« (jvf. under fig. 37); og da han var død, tog den nye ejer *Ole Christensen* enken »med i købet«, sådan som det nu engang var skik og brug. Ole Christensen, der var gårdmandssøn fra Karlebo,

10b Den unge fru Ane Cathrine Christoffersen f. Olsen (1835–1921), rank og myndig; fot. fra samme år og dag som det foregående

10c Enkefru Christoffersen i sin høje alderdom, stadig lige rank og myndig – og lige sparsom med smilet; fot. o. 1918

var født 1789 og altså 13 år yngre end sin kone; men de nåede da at komme godt forbi sølvbrylluppet, før døden skilte dem ad. I 1847, da *hun* havde passeret de 70 og følte sig træt og moden til hvilen, solgte de ejendommen til den førnævnte *Peder Christoffersen* fra nabogården, men betingede sig naturligvis deres aftægt på gården for livstid, og det blev for *hans* vedkommende lige til 31/3 1862.

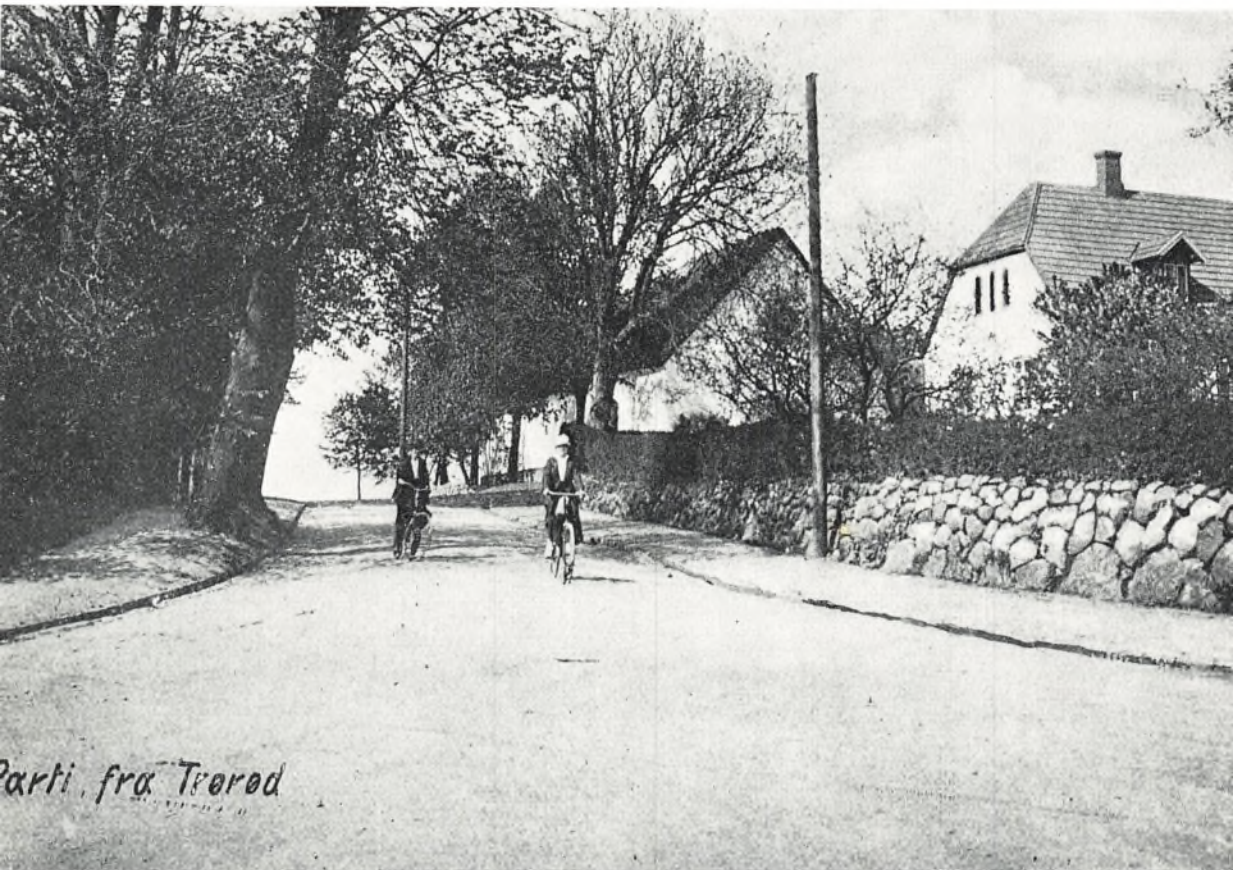
Langagergård, som i forhold til Lindevangen var en ret beskeden gård (den havde f. eks. i 1870 af tyende kun en 16 års tjene-stedreng og en 18 års pige mod Lindevangens folkehold på 4 karle, 2 drenge, 3 piger og 1 røgter), blev efter *Peder Christoffersens* død i 1881 drevet videre af hans enke *Cathrine Andersdatter* (1824–1900), indtil hun i 1888 overdrog den til sønnen *Niels Christian Petersen* (1864–1950). Også han hørte til de meget fremtrædende skikkelser i sognet: medlem af sognerådet, værgerådet og landvæsenskommissionen m.m. samt sognefoged for østre distrikt (1909–20). I 1917 blev han desuden betroet ledelsen af Vedbæk Bank, som han naturligvis også havde været med til at stifte. Men da havde han også opgivet landbruget, idet han i 1916 havde solgt sin gård (47 tdr. land) til malermester Aage Hansen. Efter sin fratrædelse af bankledelsen i 1936 tilbragte han sit lange otium i villa »Solvang« i Trørød, ivrigt puslende med sin have, som han holdt i en opsigtsvækkende fin stand.

Malermester Hansens gårdbesiddelse blev af meget kort varighed. Allerede samme år lod han nemlig gården gå videre til den i de dage meget kendte kulgrosserer og hestesportsmand *Theophilus Hansen*, en rigtig »bourgeois« af den gammeldags slags. Han var, hvad englænderne kaldte »a real horse-man«, skrev Søllerød Tidende ved hans død

i 1944: blev ejer af landets største væddeløbsstald og anlagde på Langagergård et anseligt stutteri, hvorfra der i årenes løb udgik mange fine heste, som det altid var gevinstgivende at holde på i totalisatoren på galopbanen i Klampenborg og andre steder. Enhver spiller kendte »Sheiken«, »San Francisco«, »H. K.« (»Hovedstadens Kulimport«!), »Askepot«, og hvad nu ellers disse adrætte sprintere hed. Og ingen var heller i tvivl om, hvem *han* var: »Indtil han blev syg, så man ham hver søndag på tribunen i Klampenborg, i ringen og på selve banen. Hans store frodige skikkelse, hans ligefremhed og rungende latter gjorde ham kendt af tusinder«.

En større udstykningsplan for både Langagergårds og Lindevangens jorder med villabebyggelse for øje forelå allerede i 1916 og gav anledning til nogen debat i sognerådet d. 6. september (»Søllerødbladet« nr. 24):

»Direktør *Billenstein* bemærkede, at skoven ved det forelagte projekt blev klemmt inde bag bebyggelsen, og fandt, at der manglede direkte forbindelse til de omgivende veje. Købmand *Steger* ville delvis give ham ret, men var bange for at stramme fordringerne for stærkt, og gartner *Hindberg* anbefalede projektet med den ændring, at der lagdes en sti langs skoven og kom mærkværdigvis med den udtalelse, at han fandt, det var et rigtig godt projekt, til trods for at et af de smukkeste partier på Sjælland dermed måtte falde bort. Direktør *Billenstein* kom med en afsluttende kritik, der gik ud på at man nu var inde i en udstykningsperiode af lignende omfang som den, man kendte fra slutningen af forrige århundrede; dengang var man tilfreds med de Ibsenske udstykninger, hvis ulemper man senere havde fået at føle ved så mange lejligheder, nu frygtede direktøren kun for, at man så omtrent lige

11 »Langagergård« ved Sandbjergvej o. 1910, før bilernes tid!

så kortsynet på forholdene, og han advarede imod udstykningsplaner, der kun søger at løse de snævraste interesser for grundejerne. *Formanden* (proprietær Christensen), Holtegård, mente ikke, at denne betragtning havde nogen større betydning. – Derefter blev der givet vejudvalget tilladelse til at arbejde videre med planen«.

Der kom dog ingen større udstykninger foreløbig. Landbrugsdriften fortsattes på begge gårde, og det var først efter 2. verdenskrig, at *Langagergårds* marker begyndte at forvandles til villakvarterer (forvandlingen fuldført med »Langagerhave« 1957–59). For *Lindevangens* vedkommende satte udviklingen ind et par år før 2. verdenskrig, idet Thorv. Nielsen i 1937 udbød »ca. 75 grunde ved det skønne Trørød Hegn til salg for 80 øre pr. kv. alen«. I stedet for landbruget havde Thorv. Nielsen mere og mere slået sig på vognmandsforretning og handel med grus og sten fra egen grusgrav, en virksomhed, som allerede før krigen beskæftigede en halv snes mand.

Udstykningerne og nye vejanlæg fortsattes efter krigen, og selve »Lindevangen«s dage var snart talte. På luftbilledet fig. 9 fra 1949 ser vi tæt ind på gården det triste byggemodningsroderi til det kommende »Holmebjerg«- og »Bueager«- kvarter – samtidig med, at den nye Trørødvej af 1943 er blevet temmelig nærgående, og på fig. 14 fra 1969 ser vi »Lindevangen«s endelige skæbne, da super-marked tiden satte ind, og naturligvis også Trørød skulle have sit moderne »stor-center«. Idag ligger den grund, hvorpå gårdens to nordøstre længer lå, inde under stor-centrets betonmasser, og på stuehusets og den foranliggende græsplænes plads udfolder sig andre former for moderne vindskibeligthed (»B. P.« Autoservice, Langhaven 4). Det store træ ved det gamle

vejsving mod Trørød Hegn har dog fået lov til at blive stående, og det samme gælder andre prægtige gamle træer henne ved storcentrets østende. Det er da altid lidt betænksomt. Iøvrigt er det ret utroligt, hvad Trørød har kunnet tåle. Trods alle de særdeles hårdhændede operationer, der i løbet af de sidste 30 år er foretaget i og omkring den oprindelige bykerne, er der alligevel stadig en forunderlig idyllisk stemning til stede, så snart man bare har gjort to skridt fra torvet vestpå hen ad Kohavevej og derefter drejer om ad »Krogholmgård« til.

»Krogholmgård« fjæler sig bag tætte træer og buskadser i komplet idyl, så temmelig uforandret gennem mange årtier. Også »Langagergård« synes uforandret – ude fra set; men kommer man nærmere, møder man ret iøjnefaldende forandringer. Den smukke langstrakte teglhængte bindingsværks staldlænge fra Theophilus Hansens tid blev nemlig 1962–63 af arkitekt J. F. Gøtzsche omdannet til hypermoderne menneskebolig for ham selv og hans familie. »Det gamle udhus er ikke erhvervet og ombygget for at bevare en antikvitet«, skrev bladet »Arkitekten« (1964 nr. 2). »Tværtimod er der faret temmelig hårdt frem mod det oprindelige. Familien har ønsket at bo i et tidssvarende hus, og de har set det som en inspirerende udfordring at opnå det ønskede gennem en ombygning af et gammelt hus. Nogen økonomisk gevinst har det næppe været, men de har fået foræret en stemning, anslået i bindingsværksbygningens fagdeling, de smukke proportioner, det patinerede tegltag og en have med gammel bevoksning«. Det må også indrømmes, at arbejdet er udført med megen finhed og smag. Eller udtrykt med et slemt misbrugt modeord: det har ikke forstyrret »miljøet« på nogen måde.

12 Fra »Lindevangen«s have 1903. På den bløde bellislysende plæne står to sønner af den københavnske sommerlejer, grosserer Birger Christensen, Jørgen og Erik med deres uadskillelige legekammerat, købmand A. Larsens Godtfred, imellem sig. Jørgen B.C. (senere buntmager) døde i 1955; men Erik B.C. (senere vekselerer) lever endnu og er stadig med liv og sjæl sommerbo i Trørød

13-14 Her har vi (fig. 13) de fleste af de i 1915 eksisterende medlemmer af den store Christoffersenfamilie med direkte tilknytning til »Lindevangen«, forsamlet til fest i anledning af enkefru *Ane Cathrine Christoffersens* 80 års dag d. 18. juli.

Forrest sidder alderspræsidenterne: til højre dagens midtpunkt, det 80årige »fødselsdagsbarn«, og tilvenstre hendes jævnaldrende svigerinde, frk. *Helene Christoffersen* (1835-1920), der havde levet alle sine dage på denne sin fødegård og også kom til at afslutte dem her, i en meget høj alder – trods en del svagelighed lige fra de unge år. Den tredie overlevende af ældste generation, den 70årige enkefru *Ane Kirstine Christoffersen*, tidligere »Christoffersengården« i Gl. Holte (jvf. 3. samling fig. 92 og teksten dertil s. 202 f.) har placeret sig helt oppe på øverste trappetrin til højre, vel sagtens fordi hun ingen direkte slægtstilknytning har til »Lindevangen«, hun er jo kun Ane Cathrines »svipsvigerske (svogers hustru), medens Helene er hendes rigtige svigerinde (ægtefælles søster). Opstillingen er med andre ord ikke helt tilfældig. Det ses også tilfulde af de 6 solide herrer, som ganske selvfølgelig flankerer trappen med lige mange i hver side, medens kvinder og børn klemmes sammen i midten – lige som imellem to brede buffer.

Tilvenstre står forrest på nederste trappetrin enkefru Christoffersens yngste søn, gårdejer *Christian Christoffersen* (1871-1924), Tipperup; bag ham fætterten, den foran omtalte gårdejer *Niels Petersen*, »Langagergård«, og broderen, den mellemste af enkefruens sønner, proprietær *Christoffer Christoffersen* (1865-1919) til »Kettingegård« i Bloustrød sogn. Og til højre forrest på nederste trappetrin: ældste søn, proprietær *Niels Christoffersen* (1862-1947),

»Fredegård« i Måløv; lige bag ham den næstældste, den foran omtalte gårdbestyrer *Hans Christoffersen* (jvf. billedet 1. samling fig. 106, hvor vi ser både Niels og Hans i deres ungdoms fejreste vår), og lidt højere oppe på 3. trin står deres svoger, fhv. proprietær *P. A. Petersen*, »Egebækgård«, der døde ganske pludseligt få måneder efter, at dette billede blev taget (jvf. det yngre portræt af ham på gruppebilledet 2. samling fig. 97, hvor tillige svogeren Niels Petersen er at finde i tilsvarende yngre udgave). Kvinden ved hans side er hans hustru *Marie Petersen f. Christoffersen* (1868-1923), eneste datter fra Lindevangen.

Helt oppe foran den opslåede dør finder vi i beskeden tilbagetrukken placering enkefru Christoffersens næst yngste søn, fhv. gårdejer *Jens Christoffersen* (1869-1936), der i 1913 havde solgt sin gård, »Hulhøjgård« i Kollerød og ved nytårstid 1914 flyttet til Søllerød, hvor han havde købt en villa i nærheden af vandtårnet. Og nær ved ham står hans hustru *Margrethe Christoffersen f. Hansen* (1870-1952) i mørk kjole med stor brosche i halsen.

Bagved fru Margrethe Christoffersen står, lige ved dørkarmen, fru *Johanne Christoffersen f. Nielsen* (1875-1951), gift med Christoffer C., »Kettingegård« (jvf. ungdomsportrættet på gruppebilledet 3. samling fig. 108). Og lidt foran tilvenstre for hende: Christian C.'s hustru *Anna Christoffersen f. Jørgensen* (1879-1960), der stammede fra »Bredelille« ved Kongevejen (en nu længst forsvunden ejendom, der lå stærkt tilbagetrukket fra vejen lige nord for Bredevej, hvor idag villavejen »Bredesvinget« ligger).

Halvt inde i stuen står P. A. Petersens yngre broder, gartner *Edvard Petersen* (1878-1943) og foran ham ude på trappen

13 Christoffersen-slægten fra Lindevangen forsamlet til familiefest 1871-1915

hans hustru *Gerda Petersen f. Jensen* (1885–1949), forstanderens datter fra Nærumgård Børnehjem (jvf. 3. samling fig. 9 med tilhørende tekst og – for Edvard Petersens vedkommende – fig. 108). Bag unge fru Petersen stikker »Egebækgård«s mangeårige husbestyrerinde frk. *Kirstine Voigt* sit gamle milde hoved frem (jvf. 3. samling s. 230 og 2. samling s. 172), og bag hende igen står den venligt smilende fru *Karen Marie Pe-*

tersen fra »Langagergård« (født 1871). Og så er der endelig *Niels Christoffersens* statslige frue, *Hansigne Christoffersen f. Jensen* (1855–1930), der var den yngste af *Jens Jørgensens* døtre fra »Krogholmgård« (jvf. billedet fig. 16).

Og nu yngste generation: de to store, godt og rart udseende drenge er brødrene *Lars* og *Johannes Christoffersen* fra »Kettingegård«, der var født henholdsvis 1899 og

1901, og som begge i 1918 blev revet bort af den grufulde »spanske syge«, på en og samme dag og med kun få timers mellemrum. En stor sorg for hele familien og helt ufattelig og lamslående for forældrene. Der er vel næppe tvivl om, at den bidrog sit til at knække Christoffer Christoffersens livsmod og -kraft og fremskynde hans alt for tidlige død året efter. Og derfor er det også så sært vemodigt at se ham stå her så faderstolt og intetanende bag sine store drenge. Den store mørkhårede pige med det fine og karakterfulde ansigt er drengenes søster *Olga Christoffersen*, født 1903 og senere gift med en fætter, Poul Sylvester Nielsen (se 3. samling Tavle VII). Jeg skylder fru Olga S. N. en stor tak for udlån af mange værdifulde billeder til både 3. og 4. samling og meddelelse af gode oplysninger til slægtshistorien. Den næste pige i rækken hørte ikke til familien; hun var datter af den førnævnte sommer-landligger, grosserer Birger Christensen, og altså kun med her som legeskammerat, først og fremmest vel til den jævnaldrende pige ved hendes venstre side, som er *Ebba Petersen*, eneste barn af Marie og P. A. Petersen, »Egebækgården«, død 1917 af meningitis kun 13 år gammel.

Hvilket knusende slag dette dødsfald har været for den i forvejen hårdt ramte fru Marie Petersen, er det ikke svært at forestille sig. Men at døden tog børnene før forældrene, var forøvrigt noget, som hele det slægtled, hun tilhørte, endnu til overmål havde måttet lære at affinde sig med. Vi senere slægter har derimod efterhånden vænnet os til at betragte *den* rækkefølge som noget nær en naturstridighed.

Lige ved gamle farmors kurvestol (den, hun slet ikke forstår at læne sig rigtig mægtigt tilbage i – for det gjorde man ikke i *hendes* tid) står Jens Christoffersens døtre: *Rig-*

mor Christoffersen (1911–1953), senere gift Jessen Hansen, og *Aase Grosz Christoffersen* (født 1907), senere cand. theol. og oversygeplejerske på St. Hans Hospital ved Roskilde. Denne min gode klassekammerat gennem 9 år på Holte højere Almenskole har også venligst meddelt mig en del familieoplysninger og endda gået på møjsommelig opdagerfærd efter det, som hun ikke på stående fod havde rede på.

Ved frk. Helenes stol står den næstyoungste af hele selskabet: Gerda og Edvard Petersens datter *Kirsten Petersen* (født 1912), senere gift med stadsdyrlæge B. Home Jensen, Odense. Og øverst oppe troner på sin moders arm den alleryngste: *Karen Margrethe Christoffersen*, født 1913 og senere gift med en søofficer ved navn Kristensen.

Rent kulturhistorisk er at bemærke, at de tre kvinder af slægtens ældste generation alle stadig fastholder den gamle specielle landbostil i klædedragt og frisure, medens alle fruene af næste generation har fået det mere modebestemte og individuelt afvekslende præg, som ikke gør det muligt at skelne dem fra byfruene af »det bedre borgerskab«. Og ganske på samme måde med børnene – selv om man måske nok alligevel kan se, at pelsgrossererens datter i midten tilhører et andet miljø. Hvad derimod de midaldrende herrer angår, ligger forholdene lidt anderledes. Velstående borgermænd ville i 1915 ved en fest som denne have mødt enten i »kjole og hvidt« eller i mørk jaket med sribede benklæder. Men proprietærene og gårdejerne her bærer allesammen endnu den forældede diplomatfrakke, og det gør de, fordi deres indgroede landbo-konservatisme simpelthen forbyder dem at kassere noget tøj, der er godt nok endnu (det *var* diplomaten jo – den var faktisk uopslidelig). I det hele taget er disse herrer såre langt fra

14 Lindevangens endeligt 1969. En mere end 100 år gammel, overordentlig solidt bygget gård (bemærk tagkonstruktionen) udslettes på en dag eller to ved hjælp af et moderne kraftkønsende maskeneri og et par magtfulde lastbilers brede vognlad

den fashionable engelske stil, som ellers var rådende i de tider. Det er meget svært at forestille sig nogen af dem på en cykel iført ternede knæbukser og flad »sixpence«. Og i en automobil kan man højst tænke sig dem som passagerer. Ryger de, holder de sig til mavebælte-cigaren, der skal skæres, pustes, snuses og tændes efter ritualen, shagpipen er utænkelig – for ikke at tale om cigaretten. Barberer de sig selv, bruger de en anstændig gammeldags barberkniv og ikke en nymodens gilette-maskine. Skriver de, er det under ingen omstændigheder med fyldepen. Og tygger de på noget, er det i hvert fald ikke tyggegummi.

15-18 Gården matr. 4a af Trørød by, af eftertiden kaldt »Krogholmgård«, var – lige som det var tilfældet med Lindevangen og Langagergård – en genopbygning på nyt sted efter brandkatastrofen i 1781. Den ejedes da af *Lars Olsen* (1746-1800) og gik fra ham i arv til sønnen *Peder Larsen* (1771-1827), der var gift med *Sidse Andreasdatter* (1776-1854) fra Maltegård og således altså svoger til både Saxe Jensen og Ole Christensen på Langagergård. Som enke drev Sidse Andreasdatter gården videre, indtil hun ved skøde af 26/2 1833 overdrog den til sin svigersøn, en ung jordbruger fra Smidstrup, Jens Jørgensen, der ikke just var »af hartkornet«, men som må have gefaldet hende i enhver henseende som ægtefælle for hendes datter Ane Margrethe Pedersdatter (1809-1848).

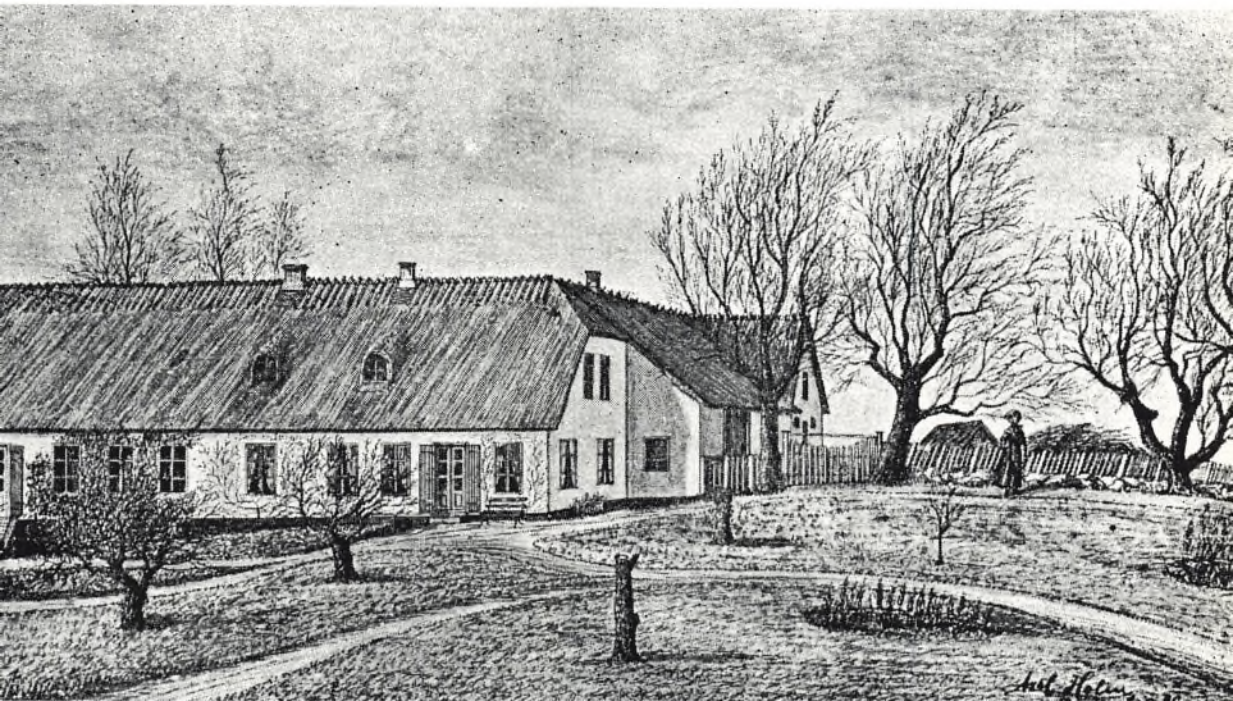
Jens Scheuer Jørgensen (1812-1878) var søn af husmand Jørgen Larsen i Vedbæk og broder til den i krigen faldne garderhusar Ole Jørgensen, hvis mindetavle endnu idag er at se i Søllerød kirke (jvf. 1. samling s. 49-50). Sit mellemnavn havde han fra moderen, der var en datter af jordbruger og

spillemand Niels Scheuer i Vedbæk (1724-1805). Se iøvrigt Tavle IV-V bag i bogen.

Her i Trørød blev han hurtigt en af de store; var medlem af sogneforstanderskabet 1854-58 og bestred desuden gennem årtier brandfogedbestillingen. Selve gården ombyggede han i 1849 til den skikkelse, den har på Axel Holms her gengivne tegning fra 1886. Men at den atter inden århundredskiftet er blevet stærkt ombygget, kan let konstateres ved en sammenligning mellem tegningen her, fig. 15 og fotografiet fig. 1.

I sit første ægteskab havde han sønnen Jørgen Jensen (1847-1915), der blev gift med en af de mange døtre fra »Elleslettegård« (jvf. under fig. 30-32) og i mange år drev en større vognmandsforretning i Vedbæk. Men det blev sønnen af hans andet ægteskab, *Ole Jensen* (1852-1904), der i 1878 arvede både gården og brandfogedbestillingen. Også han blev hurtigt en af dem, man bebyrdede med alle tænkelige og krævende offentlige tillidshverv (sogneråd og sundhedskommission m. m.) Men helbredet var skrøbeligt, han ældedes forbavsende hurtigt og nåede kun at blive 52 år gammel. Hans begravelse i Søllerød 2/7 1904 blev – ifølge samme dags avisreferat – en af de mest anselige med et væld af kranse og blomster og en til bristepunktet stopfyldt kirke: »Pastor Ferd. Jensen talte over den afdøde, hvis overordentlige personlige elskværdighed han stærkt fremhævede, idet han tillige dvælede ved den dygtighed, han som sognerådsmedlem havde lagt for dagen«.

Ligesom sin fader var Ole Jensen to gange gift, og 2. gang havde han, ligesom sin ældre halvbroder, hentet bruden blandt døtrene fra Elleslettegård. Men da begge ægteskaber var barnløse, gik gården snart efter hans død ud af slægten. Den blev 19/9 1905 solgt til jægermester *Carl Tvermoes*, Sølle-

15 »Krogholmgård« tegnet i 1886 af Axel Holm. Et naivt begynderarbejde af den daværende unge maskinist på B & W, der som kunstner var helt igennem selvlært. Man undres på, hvordan kæmpepigen i havens baggrund vil klare at komme ind gennem havedøren

rødgård, som havde bemærket Trørøds raske udvikling mod sydøst og nu klart så, hvilke nære muligheder der frembød sig for de gamle byjorder her mod nord. Der gik heller ikke to år, før de første spirer til et nyt villakvarter begyndte at gro frem oppe på de lidt fjernere dele af Krogholmgårds jorder (Nyvang, jvf. under fig. 28), og i januar 1913 forelå de første andragender om tilladelse til udstykning af de nærmere arealer. Men nogen ligefrem rivende udvikling var der dog foreløbig ingen udsigt til.

Selve gården fik efter overtagelsen en fin oppudsning og blev snart som en lille herregård i lommeformat at skue. Den fik endog et lille tagrytterspir sat midt på stuehuset. En ret så bizar idé forekommer det, at sætte slotsagtigt spir på et gammelt stråtagt bondehus; men jægermesteren elskede jo sådanne prydelse, og ingen har siden hen nænnet at fjerne den lille frimodige tingest igen, men ladet den overleve alle tidens øvrige omskiftelser.

Som bolig havde den nye ejer ingen brug for gården. Men noget skulle den jo helst bruges til, og så kom han i 1910 på en aldeles glimrende tanke, som hurtigt førte til en anvendelse af bygningerne der måtte kaldes *helt* ideel. Det gik således til:

Der var i februar 1910 i København blevet stiftet et »*Studenternes sociale Sekretariat*«, ledet af pastor *Herman Koch*, Bispebjerg, hvis formål var at optage et velgørende arbejde blandt hovedstadens fattige og ensomme gamle, og en af de unge medarbejdere havde ret snart efter begyndt at tale om, hvor vidunderligt det ville være, om man på en eller anden måde kunne oprette en sommer-landkoloni for disse gamle. En glimrende idé! syntes pastor Koch med det samme. Noget større håb om, at den snarligt ville kunne realiseres, nærrede han ganske

vist ikke, men gik dog straks i al stilhed i gang med at undersøge mulighederne. Visse rygter om dette måtte imidlertid være sivet ud, for en skønne dag modtog han et brev fra den ham personlig ganske ukendte jægermester Tvermoes, som skrev, at han til det nævnte brug ville foreslå en af sine ejendomme: »Krogholmgård« i Trørød. Det var som »manna fra himlen«. Pastor Koch blev fyr og flamme og tog straks ud til det ham ligeledes personlig ukendte Trørød.

Ankomsten til Frydenlund holdeplads med »Grisen« fra Vedbæk, blev han øjeblikkelig grebet af den skønne naturs vidunderlige stilhed og fred, og da han kom op i den idylliske landsby med blomstrende kirsebærtræer, og guldregn og syrener i udspring, og herfra så ud over markerne til de skovkransede horisonter og de djærvt svungne højdedrag, der løftede sig mod nordvest, tænkte han (har han selv senere fortalt): »I et sådant landskab kunne jeg unde udslidte gamle fra baggårde og kaserne i København at tilbringe lyse feriedage«. Også selve Krogholmgård tog ham straks ved sin hygge og poesi: »Det var en velholdt proprietærgård med stråtag, tårn og spir og storkerede. I haven løb små lam og grise, på marken dansede unge føl, – og så var der på den yndige gårdsplads med udsigt over et ægte dansk sommerlandskab et kastanietræ med en skønnere krone, end jeg ellers mindedes at have set. Om noget var natur, så her. Sådant måtte de gamles sommerparadis være«.

At det var et vovestykke at slå til her, vidste Koch og hans idealistiske medarbejdere jo nok. Men de gjorde det. Og lykken stod de kække bi. Et lejemål blev optaget og landkolonien allerede samme sommer etableret. År efter år afløste fra nu af sommeren igennem det ene 14dages hold det andet; luttet henrykte fattige gamle, som aldrig i de-

16 To døtre fra »Krogholm-
gård«, Hansigne (1855-
1930), der blev gift med
Niels Christoffersen fra
»Lindevangen«, og Maren
Kirstine (1853-1941), der
blev gift med dyrlæge L. Kr.
Jensen på »Dyrlægegården«,
stoute og gæve piger begge
to; ses i ældre alder på
billederne henholdsvis fig. 13
og 23. Fot. o. 1880

res liv havde troet at skulle komme til at opleve noget af det, som de var vænnet til at betragte som udelukkende forbeholdt overklassen og de bedrestillede. Og institutionen vakte snart en opmærksomhed, der strakte sig ud over landets grænser. »Udlændinge kom på besøg for at se, og »Frankfurter Zeitung« bragte en indgående kronik om de gamle i Trørød«.

En stor del af æren for, at det gik, som det gik, tilkom den bestyrerinde, som det var lykkedes at finde, og som de 12 første somre gjorde det brydsomme pionérarbejde: frk. Cathrine Andersen (kendt og afholdt plejerske på »Vartov«s sygeafdeling). Hun havde både hjertet og håndlaget, havde praktisk greb om alt vedrørende gårdens drift, en venlig myndighed og en mild og

djærv måde at behandle svagelige på, der grundede sig på årelang erfaring. Og dertil forstod hun den fine kunst at spinke og spare (som det jo var nødvendigt at gøre med de meget små midler, der stod til rådighed), uden at de gamle mærkede noget som helst til det. De var just heller ikke forvante! Men bare taknemlige.

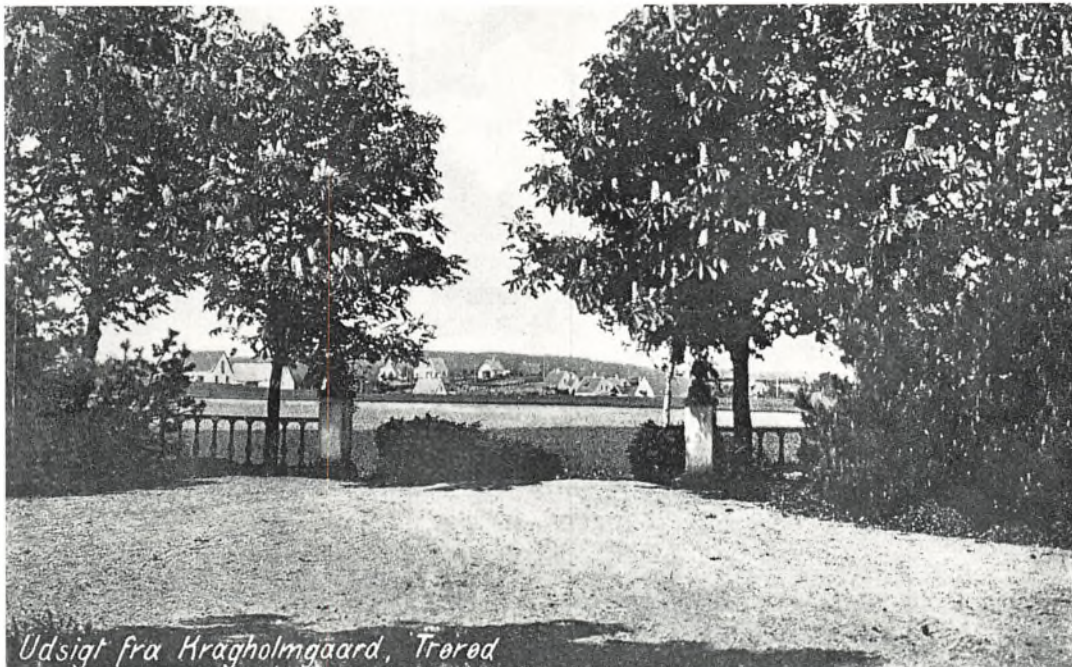
I december 1912 var foreningen »*Ensomme Gamles Værn*« blevet stiftet, hvorved nye store muligheder for udnyttelsen af Krogholmgård var opstået, idet den blev det helt naturlige centrum for denne forenings utallige skovtur-arrangementer. På sådanne sommersøndage var der liv og røre på gården. I forvejen var der i dagevis blevet bagt og braset, ordnet og rumsteret. Og når på selve dagen den statelige række af char-a-bancér med vælige gangere i forspandet rullede ind i gården for snart efter at føre alle ud til det udpegede nordsjællandske udflugtsmål (hvert år skønnere end nogensinde tidligere), var der en støjende snakken og glad pludren som på en skoleudflugt. Antallet af middagsgæster efter hjemkomsten kunne nemt overstige 150.

Da alt således syntes at være kommet i gode faste rammer, vovede foreningen i 1947 at købe gården. Og den er endnu den dag idag i dens besiddelse.

Det lille Trørød var i sommermånederne stærkt præget af de gamle på Krogholmgård og deres færden. Når første hold kom spadserende i flok og følge nede fra Frydenlund holdeplads (i et tempo, der var næsten lige så raskt, som »Grisen«s havde været det fra Vedbæk), stod de lysklædte sommerhusfruer i dørene og vinkede til dem, og børnene standsede deres leg i haverne. »Nu kommer studenterne!« råbte de. Det kælenavn havde de gamle straks fået, da »Studenternes sociale Sekretariat« begyndte sin virk-

somhed, og det holdt sig i mange år efter, at »Ensomme Gamles Værn« havde overtaget den, indtil det ganske stille forsvandt. Der var i det hele taget lige fra begyndelsen det hjerteligste forhold mellem de gamle og byens beboere, både de faste og sommergæsterne. Den gamle kammerherreinde Bull forsømte således aldrig på sin fødselsdag at indfinde sig på Krogholmgård for at servere jordbær med fløde til hele selskabet. I sine sidste år (hun døde i 1934) kom hun kørende i sin rullestol.

Så snart de nyankomne gamle var vel installerede, så man dem i aftenstunden på orienteringsture to og to, arm i arm, ad vejen ned ad Gl. Holte til eller op til købmændene på Trørødvej for at købe prospektkort med »Hilsen fra Trørød«. Måske kom så nogle af dem lidt for sent til aftenmaden, men efter en venlig påmindelse om, at den eneste fordring, der stilledes dem på dette sted, var præcision ved måltiderne, sørgede de selv for, at det aldrig gentog sig herefterdags. Forøvrigt var der endnu en fordring: de måtte forstå, at enhver form for kortspil var bandlyst her. Og det var jo ret slemt for adskillige af dem. Men så smuttede de i eftermiddagstimerne op til konditoren i »Siesta« og fik sig der et slag kort til en kop kaffe og en napoleonskage. Aldersrenten slog jo så forbavsende godt til, medens de var her ude i Trørød. Bagermester Carl Petersen, som overtog stedet i 1927, har desuden fortalt, at flere af de gamle kom – ikke for at spille kort – men for at holde »stævnemøder« i smug. Han havde haft lejlighed til at følge manganen en romantisk affære mellem gæsterne, fortalte han (flirt – forlovelse – ægteskab), og de lykkelige havde tit ved afrejsen – eller senere – vist ham deres ringe, strålende af »ung« lykke. (Knud Jensen: Optegnelser efter Carl Petersens mundtlige

17 Udsigt fra gårdspladsen mod nord o. 1919. Nybyggeriet i Nyvang har unægtelig skæmmet panoramaet lidt. Idag er al udsigt forlængst borte

beretninger 13/12 1966, Søllerød byhistoriske arkiv).

Meget mere kunne naturligvis fortælles om sommerlivet på Krogholmgård indtil den dag idag – om festlige underholdninger ved lokale sangforeninger og folkedanserforeninger eller kendte københavnske sangere og instrumentalister, munter sangleg og dans på grønsværet til folkelige harmonikatoner og megen anden lystighed; men det er der jo slet ikke plads til i disse begrænsede spalter. Nu kun tilsidst lidt bygningshistorie:

Da en voldsom vinterstorm i 1917 uventet havde raseret den vestre sidelænge, blev der her i stedet rejst en stor træbygning, som gav den længe savnede plads til indretning af en stor spisesal med tilstødende køkken. I 1924–25 blev der ved en stor landsindsamling skaffet midler til en større udvidelse af østfløjen, hvorved det blev muligt på en sommer at give et 14dages ophold til ialt 210 gamle (36 flere end tidligere). I 1930 gennemgik samtlige bygninger en tiltrængt restaurering og en delvis nyindretning, og i 1935 blev den store træbygning nedrevet som ubrugbar og erstattet af en ny muret bygning, tegnet af arkitekt Harald Gad og festligt indviet 12/6 1936 med en koncert af kongelige operasangere og kapelmusici. Den gav plads til endnu flere gamle og bidrog desuden til at »forhøje den gamle gårds skønhed«, skrev Søllerød Tidende. Men så brændte østfløjen i 1937 ved en mystisk brand, der opstod natten til 10. december, altså på et tidspunkt, hvor hele gården stod vintertom og ubeboet. Vinden førte flammerne bort fra hovedbygningen, men til gengæld truede de på det alvorligste »Langagergård« og grosserer Theophilus Hansens kostbare væddeløbsstald, hvorfor grossereren også straks udlovede en stor ducør for

oplysninger, der kunne føre til opklaring af, hvad det var for en vagabond, der havde påsat eller ved uforsigtighed forårsaget branden. Den først fremsatte kortslutnings-teori havde man nemlig hurtigt måttet frafalde, da det blev oplyst, at der ikke siden efteråret havde været strøm på ledningerne, og heller ingen sikringspropper været indsat i målerne. Men det lykkedes aldrig – så vidt det fremgår af avisen – at komme til klarhed i sagen. Sidefløjen blev genopført i 1938, og siden er der ingen ændringer sket i gårdens ydre; hvorimod det indre i 1966 undergik en større restaurering og modernisering.

18 »Ensomme gamle« i Krogholmgårds have. Man er ved at samle sig til middagsmåltidet. Billedets årstal findes ikke anført, men kan vel tidligst være fra 1930erne en gang. Alle de i 1886 nypodede gamle frugttræer ses at stå på roden endnu

19–20 Gården matr. 5a, »Trørødgård«, som lå i den gamle landsby's sydøstre hjørne, var oprindelig både den bedste og den største af gårdene, med en værdi af godt 8 tdr. hartkorn (mod Lindevangens og Krogholmgårds 7 og de øvrige 5 tdr.) og et tilliggende på henved 100 tdr. land, der strakte sig helt ned til Nærum bys jorder (ved Rundforbi og Giesesø) og helt over til »Frydenlund«s og »Enrum«s jorder, hvor Kikhanerenden dannede skellet.

Den ejedes 1786–1808 af *Peder Brodersen*, (født 1759), som var svigerfader til Christoffer Nielsen på Lindevangen (se foran s. 22–24), og overdroges efter hans død til sognefoged Hans Jensens 22årige søn *Lars Hansen* fra Store-Holte (jvf. stamtavle VI bag i bogen), der havde indgået fornuftsægteskab med den 20 år ældre enke på gården, Bodil Hansdatter (P. Brodersens 2. kone). Da hun så var død, gjorde han atter et overordentlig fordelagtigt parti, idet han i 1832 ægtede den hovedrige gårdmandsdatter *Ane Marie Rasmussen* fra Nærum, der var søster til de to i 3. samling s. 161–172 meget omtalte fruer: Margrethe Didrichsen på »Rygård« og Birthe Pedersen på »Langesminde« i Øverød. Og medens ægteskabet med enken havde været barnløst, velsignedes dette nye ægteskab med et forholdsvist rigeligt afkom.

Den yngste datter, Margrethe, som han avlede i sit 63. år, døde ung og ugift i 1870. Den yngste søn, Jens Hansen Larsen (1845–1921), der senere blev gårdejer og kromand i Vedbæk, skal vi høre nærmere om i en anden forbindelse. Her er det de første tre af børnene, der har interesse:

Ældste søn *Rasmus Hansen Larsen*, opkaldt efter sin ærværdige morfader i Nærum, Rasmus Nielsen (jvf. 3. samling s. 157), blev tidligt adopteret af sin moster og onkel

på »Rygård«, udset til at blive det barnløse ægtepars arving til gården, men døde allerede i 1853 kun 18 år gammel, hvorefter hans søster *Ane Marie Larsdatter* blev gjort til den »brik«, der skulle redde »spillet«, idet familierne fik arrangeret ægteskab mellem hende og den nye designerede arving til Rygård, Christoffer Mortensen fra Paradisgården (se atter 3. samling s. 164). Den mellemste af sønnerne, *Hans Hansen Larsen* (født 1839), havde man tiltænkt gården i Trørød. Men hans moder blev efter faderens død i 1859 siddende i uskiftet bo, så han måtte foreløbig nøjes med at være hendes bestyrer, indtil hun endelig i 1870, efter at han var blevet gift med sin kusine Anna Christiansen fra Nærum (se 3. samplings stamtavle II), gav slip på gården. Ret længe forundtes det ham ikke at sidde som gårdejer. 1/9 1873 måtte han af helbredsgrunde bede sig løst fra hvervet som sognerådsmedlem, fra 1/12 at regne, og allerede i februar 1874 var han død.

Enkefru *Anna Larsen* (i skødeprotokolten kaldt Ane Dorthe) blev derefter siddende på gården med sin ugifte, dygtige broder *Rasmus Christiansen* som bestyrer, indtil hun i oktober 1902 solgte den til grosserer, etatsråd *J. G. Rohde*, der lod den ene ende af den lange smukke sydvendte hovedfløj indrette til sommerbolig for sig og sin familie, medens den anden ende blev overladt den nye gårdbestyrer, forpagter Madsen.

Allerede i enkefru Larsens tid var jordens udstykning så småt begyndt. Den fortsattes af etatsråden, og da denne i januar 1908 solgte gården til jægermester *Carl Tvermoes*, var arealet skrumpet ind til 65 tdr. land. Jægermesteren drev gården videre som landbrugsejendom under forpagter Funders ledelse. Men de stadigt fortsatte villaudstyknings gjorde landbrugsarealet mindre

19 Den ærværdige gamle »Trørødgård«s særdeles pyntelige stuehus,
der brændte i 1917. Fotografiet er formodentlig fra etatsråd J. G. Robde's tid
(1902-08)

og mindre, og da i 1917 hele den dejlige gamle gård var nedbrændt til grunden, blev den ikke genopbygget, men henlå som en sørgelig, sortsveden ruin, indtil vognmand Andreas Larsen i 1923 købte stedet og opførte den nu eksisterende vinkelbygning ud mod Rundforbivej tæt ved Kohavevej-hjørnet.

Andreas Larsen (født 1893) havde i 1918 nedsat sig som den første vognmand her i Trørød og i de første år måttet kæmpe bravt for at holde skindet på næsen. »Mulighederne var jo ikke særlig store i starten«, har han selv ved lejlighed fortalt, »da der egentlig kun var liv herude i de 4 sommermåneder, og i disse måneder skulle jeg helst tjene, så familien kunne eksistere hele året«. Men takket være udlejning til landliggere gik det nogenlunde, og efterhånden lykkedes det altså at oparbejde så god en forretning, at han kunne købe den gamle Trørødgårds arealer.

Som medlem af sognerådet 1937-43 (indvalgt af de konservative) fik han det byrdefulde og utaknemlige hverv at være formand for vejudvalget. Det var, da tiderne for alvor begyndte at kræve nye vejanlæg, vejforlægninger, udvidelser og reguleringer, og megen kritik måtte han høre fra sognets talrige og altid beredte »bedrevidende«, ikke mindst, da han – i stærk indre strid med sine egne følelser – fik gennemført den af trafikudviklingen nødvendiggjorte sørgelige skamfering af det gamle Trørøds centrum (jvf. under fig. 45-48).

20 Udsigt fra »Trørødgård«s marker mod nordvest, fot. 30/7 1895.
Til venstre Holtegårds Bryggeri og brygger Kogsbølles nybyggede villa i en endnu
helt bar have. Til højre ejendommen Kohavevej 21 og 19 (smedens). Længere
borte ses »Ellemosegård« og helt i baggrunden Maglebjerg og Høje Sandbjerg

21-23 Trørødgårds nærmeste nabo var gården matr. 6a, i mange år folk imellem kaldt »Dyrlægegården«, nu, siden begyndelsen af 1940erne, helt officielt kaldt »Kypergården«.

Første ejer efter udskiftningen i 1770erne var *Jens Hansen*, der døde i 1788, 71 år gammel. Efter ham blev gården ved skøde af 12/1 1789 overdraget til hans yngste søn, den 28årige *Ole Jensen*, der var gift med *Ane Jensdatter* fra skovfogedhuset »Kjørø«. Den 17 år ældre søn *Saxe Jensen* havde nemlig allerede da i flere år siddet på sin egen gård lige overfor på nordsiden af bygaden (»Langagergård«, jvf. under fig. 9-12). Men *Ole Jensen* var svagelig og levede kun til 1/9 1793, hvorefter gården blev købt af en ung gårdmandssøn fra Søllerød by, der – lige som den forrige ejer – hed *Jens Hansen*.

Jens Hansen (1766-1829) var søn af *Hans Nielsen* (1730-82) på gården matr. 4 af Søllerød. Hans ældre søster *Ane Hansdatter* (1760-1836) og hendes mand *Johan Otto Pedersen* (1755-1827) havde arvet denne gård, og den gik siden videre i arv til deres søn *Lars Johansen* (1797-1868), der i over en menneskealder fungerede som sognefoged. Det var en usædvanlig lang funktionstid for en sognefoged dengang, og det bevirkede, at folk efterhånden vænnede sig til at kalde hans gård »Fogedgården« – et navn, som er blevet hængende ved den lige til den dag idag.

Vi tør formode, at *Jens Hansen* først har giftet sig med den unge enke på gården her i Trørød. Det var jo almindelig skik og brug for en i forvejen ugift gårdkøber. Men senere giftede han sig med *Inger Larsdatter* fra Store-Holte (født 1781), datter af gårdmand *Lars Jørgensen* på gården matr. 5a af Holte (den senere kaldte »Larsens gård«,

jvf. 3. samling s. 208). Og denne *Inger Larsdatter* tog straks efter mandens død i 1829 gårdens ledelse i sin faste hånd og var åbenbart ikke til sinds at slippe den godvilligt. Først i 1840, ganske kort før sin død, overdrog hun ejendommen til sin ældste søn *Hans Jensen* (født 1812). Han måtte da kaldes giftefærdig; men det varede dog alligevel 7 år, inden han tog dette betydningsfulde skridt. Han havde en yngre søster, *Ane*, som åbenbart gjorde god fyldest i husholdningen indtil videre. Bruden, han endelig valgte efter sit fyldte 35. år, var kroejerens datter fra Niverød, *Birthe Pedersdatter* (1820-1893), og også hun skulle til sin tid komme til at opleve at sidde i enkestand som gårdejerske – om end ikke så langstrakt og stædigt som den svigermoder, hun aldrig havde kendt.

Efter *Hans Jensens* død i 1883 lod hun gården bestyre af sin ældste søn *Jens Peter Jensen* (født 1852), og man regnede det vist for temmelig givet, at den med tiden skulle blive hans. Den lidt yngre broder *Lars Kristian Jensen* (født 1853) havde nemlig fra først af betrådt en vej, der syntes at skulle føre ham helt bort fra fædrengården og fra landbrugsvirksomhed i det hele taget, idet han i 1876 havde taget dyrlægeeksamen og samme år nedsat sig som praktiserende dyrlæge i Tikøb. Men allerede i 1878 vendte han tilbage til Trørød for – med bopæl hos forældrene – at begynde en dyrlægepraksis her. Kort efter faderens død giftede han sig med en af *Jens Jørgensens* døtre på Krog-holmgård, den jævnaldrende *Maren Kirstine Jensen*, og fik så i 1888 gården i eje, uden derfor at opgive sin dyrlægevirksomhed; den fortsatte han med lige til sin død i 1928. *Jens Peter*, der havde slidt som bestyrer for sin moder, måtte altså fortsætte som bestyrer for sin broder. Han var ugift og for

21 »Dyrlægegården«s stuehus set fra haven, fot. 1894

klein til nogensinde at kunne gøre en ændring på det. Det var vel den egentlige grund til, at han, da det kom til stykket, ikke fik gården. Som dreng var han blevet kaldt »småtrolden«. Nu kaldte man ham »den lille dyrlæge«, og det var jo »løjerligt nok at høre, men der var ondskab og dril på bunden« (som H. C. Andersens »Moster« siger om agentens morsomheder).

Dyrlæge Jensen spekulerede tidligt på udstykning. Hans jorder, der var beliggende i den skæve firkant mellem Trørødvej, Trørød Hegn, Frydenlundskoven og Trørødgårds marker – (undtaget dog enklaven matr. 10 i firkantens sydvestre hjørne, som i fjernere tider havde været kammerråd Drewsens på Strandmøllen og nu var hjulmandens på »Larsens Minde«) – lå jo lidt

ubekvem for selve gården, men egnede sig så meget desto bedre til udstykning. Og da i 1894 planerne om anlæg af en Lyngby-Vedbækbane dukkede op, blev han straks, lige som grosserer Alfred Christensen i Nærum, meget interesseret og aktiv. En sådan bane ville jo efter al sandsynlighed komme til at tangere hans jorder, og hvilke muligheder ville det da ikke kunne indebære!

I september 1894 forespurgte han sognerådet, som han selv var medlem af (1892–1901), om det ville være tilbøjeligt til at købe en alen jord langs hans ejendom mellem Trørød by og skoven til udvidelse af vejen i tilfælde af bebyggelse. Prisen skulle være 7 øre pr. alen. Formanden, P. M. Hansen, syntes dog, at han hellere skulle tage og forære den strimmel, og det ville han så-

mænd også gerne, hvis sognerådet så ville anlægge en gangsti. Sagen blev imidlertid udsat, og da det året efter endelig vedtoges at anlægge et fortov langs Trørødvej, blev det på den modsatte side, på en 3 alen bred strimmel, købt af enkefru Christoffersen på Lindevangen. Ikke desto mindre begyndte dyrlægen samtidig så småt på udstykning til villabebyggelse hen ad Trørødvej og ned langs skovbrynet mod Frydenlund (jvf. under fig. 1-3).

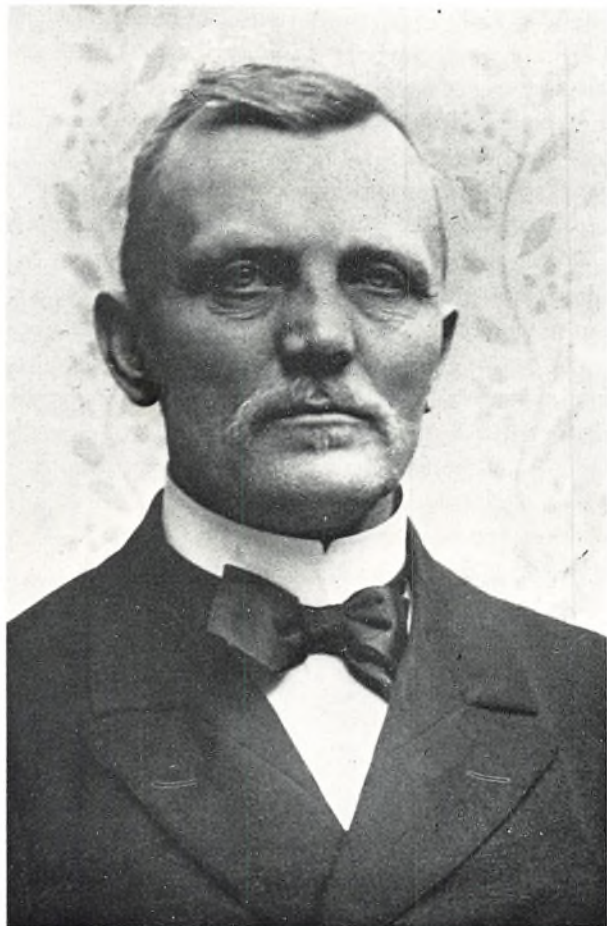
Hvordan den omtalte privatbane skulle føres fra Brede til Vedbæk, var der længe megen usikkerhed og diskussion om; men det endelige resultat blev den direkte linjeføring, som vel de fleste også på forhånd havde ventet: over Nærum, Rundforbi og Frydenlund. Og det betød selvfølgelig, at der skulle etableres en holdeplads ved Frydenlund et sted til Trørød-boernes afbenyttelse. 12/5 1899 kom der et andragende fra jernbaneselskabet til sognerådet om, at kommunen i forbindelse med de private lods ejere ville påtage sig anlægget og vedligeholdelsen af en vej fra Trørød by til den påtænkte holdeplads. Sagen blev overdraget vejudvalget, og så begyndte straks en heftig konkurrencestrid mellem dyrlægen og hans naboerske, enkefru Anna Larsen, der begge var lige ivrige efter at få den vej ført hen over deres jord. 10/7 1899 forelå enkefruens tilbud: 1500 kr., og dyrlægens overbud: »2000 kr. samt fri jord«. Sognerådet havde egentlig mest sympati for en vej over fru Larsens jord, men forstod, at banebestyrelsen ville foretrække en over Jensens jord, og det besluttedes da foreløbig at udtale: »Sognerådet er villig til at yde indtil 1000 kr til vejens anlæg, dog under forudsætning af, at vejen over dyrlægens jord bliver lagt i lige linje fra den offentlige vej fra Trørød til Vedbæk, og at dyrlægen vedstår sit tilbud,

hvis vejen bliver lagt over hans jord«. 28/7 s. a. modtoges baneselskabets erklæring om, at det selv ville bekoste anlæg og vedligeholdelse af vejstykket fra holdepladsen til Kikhanerendens østre side, hvis så kommunen – o.s.v. Og derefter vedtog sognerådet med 5 stemmer mod 4 at lægge den ny vej over dyrlægens jorder. Selv stemte han naturligvis ikke, men til gengæld erklærede han storsindet, at han ville anlægge vejen helt for egen regning; kommunen kunne spare sit tilskud; men selvfølgelig skulle vejen være offentlig – d.v.s. fremtidig vedligeholdes på kommunens regning. Således opstod *Frydenlund Stationsvej* (om denne se nærmere i det følgende under billederne fig. 52-53).

Trods Lyngby-Vedbækbanen gik det i flere år lidt trægere end ventet med grundsalg, villabyggeri og tilflytning af landligere. Hvad var årsagen? Redaktøren af Nordre Birks Tidende mente at vide det og rykkede ud med det i en længere artikel 16/11 1906 under den blikfangende overskrift »Lidt for landligt«:

»Den ene villaby efter den anden skyder nu op alle steder i Københavns omegn. Folk, der evner det, vil uden for den store stad for at inddrikke sundheden gennem den rene landluft. Ingen vil derfor forbavses over, at der også efterhånden rejser sig villaer i Trørød, hvor grundene støder op mod Trørød Hegn, og man kun har 15 minutters gang til Øresunds smukke strand. Her er virkelig smukt, og byen ville sikkert gå en glørværdig fremtid imøde, om man på stedet tog de hensyn, der må tages, hvis man vil have hovedstadsfolk som beboere, men derpå skorter det en del.

I byen er et gadekær eller branddam, og en sådan dam kan pynte på en by, men her er det en samling stinkende vand fra nærmeste mødding. Møddingstedet ligger et par

22 *Dyrlæge Lars Kr. Jensen*
(1853–1928), den mangeårige
ejer af gården matr. 6a af
Trørød kaldt »Dyrlæge-
gården«, nu »Kypergården«

alen højere end den vej, der fører ned mod dammen ved siden af samme, og denne har igen et stærkt fald mod dammen. — Ved at spørge en af byens ældre beboere, hvorfor Sundhedskommissionen mon ikke forlanger denne mødding flyttet, blev svaret: »Nej, hvor skulle vi så få vand fra til vor branddam?« Altså skal denne efter hans mening have sit tilløb fra gårdens affaldsvand!« Til slut en alvorlig appel til Søllerød Sogns Sundhedskommission.

Alle i sognet vidste, at det var dyrlæge Jensens mødding, talen her var om, og at

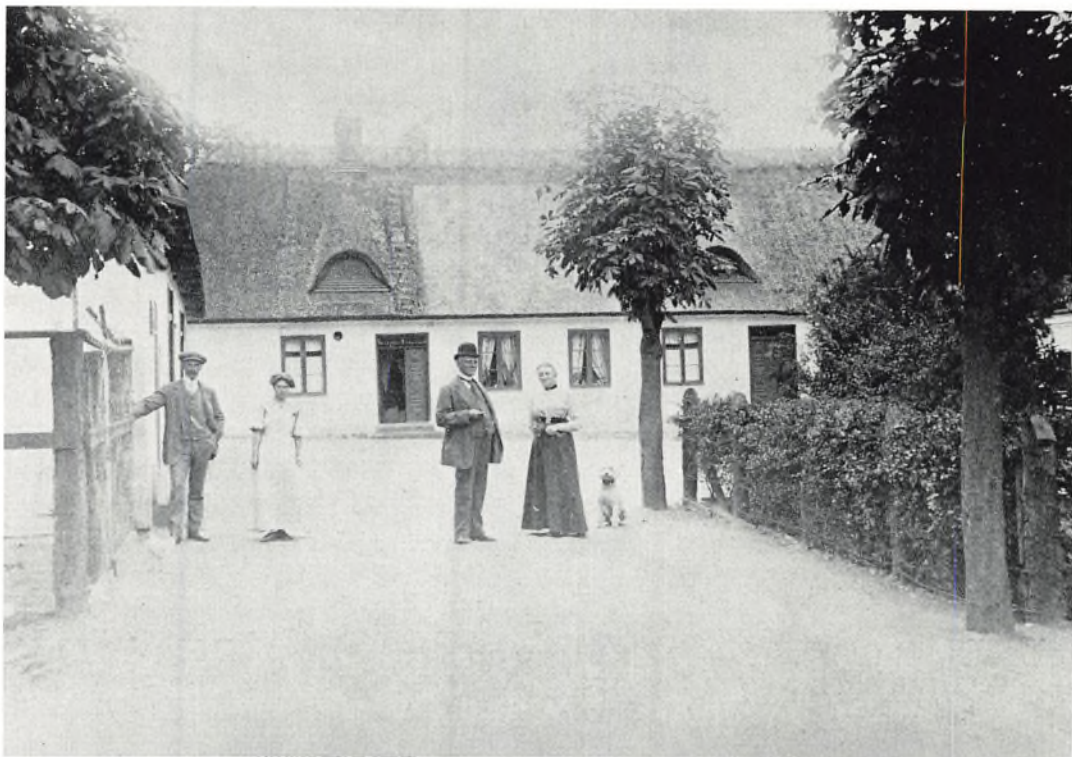
det også var ham, der havde givet det raske svar på tiltale. Den omtalte dam lå for enden af den smøge, der løb lige vest om hans gård og have. Sundhedskommissionen, som åbenbart var blevet lidt opskræmt af avis-kritikken, tog omgående affære og henstillede allerede et par dage efter til dyrlægen: enten at flytte den mødding eller helt at op-høre med kreaturhold på gården. Og han på sin side handlede lige så omgående, for egentlig kom det ham jo ganske godt tilpas alt dette her. 31/12 1906 havde sognerådet til erklæring hans andragende til landbrugs-

ministeriet om bevilling til nedlæggelse og eventuel udstykning af gården matr. 6a af Trørød, »uanset at ejendommen derved nedbringes under det lovbestemte hartkorn«, bilagt med en erklæring fra Sundhedskommissionen, der tilrådede kreaturholdets ophør på grund af det møddingvand, der forurenede det offentlige vandløb, og iøvrigt således motiveret: gårdens areal, ca. 34 tdr. land ligger uden for byen; den grund i byen, hvorpå selve gården ligger, er så snæver, at der ikke vil kunne skaffes anden plads til en mødding; en mødding er nødvendig for kreaturholdet, og uden kreaturhold vil går-

den ingen nytte være til som landbrugsejendom. Sognerådet anbefalede straks dette andragendes bevilling som den eneste fremkommelige vej, og de betænkeligheder, som ytrede med henblik på pligtkørslerne, der jo fra gammel tid påhvilede denne gård så vel som de øvrige i byen (først og fremmest kørsler med brandslukningsmateriel i ildebrandstilfælde), blev hurtigt fejtet tilside som ubeføjede. Disse pligtkørsler var allerede godt på vej til at gå af brug, og med det kommunale vandværk i Nyholte ville de helt bortfalde.

Ministeriets godkendelse af gårdens ned-

23a »Dyrlægegården«s indkørsel fra Kohavevej, fot. ca. 1920; til højre står dyrlæge L. Kr. Jensen og fru Maren Kirstine, til venstre karlen Kresten og pigen Amalie

23b Villaer på Frydenlundvej og Kastanievej set over dyrlægens mark fra Trørødvej, fot. 1913. Længst borte »Aggershvile«s marker og Jægersborg Hegn

læggelse som landbrugsejendom forelå endnu samme år, og så kom der for alvor fart i udstykningerne og anlæg af nye villaveje: Trørødvænget, Rosenvej, Rønnebærvej og Kastanievej.

Gården beboedes af dyrlæge Jensen indtil hans død i 1928 og derefter af hans enke indtil hendes død i 1941. 1943 solgte dødsboet efter fru Maren Kirstine Jensen gården til fabrikant *Algot Povelsen* (født 1907 og søn af den hjertelige og meget børnerige vinhandler Povelsen, der fra 1916 og mange år frem i tiden boede i »Skovhuset« omme bag Tyvekrogen). Han foretog straks samme år en ombygning af stuehuset og to sidelænger, som indrettedes til frugtvinfremstilling, og

i de nærmest følgende år en hel del nybyggerier: 1944 en lagerbygning med langsiden ud mod Kohavevej, 1945 en tørvelade og en tilbygning mod vest til den gamle længe, som ligger gavlvendt helt ud til Kohavevej, og 1948 bagved denne tilbygning en lagerlade af træ (bygget af materialer fra nogle tyske flygtningebaracker). Samme år sattes ligeledes en etage på den gamle sidelænge mod øst, og i 1950 foretoges en omtækning af alle gårdens ældre bygninger. Det er i hvert fald, hvad jeg har kunnet få ud af det hele ved at sammenholde Bygningsinspektoratets oplysninger med oplysninger fra fabrikant Povelsen selv.

24-25 »Gadebakken« kaldte man det her gengivne parti af Kohavevej gennem Trørød. Og at der virkelig også var (og er) en ret kraftig stigning op til »torvet« ved Rundforbivej, kan vi f. eks. se på det efterfølgende fotografi fig. 38.

Sandbjergvejs udmunding er blevet reguleret og forsynet med fortove, men var dog alligevel ikke nær så bred og overskuelig, som fotografiet her vil narre os til at tro. Man bekymrede sig ligefrem for færdselsproblemerne på dette sted. Det kan vi have svært ved at begribe, når vi for det første ser, hvordan et ensomt hestekøretøj kan standse roligt op lige i et vejsving for at afvente tilendebringelsen af fotografens langsomme manøvrer, og for det andet, hvordan vejmyndighederne har kunnet placere et vejledende færdselsskilt midt ude i kørebanen. Men selvfølgelig: det skilt er jo netop sat her, fordi der var færdselsproblemer!

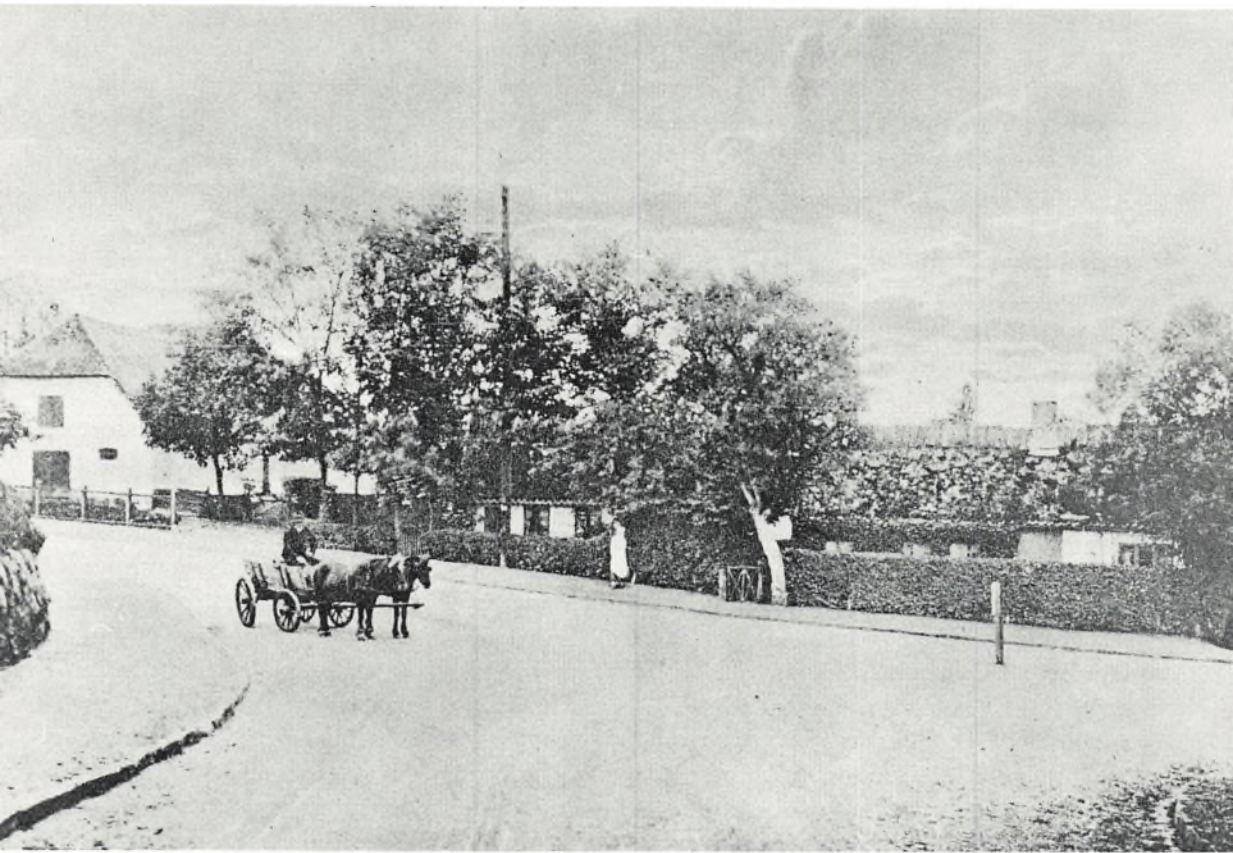
Oppe ved »Dyrlægegården«s hvidkalkede sydlænge ser vi begyndelsen af den vej, som førte ned til det foran omtalte gamle gadekær (branddammen). At der en tid har været planer om helt at sløjfe dette, fremgår af et andragende af 20/5 1912 fra Trørød Keglespillerforening om tilladelse til at »anlægge en Keglebane i Trørød Gadekær eller eventuelt leje det i nogle Aar, ca. 5 Aar«. Et andragende, som dog sognerådet – efter henstilling fra vejudvalget – nægtede at bevilge. Var man kommet på andre tanker m.h.t. gadekærets anvendelse? Det vides ikke. Men branddammen eksisterer i hvert fald endnu.

Vejen derned er nu blevet til en smøge, og lige op ad denne har i vor tid »slagteren i det hvide hus med de røde markiser« placeret sig på en temmelig afstikkende måde. Afstikkende, siger jeg, fordi de gamle strå-

tækte huse, som vi her på billedet har liggende lige foran os, jo eksisterer endnu (Kohavevej 13-15). De er begge meget gamle; hvor gamle, kan ikke siges, men de er i hvert fald aftegnede på matrikelskort 1810. Boliger for fattige småfolk (daglejere og arbejdsmand) var de dengang og fremdeles gennem mere end 100 år. Senere blev de til landsteder for mere eller mindre velhavende københavnske sommerboer og indvendigt omkalfatret efter liebhavernes smag og behag.

Lidt længere henne ad vejen til højre ligger *smedens hus* (Kohavevej 19), hvor smedemester *Anders Jensen* i 1842 etablerede sig i en ejendom, han havde bygget på en parcel af »Trørødgård«s jorder (matr. 5c). Lige vest for denne udstykkedes i 1849 yderligere en parcel (matr. 5b), hvor husmand Christen Nielsen byggede en lille ejendom. Den ombyggedes i 1916 til en forretningsejendom, hvor *H. P. Nicolajsen* indrettede en grønthandel (Kohavevej 21). Mellem disse ejendomme skyder nu Trørødgårdsvej sig ind.

Smedemester *Anders Jensen* (1798-1860) stammede fra Kregme ved Frederiksværk, hvor hans fader var husmand og snedker, og var gift med en pige dér fra egnen, Bodil Pedersdatter (1801-1870). Driftig og fantastisk stærk var han og dertil dygtig, pålidelig og redelig, hvorfor han da også blev ganske velsitueret. Hans 5 gæve sønner blev ligeledes allesammen dygtige håndværkere og – tildels – velsituerede. *Jens Andersen* (1824-1896) blev smed ligesom sin fader og overtog virksomheden efter dennes død, »en fornem smed, kendt for sit gode håndværk«, lyder hans eftermæle den dag idag. *Ole Andersen* (1826-1909) blev en stor snedkermester i Vedbæk. *Peder Andersen* (1828-1895) blev hjulmand i Trørød, *Lars Ander-*

24 Gadebakken på Kohavej ved Sandbjergvejs udmunding, fot. o. 1920, jvf. billedet fig. 11, der er taget fra samme sted, men den modsatte vej. Tilvenstre Dyrlegegårdens gamle hvidkalkede staldbygning, som den så ud indtil 1941

sen (1831–1905) væver sammesteds (jvf. under fig. 28–29), og den yngste, *Henrik Andersen* (1834–1894) var smed i Stavnsholt ved Farum fra 1873 til sin død. Broderen Peder flyttede derefter til Stavnsholt for at overtage smedien, men døde altså selv allerede året efter. (Mit kendskab til foranstående personalhistoriske detaljer skylder jeg nogle overordentlig grundige, sirligt og akkurat udførte slægtsoptegnelser af et oldebarn af Henrik Andersen, kranfører Jørn Melgaard).

Efter Jens Andersens død i 1896 overtoges smedien i Trørød af sønnen *Emil Jensen* (1856–1925). Dennes søn igen, *Emilius Jensen*, som blev vognmand i Trørød, afstod smedien i 1927 til dens nuværende indehaver *Hans Petersen* (født 1894), som stadig pusler i sit værksted, skønt han egentlig har lagt op. »Der kommer endnu folk her for at få lavet et eller andet beslag eller en stump rækværk f. eks«, udtalte han i anledning af sin 80års dag 13/12 1974. »Men hestene ser jeg ikke noget til mere«, føjede han til med et suk. Der er rideheste nok på egnen, men der er ingen mere, der trækker en hest til smeden for at få den skoet; den slags ordnes nu ude i ridestaldene af en turnerende smed, der kommer i sin bil. Smedens gamle betydningsfulde rolle er her i Trørød som alle andre steder overtaget af automekanikeren.

Her lige over for smeden, ved hegnet ind til Krogholmgårds have, lå i gamle dage Trørøds *bybrønd*, som før vandværkets tid var af overordentlig stor betydning for de mange beboere, der ikke selv havde nogen brønd (jvf. »Søllerød i Billeder«, 1967, fig. 127). Jævnligt måtte brøndstenene omsættes og den rådne brøndkarm fornyes, og så var det altid et spørgsmål, om man kunne få kommunen til at yde *sit* klækkelige bi-

drag. I 1880 gik sognerådet med til at deltage med en fjerdedel af udgifterne, da kommunen som ejer af byens skole jo måtte siges at have part i brønden. Men da nogle beboere i maj 1899 bad kommunen bekoste en helt ny brønd, blev der sagt afgjort nej. »Brønden har ikke nogen kommunal interesse«, hed det nu. Trørød skoles nedlæggelse var nemlig allerede da besluttet. Hvor længe bybrønden lå her, efter at kommunevandet var begyndt at strømme i jernrørene, ved jeg ikke. Men den blev i hvert fald kastet til, før et af de legende børn var faldet i.

Kastet til, men altså ikke fjernet. Man vil kunne finde den idag, hvis man graver ned omkring lysmasten ved indkørslen til Kohavevej 10. Da denne lysmast i sin tid skulle opsættes, fortæller smedemester Petersen, havde ingen mors sjæl tænkt på den gamle bybrønd, der lå gemt og glemt i jorden under den i tidens løb noget hævede indkørsel, og arbejdsholdet kunne derfor heller ikke begribe, hvorfor der netop her stødtes på så forbandet mange store kampesten. Men ned skulle den jo, og så kom den altså til at stå lige dér, hvor brøndvippens i gamle dage førte vandspanden ned i dybet.

Smedemester Petersen har forøvrigt også vedrørende det omtalte fotografi i »Søllerød i Billeder« kunnet meddele (17/12 1975), at det er fodermester Køhler fra Langagergård, man midt på den fredelige Kohavevej ser komme trækkende til brønden med to køer.

25 Smedemester Emil Jensen med sønnen Emilius Jensen og dennes datter Edith, fot. 1919. Smedien med særsynet: beboelseslejlighed ovenpå, der blev bygget af Emil Jensens fader, Jens Anderssen, står endnu idag temmelig uforandret. Den oprindelige smedie, som hans fader Anders Jensen byggede i 1842, lå omtrent på samme sted, blot et lille stykke længere mod vest

26 *Erhard Kogsbølle* (født i Ålborg 1833 som søn af en toldbetjent) havde, før han i 1882 købte Holtegård (jvf. 3. samling s. 186), i 25 år været brygger I. C. Jacobsens højt betroede og stærkt påskønnede medarbejder på Gl. Carlsberg, fra 1861 som inspektør og fra 1871 som kompagnon og faktisk leder af den daglige drift. Hvorfor han forlod Carlsberg, ved man vist ikke; men det kan i hvert fald ikke have været, fordi han var blevet ked af bryggerivirkomheden som sådan, for han havde ikke siddet ret mange år på sin landejendom, før han fik den tanke at oprette et ølbryggeri herude med hovedvægt lagt på fremstilling af hvidtøl og maltpræparater.

Der var jo god gammel tradition for ølbrygning netop her på Holtegård. Men han nænnede dog ikke at lægge en industriel virksomhed klods op ad den gamle fine hovedbygning – sådan som man havde gjort det ovre ved Nærumgård i 1852 (jvf. 3. samling s. 16–17). Han lagde den diskret helt nede bag Kohaveskoven i de lave »Krogholm enge« nær ind mod Trørød. Folk undrede sig meget over denne placering nede i »sådan en sump«, som de sagde, og søgte ivrigt efter forklaringer, og den almindeligst antagne blev denne: at han ville skåne hestene, som skulle trække de tunge kulforsyninger til dampmaskinen helt nede fra omladningspladsen ved Vedbæk strand; de kunne få nok at gøre med at trække læssene op gennem skoven til Trørød og derfra over den første af de engang meget stejle Kohavebakker og skulle derfor spares for de to sidste! Men det var jo nok en skrøne. Der er vel ingen tvivl om, at det først og fremmest har været spørgsmålet om, hvor der var rigeligst med vand at finde til ølfabrikationen, der bestemte placeringen.

Der snakkedes i det hele taget meget om

Kogsbølle og hans bryggeri og ikke altid helt så velvilligt som lige anført. 12/7 1897 måtte han rykke ud i Københavns Amts Avis med følgende erklæring: »Da det er meddelt os, at der gaar det Rygte, at her bruges Mosevand til Ølbrygning, ville vi til-lade os at oplyse Publikum om, at dette Rygte er lige saa usandt som onskabsfuldt«. Beviser vedlagt: en fin kemisk analyse fra Steins Laboratorium og en erklæring fra brøndgraver F. Henriksen om, at de to brønde, han havde udført, bestod af grus og ler og »ikke spor af mosejord«.

Man spekulerede også over, hvorfor han dog, når han nu havde den prægtige gamle Holtegård at bo i, absolut ville flytte ned i en ganske almindelig villa ved siden af fabrikken (se fig. 26 længst til højre), og man gættede på, at det hang sammen med hans hustrus pludselige forulykken under badning en sommerdag i 1889. Denne tragiske hændelse har sikkert heller ikke været helt uden indflydelse på hans beslutning; han havde i 1890 ligefrem flygtet herfra og bosat sig i København, indtil han i 1893 byggede villaen; men den *hovedsagelige* bevæggrund har dog nok alligevel været den, at det nu engang var bryggerivirkomheden og ikke landvæsenet, der havde hans hjerte. Landvæsenet kunne andre passe – og gøre det bedre end han selv; men bryggeriet kunne kun *han* passe, og han ville selv kunne være over det til enhver tid, have daglig hånd i hanke med det hele. Forøvrigt gik det jo også sådan: gårdene, som havde bragt ham meget store tab, skilte han sig af med, men bryggeriet beholdt han og virkede med lige til sin død i 1906, skønt også det var en dårlig forretning, der tærede slemt på de sidste rester af hans formue.

Virkomheden overtoges efter hans død af hans plejesøn *Vilhelm Vallø* (1870–1952),

26 *Holtegårds Fabrik, det tidligere bryggeri, fot. 1949. Til højre ses den af brygger Kogsbølle i 1893 byggede villa*

en slægtning af hans kone, der allerede i sit 9. år var blevet forældreløs. Efter studentereksamen fra Herlufsholm 1889 var han af brygger Jacobsen blevet sendt til udlandet for at uddannes længe, grundigt og solidt i bryggerivæsenet, og virkede efter sin hjemkomst på Svendborg Bryghus 1899–1906. Som indehaver af Holtegård Bryggeri fortsatte han med fremstilling af hvidtøl og skattefri ølsorter, men føjede hertil yderligere en betydelig mineralvandsfabrikation. Herved voksede anlæggene i omfang, dækkede efterhånden en halv tønde land og beskæftigede 20 personer.

En stor brand ødelagde 6/7 1922 hovedbygningen, men skånedes det meste af de øvrige anlæg, fordi vinden tilfældigvis bar fra den dag. Både Søllerød og Hørsholm brandvæsen var i funktion; men publikumstilstrømningen (fig. 26b) synes ikke at have været overvældende. Det var mellem kl. 13 og 14, ilden tog fat for alvor, og da var folk gået til deres respektive arbejdspladser igen efter middagspausen. Lidt kunne der dog samles: fabrikkens eget personale, nogle gårdbrugere, rendt fra deres marker, og nogle håndværkere, rendt fra nærliggende byggepladser, en enkelt husmoder, rendt fra opvasken efter middagen, og nogle børn, der var færdige med skolen for idag: drenge med kadettøj og matroskraver og piger med lange fletninger og pyntelige skåneforklæder, men ikke alle lige interesserede i selve dramaet. Hvad hunden agtede at foretage sig nu, synes at have været nok så spændende for somme. Typisk iøvrigt: kvinder og børn i ærbødig afstand fra det blussende og sort kvalmende, knitrende og smeldende inferno, mændene selvfølgelig tættere på.

Ved genopbygningen, som allerede var i fuld gang på månedsdagen efter branden, fik hovedbygningen den skikkelse, som den

i hovedtrækkene bevarede til det sidste, ikke væsentlig anderledes end den gamle – og ikke væsentlig kønnere heller. Men brygger Vallø nedlagde ved den lejlighed hvidtølfabrikationen og lagde herefter hovedvægten på maltfabrikationen med fremstilling af specielle maltsorter: karamelmalt, porter- og farvemalt m. m. Desuden påbegyndte han brygning af en såkaldt »X-Porter«, en meget kraftig og stærk porter af engelsk type, som blev fabrikkens speciale og stærkt efterspurgt. Det almindelige øl, som fortsat produceredes, var derimod ikke så populært; det var surt og kunne ikke holde sig, siger de, som idag er gamle nok til at huske det. Og da salgskuske fra De forenede Bryggerier begyndte at køre rundt i kommunen en gang om ugen, var der snart ikke mange mere, der reflekterede på det småtriste Holtegårdøl.

I 1930 averteredes maltfabrikken »til salg eller leje«. Det var et ubedrageligt tegn på begyndende nedgangstider. Og så kom med verdenskrigen 1939 forbudet mod fabrikation af de stærke ølsorter og en katastrofalt forringet afsætning på specialmalten. Der forsøgtes med fremstilling af malkaffe og tørring af korn, frø og æbleblade m. m., men uden større held. Derefter var der en tid lang i bygningerne installeret en *limfabrik*, som forurenedes Maglemøserenden på det styggeste. »Det ser nærmest ud, som om det var affald fra et tarmrenseri«, skrev »Social-Demokraten« (26/6 1944), »de slimede genstande, som er af ubestemmelig farve, aflejrer sig på bunden og stinker i varmen«. Og så føjedes der til: »Hvor er Sundhedskommissionen henne? Før i tiden klagedes der, så snart der fandtes et afløb i bækken fra et enkelt lille hus«. Hvorpå naturligvis Sundhedskommissionen viste, at den var, hvor den skulle være. Den gjorde,

27a *Branden på Holtegårds Bryggeri 6/7 1922*

hvad den kunne – tilsidst med trusler om politianmeldelse. Men det hjalp vist ikke ret meget i det lange løb.

Senere blev »Holtegårds Fabrikker« til lagerbygninger for køleskabsfabrikken »Danmark«. Og da denne virksomhed o. 1970 måtte ophøre på grund af afsætningsvanskeligheder, blev hele bygningskomplekset her ved Kohavevej købt af amtets sygehusvæsen med henblik på opførelse af et plejehjem for »senile og konfuse patienter«. Denne plan var dog ikke realiserbar med det første, og så kom den triste, tomme og øde forladthedsperiode med afskallede mure og knuste vinduesruder fra øverst til nederst, indtil amtet i 1972, efter nedrivning af alle udenværker, lod hovedbygningen reparere og pudse op i dyreste domme og indrette som depot for sygehusvæsenet.

Kogsbølles gamle villa fik ved samme lejlighed sin bekomst. Den blev simpelthen benyttet til brandøvelser for Søllerød kommunale brandvæsen og derefter som en røgsværtet ruin jævnet med jorden.

Og sidst på året i 1974 kom turen til selve den gamle fabriks hovedbygning. Skulle der være plejehjem her på stedet, og det talte man stadig om, skulle det altså være i flunkende og moderne nybygninger. Og at patienterne på et sådant plejehjem faktisk ville komme til at bo i naturskønne omgivelser, så man først rigtigt nu, da den store grimme kolos var borte.

Inde i bryggerens have havde man forøvrigt aldrig kunnet være i tvivl om stedets naturskønne placering. Se blot på billedet her fig. 27b, hvilken idyllisk udsigt der åbenbarer sig bag træernes grenværk over marken mod Kohaveskoven. Billedet angives at være fra 1947 og er da formodentlig taget på 40 års dagen for brygger Valløs tiltrædelse i Gl. Holte (1. august). Det viser os

jubilaren omgivet af sin nærmeste familie. Ved sin venstre side har han sin ældste datter, fru Elisabeth Kalko (1904–1971) og dennes yngste datter Marianne. Modsat sidder sønnen, direktør Børge Vallø (f. 1905) med sin kone, fru Tit Vallø og døtrene Jette og Lotte. Yderst på bænken til venstre sidder bryggerens yngste datter, Dorrit Vallø. Bagved står svigersønnen Perch-Nielsen med sin søn Jørgen og svigersønnen Mogens Kalko med datteren Annette og endelig 3 fætre på rad: Claus Perch-Nielsen, Peter Kalko og Niels Vallø.

27b Brygger Vilh. Vallø med familie i haven ved Holtegård Bryggeri, fot. 1947

28 Efter at jægermester C. Tvermoes i 1905 havde købt »Krogholmgård« begyndte de første udstykninger i Nyvang. 28/5 1907 tog den første nybygger herude, depotbestyrer Salomon Persson sit hus i besiddelse, og ganske kort efter kom der to dristige nybyggere til: Chr. Hansen og Chr. Petersen (»Nyvanghus«). At det var et dristigt, for ikke at sige hasarderet foretagende, var den almindelige mening blandt folk på egnen. »Du må jo være tosset at flytte ud i det overdrev – sådan en afkrog!« sagde Chr. Petersens nærmeste slægt og venner inde i Vedbæk. Proprietær P. H. Christensen, Holtegård, betroede dem alle tre: »I må jo fejle noget, når I bygger herude og tror, I kan leje ud til sommerbeboere«. Og inde i Trørød sagde den ene til den anden: »Enhver, der bygger derude, vil snart komme til at rende fra det hele«.

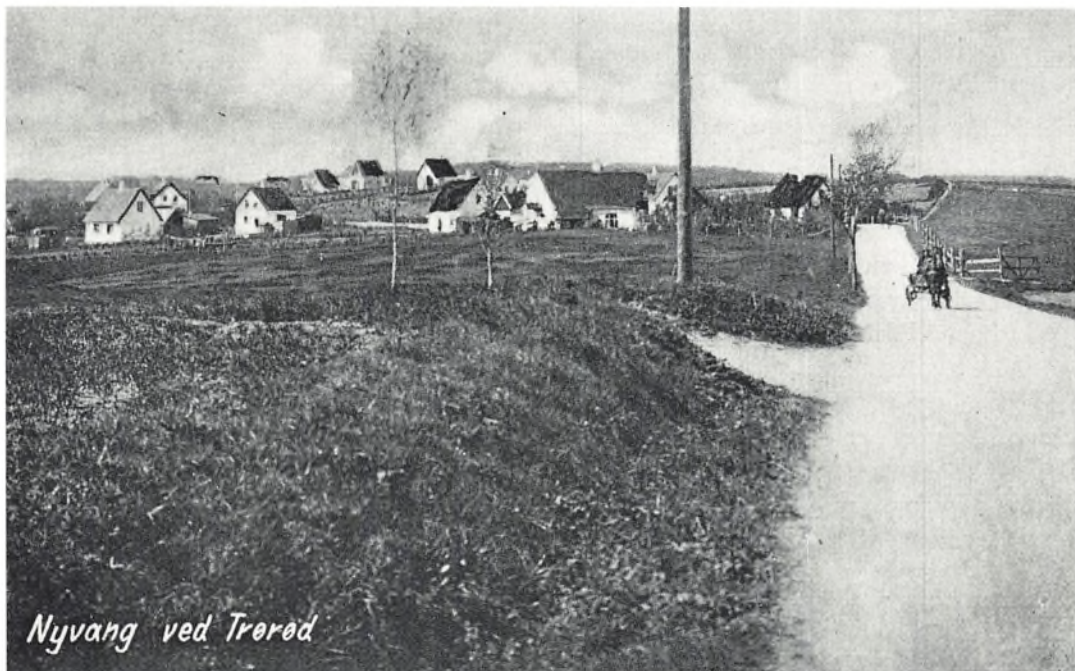
Men det var rent forbavsende, så mange der var uimodtagelige for fornuft. Det ene hus rejste sig ved siden af det andet, og snart så der ud i det før så åbne og smukke landskab, som vi ser det på omstående gamle prospektkort, der bærer poststempel 12/9 1919, men ganske afgjort må være en hel del år ældre. Alt er jo fuldstændig nybyggeragtigt endnu med de små, mere eller mindre ordinære huse ragende ublufærdigt op over nytplantede haver. Vi befinder os på daværende Sandbjergvej (nuv. Krogholmgårdvej) et lille stykke syd for det sted, hvor den svinger kraftigt mod nordvest – med andre ord: lige ud for det nuværende »Bittekrogen« (den første svage begyndelse til denne sidevej synes allerede gjort).

At Nyvang fremdeles ikke rigtig blev regnet for noget, ses af den omstændighed, at beboerne herude hele tiden måtte kæmpe bravt for at få del i de offentlige fællesgoder. Det ret naturlige ønske om indlæggelse

af vand og gas, som første gang blev fremsat i foråret 1916, blev først opfyldt i 1919 og da kun takket være sognerådsformand Lars Peter Jensens energiske indsats. Et andragende i efteråret 1924 fra en nydannet »Elektricitetsforening« om kommunal støtte til kvarterets elektrificering mødte først pure afvisning i sognerådet, men ved et ihærdigt arbejde fra foreningens side lykkedes det alligevel. Juleaften 1924 kunne det elektriske lys tændes i alle Nyvangs huse, og lidt ind i det nye år opsattes 8 elektriske vejlamper på strækningen fra Trørød til Elleslettegårds grusgrav.

På 25 års dagen for den første nybyggers indflytning 28/5 1932 kunne det noteres, at der nu i Nyvang var 48 huse med en samlet ejendomsskyld på 840.000 kr. og lige så mange haver med store frugttræer og høje birketræer. En udvikling så iøjnefaldende, at mange på deres vej gennem kvarteret uvilkårlig måtte standse og spørge sig selv: »Er det virkelig kun 25 år?«

Og netop da stod Nyvang over for nye rige udviklingsmuligheder. Den længe og meget omdebatterede *Maglemosevej*, der skulle skabe en kort og direkte forbindelse mellem Nyvang og Vedbæk, var nemlig nu endelig blevet til virkelighed og skulle åbnes for færdslen i nær fremtid. At den vej havde været alle Nyvangboeres hedeste ønske, lige siden projektet første gang var fremme i 1922, var egentlig ikke at undres over. De havde fra deres boliger tydeligt kunnet se Vedbæk station lige ovre på den anden side af den lave mosestrækning, men for at komme til den havde de måttet tage turen om ad Trørød by, gennem Trørød Hegn til viadukten og så frem ad stien langs banen. Hvis de var til fods eller på cykel. Kørte de med hestevogn eller bil, måtte de følge Trørødvej helt ud til Strandvejen, kø-

28 Nybyggerhuse ved Sandbjergvej (nuv. Krogholmgårdvej) i Nyvang. Året er uvist, men vi kan næppe være kommet ret langt hen på denne side af 1910

re op ad denne og dreje ind ad Stationsvejen. Så forfærdelig meget længere end den direkte over mosen var vejen just ikke – små halvanden kilometer vel – men den var kringlet og kroget og med mange prekære, skarpe og komplet uoverskuelige omdrejninger, både i Trørød by og i Vedbæk by.

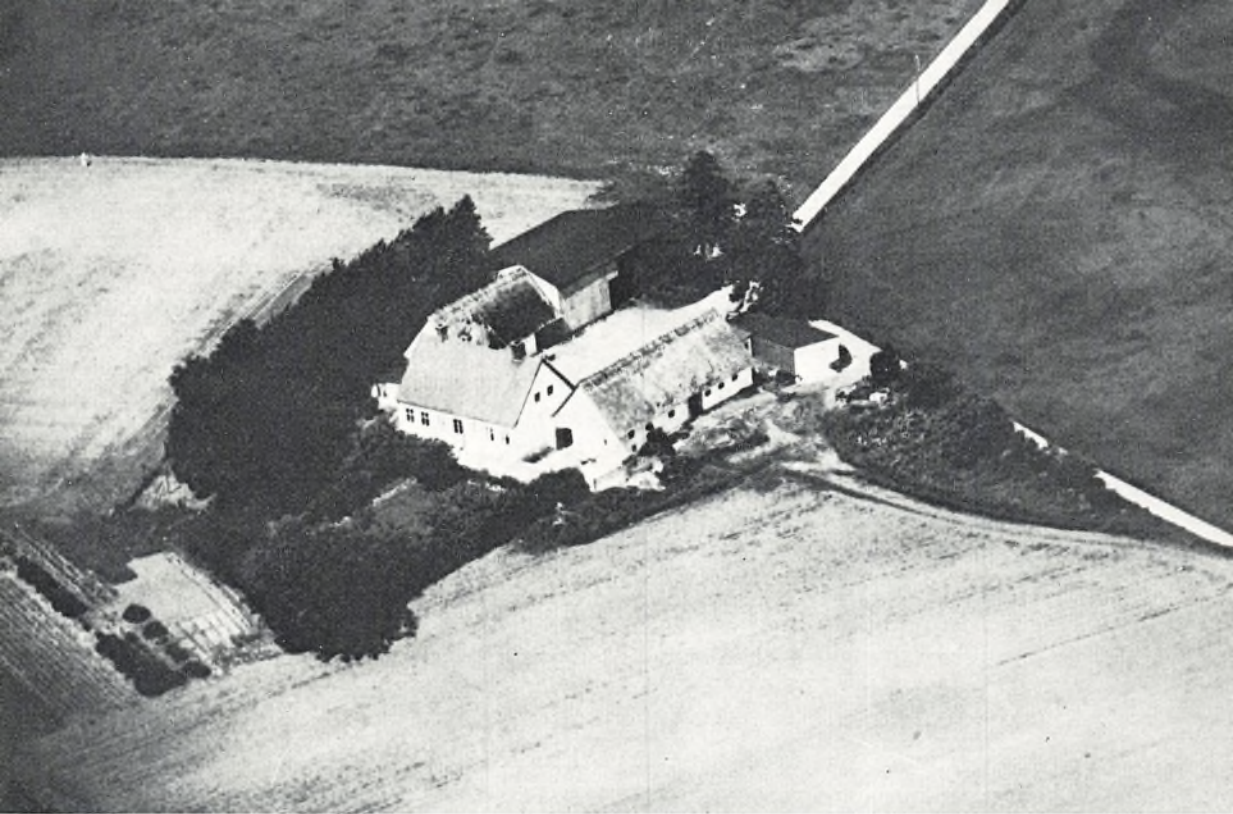
Om Maglemosevej (nu Gøngehusvej), hvis betydning for Nyvang og Trørød Nord står anskueliggjort på ethvert nutidigt kort over Søllerød kommune, skal forøvrigt fortælles nærmere i et af denne bogs sidste afsnit.

29 Vest for Nyvang langt ude på åben mark lå indtil for få år siden den såkaldte »Ellemosegård«, ikke særlig gammel af udseende nu og heller ikke særlig »spændende« at se på, men alligevel en gård af anseelig alder. Den bar matrikelbetegnelsen 9a af Trørød og var en af de udflyttede gårde fra den gamle Trørød landsby. Folketællingen 1787 anfører som ejer *Erich Pedersen*, der var søn af gårdmand Peder Larsen på gården matr. 5a af Nærum og altså broder til den Hans Pedersen, der i 1815 afstod sin gårds brandtomt til opførelse af en ny almueskole i Nærum og derpå byggede sig en ny gård ude på marken vest for byen – den, der senere kaldtes »Egevang« (jvf. 3. samling s. 45–46 og 128).

Denne Erich Pedersen (1760–1846) var i 1784 blevet gift med Maren Johansdatter Hinckels (1760–1831), datter af »slagter og bonde« Johan Hinckel, der havde en lille gård i nabolaget her ude på Trørød mark (den nærmere beliggenhed af denne har det – efter de kilder, der har stået til min rådighed – ikke været mig muligt at finde; jeg har kun kunnet konstatere, at der har ligget flere nu længst forsvundne smågårde og husmandssteder her ude). Sammen sled de to med jorderne, som ikke var af de allerbedste, og fik efterhånden en ganske god gård ud af det. Og da de havde nået alderen omkring de 65, følte de, at de havde slidt nok, og afstod gården til sønnen *Christen Erichsen* (f. 1789) og hans unge kone *Inger Jørgensdatter* fra Sandbjerg (f. 1800). En yngre søn Peder Erichsen fik nogle år senere nabogården Maltegård (jvf. under fig. 37). Men Christen Erichsen døde allerede i 1832, og hans kone, som sad tilbage med 3 små børn og desuden havde sin gamle svigerfader på aftægt, giftede sig så i maj 1833 med en gårdmand *Hans Pedersen* (f. 1792 i

Ravnsnæs ved Sjælsø), og da denne åbenbart ikke ville vide af den gamle, sendte de ham ned til hans datter Karen Magdalene, der var gift med skolelærer Anders Larsen i Trørød (jvf. under fig. 38–40). Halvandet år efter døde imidlertid også Inger Jørgensdatter (19/1 1834), og gården blev så overtaget af svigerinden *Bolette Erichsen* (f. 1799) og hendes mand *Jørgen Jensen* (f. 1806), som ikke alene tog den gamle, nu næsten 80årige Erich Pedersen tilbage, men også gjorde Inger Jørgensdatters yngste barn, Lars, til plejesøn. Hendes datter Birthe blev samtidig plejebarn hos farbroderen Peder Erichsen på »Maltegård«. Hvem der tog sig af det mellemste barn, sønnen Peter Christian (f. 1828), er derimod ikke at se; han forsvinder helt ud af billedet, indtil han i 1860 pludselig dukker op i folketællingslisten som vognmand og mælkeforpagter på Enrum ved Vedbæk. Det tør vel formodes, at familien i Sandbjerg har taget sig af ham. (Om denne P. Chr. Christensen forøvrigt nærmere i et kommende bind V, omhandlende kyststrækningerne i Vedbæk og Skodsborg).

Hvordan det senere gik Bolette og Jørgen Jensen, ved jeg ikke. Jeg ved kun, at gården allerede i 1843 var kommet på helt nye hænder. Den blev i dette år – ifølge skødeprotokollen – solgt af en Søren Larsen, hvis identitet jeg ikke har kunnet opspore, til *Anders Hansen* fra Bloustrød (f. 1815), og han solgte i 1858 gården videre til en tømmermand *Chr. Nielsen*, som døde allerede inden årets udgang, hvorefter hans enke i maj 1859 afstod gården til *Ole Pedersen*, en af de mange svenskere, som i disse åringer havnede her i Nordsjælland. Petterson har han vel selv kaldt sig. Han havde den til 1867 og solgte den så til en ung landmand fra Bloustrød, Vilh. A. Barnholdt. Hermed indtrådte en-

29a »Ellemosegård«, fot. 1949, velholdt og i god drift. Tilsyneladende truer ingen fare denne gård; men fotografen har ganske vist også sørget for at holde uden for billedet alt det sig nærmende byggeri, som allerede da varslede ilde. Nu går parcelhusvejene Ellebuen, Ellefolden og Ellehegnet hen over markerne i billedets højre side. Og ikke langt fra billedets underkant ligger det store moderne skolekompleks Trørødskolen

delig stabilitet i ejerforholdet. I de næste 4 snese år havde gården kun to ejere: fader og søn.

Wilhelm Adolph Barnholdt (1843–1915) stammede fra en i Slesvig-Holsten og navnlig i Norge vidt forgrenet slægt, der snart har kaldt sig Barnholdt, snart Bärnholdt eller Bärenholdt. Man kan også rundt om i de skriftlige kilder støde på formen Bæhrenholtz, og Søllerød Tidende lancerede endda i 1945 formen Bjarnholt; men ingen af disse har naturligvis slægten villet godkende.

Stamfaderen til den danske gren af slægten var nordmanden Christian Barnholdt (1761–1834), der i 1785 slog sig varigt ned som købmand i København og efterhånden blev en overordentlig velhavende mand, ejer af flere store gårde i Nordsjælland og af sin konge hædret med titlen »kriksråd«. Gården »Svendstrup« i Bloustrød, som han havde købt på en auktion i 1819, gik i arv til sønnen Marcus Ludvig Barnholdt (1811–1877), og det var altså dennes søn igen, der nu købte »Ellemosegård«. Han var på det tidspunkt knap 24 år gammel, d.v.s. efter da gældende lov at betragte som »mindre-årig« (fuldmyndighed indtrådte først med det fyldte 25. år) og måtte derfor have sin fader til som offentligt beskikket »kurator« at ordne handelen. Men ellers kunne han så sandelig nok stå på egne ben. Han blev hurtigt kendt på egnen som en meget dygtig landmand.

Efter sin første hustrus død i 1871 giftede W. A. Barnholdt sig i 1874 med *Emilie Mortensen* (1842–1901) fra gården »Nøjsomhed« i Nærum, senere kaldt »Birkegården« (jvf. 3. samling s. 132–33), og i dette ægteskab fødtes bl.a. sønnen *Martin Marcus Barnholdt* (1879–1960), som fik gården overdraget 25/2 1908 (skøde tinglæst 4. marts s. a.). Gården var da allerede i sin

ydre skikkelse, som vi ser den på billedet fig. 29. M. M. Barnholdt havde i sit ægteskab (1910) to døtre: *Gerda B.*, født 1913, ansat ved Søllerød kommune fra 1936, fra 1959 som borgmestersekretær, gift 1940 med isenkræmmer Aage Andersen, Trørød, og *Else B.*, født 1918, assistent i fængselsdirektoratet. Men han havde ingen sønner, og det var måske en af grundene til, at han lod gården gå fra sig.

Sidst på året 1945 solgte han den til entreprenør *H. O. Petersen*, Trørød Mørtelværk, som i 1948 lod den gå videre til en ung landmandssøn fra nabogården »Kirsebærlunden«, *N. O. Jensen*, idet han dog beholdt 3 tdr. land til grusgravning for sin industrielle virksomhed.

N. O. Jensen (senere, som medlem af Søllerød kommunalbestyrelse, mere kendt, end han dengang var) drev landbrug her indtil 1965. Da var den bymæssige udvikling omkring Trørød nået herud; der var bud efter jorderne, og den gamle gård var dødsdømt. Samme år blev den revet ned og kørt væk, og det sædvanlige parcelhusbyggeri tog sin begyndelse på de to trediedele af dens tidligere tilliggende på 40 tdr. land (\div de 3 tdr. land grusgrav); resten blev efter en fredningskendelse solgt til lystejeendom for en overlæge Engel Møller.

29b Fra »Ellemosegård« i M. Barnholdts tid. Staldlængens gavl og havefacaden af det meget enkle nyere stuehus i blændende majsol og forskønnet af gamle pære- og æbletræers grenfletninger. Når der bliver tid engang, skal den langstråede og ukrudtsfrodige plæne have en omgang med høleen

30-32 På Chr. Hilcker's kort over »Det Langenske Revier under Kiøbenhavns Amt« 1763-64 ser vi hele området nord for Holte landsbys marker opfyldt af løvskov med iblandede ellemoser, »Holtemose Skov« kaldet. Skovens vestgrænse følger den nuværende Gl. Holtevej fra Vejdammen til sognegrænsen, og mod øst strækker den sig hen til Maglemoserenden, hvorfra der kun er et kort stykke vej til »Enghaveskoven«s begyndelse, d.v.s. det daværende Trørød Hegn, som ses at have strakt sig vestpå til det punkt, hvor idag »Bueager« løber ud i Gøngehusvej. I den nordøstre udkant af »Holtemose Skov« anfører kortet et skovfogedsted kaldt »Elleslette Huus«.

Ved de store udskiftninger i 1770erne er hele dette skovareal blevet ryddet og efterhånden udlagt til agerland for de udflyttede gårde fra Trørød by og for det tidligere skovfogedsted, der nu blev til en bondegård med matrikelbetegnelse 8a af Trørød by og benævnelse »Elleslettegård«.

Første mand på denne nye gård var *Børge Nielsen*, søn af gårdmand Niels Pedersen i Trørød. Han havde i 1774 overtaget faderens gård, som da lå kilet tæt ind mellem Ole Andersens og Saxe Jensens gårde, men den blev – ligesom disse – totalt udslettet ved den store brand i 1781, og medens Ole Andersen og Saxe Jensen nøjedes med at rykke deres nye gårde tilbage fra vejen og i større afstand fra hinanden end tidligere, foretrak altså Børge Nielsen at flytte langt uden for byen til det nedlagte skovfogedsted. Han var forøvrigt broder til den førnævnte Hans Nielsen (gården matr. 4 af Søllerød, senere kaldt »Fogedgården«) og gift med Kirsten Pedersdatter fra Nærum, datter af gårdmand Peder Larsen og søster til den foran nævnte Erich Pedersen på »Ellemosegård«. Da denne Børge Nielsen i

1785 var død, kun 52 år gammel giftede hans tyve år yngre enke sig i 1786 med en jævnaldrende gårdmand *Jacob Adamsen*. Men han døde allerede i 1794, dræbt ved en løbskkørsel, og hvordan det så derefter i første omgang gik med gården, ligger ikke ganske klart. Først fra 1799 er vi på helt sikker grund, skødeprotokollen oplyser da nemlig, at gården matr. 8 af Trørød er blevet overdraget af en avlsforvalter P. Andersen til gårdmand Jens Olsen (handelen tinglæst 24/2 1800).

Nævnte *Jens Olsen* (1747-1829), der stammede fra Fyn, var altså i godt fremrykket alder, da han overtog gården. Men en kone måtte han jo have, og hende fandt han også straks nede på »Langagergård«. Her gik den 18årige *Gumild Saxesdatter* (1782-1848) netop og ventede på en frier – eller rettere sagt: hendes forældre gjorde det. Hun har næppe følt brændende kærlighed ved første øjekast, da de præsenterede hende for den 35 år ældre vordende brudgom, som de havde aftalt alt med. Men hun har næppe heller protesteret. Hun havde set så meget allerede og vidste udmærket godt, at der som oftest måtte resigneres på *det* punkt. Og så var hun forøvrigt et lille skarptslebet og uforfærdet kvindemenneske, der ellers nok vidste, hvad det var, hun ville. Herske og regere ville hun – og kunne hun.

Hun var højst aparte, siger familieoverleveringen, »lille og sort, gesvindt og bestemt«. Sin gesvindthed demonstrerede hun, da hun en augustdag i 1807 pludselig, medens hun sad og malkede ude på marken, så et kompagni englændere i røde uniformer komme marcherende hen ad Sandbjergvej. I sin øjeblikkelige uvished om, hvad disse fjender kunne have i sinde, smuttede hun som et lyn ind i et gammelt hult piletræ,

30 Familien på »Elleslettegård« 1867

som stod ved vejkanten (hvor det forøvrigt blev stående i ca. 150 år endnu) og forblev her, indtil kompagniet var forsvundet hen ad »Kirsebærlunden« til. Og sin bestemthed lagde hun for dagen over for den umulige skolelærer Andreas Leth i Trørød ved simpelthen at tage sin søn Ole ud af skolen og i stedet sætte ham i en god skole inde i København, hvor han ovenikøbet lærte algebra! Den historie viser tillige, hvor velhavende de må have været på Elleslettegård allerede da. Hun har åbenbart været et

»godt parti«. Lidt forfængelig var den velhavende kone nok også; familien har endnu i eje nogle meget smukke silketøjer fra hendes efterladte gemmer. Men at hun dog ikke ligefrem ødslede med sine midler, viser den omstændighed, at man engang ved opsætning af en af hendes efterladte fine vatterede kåber fandt hele 200 rigsdaler indsyet i foret.

Den gamle Jens Olsen er i familieoverleveringen kommet til at stå helt i skyggen af sin dominerende kone. Om ham vides der

egentlig ikke andet at fortælle end, at han var en slider, der troligt øgede gårdens tiliggende, så at de i hans tid nåede op på over 50 tdr. land.

Efter mandens død tog den foretagsomme enke alle tøjler i sin hånd og styrede hele kodillen med en sådan selvfølgelighed, at hendes søn *Ole Jensen* (1803–1892), der sled med gårdens drift, slet ikke turde tænke på at gifte sig, skønt han efterhånden var blevet en ret alderstegen ungkarl.

Men lige så såre hans mor var død, giftede den nu 45årige Ole sig (15/12 1848) med den 26årige smukke *Adolphine Eleonore Carlsen* (1822–1912), en købmandsdatter fra Nyborg, der tidligt var blevet forældreløs og kommet i pleje hos sin gudmoder, den hovedrige apotekejerke i Nyborg Karen Gertrudine Charlotte Rieffenthal (1798–1875). Parentetisk anmærkning: denne dame har historikerne altid villet kaldt Gertrudine, skønt hun selv altid kaldte sig Charlotte, det var også *dette* fornavn alene, der stod på hendes gravsten på Søllerød kirkegård. Men til gengæld har Richters »100 Aars Dødsfald i Danmark« kun medtaget fornavnet Karen! Og for fuldstændighedens skyld kan anføres, at folketællingskommisæreren i 1845 ganske bramfrit har benævnt hende *Dine!*

Frk. Rieffenthal havde taget sig meget omhyggeligt af Adolphines opdragelse og uddannelse, havde ladet hende lære husholdning på herregården »Benzonsdahl« ved Odense og mejeri på »Bjørnemose« ved Svendborg, og da hun i 1844 købte »Frydenlund« ved Vedbæk, havde hun naturligvis taget sin plejedatter med hertil.

At Ole Jensen fik sin gang på det fornemme Frydenlund, fortæller lidt om Elleslettegårds anseelse i sognet. Han havde udvidet sine besiddelser betydeligt, havde købt

12 tdr. land engjord sydvest for gården og 5–6 tdr. land ude østpå ved »Mathildestien« i den såkaldte »Kulmileeng«, og gik nu i kompagniskab med frk. Rieffenthal om oprettelse af et teglværk ved Frydenlund og køb af 16 tdr. land tørvemose omkring den fiskerige Giese sø nord for Rundforbi, dengang en rigtig sø (se 3. samlings omslagsbillede), nu i dag en tilgroet sump, kaldt »Kratmosen«.

1/1 1851–31/12 1853 var han medlem af sogneforstanderskabet, og det var i slutningen af denne periode, at samarbejdet med frk. R. om Frydenlund Teglværk begyndte. Hans efterfølgere i kommunebestyrelsen gik naturligvis ud fra, at han nu sad ekstra lunt i det, og satte derfor hans »fattigskat« betydeligt op. Men det lod til at være en fejltagelse. »Jeg har ingen Indtægt haft af Teglværket endnu«, skrev han 30/12 1854, »og Anskaffelsen af Indretninger og Inventarium borttager Udsigten til noget Udbytte i det forestående Aar«. Derfor måtte han altså bede om at få den skat sat ned igen. Men sogneforstandernes svar af 9/1 1855 viste, at de meget nødtigt ville lade sig overbevise:

»Vel kan Forstanderskabet ikke have nogen Underretning om, hvorvidt Teglværket har bragt en saadan Indtægt, som overstiger den paa Værkets Anlæg anvendte Bekostning, og man skal derfor ingenlunde modsigte de af Dem i saa Henseende afgivne Forsikringer; men da det er Forstanderskabet bekendt, at Værket er i god Drift med tilstrækkelig Afsætning af de tilvirkede Sten, maa man dog betragte Værket som et Anlæg der godt forrenter de deri satte Capitaler og følgelig afgiver en Grund til forhøjet Beskatning«.

Og derved blev det. En ny klage fra Ole Jensen i maj 1855 afvistes kort. Vi andre

31 *Unge Jens Chr. Jensen og hans brud Christine født Larsen,
fot. o. 1890, da de overtog gården*

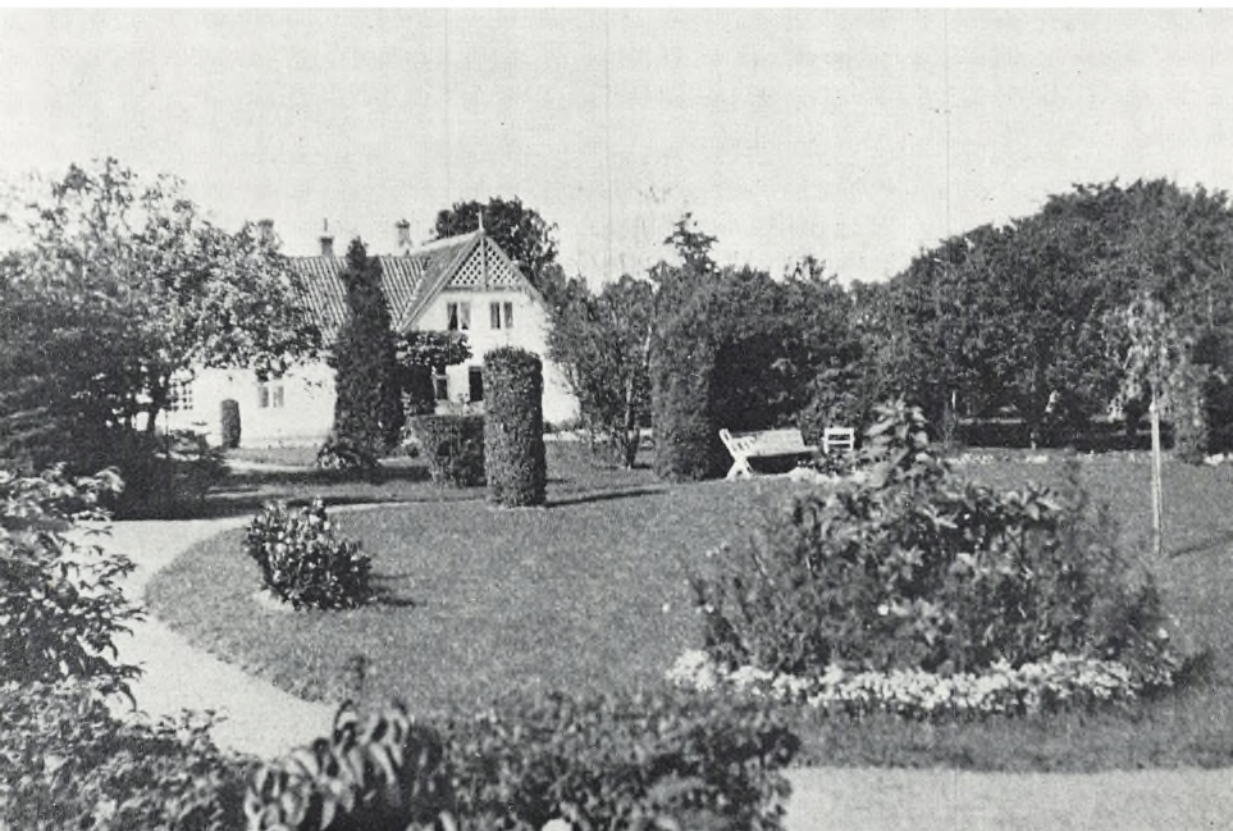
må jo sige, at det egentlig var at tage penge-
ne straks af en *forventet* indtægt (lige som
man gør idag!). Men Frydenlund Teglværk
blev virkelig et ganske givtigt foretagende
(jvf. under fig. 98).

Betragter vi familiebilledet fig. 30, kan vi
også nok se, både at der er velstand tilhuse,
og at fru en og hendes børn ikke er rundne
af almindelig bondestand. Den 45årige vel-
konserverede fru Adolphine bærer tydeligt
præg af sin borgerlige oprindelse og sin op-
vækst i et aristokratisk miljø, og de fint
pyntede børn ser nærmest herregårdsagtige
ud – eller skal vi sige »grossereragtige«.
Også i den voksne alder havde disse pige-
børn fra Elleslettegård en fornem fremton-
ing, der påfaldende adskilte dem fra de
øvrige velsituerede gårdmandsdøtre i Trørød.
Dog ikke sådan at forstå, at de gere-
rede sig med fornemme nykker og deslige.
De omgikkes helt på lige fod med ungdom-
men fra de større gårde i Trørød og omegn
og giftede sig så temmelig på det jævne;
de blev hverken kammerjunkerdøtre eller
etatsrådinder.

Den ældste datter *Margrethe* (f. 1852),
som står bag moderen, blev gift med Ole
Jensen på Krogholmgård, og den næstæld-
ste, *Eleonora* (f. 1853), som sidder nede i
græsset foran, blev gift med Ole Jensens æl-
dre halvbroder Jørgen Jensen, forpagter i
Usserød, senere vognmand i Vedbæk. Pigen
til venstre er *Marie Jensigne* (f. 1856), der
blev gift med nedennævnte Ole Nielsen, og
de tre yngste piger til højre er (oppefra ta-
get): *Charlotte* (f. 1857), der var opkaldt
efter frk. Rieffenthal og døde ugift, kun 23
år gammel; *Emilie* (f. 1861), der blev gift
med gårdejer Christian Olsen i Høsterkøb,
og *Caroline* (f. 1863), der blev gift med re-
stauratør Rasmus Winther, Svendborg Ba-
dehotel.

På skødet har fru Adolphine sin eneste
søn *Jens Christian Jensen* (f. 1866). Som
drengebarnet blandt lutter ældre søstre var
han altså gårdens »stamherre« fra fødslen.
I 1890 fik han den overdraget af sin fader.
Men gårdens drift kom efterhånden i 2.
række for ham, idet han oparbejdede en stor
og meget indbringende vognmands- og en-
treprenørforretning, og allerede længe før
hans død (1936) var gården gået ud af slæg-
ten.

Den »Elleslettegård«, vi kender idag, og
som nu ejes og drives af »Vanførefonden«,
har intet til fælles med den oprindelige. Den
gamle gård nedbrændte totalt en stærkt tå-
get efterårsaften 1929, og det fortælles, at
brandmændene længe kørte søgende om-
kring på vejene heroppe, fordi branden i de
møre og gennemfugtige bygninger udpul-
sede mere kvalmende røg end klare flammer.
Da de endelig fandt stedet, kunne de intet
som helst stille op. Og så havde de endda i
1924 haft en »vellykket brandmanøvre«
med den splinternye motorsprøjte – netop
på Elleslettegård.

32 Elleslettegård som den tog sig ud i Jens Chr. Jensens tid. Haveanlægget typisk for vort århundredes første fjerdedel, men med herregårdsreminiscenser, der synes at pege tilbage på gårdens gamle forbindelse med »Frydenlund«

33 *Marie Jensigne Jensen* (1856–1933) blev i 1875 gift med *Ole Nielsen* (1849–1923), der samme år var blevet ejer af gården »Wiglars Lyst« i Smidstrup, som han havde taget i arv efter sin fader Niels Jørgensen, der var broder til Jens Jørgensen på »Krog-holmgård«. Denne gård var efter sigende oprindeligt bygget af en engelsk major Wig-lar, som havde været med ved den berøm-melige landgang i Vedbæk 1807 og åbenbart straks forelsket sig uhjælpeligt i den skønne Øresundskyst. Han kom i hvert fald efter krigens afslutning tilbage og slog sig varigt ned i Smidstrup med kone og børn.

Her på »Wiglars Lyst« tog Ole Nielsen og hans kone sig kærligt af gamle *Bolette Adrian*, den sidst overlevende af de tre lærerinder fra »Jægerhuset« ved Frydenlund (jvf. 1. samling s. 182–83). Hun havde efter søstrenes død forsøgt at føre skolen videre alene, men var snart blevet for tunghør og kunne ikke mere klare de viltre unger. Især kneb det for hende at få dem ind efter fri-kvartererne på legepladsen inde i skoven; de kom ikke, lige meget hvor stærkt hun så råbte og klappede i hænderne, og så gav hun op. Af folketællingslisten 1880 ses det, at hun *da*, 76 år gammel, boede hos høker Jørgensens enke i Trørød (jvf. under fig. 49–51). Men kort efter må hun altså være kommet til »Wiglars Lyst«, hvor hun sikkert også havde det meget bedre. Hun faldt hurtigt til på gården, har Jensigne Nielsen senere fortalt sin datter Rigmor Nielsen, for hun var et sødt og meget medgørligt menneske. Men nogle af sine lærerindevaner beholdt hun. Hun ville f. eks. bestemme sengetiden for sig og de andre med, og den var tidlig. Når klokken slog 10, tog hun sit store vækkeur frem og trak det demonstrativt op, hvorpå straks alle rejste sig, sagde godnat og forføjede sig hver til sit.

Da Ole Nielsen i 1883 solgte gården for at blive vognmand i København, kom Bolette til Elleslettegård, hvor hun endte sine dage. Ole Nielsen kom også snart herud igen med sin familie og slog sig ned i Elleslettegårds »Kulmilehus« ved Mathildestien, hvor han ernærede sig ved arbejde med mange forskellige ting. Over for folketællingskommisæreren i 1890 betegnede han simpelthen sig selv som »arbejdsmand«, senere kaldte han sig gartner.

Vort billede her fig. 33 er taget ved »Kul-milehuset« i foråret 1899. Midt for sidder ægteparret *Ole Nielsen*. Den mørke pige, som sidder længst til højre, er datteren *Eli-sabeth*, senere gift med tapetserermester Mather; lige bag hende står hendes lyse søster *Agnes*, der blev gift Koch og udvandrede til Amerika, og lidt til venstre søsteren *Anna*, der blev gift med fademester på Kongens Bryghus Peter Christensen. Den lavstammede herre, som har placeret sig lunt imellem dem er ligesom de øvrige stående personer på bageste række »navnløse« søndagsgæster. Den store dreng på venstre yderfløj er husets ældste søn *Johannes*, der senere blev kloakmester, og den mindre ved hans side er broderen *Aage*, der blev restauratør i Frederikssund. Nede på jorden sidder næst yngste datter *Charlotte*, der blev gift med landmand Lauritz Nielsen, og på moderens skød den yngste datter *Rigmor*, der er så lille, at hun må have savlesmæk på og slet ikke kan forstå, hvad det dog er for noget, der foregår her.

Rigmor Nielsen (født 1897), hvem jeg skylder stor tak for mange slægts- og egns-historiske oplysninger, blev uddannet som kontrolassistent på Ribe Mælkeriskole i 1919 og fik i 1922 ansættelse i Søllerød kommune. Senere opgav hun af forskellige grunde dette lidt enerverende arbejde og

33 Efterkommere fra Elleslettegård i haven ved »Kulmilehuset«, fot. 1899

slog i stedet ind på at sy skjorter, et arbejde, som hun holdt ved med indtil 1957. Herefter var hun i 14 år kommunal hjemmehjælperse for syge børn (»husmoderafløser«).

At huset her fra gammel tid kaldtes »Kulmilehuset« og det omliggende terræn »Kulmileengen«, var ikke ganske tilfældigt. Der har virkelig levet kulsviere her på stedet i de tider, da skovene bredte sig tykt og tæt i Søllerød og Hørsholm sogne. Det fik Ole

Nielsen oplagt bevis for en aften, da han var gået ud for at grave ler til at kline en utæt kakkelovn med og pludselig stødte på resterne af en regulær kulmile. Hele familien blev alarmerende hidkaldt, og alle var stærkt optaget af det.

Huset eksisterer endnu (Mathildestien 53), men er nu hvidkalket. Det ejes af handelsgartner Johs. Nielsen, som dog ikke er af Ole Niensens slægt.

34-35 Går vi fra Elleslettegård videre mod nordvest op ad Gøngehusvej, kommer vi til den smukke lille trelængede gård, matr. 11 af Trørød, der fra gammel tid bærer navnet »Kirsebærlunden« (Gøngehusvej 186). Den ligger her den dag idag akkurat som på vort billede fig. 34 i ly af et par kæmpemæssige kastanietræer, hvis grene rækker ligesom beskyttende ind over udlængerne, og som måske også virkelig har bidraget deres til, at ingen lynild nogensinde i de næsten 200 år, gården har eksisteret, har fået ram på de stråtækte tage. Lynilden har jo ellers haft de fleste stråtækte gårdes totale udslettelse på samvittigheden – her i Søllerød sogn som alle andre steder. Den har i hvert fald fået ord for det; men måske der kunne være grund til her at citere et par spydige bemærkninger desangående, som Joh. Hage allerede i 1839 fremsatte i sin bekendte bog om »Københavns Amt« (s. 94-95):

»Lynilden kan engang imellem slaae ned, dræbe en Hest, Koe, eller brænde en Bygning af, oftere maaskee uforskyldt blive beskyldt derfor«. Fodnote: »Mærkeligt er det, at Lynild og Vaadesild træffer langt snarere Selveiendom end Fæste«.

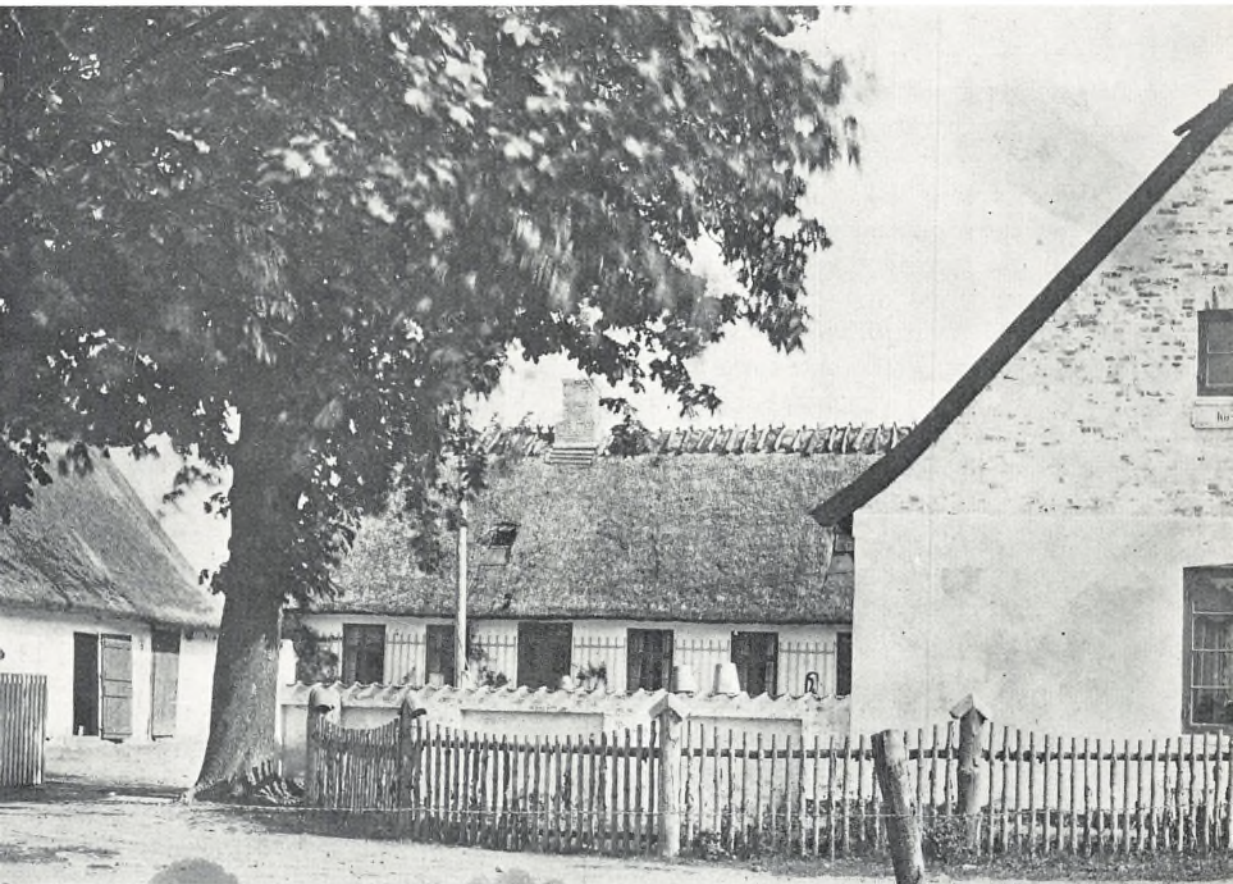
Ikke med urette bar »Kirsebærlunden« sit navn, for lige indtil 1940ernes begyndelse stod der tæt op mod gårdens vest- og sydside 10 enorme kirsebærtræer i højde og drøjde som skovens stateligste bøgetræer – så høje, at selv den længste brandstige ikke nær kunne nå deres top, og i bærtiden med flere hundrede pund på hvert: store, mørke, runde og stærkt smagende »sorte spanske«. Et eventyr, som imidlertid fik en brat ende under krigsårenes eksempelløst strenge vintré med jævnlige kuldegrader ned til $\div 20^{\circ}$ og sommetider derunder. Da slog de gamle træer revner i stammerne med knald, der lød som bøsseskud. Et efter et gik de ud og

forvandlede af skovsav og skovøkse til stærkt varmeydende vinterbrændsel.

Nogen større gård har Kirsebærlunden aldrig været, og den yderst karrige jord, den placeredes på, blev kun gjort brugbar gennem mange skiftende ejeres slid og slæb med dræning af sure lavninger, rørlægning af grøfter med stillestående vand, bortrydning af stensamlinger og vildtvoksende krat, mergling og gødskning o.s.v. Det ældste parti af den nuværende gård stammer fra 1836. Det kan siges med ret stor sikkerhed, eftersom dette årstal findes indhugget på en af hanebjælkerne i den østre ende af kostalden, der endnu står i bindingsværk med murfyldning af ubrændte sten. Men selve gården er dog – som allerede før antydnet – meget ældre. Formodentlig er den udflyttet fra Trørød by efter branden i 1781.

Folketællingen 1787 (den første, der overhovedet blev foretaget i dette land) anfører som ejer: den 29årige »bonde, husmand og hjulmand« *Børge Jensen* (1758-1834), gift med den 25årige *Birthe Brodersen* (en søster til *Peder Brodersen* på »Trørødgård«). Og denne ses at have overdraget gården ved skøde af 18/6 1828 til sønnen *Anders Børgesen*, kaldt »hjulmand og jordbruger«, indtil han i 1844 erholdt tilladelse til at drive tømmer- og snedkerprofession. Ham må det så være, der i 1836 byggede den gård, hvoraf endnu idag en lille rest er tilbage, for han står som dens ejer, lige indtil han i april 1858 afstår den til sin ældste søn *Lars Peter Andersen*, kaldt »husmand og jordbruger«.

Med L. P. Andersen gik ejendommen (fra nu af kaldt slet og ret »et sted«) ud af denne slægt, idet han i 1872 solgte den til en boelsmand *Hans Jørgensen* fra Birkerød sogn (født 1845). Og vi tør formode, at det er denne *Hans Jørgensen*, der har givet stedet dets nuværende skikkelse. Det er i hvert

34 »Kirsebærlunden«, fot. 1932. Den smukke indkørsel er nogenlunde uforandret den dag idag. Mellem træerne et kig hen til gårdens ældste bygningsdel i kostaldens østende (fra 1836)

fald givet, at der ingen påfaldende ydre ændringer er sket i de sidste 80–90 år, bortset fra tagtækningen, der i 1937 blev helt fornyet, idet man samtidig gik over til anvendelse af rør i stedet for langhalm. Ligeledes tør vi ret sikkert regne med, at de imponerende 10 tommer brede gulvplanker af veritabel pommersk fyr, som endnu ligger i hovedbygningens »stadsstue«, slået på med gode gammeldags håndsmedede søm, stammer fra denne sidste ombygning.

Men derimod er de prægtige polerede trælofter i dybt kassettemønster, som findes i flere af rummene, og de statelige træpaneler og gedigne lædertapeter, som pryder spise-stuen, så langt fra alt, hvad man kan forestille sig om et jævnt husmands-miljø som det hansjørgensenske, at der ikke kan herske megen tvivl om, at de må hidrøre fra den rige direktør *C. F. Müller*, der i 1916, midt i den blomstrende »gullaschtid«, købte denne lille pyntelige gård og indrettede den til sommerlandsted – eller fra den grosserer *J. V. Christensen*, som *han* i 1918 videresolgte den til.

Grosserer Christensen, der boede på villa »Egebakken« i Vedbæk, som han havde købt i 1917, lod »Kirsebærlunden« drive ved en bestyrer og med »et passende under-skud«. Men fra 1919, da det gik kraftigt ned ad bakke med alle gullaschfortjenester, lod han den bortforpagte til sin privat-chauffør på »Egebakken« *Niels Jensen*, og da han i 1923 ligefrem blev nødt til at sælge den, tog chaufføren det vovelige skridt at købe den for 40.000 kr. med 4000 i udbetaling.

Niels Jensen, der var husmandsøn fra Nyborgegnen, uden megen skolelærdom, men dygtig, jernflittig og praktisk anlagt, havde lært sin svenskfødte hustru Hilda Kristina Hansen at kende, medens han som

indkaldt i sikringsstyrken 1914–18 lå indkvarteret på en gård i St. Magleby på Amager. Her havde hun tjent i flere år og – blandt meget andet godt – også lært at dyrke grøntsager. En lærdom, som kom dem begge til gode straks, da de som nygifte og helt ubemidlede overtog forpagtningen af »Kirsebærlunden«. Det kneb nemlig svært med de første terminer; men så tilsåede den unge forpagterkone hele det jordstykke, hun havde fået udlagt til urtehave, med asier. Og det viste sig at være en god indskydelse, hun der havde fået, for medens asierne ellers det år slog fejl alle andre steder, lykkedes *hendes* over al måde, og så var det bare med at læsse fjedervognen fuld af asier hver morgen og køre til Grønttorvet med dem. Det gav så mange penge, at der blev råd til at forøge køernes antal fra 4 til 6.

Senere, da de var blevet ejere af stedet, blev det navnlig kirsebærrene, der hvert år bragte økonomien i balance. Niels Jensen – »Kirsebær-bonden« som de kaldte ham ovre i Vedbæk – kørte hver dag i sæsonen afsted med et læs af store flettede kurve svingende fyldte med herlige, saftige bær. Allerede ved 3-tiden om natten måtte han afsted for at nå ind til grønttorvet ved 6-tiden. Drøje vilkår, som også utallige andre på egnen måtte underkaste sig, indtil der blev mulighed for at lade en motorvogn afløse hestevognen. For Niels Jensen kom lettelsen i 1934: en åben chevrolet med startsving, gammel og brugt selvfølgelig, men stadig også brugelig for lange tider. Det var jo dengang, da producenter endnu troskyldigt gik ud fra, at det skulle være godt kram, de lavede.

Endnu idag står der 90 »Hedelfinger«-træer i bedste alder ved »Kirsebærlunden«, fortæller Niels Jensens søn, den nuværende

35 Gården set fra østsiden. Mange unge og ældre kirsebærtræer ses, men desværre ingen af de gamle, senere forsvundne kæmper

ejer (siden 1/3 1966), N. O. Jensen – med sarkastisk tilføjelse: »Der er dog ingen fare for, at de kan redde terminerne mere, snarere bliver det et lille tilskud til ejendoms-skatten«.

Hvis kirsebærindtægterne ikke strakte til, var der redning at finde hos *landliggerne*. Jeg vil lade N. O. Jensen selv fortælle (skrivelse dateret 11/12 1974):

»Familierne rundt på egnen flyttede hver sommer ud i garager og små huse for at tjene en god skilling på byboerne. Jeg husker da fra min barndom *vores* sommerlejere. Der var flere kendte skuespillere med store flotte biler. Der var kendte kunstmalere, der

lejede stuehuset for at nyde livet på landet. Jeg ved ikke, hvad man tjente på denne udlejning, men jeg ved, at mor måtte slæbe som en hest for at gøre rent forår og efterår. Selv boede vi ovre på loftet, og køkken og stue var så indrettet i vognporten. Men det er nu kun de spruttende primusapparater jeg har i *klar* erindring. Det er mærkeligt at tænke sig, at Søllerød har været så landligt engang. Landliggertiden er vel noget alle de gamle i Søllerød kommune har kendt til. Det var fint at flytte på landet. Vel noget af en mode. Men de havde jo heller ikke snurrende caraveller eller Malorca«.

36 Højt oppe i den yderste nordre ende af midtsognet ligger ejendommen »Bjerget«. »En drøm af et hus« har man kaldt denne statelige trefløjede, stråttækte og hvidkalkede blanding af landgård og villa, og det kan man også gerne gøre. Omgivet af plæner, rosenbede og majestætiske graner ligger den på sin kæmpegrund og kun med adgang ad en lang smal »bjergvej«, der nede fra Gøngehusvej slangebugter sig opefter mellem frodige prydbuske og givtige frugtplanter, og som ved sin begyndelse endda er så uanselig og næsten bortgemt, at mange mægtigt vil kunne passere stedet ganske intetanende om herlighedernes eksistens, især da, når de stryger forbi pr. motorkraft.

Meget mærkeligt er der blevet sagt og skrevet om denne lystgårds oprindelse. I Knud Voss' »Bygningskunst i Søllerød« læser vi s. 39, at den blev opført år 1900, og i Søllerød-Bogen 1962/63 s. 57-58 får vi fortalt, at grunden hørte under Krogholmgård, og at bygherren, ingeniør Jünger var af frisisk slægt og derfor byggede villaen som en frisisk bondegård (!). Det turde være ukorrekt altsammen – undtagen lige navnet Jünger.

Trævarefabrikant, ingeniør *Otto Jünger* (født 1855) var søn af den kendte instrumentmager Edvard Jünger (1823-1899), hvis tyskfødte forældre var indvandret til Danmark fra *Polen*. Moderen var »vaskeægte« tysker, født i München, og det vides, at familien i årene 1869-73 opholdt sig på et landsted i Steiermark; men om den påståede forbindelse med Friesland foreligger der intet.

I flere år havde Jünger ejet »Jægerhuset« ved Frydenlund (jvf. 1. samling s. 206-07), som han lejede ud om sommeren; men i 1908 fik han lyst til selv at slå sig ned herude, dog helst under adskilligt større forhold end

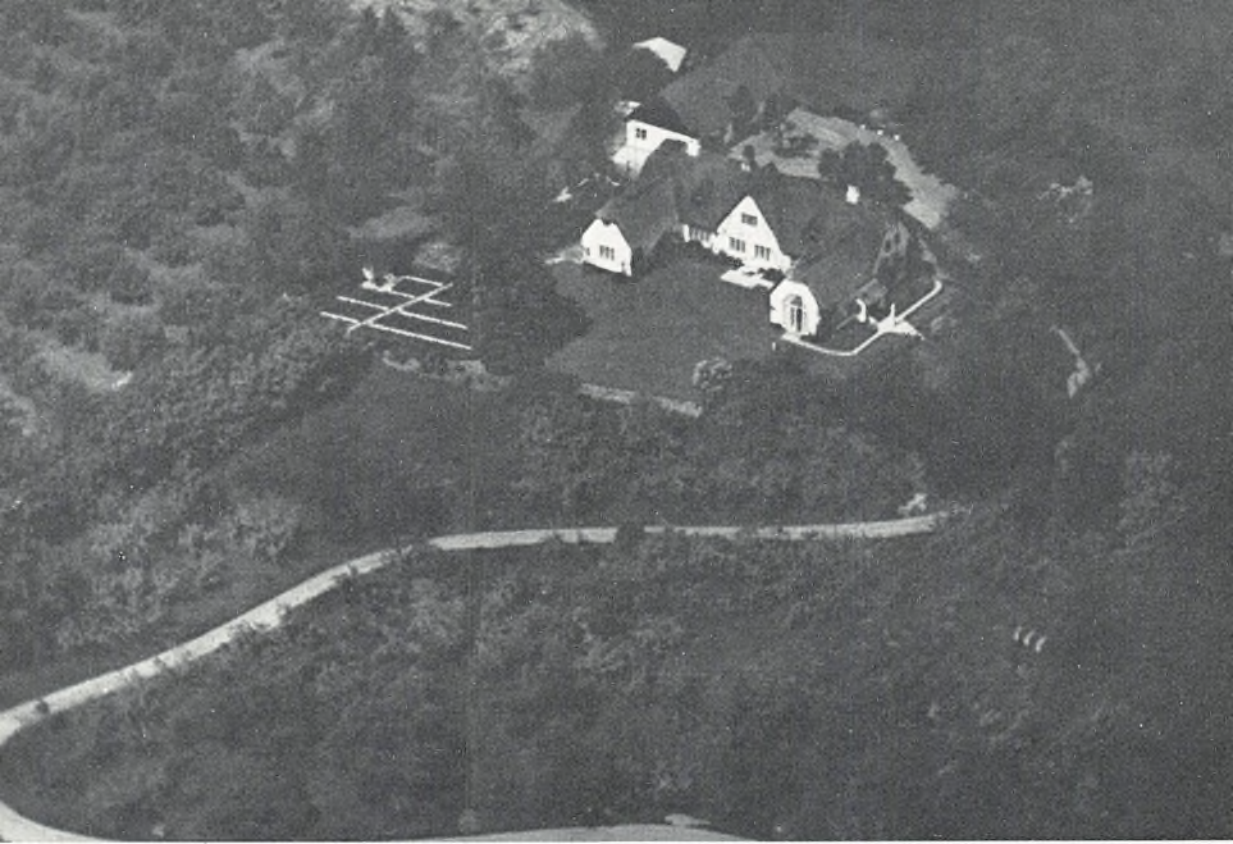
dem, »Jægerhuset« kunne byde på, og så købte han en passende stor og enestående flot beliggende parcel af proprietær J. Th. Hahn, »Maltegård« (handelen tinglæst 29/7 1908). At denne parcel *oprindelig* har hørt under Krogholmgård, er sikkert rigtigt nok, det fremgår alene af dens matrikelbetegnelse: 4b af Trørød; men *nu* hørte den altså til »Maltegård«.

Byggeriet gik temmelig omgående igang og afsluttedes den følgende sommer. Det uomstødelige bevis herfor behøver vi ikke at lede i arkiverne efter, når vi har i hænde følgende udtalelse fra Søllerøds kommuneingeniør til Nordre Birks Tidende 20/7 1909:

»Oppe nord for Trørød har man i år lagt sidste hånd på ingeniør Jüngers ejendommelige landsted, der opføres efter tegninger af arkitekt Leuning Borch med tre længer og stråtag«.

»Bjerget«s ejerforhold siden Otto Jüngers dage har jeg ingen rede på, før vi når frem til den sidste, nu mangearige ejer: landsretssagfører, fhv. borgmester Erik Øigaard.

Erik Øigaard (født 1908) har som medlem af sogneråd og kommunalbestyrelse 1943-1974 og som borgmester i de sidste 15 år af denne periode i højeste grad været med til at bestemme udviklingen i Søllerød kommune og til at give den det præg, den har idag, og ved personlig indsats har han i mange tilfælde gjort sit til, at udviklingens tunge hjul ikke kom til at mase og fladstampe flere kulturværdier og landskabelige skønhedsværdier end højst nødvendigt. Nu har han trukket sig tilbage fra alt offentligt liv, men fra sine vinduer kan han i et stor-slået panorama vedblivende overskue en meget omfattende del af det »rige«, han engang har »hersket over«.

36 »Bjerget«, Gøngehusvej 214. I Danmark, hvor bjerg kun er bakke, flades selv et stærkt kuperet terræn lidt tamt ud, når det ses fra luften; men den serpentinesnoede tilkørselsvej afslører alligevel, at denne grønhøj i nord er værd at tage til takke med. Der er kraftig stigning til toppen og vidt rundskue heroppe fra

37 På Gøngehusvej nær ved indkørslen til »Bjerget« ligger »Maltegård« eller – som de gamle hellere kaldte den – »Malkegård« (matr. 7a, 4e, 4j af Trørød). Det er en meget gammel gård; men den har bare ikke altid ligget, hvor den nu ligger. På ældre sognekort ser vi den placeret et godt stykke længere mod syd, dér hvor nu Elleslettegårdsvej sløjfer sig ind på Motorvejen. Sin nuværende placering fik den først efter en brand, der ifølge overleveringen skal have fundet sted i 1864. Helt oprindelig lå den naturligvis inde i Trørød by.

Den udflyttede gårds første ejer var *Andreas Johansen* (1745–1805), hvis to døtre, tvillingeparret Maren og Sidse (f. 1776) senere blev gift med store gårdmænd inde i Trørød, Sidse med Peder Larsen på Krogholmgård og Maren først med Saxe Jensen på Langagergård og så med hans efterfølger Ole Christensen.

Efter Andreas Johansens død overtoges gården af sønnen *Lars Andreassen* (f. 1767), som i 1829 solgte den til *Peder Erichsen* fra Ellemosegård (f. 1803), der var gift med hans datter Karen, – på de sædvanlige aftægtsvilkår for sig og konen.

1848 blev gården købt af en møller *Peder Lund*, som lod den drive ved en bestyrer, indtil han i 1853 solgte den til *Peter Adolph Hansen*. Denne, som var født i 1812, var søn af en bagermester i Hørsholm, havde en tid drevet landbrug i Bloustrød og senere været beskæftiget på Vedbæk Kro, hvor han i 1846 giftede sig med den i 1843 afdøde kroejer Peter Møllers enke, Ane Kathrine, der var datter af en tidligere kromand på stedet, Johan Bentzen, og som bragte flere børn af første ægteskab med ind i det nye. Iøvrigt kan intet oplyses om hans færden før gårdkøbet i 1853. Han er ikke at finde i folketællingslisterne før 1855.

»Maltegård« blev regnet blandt de store og ansete i sognet, og P. A. Hansen selv nød også i de første år stor anseelse. Han var medlem af sogneforstanderskabet 1/1 1859–31/12 1864 og havde desuden andre offentlige hverv. Men efterhånden gik der rygter om, at han sad i store økonomiske vanskeligheder, og da så gården brændte, gik der endda skumle rygter om, at han selv havde antændt den for at få forsikringssummen udbetalt. Helt åbenlyst turde ingen vel udtale sig; men Hansen kendte rygterne, og de måtte harme ham svært, efter som de var aldeles grundløse. Det viste sig da også tydeligt nogle år senere, da en Karl på en gård oppe i Nordsjælland, der var arresteret som mistænkt for en række brandstiftelser, under forhørene gjorde rede for alle sine meriter – herunder også branden på Maltegård.

Det kan forøvrigt her tilføjes, at der i grevinde Danners regnskabsbøger fra Skodsborgtiden står anført, at hun i november 1864 har skænket en rundelig sum til »en brandlidt gårdmand i Søllerød«. Hvis der med »Søllerød« har været ment Søllerød sogn, og det er langt fra utænkeligt, kan det meget vel være P. A. Hansen, der her er tale om (nogen gårdbrand i selve Søllerød 1864 er mig ikke bekendt), og i så fald kan hun i hvert fald ingen mistanke have næret. Grevinden var i det hele taget meget rundhåndet med gaver til hvem som helst i sognet, hun havde været i berøring med: håndværkere og leverandører, tjenerskab og tyende m. m., og derfor var hun også overordentlig populær herude. Hun var altid i godt humør, når hun red rundt i sognet, har den foran omtalte fru Marie Nielsen fra Elleslettegård (f. 1856) fortalt sin datter, og folk blev ligefrem helt skuffede, hvis hun en dag tilfældigvis ikke havde en spøgefuld be-

37 Høst på Maltegård 1929. Den ældre herre til højre er gårdejer Heerdegens svigerfader (afdøde 1. hustrus fader, skibsbygger i Kerteminde), og den ældre, bevæbnede dame til venstre dennes husbestyrerinde. Den unge dame i »over-all« længst til højre er en søster til gårdens daværende bestyrer Holger Madsen (han selv ikke med på billedet). Børnene, hvis leg helt er inspireret af de voksnes gøremål, er Heerdegens fra hans 2. ægteskab med fru Martha H. På »hølæsset« sidder gårdens nuværende ejer, Georg Heerdegen (f. 1926); »kørehesten«, der helt er trådt ud af legen, mens fotografen arbejder, er hans storesøster Lise, og den bitte, som slet ikke ved, hvor hun skal gøre af sig selv, hans lillesøster Kirsten. Storesøster Karen Heerdegen (1923–1948), hvis modige indsats og tapre holdning i besættelsesårene her bør mindes, har som »kørehest nr. 2« ganske absenteret sig fra begivenhedernes centrum; hun kunne ikke fordrage fotografiering

mærkning til dem i forbifarten. Der gemmer sig idag ikke så få »erindringer« fra hende rundt om hos efterkommere af de gamle slægter her i kommunen, fortæller frk. Rigmor Nielsen; selv har hun en skål og et par, oprindelig forgyldte, trælysestager, der stammer fra slottet i Skodsborg.

Denne brandhistorie fra 1864 har man formodet skulle være medvirkende til, at P. A. Hansen vendte Søllerød sogn ryggen. Det kan nok have sin rimelighed. I hvert fald solgte han i 1871 den nyopførte gård og slog sig ned i Lyngby, hvor han levede som rentier indtil sin død i 1885.

De mange ejerskifter gennem de følgende år frem til 1924 skal der ikke gås i enkeltheder med, da jeg faktisk intet véd – ud over selve navnerækken og dens årstal, som er følgende:

1871–1880 gårdejer N. C. G. Bartholdy (fra Kallehave ved Præstø), 1880–1898 manufakturhandler Valdemar V. Smith (bortforpagtning for det meste), 1898–1904 enkefru Smith, 1904–1917 proprietær J. Th. Hahn, 1917–1919 proprietær J. J. Skøt, 1919–1924 grosserer A. C. Gyldahl.

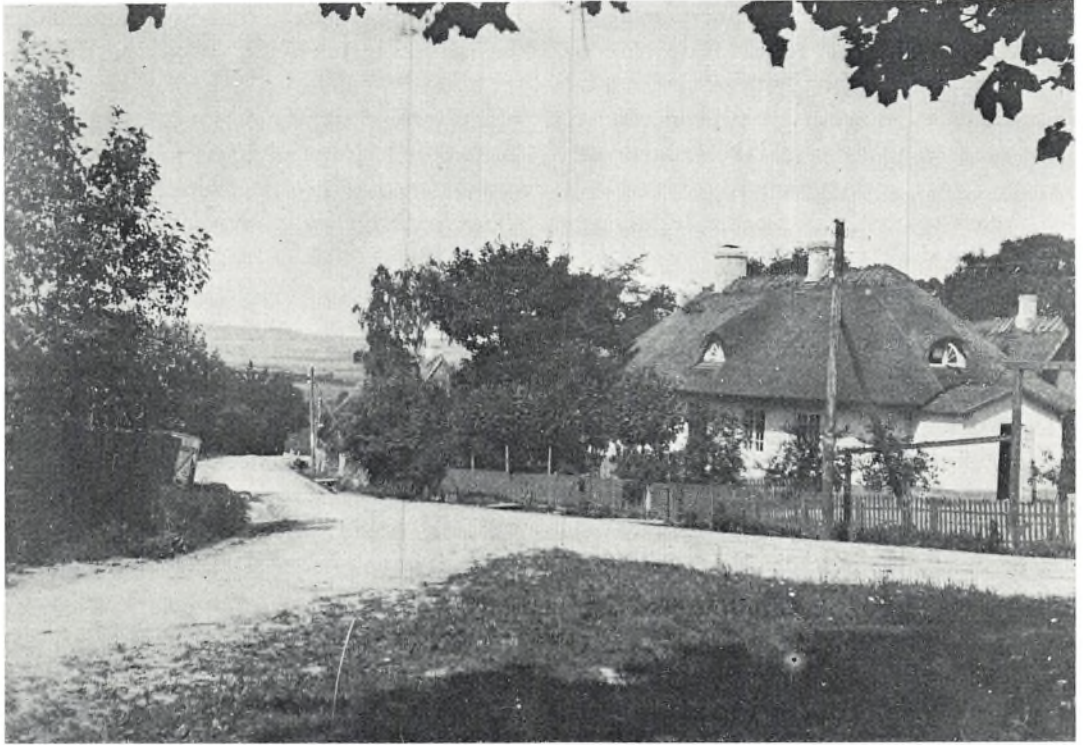
I 1924 solgte grosserer Gyldahl gården, som da bestod af »et stuehus i én længe, avlsbygninger i 3 længer samt et svinehus og et beboelseshus udenfor gården« og et jordtiliggende på ca. 108 tdr. land, til købmand G. Heerdegen for 200.000 kr. G. Heerdegen drev selv gården på ganske traditionel vis, men døde allerede i 1930, hvorefter hans enke, fru *Martha Heerdegen* overtog den og lod den drive ved en bestyrer, indtil hun i 1955 overdrog den til sin søn og svigerdatter, *Georg og Jette Heerdegen*. Herefter blev hovedvægten i gårdens drift først lagt på malkekøer og frugtplantage, senere på hestepension, almindelig markdrift (korn og frø) og stort hønseri.

Højt og smukt ligger gården ved det forholdsvis uberørte stykke af den ældgamle sognevej. Fra Elleslettegård og om ad Kirsebærlunden og Maltegård ser Gøngehusvej faktisk endnu ud som i gamle dage, da den hed Sandbjergvej: smal, bugtet og vinkeldrejende og med tæt række af velvoksne og ærværdigt knudrede vejtræer. Og det kan den tillade sig, fordi den bredt flommende trafik fra Vedbæk og Trørød nu har den nyere Elleslettegårdsvej at suse ud til Motorvejen på.

Efter denne lange afstikkertur i de nordlige udmarker vender vi så tilbage til Trørød by ad samme vej, som vi kom. Her er endnu en del historiske steder at standse op ved.

38–40 Den ældste skole i Trørød (»prinsesseskolen« af 1721) lå dér, hvor senere »Lindevangen« såkaldte »Røgterhus« blev placeret (jvf. det flg. billede fig. 41). Men den brændte i 1781 sammen med 4 hinanden meget tæt liggende gårde på bygadens nordside og flyttedes i 1783 hen på den grund, hvor »Lindevangen« før havde ligget (jvf. teksten til fig. 9–12). Her ligger bygningen endnu, godt skjult af den tredie og sidste skole fra 1823, men der er nu næppe ret meget tilbage i den af de oprindelige materialer, da både stråtaget og spærene, trægvælene, lofterne og gulvene jo har måttet udskiftes utallige gange i tidernes løb.

Opførelsen af den tredie skole skete efter de retningslinjer, som en Rentekammer-skrivelse af 29/6 1822 havde afstukket. Af de 1789 rdl, som bygningen skulle koste, ville Rentekammeret udrede de 1600, og desuden ville det skænke skoledistriktet den gamle skole og byggegrunden, hvis så til gengæld distriktet ville udrede de resterende 189 rdl og påtage sig al fremtidig vedligeholdelse af

38 Trørød skole 1894 med den i 1886 tilbyggede forstue-indgang for skolebørnene og den udvidede gymnastikplads fra samme år (klatre-apparatet ganske som det i Søllerød). Bagved ses den ældre skolebygning fra 1780'erne. Til venstre »Dyrlægegården«s forhav og indkørsel. I forgrunden den uplejede, græsbevoksede helle i Rundforbivejs udgafling (»torvet«). Hvordan samme helle tog sig ud i senere, mere civiliserede tider, kan ses på billedet fig. 48

den nye skole. Ganske lignende betingelser havde Rentekammeret stillet for de nye skoler i Nærum (1818) og Søllerød (1820), og det ville altså i realiteten sige, at sognets samtlige skoler fra nu af ikke længere var »kongelige«, men kommunale.

Læreren, som 18/3 1823 rykkede ind i den nye Trørød skole, var *Anders Larsen* (1790–1856), der var dimitteret fra Brøndbyvester Seminarium og i 1820 havde afløst den mangeårige og efterhånden rent umulige lærer Andreas Leth. Med dennes »i alle dele yderlig slette undervisning« havde den visiterende amtsprovst Hammond i 1817 været så oprørt utilfreds, at han kommanderede skolekommissionen til omgående at meddele den forsømmelige lærer den skarpest mulige offentlige tilrettevisning, og hvis det heller ikke hjalp, da at mulktare ham med efterhånden stigende mulkter. Det var altså ikke nogen utaknemlig opgave at følge efter hr. Leth. Anders Larsen kunne på den baggrund let imponere sine gejstlige foresatte. Provst Hammond var »højt oppe« efter sin første visitats (10/9 1822):

»Den nuværende Lærer, som fandt Skolen i en maadelig Forfatning ved sin Tiltræden, har særdeles meget forbedret den. Jeg fik ypperlige og færdige Svar i Religion, Bibelshistorie og Psalmer. Kun Indenadslæsning i Bog og Skrift behøver meere Øvelse. Han har næppe 2 Aar haft denne Skole og bragt alt saa vidt. Fremtiden lover glædeligt Haab«.

Men allerede næste gang (6/6 1825) var der talrige mangler at påtale, selv om nok »Lærerens Omhu og Fliid sporedes«. Og Hammonds efterfølger, provst Plesner, havde 30/11 1835 kun dadlende bemærkninger at fremføre: børnene kunne hverken læse indenad eller lære noget udenad, og der savnedes i det hele taget »den Orden og Præci-

sion, der i Særdeleshed i en saa talrig Skole er nødvendig, om Underviisningen skal spore behørig Fremgang«. Sidstnævnte mangler var der flere, som fandt stærk anledning til at påtale. I juni 1836 måtte f. eks. skoleforstanderen i Trørød, gårdejer Christoffer Nielsen, forelægge læreren en vred forældreklage fra Vedbæk over, at deres børn, som hver morgen pligtskyldigst traskede ad Trørød til, gang på gang ved deres ankomst blev mødt med en besked om, at de godt kunne gå hjem igen, for der var ingen skole idag, og i den forbindelse indtrængende gøre ham opmærksom på, at han, dersom han af en eller anden *antagelig* årsag var forhindret i at holde skole, havde en selvfølgelig pligt til at underrette skoleforstanderen herom senest dagen før.

At denne påmindelse havde en vis virkning, fremgår af biskop J. P. Mynsters visitatsbemærkninger 1837: »God Orden, god Fremgang. Jeg paaskjønner den agtværdige Fliid, Skolens brave Lærer anvender«, og 1844: »Ogsaa den aldrende Lærer i Trørød Skole viser Troskab i sit Kald, og Fliiden er upaaklagelig«.

Det var ikke noget fedt embede, Trørødlæreren havde. Han måtte, lige som sognets andre lærere, savne den jordlod, han efter 1814-anordningen faktisk havde ret til at få, fordi sogneforstanderskabet simpelthen nægtede at betale den pris, som gårdejer Jens Jørgensen (»Krogholmgård«) forlangte for den jord, han flere gange havde tilbudt at afstå; og den erstatning, som i 1859 tillagdes embedet i form af en ekstra kornydelse efter gældende kapitelstakst, kunne ikke på langt nær opveje en jordlods årlige udbytte. Der var kun en lille havelod omkring selve skolen, og selv den havde Anders Larsen måttet finde sig i at få beskåret, da der i 1828 ved en kancelli-»plakat« be-

39 Trørød gamle skole i Falch-Rasmussens ejertid, 1946, før dens moderne »make up«. De bevarede rester af afsavede konsoller viser, hvad også ældre fotografier bekræfter, at bislaget over døren engang har været bredere. Idag er bislaget helt borte; men konsolstumperne, nu ialt fire, sidder stadig på muren som et slags ornament

ordredes anlæg af en gymnastikplads med tilhørende »apparater«, og først i 1837 fik han tilkendt en lille erstatning: en halv tønde byg efter kapitelstaksten at udbetales til hvert års 1. maj.

For sit *eget* vedkommende kunne Anders Larsen dog nok bære savnet af en skolelod; han ejede nemlig et hus med tilhørende 3–4 tdr. land lige henne på matrikel 10 ved hjørnet af Trørød gade og vejen til Rundforbi, købt 1834 af kammerråd Drewsen på Strandmøllen.

At skolen var alt for lille til at rumme det stadig stigende børneantal, indså man klart i 1845. Men nyt byggeri ville sogneforstanderskabet ikke høre tale om. Det foretrak den meget billigere løsning: midlertidigt at sende alle skolepligtige børn fra Skodsborg og Lille-Holte til Nærum skole, hvor der skønnedes at være bedre plads, og så nærmere at overveje, om det var nødvendigt at ansætte en hjælperlærer ved Trørød skole til aflastning af den aldrende og svagelige lærer Larsen. Efter lange overvejelser kom man til det resultat, at der burde ansættes en hjælperlærer, og man viste sig så rundhåndet at yde lærer Larsen 20 rdl årlig som hjælp til hans aflønning af en sådan.

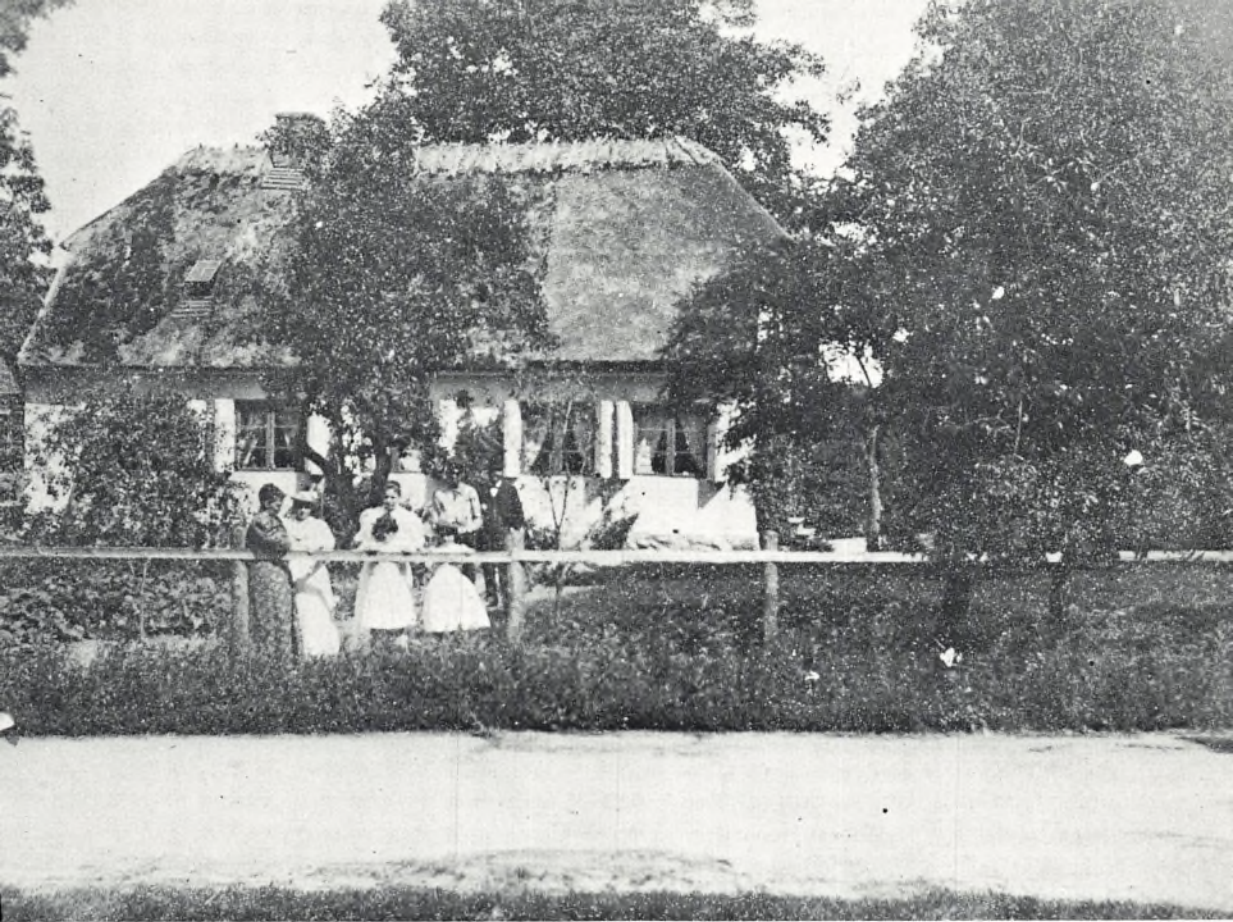
I 1852 var Anders Larsen blevet så affældig, at han måtte bede om sin afsked, og atter lagde sogneforstanderskabets store rundhåndethed sig smukt for dagen: de 20 rdl, man nu i flere år havde givet ham »til udredelse af lønnen til den hos ham ansatte hjælperlærer«, ville man herefter tilstå ham selv i årlig pension!

Men vi skal altså ikke blive alt for forfærdede. Sogneforstanderne vidste jo alt om den lige omtalte ejendom, som han også straks flyttede hen til med sin familie. Senere boede hans enke, Karen Magdalene f. Erichsen (1796–1880) her til sin død sam-

men med sin søn, hjulmager Frederik Larsen, der allerede ved midten af 1860erne havde overtaget ejendommen og herefter pietetsfuldt kaldt den »*Larsens Minde*«.

Til efterfølger i embedet valgtes den ældste søn *Peter Christian Julius Larsen* (1824–1884), der var dimitteret fra Jonstrup Seminarium i 1850 med karakteren »meget duelig«. Han fik til en begyndelse megen ros og kun lidt ris af sine gejstlige foresatte og tilsynsførende, biskop, provst og sognepræst. Senere blev risene så afgjort fremherskende hos dem alle. Men der *var* også alt for mange børn at holde styr på i dette lille skolehus.

Allerede i 1856 udtalte amtsskoleledertionen ønskeligheden af en skoleudvidelse i Trørød og ansættelse af en regulær 2. lærer, og sognepræsten, Chr. Gad gik også straks ind for tanken. Men skolepatronen og sogneforstanderskabets store flertal (faktisk *alle* minus præsten) strittede voldsomt imod. De var af den mening, at man for at skåne sognet for et så betydeligt tillæg til dets udgifter til skolevæsenet (»Udgifter, som vi mindst anslog til 7 à 800 Rd eengang for alle og siden årlig mindst 200 Rd, hvilke, i Forening med de allerede betydelige i denne Genre, vi ansaae uoverkommelige«) hellere skulle foreslå, at »Børneantallet blev fordeelt til de respective Skoler, saaledes at det omtrent blev lige i alle 3 Skoler, *eller* at der blev oprettet en Pogeskole i Vedbæk eller Skovsborg under en Lærerindes Bestyrelse for Børn fra 7 til 9 Aar«. Den sidstnævnte udvej havde pastor Gad også selv været betænkt på, sagde han. Men hvor fandt man en kvinde, der var blot nogenlunde skikket til en sådan gerning? Han kendte i hvert fald ingen *her* i sognet for tiden. Og det lykkedes ham virkelig at vinde et flertal for *sit* standpunkt – til stor fortry-

40a »Larsens Minde«, skolelærerfamiliens privatejendom siden midten af 1830erne, fot. 1895 fra Rundforbivej. Den sortklædte ældre herre er hjulmand Fr. Larsen. Tilvenstre i baggrunden skimtes væver Lars Andersens hus (nuv. »Siesta«). På grunden her ved Rundforbivejs udmunding i torvet ligger nu den ejendom, vi på billedet fig. 47 ser længst tilhøjre (»Tricotage«)

delse for skolepatronen og forstanderskabets formand, proprietær Walsøe, »Wesselsminde«.

I juli 1857 forlangte skoledirektionen overslag m. m. vedrørende tilbygning til Trørød skole. Men så gik sagen pludselig i stå. Hvorfor den gjorde det, er ikke til at se af aktstykkerne, men det er ikke umuligt, at Walsøe har haft en finger med i spillet. En helt ny *almindelig* skole (sognets fjerde) blev oprettet i Skodsborg i foråret 1860 jvf. under fig. 65–68. Men i Trørød skole forblev alt, som det var.

En tid omkring 1870 fik lærer Larsen lidt hjælp af en yngre søster, der holdt hus for ham og samtidig tog et lille nap med i undervisningen (folketællingslisten benævner hende ligefrem som lærerinde). Men det var kun en overgang, og efter den gik det jævnt og støt tilbage for ham.

Hans helbred var stærkt vaklende, og skolearbejdet led mærkbart derunder. »Det Hele var daarligt«, noterede pastor F. Wedel efter sit visitatsbesøg 11/5 1882. »Talte med Læreren om, at han bør søge sin Afsked, hvortil han er villig«. Larsen var heller ikke længe om at følge præstens utilslørede opfordring. Entledigelsen fik han pr. 1/1 1883. En måned senere giftede han sig – sikkert til manges overraskelse. Og nøjagtig et år efter var han død.

Blandt de 41 ansøgere til embedet udpegedes sønderjyden *Fr. V. Petersen*, der var født i Hoptrup 1844, dimitteret fra seminariet i Tønder 1866 og straks derefter ansat som lærer i Sillerup ved Haderslev, hvor han virkede i 17 år, indtil han af nationalpolitiske grunde blev fordrevet af de præjisiske myndigheder – ganske som det var sket med hans forgænger i embedet. Her i Trørød, hvor han tiltrådte efter en indsættelseshøjtidelighed ved pinsegudstjenesten i

Søllerød kirke 13/5 1883, stillede der visse forventninger til ham, som det åbenbart også lykkedes ham at svare til. Pastor Wedel var i hvert fald meget forhåbningsfuld efter sin første visitats i oktober samme år: »Læreren har en tiltalende Maade at examinere og cathecisere Børnene paa, men han har endnu været for kort Tid ved Skolen til, at han har kunnet ophjælpe den fra det dybe Forfald i hvilket han modtog den. Alt tyder imidlertid paa, at det vil lykkes ham at bringe Skolen frem, der er allerede en glædelig Alvor og Interesse at mærke hos Børnene«.

Provst Koch udtrykte 14/10 1884 akkurat det samme håb, trods de væsentlige mangler, han måtte påtale, og ved sit næste besøg 2/5 1888 kunne han med glæde konstatere en bemærkelsesværdig fremgang: »især regnede Børnene godt og svarede godt i Historie, hvorimod de endnu ikke kunde deres Skriftsteder saa godt«.

Skolens ydre rammer var fremdeles overordentlig småtskårne og kun meget modstræbende gik sognerådet med til enkelte små forbedringer. Nogle beskedne ønsker fremsat af Petersen straks ved hans tiltrædelse blev af sognerådet således besvaret: »Der foretages ingen Reparation af Skolen, derimod indrettes et Værelse paa Loftet paa billigste Maade, dog uden Kakkellovn. Vadskehus indrettes ikke«. Et hårdt savnet kælderrum var blevet indrettet i 1878, og i november 1886 strakte man sig så vidt, at man vedtog en forstørrelse af gymnastikpladsen og en lille tilbygning til skolen mod øst for at skaffe en særlig indgang til skolestuen uden om lærerens forstue. Det var – når bortses fra en ny bræddegavl i 1887 på udhuset (den gamle prinsesseskole) – alt, hvad der blev gjort for denne skole med dens over hundrede børn. Men der sigtedes jo også ef-

40b Lille improviseret studentergilde hos sceneinstruktør Julius Lehmann i haven ved gl. skole 1915. Yderst tilvenstre sidder, stort smilende, sommernaboen på »Lindevangen«, grosserer E. Birger Christensen, ved hans side Julius Lehmann selv, vist så meget smilende, som han kan. Den glade student, som sidder overfor muntert demonstrerende et kanonslag af en cigar (til 2 kr. i datidens penge), er Lehmann's adoptivsøn Karl Lehmann (senere dr. med., overkirurg på Lucasstiftelsen), og den stående student med mere normal cigar mellem fingrene, E. Birger Christensen, jun.

terhånden mod en gennemgribende reform af *hele* det kommunale skolevæsen – en reform, der skulle medføre total omlægning af skoledistrikterne, nedlæggelse af samtlige 4 utidssvarende gamle skoler og opførelse af 3 nye højmoderne murstens-skolepaladser i Nærum, Øverød og Vedbæk. Reformen udarbejdedes og vedtoges i 1898 og gennemførtes i årene 1901–1903.

Nærum nye skole blev den først indviede i 1901, og dermed var det slut med den gamle skole i Trørød. Bygningerne blev sat på auktion 20/7 1903; men da højeste bud kun blev 7100 kr., foretrak kommunen hellere at stille dem til absolut salg. Det skete 10/8 samme år, og køberen blev – som tidligere nævnt – sceneinstruktør Julius Lehmann.

Lehmann fjernede naturligvis den skæmmende forstuebygning til det gamle skolelokale, men satte til gengæld en bred kvist på taget over hovedindgangen, og om dette sidste egentlig blev til gevinst for bygningen som helhed, kan jo så diskuteres. Afgørelsen må enhver prøve at træffe med sig selv ved en jævnføring af de to billeder fig. 38 og 39.

41 Søllerød sogn fik sit første offentlige brandvæsen etableret i 1844–45 med anskaffelsen af 6 sprøjter – én til hver af sognets byer: Øverød, Søllerød, Nærum, Gl. Holte, Trørød og Vedbæk. Skodsborg kunne da endnu ikke betragtes som en by og skulle derfor heller ingen sprøjte have, men havde dog i sin nærhed Chr. Drewsens udmærkede privatsprøjte på Strandmøllen, som altid, når der var ildebrand i omegnen, beredvilligt stilledes til disposition med samt det behørig mandskab.

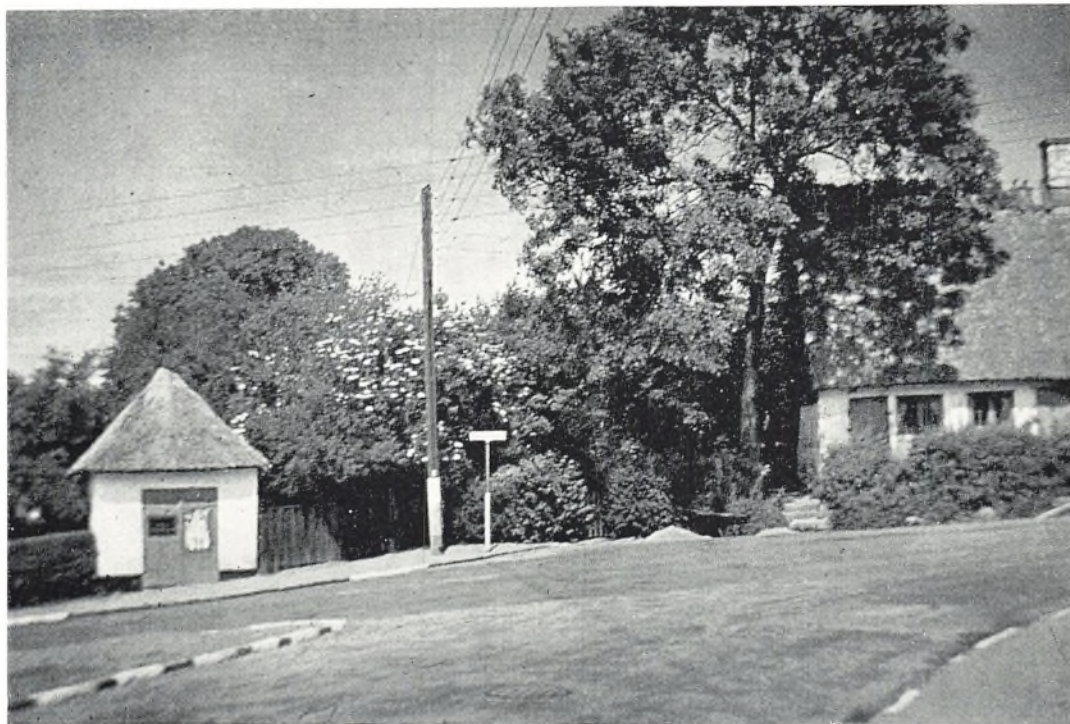
Men amtets ordre om opførelse af lige så mange sprøjtehus, som der var sprøjter, blev ikke efterkommet helt efter bogstaven. I *Søllerød* benyttede man simpelthen det så-

kaldte »Benhus« (opsamlingshuset for opgravede knogler på kirkegården), som oprindelig lå ved den daværende kirkegårdsmur lige over for kroen og senere (1876) flyttedes ned på annekskirkegården lige ved indkørslen til præstegården for så endelig i 1884 at flyttes ned for enden af præstegårdens store udlænge med udkørsel til den vej, som dengang løb langs nævnte udlænges østside hen til markvejen, som førte vestpå over til Geels skov og søengene (jvf. II samling fig. 89). Her stod så »dukkesprøjten« lige til den store omordning af hele sognets brandvæsen i 1907.

I *Vedbæk* opførtes straks i 1845 et grundmuret sprøjtehus på et grundstykke af »Enrum«s have, som grev Danneskiold-Samsøe havde givet tilbud på, og i *Holte by* et lignende, der anbragtes på Holtegårds grund (i 1880 afløst af et lidt større, hvor en nyanskaffet sprøjte på hjul bedre kunne klemmes ind). Omtrent ved samme tid opførtes også det sprøjtehus i *Nærum*, som stod, indtil det i 1907 erstattedes af et nyt og tidssvarende (den nuværende offentlige toiletbygning), og det i *Trørød*, som endnu den dag idag står ret uforandret i hegnet ind til den gamle skole.

I *Øverød* foretrak man i en årrække at installere sprøjten hos en privatmand mod en årlig godtgørelse. Men 5/10 1858 kunne brandfogden, Hans Nielsen »Havarthigård« meddele, at et sprøjtehus i Øverød nu var færdigt og »i enhver henseende komplet«.

Først 1864 fik *Skodsborg* sin egen sprøjte, som indtil videre blev opbevaret hos murer Jensen (boende over for Palæet). 31/8 1868 foreslog imidlertid sognerådsmedlem, sadelmager Sørensen (Skodsborg), at man skulle bygge et sprøjtehus, idet han gjorde opmærksom på, at sognet for tiden betalte 12 rdl i husleje for sprøjten, uden at den dog

41 Sprøjtehuset og Røgerhuset set fra Rundforbivej 1941. Imellem disse bygninger ses den ældgamle adgangsvej til »Lindevangen«, der oprindeligt førtes videre fra gården som markvej op til Mathildestien. Det fortælles – og overleveringen er helt sikker – at grevinde Danner ofte kom ridende den vej med sit følge. Ved leddet holdt hun hesten an, indtil Christoffer Nielsen kom ud iført sin uundværlige røde ræveskindskabuds og åbnede det for hende, medens han høfligt bukkende mumlede »værsågod, fru grevinde, værsågod, fru grevinde«. Grevingen spurgte altid pænt, om hun måtte ride gennem gården, og takkede lige så pænt, når hun – naturligvis – fik tilladelsen. Som erkendtlighedsgave overrakte hun ham ved lejlighed et tinkrus med Frederik VII's navnetræk

blev opbevaret på forsvarlig måde, og det blev da også straks vedtaget at finde en passende byggeplads. Den fandt man på vejen, der førte fra Skodsborg Kro hen til Jægersborg Hegn (den senere Stationsvej). Og her blev så huset liggende, stadig – trods kritik og latterliggørelse – fungerende efter sin bestemmelse, lige til kommunen i 1946 traf overenskomst med Skodsborg Sanatorium om benyttelse af dettes private sprøjtehus.

Hvad nu *sprøjtehuset i Trørød* specielt angår (det er jo *det*, vi her har for os), så var det i løbet af det første årti efter århundredskiftet blevet så forfaldent, at man faktisk ikke kunne være det bekendt. Denne Trørøds eneste kommunale bygning var nu så sølle, at den ligefrem vakte munter opsigt blandt forbigående fremmede sommergæster, sagde tømrermester *Jens Christensen* under sognerådets budgetdebat 14/1 1910, og derfor ville han også stærkt anbefale den foreliggende indstilling fra byggeudvalget om bevilling af 1600 kr. til et nyt sprøjtehus. Det var højst tiltrængt! Man kunne jo snart hverken komme ud eller ind med sprøjten heller, fordi dørtærsklen sad alt for højt over det stærkt skrånende og sammen-sunkne jordsmon. Herom udspandt sig så en ret livlig diskussion:

Hofjuvelér *Michelsen* ville som sædvanlig ikke være med til at rutte med kommunens penge. 1600 kr. til – et sprøjtehus! Det var tiderne så sandelig ikke til! Og det syntes fabrikant *Lauritz Knudsen* egentlig heller ikke; men han ville dog anføre, at man godt kunne nedbryde det gamle sprøjtehus uden derfor straks at bygge et nyt. Jægermester Tvermoes havde nemlig givet tilsagn om at ville yde husly for sprøjten på Trørødgård, indtil der var truffet en ordning. Men det kunne *Jens Christensen* slet ikke gå med til. Installerede man sprøjten i jæger-

mesterens lade, var der stor sandsynlighed for, at man aldrig fik noget sprøjtehus igen. Så ville han hellere slå af på sine krav og nøjes med en foreløbig reparation af det gamle hus. *Lars Peter Jensen* tilsluttede sig *Christensen*: at anbringe sprøjten i en brandfarlig gård var en meget dårlig idé! Men malermester *Sørensen*, Nærum, ville ikke ofre noget på en reparation af så elendigt et hus, det skulle væk! Og – føjede han til – »det må huskes, at køberen af den gamle skole, på hvis grund det er bygget, har krav på denne grund«. Hvorpå *Lars Petersen*, Vedbæk, kom med de forløsende ord: »Sprøjtehuset i Trørød er meget bedre end sprøjten, lad os bare beholde det et par år endnu«. De ord vakte en befriende munterhed, som førte til en rask vedtagelse af dette sidst fremkomne forslag. Huset fik lov til at stå ét år endnu. Og det står der altså stadig i 1976!

I marts 1946 foreslog en indsender i *Søllerød Tidende* at gøre det gamle sprøjtehus til et hårdt tiltrængt læskur for ventende rutebilpassagerer: »Vi var ikke så få, der i søndags i kulde og snefog stod og ventede på den meget forsinkede rutebil og ønskede, at porten til sprøjtehuset stod åben, så vi kunne være gået i læ derinde. Den gamle sprøjte, der siges at stå derinde, kunne jo passende overlades Avnholt til hans museum, så var den i gode hænder, og sprøjtehuset kom til gavn i det praktiske liv«. Når der var hele to læskure i Gl. Holte, var det vel ikke for meget med i hvert fald ét i Trørød!

Men det blev ikke til noget. Og nu er sprøjtehuset selv en slags museumsgenstand. Det lå så heldigt, at det ikke blev nødvendigt at tromle det ned ved det store vejanlæg i 1971.

42 *Væver Lars Andersen og hustru. Fot. o. midten af 1860erne*

42-43 I huset på matrikel 21 (nuv. Trørødvej 69) boede fra 1860 væver *Lars Andersen* (1831-1905), der var søn af den gamle Trørød-smed Anders Jensen og altså broder til tre af egnens daværende solide og velsituerede håndværksmestre: smed Jens Andersen og hjulmand Peder Andersen i Trørød og snedker Ole Andersen i Vedbæk. I 1858 havde han giftet sig med en Trørødpige, *Ane Lisbeth Hansen* (1832-1912), datter af arbejdsmand, indsidder Hans Hansen, og vi kan vel deraf slutte, at han allerede da havde begyndt sin selvstændige virksomhed.

Gennem henvend et halvt århundrede sled nu dette barnløse ægtepar med et håndværk, som var i stadig tilbagegang, fordi bønderne mere og mere kom ind på at købe færdige varer fra klædefabrikkerne. Det var mest dynevår og lærred, de lod væveren arbejde med. Ganske vist hed det sig endnu i 1880-erne, at man stadig på landet forbrugte en hel del vævet vadmél til dagligtøjet, særlig til arbejdsbukserne, da det ansås for at være det slidstærkeste af alt. Købetøj duede ikke til bukser, sagde man, for det sled man alt for hurtigt både enden og knæene ud af. Men det var dog ikke derfor sikkert, at det blev væveren, der fik arbejdet. Meget blev hjemnevævet, vel især på de små gårde og husmandssteder.

Man plejede også at sige, at vævere altid havde et stille og lidt humørforladt væsen og et blegt, sygeligt ansigt. Det første skulle komme sig af, at de ikke – som skrædderne – kom ret meget ud blandt folk, men altid fra morgen til aften sad indelukket i den lille snævre vævestue, og det andet af manglende frisk luft og stadig indånding af alt det støv, som uophørligt sledes af tøjet under vævningen. Og når man ser på de to på fotografiet her, er man ikke langt fra at sy-

nes, at der må have været noget om snakken.

Efter Lars Andersens død (15/4 1905) kom væven på loftet. Der var ikke mere brug for den. Og snart efter solgte enken huset til bryggeriarbejder H. P. Olsen (skødet udstedt 18/4 1906), men fik dog lov til at blive boende her til sin død (12/1 1912). Frk. Rigmor Nielsen, Nyvang, husker tydeligt idag »Væver-Ane« som en lille, gammel og sortklædt kone, der puslede rundt her og der ved hus og i have; hun virkede altid lidt mut og vredladen, siger hun, og det tror vi gerne.

Hans Peter Olsen (1873-1945), som i mange år var ansat på Holtegård Bryggeri, solgte ejendommen i 1919 og byggede sig i stedet en villa oppe i Nyvang (frejdigt kaldt »Adonis«). Senere flyttede han til Skodsborg, hvor han i en årrække drev jernbaneankiosken og samtidig virkede som reserve-mand på stationen.

Frk. *Emilie Andersen*, som købte huset af H. P. Olsen, havde i 1916 oprettet et lille hjemmebageri med tilhørende konditori i ejendommen »Landlyst« på matrikel 24 (nuv. Trørødvej 61), og det var det første bageri, der var set i Trørød. Indtil da havde man i mange år købt brød og kager ved vognene fra bager Saust i Gl. Holte og Andelsbageriet i Nærum eller – hvis man var lidt finere på det – i bager Buddes butik på Stationsvejen i Vedbæk. Men i 1919 flyttede frk. Andersen altså hen til lidt større forhold i »Væverens hus«. I hvert fald fik hun dem, idet hun straks lod foretage en mindre udvidelse af beboelseshuset. Men småt var det alligevel. Det var og blev et beskedent hjemmebageri med kun én gasovn og en enkelt plade – og lidt servering af kaffe og sodavand til små lækre sager.

I efteråret 1926 solgte hun huset for 29.000 kr. til bagermester *Carl Petersen*, fra

43 *Væverens smukke gamle hus i stilløse omgivelser 1962
og med mishandlet facade*

Hørsholm, der blev den første *egentlige* bager i Trørød. Han lod i 1928 et regulært ovnrum indrette i en tilbygning og et rigtigt butiksvindue indsætte i bagerbutikken. Men det tog alligevel lidt tid at oparbejde forretningen. Han har selv ved lejlighed fortalt, at han til at begynde med kun havde én *fast* kunde: en skibsreder, der hver dag hentede 2 rundstykker og 1 krydder. Det var nok en mild overdrivelse, og historien kan vel også kun have refereret til forholdene lige efter hans overtagelse af huset i 1927, da han endnu kun havde frk. Andersens primitive apparater og lokaliteter at virke med. Kon-

ditoriet, kaldt »Siesta«, fik i hvert fald ret hurtigt god søgning, bl. a. af de gamle nede fra »Krogholmgård« (jvf. foran s. 40).

Oppe på loftet fandt Carl Petersen ved sin første oprydning nogle rester af Lars Andersens gamle væv. Alt det solide tømmerværk var borte; det var åbenbart blevet savet og hugget til pindebrænde enten af H. P. Olsen eller af frk. Andersen; men de øvrige dele (hvis rette benævnelse jeg ikke har rede på) skyndte den ivrige gartner Avnholt sig at købe til det »Søllerød Museum«, han allerede da var begyndt at drømme om, og med i købet gik Lars An-

dersens halvlange tobakspibe, der samtidig var kommet til syne under støvbedækket og spindelvævsovertrukket ragelse. »Et soldaterminde fra 1848« kaldte Avnholt den senere i sin rørende afhandling om alt det, man ad åre ville få at se på hans museum (»Søllerød-Bogen« 1947). Men Lars Andersen var ikke med i »48«, dertil var han lidt for ung. Derimod var han med i »64« som underkorporal i 10. regiments 2. kompagni og slap uskadt fra det hele – lige som hans yngre broder Hendrik, smeden i Stavnholt.

I september 1937 overdrog Carl Petersen huset og forretningen til sønnen *Hans Petersen*, som senere igen solgte det til bagermester *Chr. Overbech*. Siden 1956 har det tilhørt bagermester *Jens Andreas Jensen*. Denne, der ikke længere drev konditori, men udelukkende bagerforretning, lod i 1962 foretage en større om- og tilbygning, og da han i 1969 byggede sig et særskilt beboelseshus på grundens østligste del, blev endelig *hele* den oprindelige bygning inddraget til bageri og butik.

44 Væver Andersens nærmeste nabo mod sydvest var hjulmager Fr. Larsen i »Larsens Minde«.

Erik Frederik Vitus Larsen, der – som allerede nævnt – var søn af den tidligere Trørød-lærer Anders Larsen og broder til dennes efterfølger i embedet Peter Julius Larsen, havde siden faderens død levet på denne ejendom sammen med sin moder og ved siden af hjulmagervirksomheden drevet et ganske lille husmandsbrug på 3–4 tdr. land (jvf. billederne fig. 6 og 40). Trofast og omhyggeligt havde han sørget for sin gamle moder, lige som hun havde sørget for ham i alt, hvad der vedrørte husvæsenet, og det havde ikke set ud til, at han nogensinde kunne tænke på at finde sig en kone. Men

lige så snart den gamle i 1880 var død, giftede den nu 53årige pebersvend sig alligevel til almindelig overraskelse for alle – og det endda med en 25 år yngre pige, Marie Charlotte fra Grejs ved Vejle (formodentlig den husbestyrerinde, han havde måttet fæste i moderens sted).

Hvorfor havde han aldrig giftet sig før? Måske han ligefrem ikke havde turdet det for sin mor? Spørgsmålet synes ikke ganske uberettiget, når man betænker, at hans ældre broder, den nyligt afskedigede skolelærer også først *nu* – i sit 59. år – opgav sin ungkarletilværelse. En lignende modermagt havde man jo set udfolde sig på flere af de store gårde her i Trørød. Den var altså ikke så helt ualmindelig. Højest sandsynligt har det da også været den gamle moders stærke vilje, der stod bag Fr. Larsens årelange stædige afvisning af sognerådets ønske om at erhverve et hjørne af »Larsens Minde«s have til regulering af det smalle og skarpe vejsving ved torvet, for næppe var hun død, før han gav efter og beredvilligt afstod de forønskede kvadratalen.

Hjulmand kaldte Fr. Larsen sig. Han var udlært i håndværket på landet, levede og følte sig som bonde og havde ikke så fine fornemmelser som de købstadsuddannede, der kaldte sig karetmagere, selv om de aldrig kom i nærheden af en kare, men kun sled med arbejdsvogne.

Hjulmagerhåndværket havde i ældre tider, da alle bonderedskaber, vogne, plove, harver, river og tromler næsten udelukkende bestod af træ, været meget betydningsfuldt – så betydningsfuldt, at kun de færreste landsbyer havde kunnet nøjes med én hjulmager. Trørød by havde altid haft to, lige til 1894, da Peder Andersen forlod egnen for at overtage broderens smedie i Stavnholt. Med overgangen til brugen af

44 *Hos hjulmageren i »Larsens Minde«*

jern var naturligvis meget af hjulmagernes arbejde gået over til smedene. Men indtil de moderne vognfabrikker i byerne for alvor begyndte at gøre sig gældende, var der alligevel meget at gøre for dem med forfærdigelse af nye vogne og reparation af gamle. Enhver bonde med respekt for sig selv måtte da i hvert fald have mindst: 1 familievogn (stor fjedervogn eller char-a-banc), 1 enspænder-fjedervogn, 2 arbejdsvogne (»stive« eller med fjedre, det sidste blev fra 1880 det almindeligste) og 2 hjulbøre. Og der gik altid stærkt slid på disse køretøjer.

Her ser vi ind i gården ved hjulmagerværkstedet på »Larsens Minde«. Alt er så ordentligt og pynteligt, malerisk og fuldt af hygge: blomsterpotter i udendørs-arrangement, »sladrebænk« ved den solopvarmede mur, høj og trind vandpost, gjort af udhulede træstammer og solidt plantet i den dybe brønd, med en pumpestang så bekvem, at den – om fornødent – kan føres af en barnehånd, og en pumpeud så bred og rund, at den kan vælte kaskader ud, så snart pumpeværket blot har knirket og hvinet et par gange.

Den, der kender Frilandsmuseets vidunderlige hjulmagerhus fra Kallehave, vil vide, hvordan der har set ud inde i værkstedet bag den åbne dør her med drejbænk og snitteskammel, drivhjul, radstok og huggeblok på gulvet og væggene behængt med vinkeljern og sømkasser og alt dette sindrige værktøj, som snart ingen mere kender brugen af.

Bag værkstedet ligger oplagspladsen for de indkøbte skovtræer og tørrepladsen for det ophuggede træ til hjulfælge og eger. Det skulle helst tørres og hærdes i luften i 4-7 år for at blive rigtig tjenligt, og Fr. Larsen har sikkert som alle rigtige landsbyhulmænd villet hævde, at det træ, som på de store vognfabrikker blev tørret på kunstig vis i særlige tørrerum, blev mere skørt og uholdbart.

Børnene, der leger henne på tørrepladsen, er formodentlig Fr. Larsens døtre Margrethe og Karen, der i 1894, da dette billede blev taget, var henholdsvis 7 og 12 år gamle. Den nydelige pige ved døren tilhøjre med køkkenpotte i hånden, røber ved sin beskedne holdning, at hun er tjenestetyende. Ret gammel er hun ikke, 14 år vel kun, men i legemlig modning, så det varer ikke længe, før hun skal have lang kjole. Det sker, når pastor Wedel har konfirmeret hende.

45-48 Og så kommer vi igen tilbage til det gamle vejsving for nærmere at se på, hvad her er sket. Det første billede fig. 45, som er fra tiden hen mod 1. verdenskrig, kræver straks en orientering, da det jo for dem, der aldrig har kendt det gamle Trørød, vil være meget svært at begribe, at fotografen har stået på det sted, hvor vi idag har det brede fortov foran købmanden og bageren bag den store parkeringsplads.

Det nærmeste hus med den lille forhave

og en hvidmalet låge i hækken er »Blaumüllers hus«, altså det hus, der – som tidligere nævnt – brændte i 1952 og derefter blev til købmand Engell-Nielsens forretningsjendom (Trørødvej 67). Det gamle hus blev i 1885 købt af skolelærer Julius Larsens enke Karen Marie, født Frederiksen. Tidligere havde der været drevet glarmesterforretning her. 1889 kom det i pastor Blaumüllers besiddelse, og han ejede det til 1910, da han solgte det til kasserer ved Kommunehospitalet Johs. Jensen. Fra 1916 tilhørte det tandlæge Georg Mathiesen, der lige som de to forgængere benyttede det til sommerbeboelse, og han afhændede det o. 1930 til sin meget nære nabo, bager og konditor Carl Petersen, som åbenbart allerede da trængte til mere alburum.

Det lange hvidkalkede og stråttækte hus med vestgavlen helt ud til vejen var et gammelt husmandssted, som i forrige århundredes første halvdel ejedes af Jens Saxesen og derefter i en menneskealder af hører Chr. Petersen (fra 1880 kaldt købmand). I slutningen af århundredet ejedes det af landpostbud Hans Mortensen, som, ifølge Vejviseren 1898, også drev lidt købmandshandel, fra 1913 af hans enke indtil 1920 og så af hendes to sønner A. og V. Mortensen, der var postbude henholdsvis i Skodsborg og Vedbæk. De nedrev det hele for i 1922-23 at opføre den fra vejen stærkt tilbagetrukne hvide to-etages villa (Trørødvej 65), som vi ser på det følgende billede fig. 46 (taget 1940 fra akkurat samme stæsted), og som stadig ligger her, temmelig uforandret i det ydre, men i det indre helt ombygget (1974) af den nuværende ejer, ingeniør T. Bigum Larsen (jvf. billedet fig. 48).

Længst henne ad vejen ser vi det ligeledes endnu eksisterende hus (Trørødvej 61), hvor væver Jens Olsen boede og virkede fra slut-

Parti fra Trørød

45 Det skarpe vejsving i Trørød, som det endnu så ud i de første par årtier af dette århundrede. Fotografiet angives at være fra 1909

ningen af 1830erne til sin død i 1877. Han havde altid mange logerende, og efter hans tid blev det i mange år et rent lejehus (1890: 2 murerarbejdsmand og en landarbejder, alle med familie, 11 personer ialt). Så blev det bolig for en pottemager på Frydenlund teglværk, og da konen efter hans død blev boende, kaldte folk det gerne for »Potte-Jettes hus«. Senere beæredes det med det mere poetisk klingende navn »Landlyst«.

Oprindelig var det naturligvis et bindingsværkshus, stråtækt og med rundskårne kviste, men ved mange ombygninger i forbindelse med en stadigt skiftende anvendelse er det i tidens løb blevet forvandlet til ukendelighed. Tegltag havde det, som billedet her viser, allerede fået før 1914. De tre kviste, som nu sidder på taget mod syd, blev sat på i 1937 af den daværende ejer, fuldmægtig Rasmussen, efter at han i 1934 havde foretaget en større ombygning af det øvrige hus. Og den næste store forandring kom i 1962, da A/S Privatbanken, København, købte ejendommen og indrettede banklokaler i den. Meget forskelligt har dette hus været benyttet til: konditori, telefoncentral, bank m. m., og meget kan det endnu opleve at blive benyttet til, hvis det da får lov til at blive stående. Da Privatbanken for nogle år siden flyttede over gaden for at installere sig i større og smartere rammer (Trørødvej 62), begyndte man straks at spekulere på, hvad man nu skulle bruge det lille hus til. Det kunne jo f. eks. bruges til noget af det, som et moderne Trørød i rask udvikling endnu savnede: et cafeteria med isbar eller en »bodega« med bardisk, stemningsbelysning og hyggemusik. Men hvad det bliver til, står vist endnu hen i det uvisse.

Bag enkefru Mortensens hvide langhus gemmer sig helt det gamle stråtækte hus,

man idag kalder »Bondehuset« (Trørødvej 63). Det er det, børnene henne ved stakittet står og kikker ind til, og som meget tydeligt fremtræder på det følgende billede fra 1940. Huset, som i det 19. århundredes sidste halvdel til stadighed var befolket af 2 eller 3 børnerige arbejderfamilier, ligger nu delvis skjult bag den moderne selvbetjeningsvaskeri-bygning, som i 1961 blev opført af daværende cykelrytter H. E. Andresen, der havde købt stedet i 1958 (jvf. billedet fig. 48), og hvad det selv angår, er det ikke alene blevet stærkt ombygget i det indre, men har også i 1974 fået skåret et par meter af den nordre ende for at skaffe adgangsvej til en bagved liggende villa, som vaskeriejer Andresen selv havde beboet indtil da, men nu solgt til en, der intet havde med vaske-riet at gøre.

Den ældgamle sognevejs skarpe og smalle sving gennem Trørød by bar tydeligt præg af at være beregnet på en trafik, der hovedsagelig bestod i at køre med hjulbør og trække køer hjem fra marken. Ganske vist var der også noget, der hed hestevogne, og med henblik på disse udtrykte allerede i 1870-erne amtsvejsinspektøren gentagne gange sine store betænkeligheder ved forholdene på Trørød gade, både her i svinget og ved Rundforbivejens og Sandbjergvejens indføringer; men hestevognstrafikken blev dog aldrig så tæt, at der kunne blive nogen særlig risiko for et pludseligt møde af to vogne i det uoverskuelige sving – det skulle da lige være om søndagen, når sognefolket agede til kirke, og københavnernes rullede til skovs.

Større risiko opstod, for fodgængere især, da cyklen blev almindelig, og ungdommelige, raske og letsindige cykelryttere fik for vane at suse svinget rundt i den kortest mulige bane. Fodgængerne havde jo, som bille-

46 *Præcis det samme motiv som på fig. 45, og som det tog sig ud i de følgende par årtier. Fot. 1940*

det fig. 45 viser, ikke meget andet end kørebanen at holde sig til – og da slet ikke, når de bevægede sig to og to eller gruppevis.

Og så kom motoriseringen. Bilerne og motorcyklerne blev flere og flere, særlig efter 1. verdenskrig. Det begyndte at blive livsfarligt at færdes i Trørød. Noget måtte der gøres. Der fremsattes i efteråret 1929 et stærkt ønske om regulering af »det farlige vejsving ud for konditoriet«. Men vejudvalget syntes da pludselig ikke, det var så farligt igen, for bilisterne var jo ligefrem tvungne til at køre yderst forsigtigt her. Det måtte være tilstrækkeligt at opsætte et advarselsskilt og et skilt, der markerede parkeringsforbud. Disse skilte blev opstillet i for-

sommeren 1930, og hen på efteråret lavede man alligevel også – efter henstilling fra sognerådet – en lille regulering af svinget; en *meget* lille, må vi sige, når vi sammenligner billederne fig. 45 og 46. For os et vidnesbyrd om, hvor beskeden motortrafikken trods alt endnu var i 1930.

Men i løbet af 1930erne blev det værre med trafikken. Det blev så galt, at man i vejudvalget og sognerådet begyndte at tale alvorligt om en helt ny autobane Gl. Holte-Vedbæk *norden om* Trørød. En sådan ville imidlertid komme til at skære gennem en mængde villahaver, og derfor havde projektet også straks vakt den største opstandelse i byen. Ganske vist var det blevet ned-

stemt i sognerådet, men ingen turde rigtig tro på, at faren dermed var drevet over. Der *måtte* altså hurtigst muligt fremtvinges en regulering af selve den gamle Trørød gade på en eller anden måde. Og Grundejerforeningen vedtog da i november 1938 at henvende sig til sognerådet om sagen. En katastrofe *kunne* meget nemt indtræffe i dette fatale vejsving, hed det i henvendelsen, og derfor ville man nu gerne have helt klar besked om, hvordan sognerådet stillede sig til dette – og til »det frygtede projekt om en ny vej gennem haverne«. Herom udspandt sig i sognerådet følgende diskussion:

Vognmand *A. Larsen* (vejudvalgets formand): Trørød er vanskeligt stillet. Byen lever for en stor del af landliggere, og det er selvsagt et spørgsmål af vital betydning, at byens nuværende udseende bevares. Men noget *må* jo forandres, og jeg vil foreslå, at vejsvinget rettes ved, at man fjerner de 3 gamle Lindevangshuse ved vejen og udlægger arealet som vejtorv.

Postbud *Nielsen*: Hr. Larsen glemte det farlige punkt, udkørslen ved Sandbjergvej. Ved at lave et bredt torv forøger man blot faren for trafikulykker.

Civilingeniør *Frydlund*: De tidligere vejprojekter spøger stadig i Trørød. Jeg vil henstille til vejudvalget at fare med lempe. Vi skal ingen autostradaer have i Trørød.

Formanden, propr. *Fr. Clausen*: Spørgsmålet om autostrada blev i sin tid stemt ned af sognerådet. Det er ikke fra vejudvalget dette projekt er kommet. Der findes andre løsninger end den at gå gennem haverne.

Installatør *A. Fæster Carlsen*: Man må bevare det gamle præg i Trørød. Svinget ved Sandbjergvej kan sikkert ordnes ved en udgravning.

Brugsforeningsbestyrer *Chr. Bannø*: I de 15 år, jeg har boet dernede ved svinget, er

der ingen trafikulykker sket. Det hele kan vel ordnes ved *ensrettet kørsel* gennem byen.

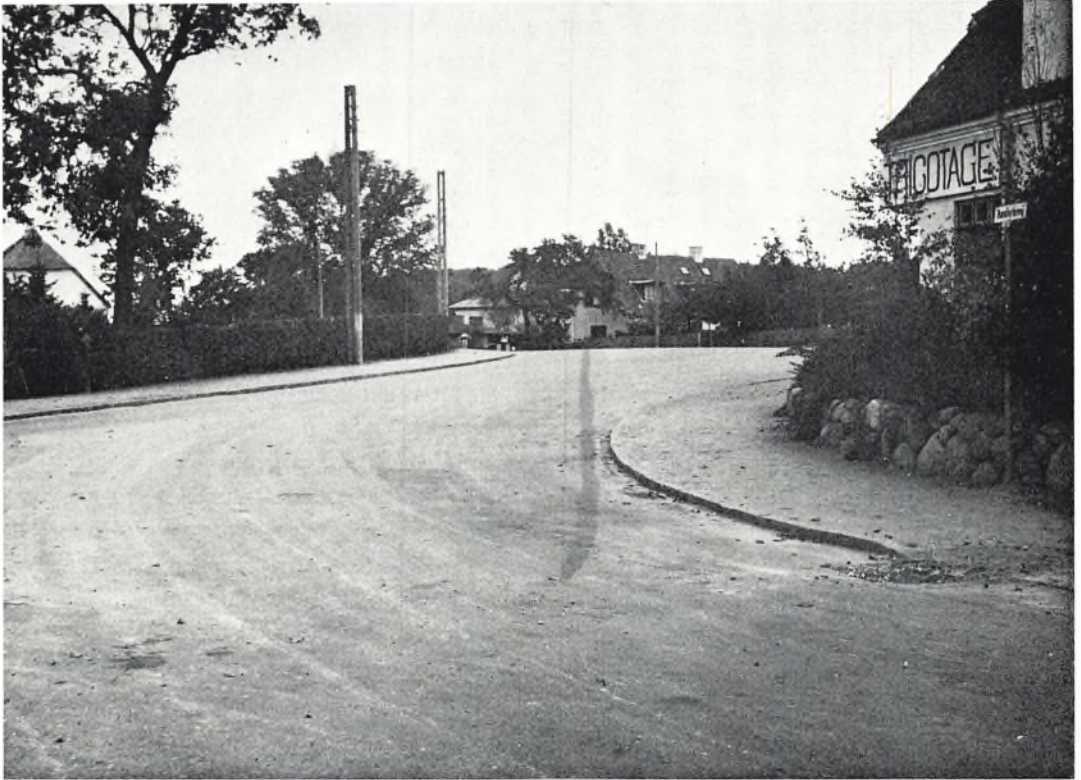
Oberstinde, fru *Alice Johnsen*: Jeg er enig med hr. Bannø. Jeg kender flere eksempler på, at netop når et vejsving er rettet ud, sker ulykkerne, fordi bilisterne sætter større fart på!

A. Larsen: At der ikke allerede er faldet et barn i brønden, er ingen motivering for ikke at kaste den til. Iøvrigt *er* der sket ulykker dernede. Jeg bor selv i Trørød og véd, hvor farlige forholdene er. Ensrettet kørsel skulle man gerne forskånes for i Trørød. Det, der tiltrænges, er at gøre pladsforholdene overskuelige. Det er rigtigt, at Sandbjergvej-krydset er det farligste. Det har vi også med i vore overvejelser.

Frydlund: Det er muligt, at bilisterne kører forsigtigt i det skarpe sving – men der kommer jo også cyklister!

Længere kom man ikke i den omgang. Men på sognerådets sidste ordinære møde i maj 1939 blev sagen atter gennemdebatteret, og bølgerne gik endnu højere end sidst. Der forelå nu et socialdemokratisk ændringsforslag, som blev støttet af formanden og hans lille særlige gruppe, fru Alice Johnsen først og fremmest, og som gik ud på, at man skulle nøjes med at nedrive »Knøsehuset« nærmest ved selve svinget; derved ville de samlede udgifter komme ned på 14.–15.000 kr., og alligevel ville man få en vejbane på 7,5 meters bredde og fortove i begge sider, medens vognmand Larsens forslag om også at nedrive »Røgterhuset« og »Skomagerhuset« ville komme til at koste ca. 45.000, heraf 20.000 til erhvervelsen af de tre gamle huse.

I den borgerlige oppositionsgruppe mod *Fr. Clausen* gik alle varmt ind for *Andreas Larsens* forslag og afviste ændringsforslaget

47 Vejsvinget set fra Rundforbivej efter den store regulering i 1943, fot. 1946. »Røgterhuset« og de andre Lindevangshuse er borte og selve »Lindvangen« kommet til syne. Midtfor ses ejendommen Trørødvej 61 og Brugsforeningen Trørødvej 54. Ejendommene nr. 63, 65 og 67 er skjult af hjørnebygningen med »Tricotage«, men ses på det følgende billede fig. 48, der er taget fra samme sted blot i en lidt forrykket position

som helt utilstrækkeligt og derfor også lidt farligt. Larsens forslag ville løse vejspørgsmålet her for en uoverskuelig fremtid, sagde Frydlund; det andet var »som en sandwich inden frokosten« og ville skabe mulighed for, at man så alligevel fik den meget omtalte automobilvej, der helt ville ødelægge denne smukke by. Hvorpå formanden let irriteret svarede, at det var en fuldstændig fejltagelse at tro, at han havde en sådan automobilvej i tankerne. Der ville jo ikke være ringeste grund til at anlægge en sådan, da der i nær fremtid ville blive brede forbindelsesveje mellem Kysten og den kommende Hørsholmvej både syd og nord for Trørød (Skodsborgvej og Maglemosevej, senere kaldt Gøngehusvej). »Jeg vil én gang for alle på det bestemteste tage afstand fra tanken om at gå gennem haverne«, sluttede han.

A. Larsen var på dette punkt fuldstændig enig med Clausen: »Hvor de høje autoriteter råder, reguleres der efter lineal. Det er det, vi ikke vil have. Den fare, hr. Frydlund nævnte, er stadig tilstede, og da vi jo ikke sidder evigt i sognerådet, skal vi også gøre dagens gerning *idag*«. Og da fru Alice Johnsen langede ud efter ham med en bemærkning om, at han snarere maltrakterede Trørød ved at rive de gamle huse ned, replicerede han kort og knapt: »Det er ikke disse huse, der gør Trørød idyllisk!« og det kunne han vel have nogen ret i – især hvad angik »Knøsehuset« og »Skomagerhuset«.

Ved afstemningen om ændringsforslaget faldt der 7 stemmer for, 6 imod og 2 blanke. »Så er vort forslag vedtaget og hovedforslaget bortfaldet!« konstaterede murer Rasmussen med triumf. Men de andre forlangte også afstemning om hovedforslaget, og her skete så det overraskende, at der faldt 8 stemmer for og 7 blanke. Dét sad man! Nu

måtte det vist blive en sag at henlægge til amtets eller ministeriets afgørelse.

I maj 1940 forelå et kompromisforslag: kun to huse skulle nedrives, »Knøsehuset« og »Skomagerhuset«. Det vedtoges, men samtidig besluttedes det at stille vejreguleringen i bero indtil videre, for nu var der andet at tænke på, og der ville for lange tider overhovedet ikke blive nogen motortrafik af betydning om ad det sving. Bilerne stod overalt opklodset i garagerne.

Amtsrådet, som havde fået sagen at tygge på, henstillede imidlertid i januar 1941, at man ved en vejregulering også medtog det areal, hvorpå »Røgterhuset« lå, og den henstilling vedtog man så at følge, idet man samtidig efter forslag fra formanden enedes om at søge tilskud fra »Vejfonden« til vejarbejdets udførelse. Man troede ikke rigtig på heldet her. Men fik man afslag, ville man i hvert fald gennemføre arbejdet for egne midler.

Det forventede afslag fra Ministeriet for offentlige Arbejder kom i oktober 1941. Men da der ved samme tid kom en stærk opfordring fra regeringen til alle kommuner om at sætte de størst og flest mulige beskæftigelsesarbejder igang til afhjælpning af den truende arbejdsløshed, og store statstilskud til sådanne desuden stilledes i udsigt, fattede pludselig socialdemokraterne og den clausenske gruppe interesse for den vejforlægning nord om Trørød, man ellers forlængst havde troet skrinlagt. Stor opstandelse på ny i Trørød, da det erfarede at der forelå et sådant projekt til 300.000 kr. Grundejerforeningen holdt protestmøde og sendte herfra sognerådet en skrivelse, der truede med voldsomme modaktioner, hvis – –.

Fr. Clausen, der for 2 år siden havde bedyret sin én gang for alle tagne afstand fra enhver tanke om en »vej gennem haverne«,

48 I 1969 havde den eksplosive trafikudvikling forlængst forvandlet det landsbyagtige Trørøds centrum til en almindelig københavnsk forstadsbanalitet à la Søborg og Buddinge, og der var ikke langt til igangsættelsen af arbejdet på anlægget af en storstadsagtig motorbane ligeud i forlængelse af Rundforbivej

udtalte nu på sognerådets ekstraordinære møde 27/10 1941 disse ildevarslede ord: »Sognerådsmedlemmerne vil stemme efter deres samvittighed uanset den truende tone i d'herrers skrivelse«. Og murer Rasmussen sagde det ligeud: »Skal regeringens opfordring til at sætte beskæftigelsesarbejder igang følges – og der bliver let 7–800 arbejdsløse i Søllerød kommune i vinter – bør forslaget om vejen nord for Trørød gennemføres, og ministeriet bør søges om tilskud«. Men Andreas Larsen mobiliserede straks alle de modargumenter, som lod sig høre: 1. vejprojektet var upåkrævet, da færdslen ville blive af så lokal karakter, at det var helt urimeligt at anlægge en 20 meter bred vej til aflastning af Trørødvejen, særlig da, når den ny Hørsholmvej toges i betragtning, 2. en mindre vejændring i Trørød by kunne gennemføres for 45.000, hvilket var *noget* mindre end 300.000, 3. statsskovvæsenet ville næppe tage venligt mod et forslag om at gennemskære Trørød Hegn, så der skabtes en ny »død« skovtrekant. Det burde også tages i betragtning! Fæster Carlsen kaldte den projekterede vej »en katastrofe for Trørød«, og grosserer H. Schacke forlangte øjeblikkelig vedtagelse af Trørød-svingets regulering og ingen anden snak uden om den.

På et ekstraordinært møde ugen efter (3/11) bekendte sognerådsformanden helt kulør: »En regulering af Trørød-svinget løser ikke andet end rent lokale trafikale spørgsmål. Den nye vej er derimod en god fremtidsforanstaltning. Om den vil skæmme landskabet, som nogle mener, må fredningsautoriteterne afgøre«. Og så vedtoges det med 8 stemmer mod 6 at indgå til ministeriet med andragende om statstilskud, idet dog de 6 forlangte andragendet ledsaget af en af dem underskrevet protestskrivelse.

Men samtidig forelå der to indstillinger fra vejudvalget vedrørende udvidelse af Trørød-svinget. Den første gik ud på, at man skulle søge amtets tilladelse til at ekspropriere *to huse*, sådan som det tidligere var vedtaget af sognerådet. Og det andet, at man skulle søge tilladelse til ekspropriering af *tre huse* straks, »hvilket forslag amtet havde fundet bedst og derfor anbefalet«. Hvad kostede det at tage det tredje hus med? spurgte Frydlund. En merudgift på 16.000 kr., svarede kommuneingeniør Bache. Hvorpå det vedtoges med 9 stemmer mod 5 at søge ekspropriation af de tre huse straks.

Trørød Grundejerforening og Fællesudvalget for Grundejerforeninger i Søllerød Kommune havde også sendt skarpe protestskrivelser til ministeriet, og de havde åbenbart sammen med skrivelsen fra de 6 i sognerådet haft en vis virkning. »Nu er der gået 8 måneder«, sagde formanden for Trørød Grundejerforening 30/6 1942, »og man har endnu ikke hørt noget om sagen – og man ønsker heller ikke at høre mere om dette meningsløse forslag«. Sagen var ganske stille gledet ud.

I sommeren 1943 var det sket med Trørød-svinget. Det så nu ud, som vi ser det på billedet her fig. 47 og på det foranstående luftfotografi fig. 9. Man kunne altså allerede ved Rundforbivejhjørnet se helt ned til Trørød Brugsforening hinsides svinget ved »Landlyst«, og man havde en mægtig vigeplads hen mod »Siesta«. Kun meget tankeløse eller meget hensynsløse trafikanter ville kunne støde sammen her; men sådanne fandtes jo desværre også – og vil være at finde til evig tid på tværs af alle færdselsregler og -foranstaltninger.

Lidt svært var det jo for mangan Trørød-boer at se på, og på Grundejerforeningens

generalforsamling i juli udslyngede kunsthandler *Falch-Rasmussen* en voldsom kritik. Hvad skulle man dog med dette mægtige vejsving? Det lignede jo nærmest en væddeløbsbane! Det var svært for gamle mennesker at komme over gaden her og meget ubehageligt for dem, at der ikke var et bestemt holdested for rutebilen. Men det værste var dog, at man havde øvet vold mod »vore kulturminder«! Vognmand *A. Larsen* svarede herpå i sin dobbelte egenkab af Trørødbo og vejudvalgsformand: »Efter at jeg nu har set svinget færdigt, synes jeg opgaven er løst på en pæn måde, og jeg har også hørt andre sige det samme; kommuneingeniøren hævder også, at den gennemførte løsning var den teknisk eneste rigtige«. At det var en – også for ham selv – smertelig nødvendighed, udtrykte han 25 år efter således (Søllerød Tidende 1968):

»Nogle af de gamle smukke huse måtte nødvendigvis vige for den moderne tid, og derved opstod det moderne Trørød Torv. Bølgerne gik højt i befolkningen, og det var forståeligt. Der blev virkelig slået nogle slemme skår i et århundredgammelt miljø. Men man kan nu engang ikke gøre et levende samfund til et museum«.

Og få år efter, at disse ord var udtalt, undergik Trørød Torv så en ny total forvandling i forbindelse med opførelsen af det monstrøse »Trørød-center«, (1971).

Samtidig løstes problemet med vejforbindelsen Gl. Holte-Vedbæk på skikkeligste måde ved anlæg af »Langhaven« fra Kohaveskoven til Gøngehusvej; en operation, der imidlertid krævede så omfattende en forlægning af den gamle Kohavevej, at stedet her blev næsten ukendeligt.

49–51 Landprang, det vil sige handelsvirksomhed uden for købstæderne, havde siden slutningen af middelalderen været forbudt, hvad enten den så dreves af fast bosiddende personer på landet eller af omrejsende handelsmænd, de såkaldte »bissekræmmere«. De gældende regler her i 19. århundredes første halvdel var blevet nærmere fastlagt i en forordning af 25/8 1741; men det var gået med dem ligesom med de strenge regler vedrørende landhåndværket: de blev ikke overholdt efter bogstaven. For det første orkede man ikke at føre kontrol med samtlige stedfindende ulovligheder, for det andet havde man sommetider visse årsager til at se gennem fingre med dem, og for det tredje var der blevet givet et utal af fuldt lovlige dispensationer overalt i landet, navnlig til *spækhøkere*, der altid betragtedes som næsten uundværlige for landsbyernes småfolk. Den frie Næringslov af 29/12 1857 satte altså slet ikke det skarpe skel i udviklingen, som mange uvilkårligt vil forestille sig.

Også her i Søllerød sogn var der i tidens løb blevet givet dispensationer, og det nyindførte sogneforstanderskab af 1842 fik straks en hel del andragender at tage stilling til. 8/12 1842 forelå f. eks. et andragende fra handelsbetjent Lauritz Winsløv hos spækhøker Thomas Meyer i Søllerød by om at måtte etablere et udsalg af *isenkram*. Men det vedtoges straks med 6 stemmer mod 4 ikke at anbefale, og motiveringen var denne: dels stred det mod lovgivningen i almindelighed, og dels kunne der næppe antages at være nogen særlig trang til et sådant »etablissement« i et sogn, der lå så nær ved København. Det sidste var unægtelig en slet motivering, for der var jo overordentlig mange mennesker herude, der ikke var så flot kørende som de gode sogneforstandere

med egen hest og vogn, at de havde København inden for umiddelbar rækkevidde, så snart de stod og manglede et stykke isenkram. Winsløv kom da også ufortrødent igen med et lignende andragende i april 1844; og nu gik det glat:

»Winsløvs Ansøgning om Isenkramhandel vedtoges det at anbefale med Hensyn til, at han nu ejer en Capital til at fundere et saadant Anlæg for, og at han derved sættes istand til at hindre den skadelige Bissekramhandel, der finder Sted i denne Egn, samt i Betragtning af den i selve Ansøgningen paa-beraabte Grund – dog Alt under den Forudsætning, at en saadan Bevilling ikke er stridende mod Lovgivning«.

Selv om det nok har været hensynet til bissekræmmerne, der har vejet tungest ved afgørelsen, fremgår det dog ret tydeligt af skrivelsens punkt 3, at sogneforstanderne også er kommet til en bedre erkendelse af trangen hos den jævne befolkning. Og denne bedre erkendelse kom så i de følgende år andre ansøgere til gode. Et andragende 13/12 1849 fra snedker N. Chr. Christensen ved »Frederikslund« om tilladelse til at etablere et udsalg af brædder og tømmer ved sin bolig anbefales således straks med følgende bemærkelsesværdige motiveringer: »af Hensyn til Sognets Beliggenhed 2 Miile fra nærmeste Kjøbstad – og at mange Beboere ikke have Vogne og Heste og ikke uden store Omkostninger kunne erholde de nævnte Materialer«.

I Trørød blev det første lille beskedne til- løb til lidt handelsliv gjort i begyndelsen af 1850erne. Der var i februar 1851 indgået et andragende fra husmand Peder Pedersens kone om tilladelse til i sit hjem at sælge syr- tråd og garn og andre sådanne nyttige små- ting for fattige husmødre. Men sognefor- standerne havde ikke kunnet anbefale det,

dels fordi alle sådanne sager jo kunne erhol- des af enhver nede i den »nærliggende« Vedbæk Kro, og navnlig fordi man ikke så- ledes burde belønne et fruentimmer, der var bekendt for sammen med sin mand at holde ulovlig smugkro (jvf. foran s. 16). Skulle der endelig vise sig en virkelig trang til lidt høkeri i Trørød, ville man meget hellere an- befale en invalid ved navn Rasmus Jensen, der både var trængende og et skikkeligt menneske. Denne fik da også i marts 1852 – efter at forstanderskabet meget tøvende havde overvundet sine betænkeligheder ved at opmuntre til en konkurrence med butiks- handelen på Vedbæk Kro – lov til at drive en lille høker- og urtekrambutik. Men han holdt kun ud et års tid. Hverken kræfterne eller kapitalen slog på langt nær til, og da han så alligevel bagefter gerne ville være spækhøker i Lille-Holte, blev der sagt be- stemt nej!

Men så kom i marts 1856 (som en lille for- løber for den på trapperne værende Næ- ringslov) *loven om fri høkerhandel på lan- det*, og allerede to måneder efter meddelte indsidder *Jørgen Jensen*, søn af afdøde hus- mand Jens Saxesen, at han agtede at etab- lere en høkerhandel på sin bopæl, ejendom- men matr. 23 af Trørød (altså den hvide længe på billedet fig. 45, nuværende Trø- rødvej 65). Han fik også løst høkerpatent; men hvordan det egentlig gik med selve for- retningen, er det lidt vanskeligt at få rede på. Folketællingslisten 1860 benævner ham kun som »indsidder og husfader« og kender i det hele taget ikke nogen, der kalder sig høker i Trørød. Derimod anfører Folketæl- lingen 1870 i samme ejendom (matr. 23) en høker *Morten Petersen*, og tællingerne 1880 og 1890 nævner her hans enke *Christine Pe- tersen*, der »driver Kjøbmandshandel«. Der har altså i hvert fald været drevet høker- og

49 Købmandshandelen på Trørødvej (nuv. nr. 59) fot. 1894. »Forhandl. af Tørv og Brænde« står der på det mindre skilt. Den lave august-eftermiddagssol har kastet en mørk silhuet af fotografen og hans kasse langt ud på vejen

købmandsforretning i denne ejendom siden o. 1870.

Det har dog ikke været den eneste. Folketællingen 1870 kender også en »høker og husmand« Hans Chr. Jørgensen (født i København 1808) med hustru Ane Marie Jørgensen (født i Nyborg 1822), og det bemærkelsesværdige er, at de tydeligt kan ses at have beboet netop den ejendom, hvor der endnu den dag idag er købmandsforretning,

nuværende Trørødvej 59 (de står som nærmeste naboer til væver Jens Olsen på matr. 24 (nuv. Trørødvej 61), og den næste, som nævnes efter dem til den anden side, er skovløberen helt nede ved Trørød Hegn). Grunden, som bærer matrikelbetegnelsen 6b, må være en af de ældste udstykninger fra »Dyrlægegården«.

H. Chr. Jørgensen døde i 1877; men hans kone førte forretningen videre lige til o.

1890. Hun ses at have boet her endnu dette år, men som indehaver af forretningslokalet står da anført en uldhandler Petersen.

Nogen helt dårlig forretning kan det ikke have været for Ane-Marie Jørgensen. I skatelisten for 1878 står »Høker Jørgensens Enke« ansat til 20 kr. i årlig skat, og selv om det jo ikke lyder af meget for nutidsmennesker, vil det dog faktisk sige, at hun har været distriktets største skatteyder inden for gruppen »håndværkere og handlende« – næst efter smedemester Andersen, som betalte 26 kr. og 52 øre (de øvrige håndværkere i Trørød betalte i 1878 kun 5 eller 6 kr., skolelæreren 55 kr. og gårdejerne fra 75 til 137 kr.). Og så havde hun endda en konkurrent kun nogle få huse derfra, som også tjente ganske godt efter omstændighederne: 18 kr. i årlig skat var høker Morten Petersen sat til i 1878. Det vil med andre ord sige, at der ikke var nogen helt ringe købekraft til stede i Trørød. Bønders og husmænds overgang fra »naturaløkonomi« til »pengeøkonomi« var så godt som fuldført.

Trørøds tredie købmand, *Ole H. Sørensen* (født 1843 i Kyndby sogn Frederiksborg amt) etablerede sig i 1889 i den modsatte ende af byen i det dengang sidste hus på Kohavevejs nordre side før Holtegårds Bryggeri (ved stenkisten over Maglemoserenden, d.v.s. dér hvor nu Elleslettevejen munder ud, jvf. billede nr. 130 i »Søllerød i Billeder« 1967).

1892 blev madam Jørgensens ejendom, som endnu da var et ganske almindeligt, stråttækt husmandssted at se til, købt af den unge *Anders P. Larsen* (født i Skodsborg 1868), som i et års tid havde drevet en lille købmandsforretning i Stampen. Det har siden hen heddet sig, at han her i Trørød måtte begynde helt på bar bund og først efter-

hånden, da landliggerne i større tal begyndte at indfinde sig, fik oparbejdet en virkelig kundekreds. Men det må nok – på baggrund at det lige foran anførte – betragtes som en typisk romantisering af virkeligheden: den evigt yndede fortælling om formuen, der grundlagdes ved en fattig ung mands to driftige næver alene. Noget andet er, at der måtte arbejdes hårdt og leves nøjsomt for at holde forretningen gående. Det måtte der altid i sådanne virksomheder. Han måtte naturligvis som alle andre købmænd holde åbent fra 6 morgen til 10 aften og selv hente sine varer i København pr. hest og vogn, længe før Fanden fik sine sko på. Forretningsudstyrets himmelråbende spartanskhed var jo også et almindeligt tidstypisk træk, selv om det nok ikke var alle småkøbmænd, der kunne finde på at indrette sig så nemt og praktisk, som Anders Larsen altid gjorde, så snart han var kommet op om morgenen: han stillede nemlig en spade eller en anden tung genstand op ad indgangsdøren i butikken, og når den så væltede med stort rabalder, kunne han, lige meget om han var inde eller ude, oppe eller nede, let høre, at der var kunder i anmarch.

Det stadig mere om sig gribende villabyggeri og landliggeri betød naturligvis en vældig fremgang for forretningen, og dermed kom også ganske stille de nymodens forandringer som f. eks. anskaffelse af dørklokke, papirrulle-opsats på disken, seglgarns-holder i loftet og telefon i baglokalet (den første i Trørød!). Veritable butiksruder og lidt hæslig reklameskiltning havde han, som billedet fig. 49 viser, allerede kunnet tillade sig før 1894. Måske endog disse vinduer allerede har siddet her i forgængerens tid. Og det samme kan muligvis gælde de to stygge kviste, der var sat ind i det gamle kønne stråtag.

Parti fra Trørød.

50 *Anders Larsens nye forretning lige over for den gamle, fot. o. 1905. Til højre for hestevognen ses hækken ved hans tidligere forhave, og efter den slutter det smalle fortov brat ved Frydenlund Stationsvejs begyndelse*

Bragt så vidt solgte han i 1902 det hele til købmand *Emil Nielsen* fra Nørrebro (jvf. 3. samling s. 88), men begik så kort efter den temmelig store genistreg at bygge en stor »kasse« lige overfor på den anden side af gaden, hvor han indrettede en »kolonial-, brændsel- og manufakturforretning« af større dimensioner end den, han havde solgt, og frejdigt kaldte den TRØRØD ÆLDSTE KØBMANDSFORRETNING (på billedet fig. 50 man ser hvordan).

Men det lod dog ikke til at genere *Emil Nielsen* noget videre. Den udpræget »blandede landhandel«, han havde overtaget, udviklede han rask til en moderne forretning, og i 1907 kunne han skride til en fuldstændig ombygning af ejendommens nordøstre ende. Den fik tegltag og en stor bred kvist med frontspice sat på nordsiden i stedet for den hidtidige lille jammerlige kvist, og samtidig blev selve butikken flyttet herhen til større, rummeligere og bekvemmere lokaler

(jvf. billedet fig. 52). Nu var det slut med sandstrøelsen på gulvet, de røgede skinkers hængende møde med klipfisk og isenkram i loftet og haveredskabernes sammenpakke- de, skæve forsamlinger i krogene. Og så forkyndte han med store sorte bogstaver på østgavlen, at denne forretning var *1ste Klases og grundlagt 1856*. Hermed var der altså sagt »Spar 2« til Anders Larsen. Men Nielsen havde lige så godt som Larsen til- sneget sig noget, der ikke helt med rette til- kom ham, for den forretning, der var grund- lagt i 1856 og dermed byens allerældste, var jo faktisk den nu på dette tidspunkt for- svundne lille købmandshandel omme på matrikel 23, der sidst var blevet drevet i yderste beskedenhed af postbud Mortensen og hans kone.

Sin moderniserede forretning solgte Emil Nielsen i 1910, da han havde fået lyst til at prøve noget nyt i Nærum. *E. E. Jørgensen*, som overtog den, havde åbenbart ikke helt det samme greb om tingene som sin forgæn- ger. Det hed sig i hvert fald i 1928, at det var en »hensygnende« forretning, han da solgte til *V. Johnsen* (tidligere mangeårig købmand i Rudersdal). *V. Johnsen* arbej- dede den imidlertid hurtigt op igen, og hans søn *N. Johnsen*, som fra o. 1939 førte den videre, foretog i årene 1954, 1960 og 1962 en række indre og ydre moderniseringer, der efterhånden forvandlede den gamle, ikke videre charmerende ejendom til noget i ret- ning af et landligt »ønskehus« med imiteret bindingsværk og mørkt bestrøgne træbe- klædninger her og der, pyntelige blomster- kasser under vinduerne i beboelsesenden og stort moderne tag-vippevindue dér, hvor den sidst overlevende af de nok som omtalte småkviste sad.

Hvad *Anders Larsens* forretning lige overfor (Trørødvej 54) angår, syntes også

den at være i god og stadig trivsel. Et an- dragende fra beboerne i Trørød til justits- ministeriet om tilladelse for Anders Larsen til at oprette et hårdt tiltrængt filialudsalg af medicinalvarer fra Lyngby Apotek blev ganske vist afvist i 1907, skønt samtidig lig- nende tilladelser blev givet til købmand *L. Bentzen* i Nyholte og købmand *A. Henriksen* i Skodsborg. Men til gengæld slog han sig vældigt op på fabrikation og forhandling af en selvopfundet liflig bitterdram ved navn »Appél«. Den blev ligefrem lands- kendt. Men desværre satte krigen og de skrappe restriktioner i 1917 en varig stop- per for dette blomstrende foretagende, og det var vel nok medvirkende til, at han i 1919 solgte butikken til købmand *Thorvald Jørgensen* fra Nivaa. I stedet indrettede han sig en indbringende cement- og mørtelfa- brik i Nyvang, som han drev til sin død i august 1940. Det var forøvrigt i *hans* grus- grav, man i 1929 fandt den store 25 tons tunge sten, der blev til Nyholtes »Genfor- eningssten« (jvf. 1. samling s. 106).

27/10 1923 stiftede Arbejdernes Fælles- organisation »Trørød og Omegns Brugsfor- ening« og købte derefter Anders Larsens tidligere købmandshus, hvor handelen be- gyndte 31/3 1924 ved uddeler *Chr. Peder- sen* (f. 1893 i Vorgod, Ringkøbing amt, nav- neforandring 1938 til *Chr. Bannø*, socialde- mokratisk medlem af sognerådet 1/4 1937– 10/4 1939). I 1927 erhvervede Brugsfor- eningen selv ejendommen, hvor efter udde- leren nu kaldtes bestyrer, og i 1935 blev der foretaget en fuldstændig ombygning af ko- lonialbutikken og en tilbygning, der rum- mede en helt ny afdeling for kød, viktualier og slagteriaffald. Nye tilbygninger og mo- derniserende ombygninger af butikkerne fandt sted både i 1958 og i 1960. Men i 1971 forsvandt det hele for at give plads for det

51 Samme sted som på foregående billede set i modsat retning fra Stationsvej hjørnet, men nogle år senere, 1911 eller måske snarere 1912. I baggrunden »Lindevangen«. Forrest til højre Anders Larsens købmandsforretning; selv står han udenfor med en lydlig hund ved sine fødder. Skiltet på stakittet forkynder, at han også anviser sommerlejligheder. Det er den nye vej med græsrabatter og unge vejtræer fra 1910

kolossale »Trørød-Center«, som Brugsfor-
eningen nu er en del af. Hvor det gamle hus
lå, har vi nu fortovet og lidt af kørebanen
foran Centrets østre hjørne.

52-53 Det foranstående billede fig. 51 vi-
ste os Trørødvej mellem byen og skoven,
som den lå fra vejjudvidelsen i 1896 og til
den store vejregulering i 1909, kun med for-
tov på den nordvestre side. Dette fortov
blev – som tidligere nævnt (s. 50) – anlagt
efter, at sognerådet i november 1895 havde
vedtaget at afkøbe Lars Christoffersens
enke på Lindevangen en lang strimmel jord
af indtil 3 alens bredde. Det var et specielt
beboerønske fra Trørød, der her var blevet
imødekommet, og derfor ville kommunen
også kun betale for selve jorden og jordar-
bejdet. Jordkørslerne og vejgrusets frem-
skaffelse skulle Trørøds lodsejere selv sørge
for, og det knurrede de ikke over – i hvert
fald ikke højlydt, for det var en gammel-
kendt skik, at lodsejerne altid selv måtte
yde noget til det fælles bedste (jvf. 3. sam-
ling s. 229 spalte 2).

Herefter skulle vejen kunne gøre god fyl-
dest i en årrække fremover, formentes det
dengang. Men med den stigende villabebyg-
gelse på dyrlægens jorder ned mod skoven
følte vejen efterhånden alt for smal, lige
som også savnet af en gangsti i den »rigtige«
vejside blev mere og mere føleligt. Derfor
indgav Trørød Grundejerforening i april
1908 et andragende til sognerådet om »Ud-
videlse af Vejen fra Trørød Hegn til Trørød
By, saaledes at den nuværende Gangsti ind-
drages under Vejen og macadamiseres samt
ny Gangsti anlægges«, og endvidere, at »den
i Trørød By paa østre Side værende Gangsti
forlænges« (den gik kun til Frydenlund
Stationsvej, se atter billedet fig. 51). Og sog-
nerådet ville også gerne se med velvilje på

disse forslag, dersom – vel at mærke – Lin-
devangens ejer helt vederlagsfrit ville afgive
så meget jord på vejens nordvestside, at den
overalt kunne få en ensartet bredde af 20
alen mellem gangstiernes yderkanter. Nu
skulle i hvert fald vejudvalget tage sagen
under nærmere behandling.

Det var egentlig tanken, at der mellem
kørebanen og gangstierne skulle lægges rig-
tig gammeldags vejgrøfter. Men det nye sog-
neråd af 1/4 1909 og dets i vejsager meget
moderne indstillede formand, kaptajn Bil-
lenstein, besluttede ved den endelige ved-
tagelse af sagen i september 1909 at gøre en
ændring således, at der mellem kørebanen
og gangstierne i stedet for grøfter skulle
lægges let skrånende græsbanketter af ca. 1
meters bredde og beplantet med træer. Det
var denne fordelagtige vejtype, man i de
nærmest følgende år også bragte til an-
vendelse ved de meget gennemgribende
reguleringer af Øverød-Gl. Holtevejen og
Nyholte-Søllerødvejen (her dog uden vej-
træer på strækningen gennem Geels skov).

Og så begyndte vejroderiet under entre-
prenør Fr. Hübenbeckers ledelse i nogle
frygteligt sølede efterårsmåneder. Blev det
snart til noget? spurgte man utålmodigt i
Trørød Grundejerforening i slutningen af
november. Hvorfor blev der smølet sådan
med det arbejde? Og hvorfor havde man
ikke straks truffet foranstaltninger i form
af f. eks. en svellevej inde på marken ved
siden af dette ugudelige pløre? Det var jam-
mertoner akkurat som dem, der samtidigt
lød ovre på Vejlesøvej ved Tyvekrogen (jvf.
1. samling s. 79). Og svaret, man fik, var
også det samme: »Der er *ikke* smølet, vejen
vil være farbar om ganske kort tid«.

På billedet fig. 53 ser vi det nye, velfri-
serede vejanlæg midtvejs mellem byen og
skoven. Det foregående billede fig. 51 viste

52 Trørødvej o. 1923 med den i 1907 ombyggede gamle købmandsgård. Til højre ses stakittet foran konkurrenten, Thorvald Jørgensens butik, der snart skulle blive til lokale for Trørød Brugsforening. I baggrunden skimtes »Skomagerhuset« og »Strygerhuset«

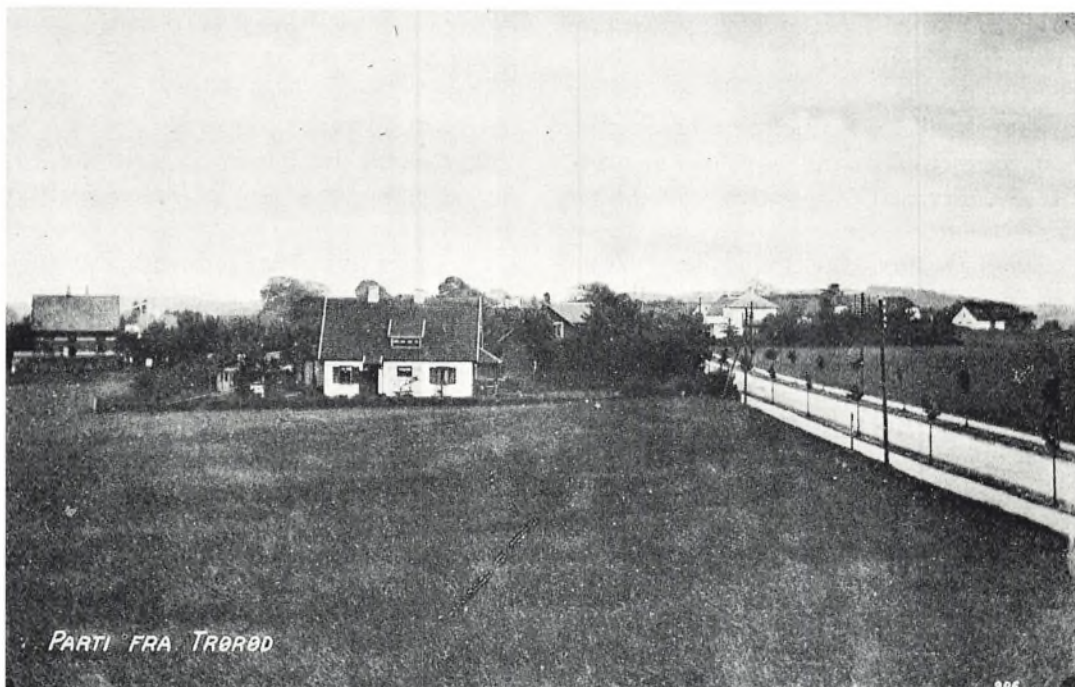
os den nye vejs første begyndelse oppe i byen med en allerede noget fortrampet græsribat uden for Anders Larsens butik og et sølle vejtræ, der åbenbart har stået lidt i stampe på grund af unænsom behandling af de tilsyneladende så uskyldige børn, der leger skovtur ude på vejen. Det har måttet stives lidt af. Men på det følgende billede fig. 52 fra begyndelsen af 1920'erne kan vi dog se, at det alligevel har fået magt. Det nyplantede træ, som på fig. 51 ses på græsribatten længst borte, står endnu idag som det eneste bevarede af disse vejtræer fra 1910; det står ved fodgængerovergangen foran »Trørødcetret«s vestende (se forøvrigt også det foranstående luftfoto fra 1949 fig. 9).

Samtidig med Trørødvejs udvidelse reguleredes det skarpe og snævre vejhjørne ved Frydenlund Stationsvejs udmunding. Denne Stationsvej var – som allerede omtalt s. 50 – privat anlagt fra Trørødvej og ned til bækrenden, medens den lille vejstump herfra og hen til »Grisen«s holdeplads var anlagt og også fra begyndelsen vedligeholdt af jernbaneselskabet. Men allerede 7/5 1901 besluttede sognerådet, efter henstilling fra vejudvalget, kommunal overtagelse af vejstumpen, og samtidig bevilgedes de fornødne penge til anbringelse af et skilt oppe ved Trørødvej med tydelig påskrift »Frydenlund St.« og en derunder malet vejledende pil (ses på billedet fig. 52 lige foran den elektriske ledningsmast). Dette skilt gjorde i mange år fortrinlig nytte, da det for de mindre lokalkendte ikke altid var så ligetil at finde den lille holdeplads. Men da det i 1925 – 4 år efter, at al persontrafik på banestrækningen mellem Nærum og Vedbæk var ophørt, og 2 år efter, at hele banegemet var brudt op og fjernet – stadig stod her, var der mange, som mente, at det var så

så med vejledningen. Flere gange var også rette vedkommende blevet gjort opmærksom på denne besynderlige fortidslevning; men først et godt stykke hen på året 1925 blev den endelig fjernet.

Det andet skilt, som på samme billede ses inde bag det hvide tremmestakit, har været til større nytte nu. Det viser med en pil ind efter mod byen og fortæller, at der er 2 minutters gang til »Trørød Auto-Central. Shell-Benzintank«. På det hældende skilt henne i højre vejside står et særdeles velgrundet »Kør langsomt!«.

Fra 1916 kaldtes Stationsvejen *Frydenlundsvej*, efter at den var blevet ført igenem til den gamle vej af dette navn og forenet med denne lige vest for Kystbaneanvejskæringen. Det gamle vejstykke fra dette punkt og vest på gennem Frydenlund slot til Kighanerenden ved »Grisen«s overskæring blev herefter kaldt *Frydenlund Allé* og resten videre langs Trørød Hegn op til Trørød-Vedbækvejen *Caroline Mathildevej*. Hermed var der skabt en fremtidens hovedfærdselsåre mellem Trørødeggen og den sydgående Strandvej mod København; og forlægningen i nyeste tid over en Kystbanebro ved Aggersvej har naturligvis ikke i den henseende ændret noget.

53 Den nylig udvidede Trørødvej set sydvestpå fra »dyrlægens mark« 1911 eller 12. Bag villaerne på Frydenlund Stationsvej ses i det fjerne Kohave-skoven og bag Anders Larsens hus og »Lindevangen« højdedraget ved Gl. Holte

54-55 »Talrige småhuse skød op i og omkring landsbyerne, på marker, ved skovbryn, i herregårdes ly. Boliger for inderster og landarbejdere, favnesættere og skytter, bommænd og skovfogder – ganske nødtørf-tige. Men hvor så de hyggelige ud, og hvor lå de yndigt!«

Sådan skildrer Chr. Elling det i bogen »Et yndigt Land« i kapitlet om »Hytterne«. Og skovløberhuset i Trørød var netop et sådant ganske nødtørf-tigt og yndigt beliggende hus – et hus af den slags, som moderne byboer så skrækkelig godt kan tænke sig at bo i om sommeren og i alle ferier året rundt, når det – vel at mærke – er blevet fjongset op og glattet ud i det ydre og i det indre lavet så grundigt om, at det kan tilfredsstille alle nutidens helt uomgængelige bekvemmelighedskrav. Kun meget få kunne vist tænke sig at bo, som de gamle skovløbere boede i dette hus: med jordens klamhed snigende sig op gennem gulvene, iskold træk pibende ind gennem vinduernes sprækker og revnerne i de fugtige og brøstfældige vægge og støv og ormemel dryssende ned fra lofterne; med mus og snoge puslende i de dybe sengekassers tykke halmlag; med åben skorsten i snævert, røgfylt forstuekøkken og kold luft blæsende ind ad indgangsdøren lige i ryggen; med lokumsbræt uden spand i et mørkt hul under stråtaget bag tørverummet o.s.v. o.s.v.

Her boede i hele forrige århundredes sidste trediedel skovløber *Lars Jørgensen*, der var født 1834 (jvf. gruppebilledet af skovløbere i 3. samling s. 117 fig. 53, hvor han ses tronende i midten); og efter hans død i 1903 rykkede Hans Adolf Hansen og hans kone Nielsine f. Jeppesen ind. *Hans Adolf Hansen* (1867–1936) havde som ung haft arbejde hos skovløber Chr. Jeppesen i Hjortekær og var blevet forlovet med dennes

datter *Nielsine* (1869–1944). Som nygifte havde de to overtaget stedet og virkede her i nogle år. Senere kom de til Rundforbi og derfra altså i 1903 til Trørød.

Det gamle lerklinede og stråtækte hus blev som skovløberbolig få år efter erstattet af et nyt ovre på den anden side af vejen, et grundmuret tegltækket rødstenshus af samme lidt ordinære type som den, der senere kom til at mispryde det gamle skovløbersted i Søllerød. Her flyttede så skovløber Hansen og hans familie over. Og her begyndte de – lige som så mange andre skovløbere – at drive lidt sommerrestaurationsvirksomhed ved små borde i haven for at bøde lidt på de magre indtægter, som selve skovarbejdet kastede af sig. Restaurationen fik også straks ganske gode besøg. Men da disse jo ikke altid gik helt stille af, begyndte snart de nærboende villaejere på Trørødvej og om ad Frydenlundsvej (Mathildevej), pianofabrikant Møller, kammerherre Bull, ingeniør Neergaard m. fl. at føle sig generede i deres landlige idyl. De klagede til skovrideren, og denne fik da udvirket, at Hansen og hans familie i stedet fik lov til at udleje huset til sommergæster. Det kunne nemt lade sig gøre, da det gamle skovløberhus jo stadig lå tomt lige overfor. Her rykkede så år efter år familien over i alle sommermånederne og levede spartansk, medens københavnske sommerlejere tog deres egentlige hjem i besiddelse. Det gentog sig, lige til det gamle hus endelig måtte vige helt for den store vejregulering i 1919–20.

At man i bilernes tidsalder ikke længere så godt kunne have en vejføring som den, vi ser på billedet her fig. 54, var jo ligetil. Det hus måtte væk. Sørgeligt, så mange gamle kønne huse der har ligget i vejen for en jævnt glidende motortrafik i dette land. Men kønne gamle huse kan rigtignok også

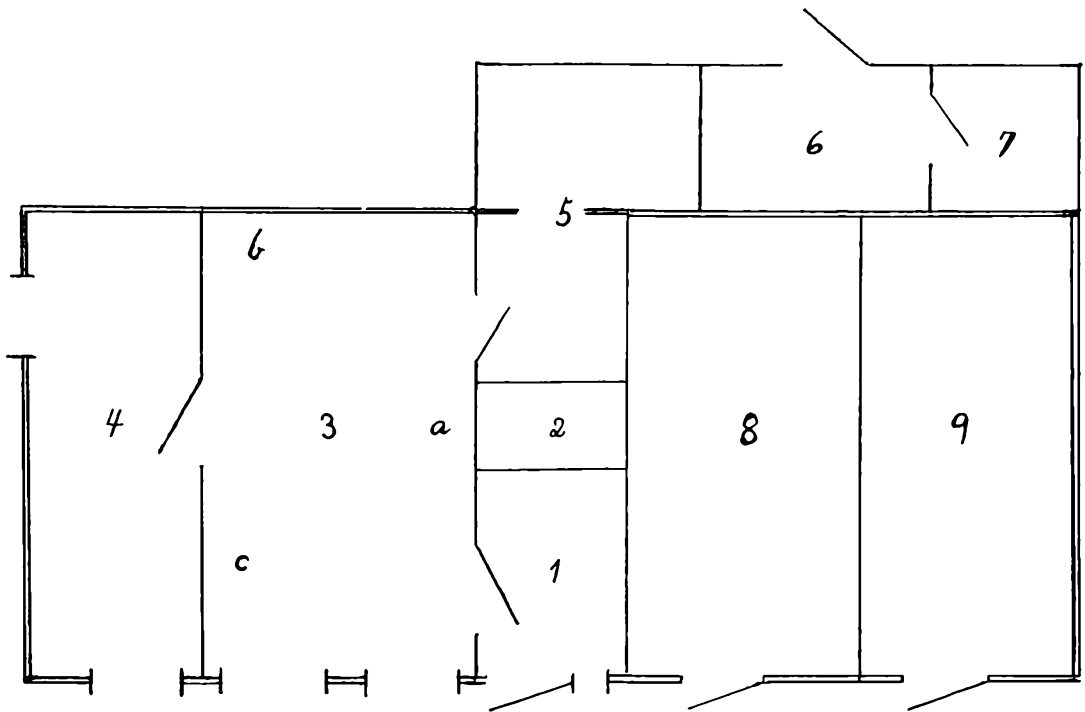
54 *Det gamle skovløberhus ved vejsvinget ind i Trørød Hegn, fot. o. 1900. Bag buskene til venstre udmunder daværende Frydenlundsvej (nuv. Caroline Mathildevej). Ved vejen ind mod byen ses tydeligt fortovet fra 1896. Bag skovløberhuset anes en stigning på vejen; den var kort, men ret stejl og blev gennemgravet i 1909*

blive så affældige og faldefærdige, at det hverken er umagen eller pengene værd at gøre noget for at redde dem, og det gjaldt nok netop for skovløberhuset her. Der var altså mere end én grund til, at det måtte væk. Idag finder vi stedet, hvor det lå, midt ude på den nuværende Trørødvej lige ved indkørslen til skoven.

Alfred Hansen forflyttedes i 1923 til skovløberstedet ved Skodsborg, hvor han senere afløstes af Carl Heberg.

Alfred og Nielsine Hansens datter, Anna Sofie (født 1904 og i 1931 gift med fisker Carl Madsen, Vedbæk), som har meddelt mange detaljer i foranstående beretning, har også givet et rids af selve det gamle skovløberhus, dets indre og hele indretning, og på grundlag af dette – løst henkastede – rids og de oplysninger, fru A. S. Madsen har givet i tilknytning dertil, har jeg søgt, så godt som det var mig muligt, at udarbejde en nogenlunde anskuelig tegning. Det er visselig ingen arkitekttegning. Rummenes omtrentlige mål (i sig selv og indbyrdes) har jeg selv måttet slutte mig til ved en nøje betragtning af husets ydre facade på forskellige fotografier.

1. Forstuekøkken med murstensgulv.
2. Oprindelig åbent ildsted, men i fru M.'s barndom almindeligt stort komfur med røgkanal til lukket skorsten.
3. Stue med a. stor kakkellovn med indfyrring (tidligere naturligvis »bilæggerovn«, her med varme fra køkkenildstedet), b. stor dobbeltseng for skovløberen og hans kone med halmmadras (sækkemadras), der fik nyt halm hvert år, når de flyttede her over, og c. en hård sofa med et firkantet bord foran og nogle stole omkring dette. Skilderier på væggene nævner fru M. ikke, men det har der jo nok været
- over sofaen og på væggen ved kakkellovnen. Udvendigt sidder under alle vinduer – som fig. 54 viser – træbeklædninger til beskyttelse af den skrøbelige lerklinede mur mod slagregn, tagdryp og silende vand fra ruderne – og mod eventuelle kontusioner uforvarende bibragt den af en træskosnude eller et vognhjul.
4. Barnekammer.
5. Meget stort spisekammer med hylder til madvarer, mælkefade og -pottes m. m. Det kaldtes »Lyden«, fordi det strakte sig helt ud i den nordre tilbygning. En sådan tilbygning op ad huslængens mur og med halvtag i forlængelse af huslængens tag hed nemlig i gammel tid en »lyde« (eller »lude«). I murgennembrydningen midt i lyden her sad der ingen dør, men kun et meget højt dørtrin. Dørtrinnet ind mod stuen var forøvrigt også højt. Her har været mørkt og køligt; men en lille glug til luftpassage har vel siddet i nordmuren.
6. Brændselsrum.
7. »Lokum« med et bræt til at sidde på, men ingen spand under!
8. »Loen« med åbent stænge til loftet. Indføringslugen til dette sad i husets østre bræddegavl (se billedet fig. 54).
9. Stalden. Der var endnu i fru M.'s barndom båse herinde, men hverken heste, grise eller får, for de holdt naturligvis til ovre ved det røde hus nu. Alfred Hansen brugte både dette rum og »loen« som redskabs- og pulterrum. At stalden i gamle dage har fået lidt dagslys ind gennem et par glugger i syd- og østmuren, ses tydeligt på fotografiet. Ligeledes ser man her i østmuren helt nede ved jorden en større firkantet åbning, som velsagtens har været til at skrabe gødning ud ad fra både stalden og »lokum«'et.

55 Nødtørftigt rids af det gamle skovløberhus' indre

56-57 Trørød Hegn, skoven med de runde bakker og dybe slugter, det overdådige forårs-anemoneflor og de majestætiske, høje og slanke bøgestammer, fik sine nuværende grænselinjer ved den store skovseparation og indfredning i 1783. Før da fandtes ingen skarpe grænser mellem skov og agerland. Skov, mark og mose vekslede, trægrupper strakte sig ud i markerne, og agerland skød sig ind i skovene. Afstikningen af faste og ligerettede skovgrænser (markeret ved omhyggeligt satte kampestensgærder med overliggende jordvold og foranliggende grøft) medførte altså, at der kom til at stå mange træer udenfor, som måtte fældes, og mange ubevoksede arealer indenfor, som måtte tilplantes.

På det areal, som blev til Trørød Hegn, lå der før indfredningen foruden v. Langens Plantage fra 1760erne (14 tdr. land) spredte partier af oprindelig skov (ialt ca. 30 tdr. land): »Enghaveskoven« oppe mod nordvest (de imponerende 160-70 år gamle bøge, som idag troner her på den høje bakke ud mod Maglemose, er et direkte afkom efter denne), skovstykket på nordskråningen ud for »Maglemosegård« og skovstykket på sydskråningen ned mod »Frydenlund«. Det øvrige var åbent land: moser, tørveskær og damme, agerjord tilhørende »gård nr. 4« (den senere Krogholmgård), »gård nr. 6« (Lindevangen) og »gård nr. 2« (Dyrlægegården), og 2 hestehaver tilhørende henholdsvis Enrum og Frydenlund. Hvordan man så ordnede sig med de forskellige jordejere under den meget indviklede indfredningsproces, bliver det imidlertid alt for vidtløftigt at komme nærmere ind på her. Der må henvises til A. Howard Grøns overordentlig interessante afhandling om »Skovfredningen i Søllerød Sogn« i Søllerødbogen 1944. Og hvad selve skovens udvikling an-

går, får det blive tilstrækkeligt med nogle antydninger.

Et skovkort fra 1792 viser, at der er blevet handlet hurtigt og ihærdigt. Allerede da var nemlig langt den overvejende del af det tidligere åbne areal dækket med ung skov, hovedsagelig af bøg, eg og storbladet elm. Kun i den vestlige del omkring Vedbækvejen var der endnu helt bart. Men også dette stykke blev snart forvandlet. Det tilsåedes o. 1805 med agern, og af den egeskov, som her voksede op, er endnu idag enkeltstående træer at se mellem de senere plantede bøge.

Bøgene fra 1780ernes såninger og plantninger var i 1842 blevet så store, at træerne på begge sider af Trørød-Vedbækvejen filtrerede deres kroner ind i hinanden og gjorde den smalle vej til en dyster tunnel uden lys og luft. Og da dette var til stor ugavn for selve vejen, blev det en af det nyoprettede sogneforstanderskabs allerførste opgaver at andrage hos Rentekammeret om tilladelse til at borttrydde alle træer indtil 3 alens afstand fra vejens yderkanter. En lignende operation fandtes det samtidig nødvendigt at foretage på Kongevejen gennem Geels skov. Også her kørte man efterhånden i en mørk tunnel lige fra 2 mile-pælen ved skovfogedstedet »Geelshus« til Røjels bom i Nyholte (ret svært at forestille sig for den, der kun kender Geels bakke af idag!).

En skov er til stadighed under forvandling: vækst, rydning, plantning, vækst o.s.v. Det bemærkes måske ikke så meget af den, som færdes der jævnlige år ud og ind; men for den, som kun gør besøg med årtiers mellemrum, bliver indtrykket meget stærkt. Kun vejenes og stiernes forløb lader sig da rigtig genkende, alt det øvrige er blevet helt anderledes. På fotografiet fig. 56 fra århundredets begyndelse (taget mod nordøst fra

56 *Vejen til Vedbæk gennem Trørød Hegns vestlige del. Det nøjagtige årstal kendes ikke, men det må i hvert fald ligge mellem 1900 og 1908*

et punkt ret nær ved Trørød skovløberhus) ser vi således ganske ung bøgeskov dér, hvor der før var høj egeskov, og kun enkeltstående rester af denne er tilbage. Den kraftige og tætte bøgebevoksning længere borte til venstre for vejen er en sen efterkommer af »v. Langens Plantage«. På højre vejside ses enkelte opragende kæmper fra den bøgeskov, der i 1842 lukkede sig sammen over vejen; men ellers er der intet tilbage af den; så langt øjet rækker, er det nyere beplantninger, vi ser.

Selve vejen løber fremdeles gennem skoven, ganske som den gjorde det i 1792, smal, slangebugtet og med mange stigninger og fald i flugt med terrænets rundinger. Men den nye tid har dog sat sine mispydende spor. Vejen er nu siden 1897 kantet af telefon- og telegrafstolper og et mangfoldigt ledningsnet.

I 1895 havde det også været stærkt på tale at anlægge et fortovej langs vejen gennem skoven i forbindelse med det, der blev anlagt på vejstrækningen mellem Trørød by og skoven; men da det egentlig forekom at være temmelig upåkrævet, opgav man det igen. Først efter den store vejregulering af omtalte vejstrækning i 1909 fik skovvandrerne en da længe ønsket fodsti, som blev lagt diskret bag buske og træer i en lille afstand fra vejen.

Når Trørød i 1909 havde fået en vej ned til skoven, der helt var afpasset efter tidens trafikale krav, var det ganske naturligt også at vente en snarlig modernisering af skovvejen, der jo ikke alene var Trørøds, men hele vest- og midtsognets eneste direkte forbindelsesvej til Vedbæk. Det var kun et spørgsmål om tid. Og i juni 1918 var tiden inde. Vejen blev spærret og al trafik til Vedbæk dirigeret om ad den nyanlagte Frydenlundsvej. Og så gik man igang med roderiet

efter en plan, der gik ud på at give vejen samme bredde og profil som den nye Søllerødvej gennem Geels skov: totalbredde 15 meter, kørebane 5,5 meter, græsrabatter à 2 meters bredde adskilt fra en gangsti langs den ene vejside og en cyklesti langs den anden, hver på 2,75 meters bredde. Desuden skulle længdeprofilen reguleres på en særdeles gennemgribende måde ved udretning af bugtninger og afgravning af bakker (fjernelse af 9000 kubikmeter jord). Et stortilet arbejde, som det tog hele 2 år at få tilendebragt.

En ny omprofilering af vejen fandt sted i 1938 i forbindelse med en påkrævet udvidelse af vejbroen over Kystbanen (se følgende afsnit under fig. 58–59). Nu kom der cykle- og gangsti i begge vejsider, og græsrabatterne, som mest havde været benyttet til bilparkeringer, især om søndagen, forsvandt. Men hvor skulle så skovgæsterne gøre af deres uundværlige biler? Det havde længe været på tale at indrette en parkeringsplads inde i skoven, og nu var altså lejligheden kommet til at få tanken realiseret.

58–59 Trørødskovens østre ende blev svært skamferet ved Kystbane-anlægget. Mængder af dejlige gamle bøgetræer og egetræer ryddedes rå og brutalt, og den jord, de havde stået på, gravedes bort for at give plads for en bred og dyb banegrav og en høj vejbro og kastedes ud i den nedenfor liggende Maglemose for at bidrage til dannelsen af en høj bandedæmning hen til Vedbæk station (se fotografiet fra 1895 i P. Thomassen's »Kystbanen«, 1972, s. 36). Øst for dette gabende hul levnedes af skoven kun en lille klat på Trørødvejs nordside, kaldt »Skovholmen«, og en smal strimmel syd for denne ind mod Enrumparken. Heldigvis blev denne i forstmæssig henseende højst interessante

57 *Vejen gennem Trørød Hegns østre udkant, fot. 1894, før Kystbaneanlægget tog sin begyndelse. Netop her blev banen ført igennem i en dyb slugt og en vejbro slået over. I baggrunden ses det gamle Vedbæk skovløberhus*

skovstrimmel bevaret. Jeg citerer professor Howard Grøn: »(Her) står der mange meget smukke ege, formentlig stammende fra den første tilsåning straks efter indfredningen. Med deres høje slanke stammer har disse ege en helt anden form end den bredkronede, grovgrenede form, der ellers kendetegner gamle ege i de nordøstsjællandske skove. Det tyder på, at man ikke har brugt agern, indsamlet i Nordsjælland, til såningen, men agern hentet andetsteds fra, muligvis fra Nordtyskland, hvor ege af denne type er almindeligt forekommende«.

Men tiden, som læger alle sår, lægede selvfølgelig også dette her – og det endda temmelig hurtigt, hvad fotografiet fig. 58, som må være taget i sommeren 1901 (eller måske 1902) jo tilfulde viser. Det er stadig en idyl, trods alt.

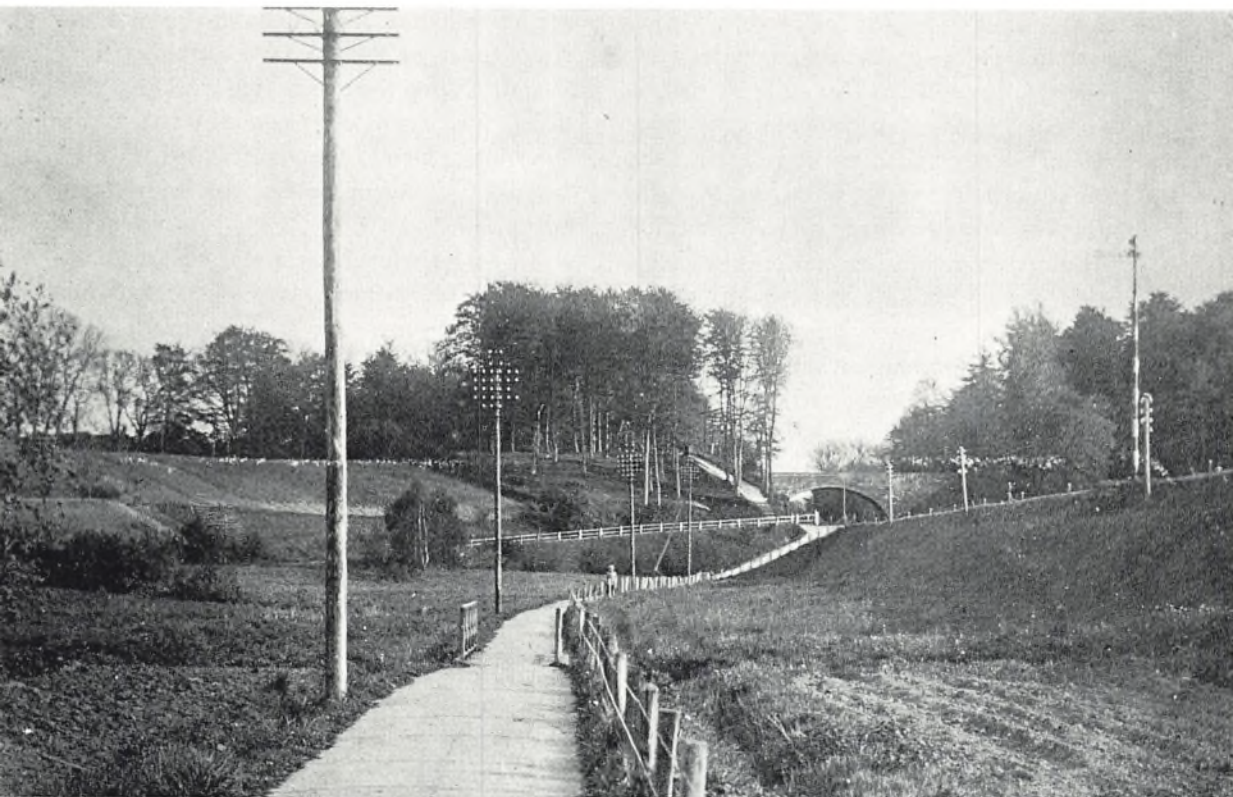
Stationsstien langs banen blev anlagt af statsbanerne i sommeren 1897. Det var en af kommunens betingelser for overtagelse af den ligeledes af statsbanerne nyanlagte Vedbæk Stationsvej. Den skulle gå fra stationen til hotelejer Larsens private overkørsel, bestemte sognerådet. Og sådan blev det. Nævnte overkørsel med tilkørselsrampe nede fra »Oles Eng« ses tydeligt foran Skovholmen. Det havde været nødvendigt for J. Hansen Larsen (kaldt »Odin«) med dette anlæg, for han ejede ikke alene Oles Eng, men også jord på den anden side af banen langs skovens nordside hen til Maglemosegårds grænse. Allerede på det før omtalte skovkort fra 1792 står denne jord anført som tilhørende »Kroemanden i Webek«. Nu er der kommunalt idrætsanlæg her.

I marts 1901 androg Københavns Telefon A/S om tilladelse til at anbringe telefonstænger langs stien, fik den og handlede derefter. Det er den omstændighed, som afgør, at fotografiet her ikke kan være ældre end

fra 1901. Og at det ikke kan være yngre end fra 1902, fremgår af den omstændighed, at der endnu ikke oppe på bakken yderst til venstre er fjerneste antydninger af den nye kommuneskole, som rejstes her i løbet af 1903.

Vedbæk skoles tunge og lidet skønne murstensmasser blev en slem plamage i det smukke landskabsbillede. Men det var dog for intet at regne mod det, der året efter meget nær kunne være sket med »Skovholmen«, hvis alt var gået som planlagt. Man høre:

Skodsborgs og Vedbæks Kommunalforeninger, som ønskede koncession på anlæg og drift af et vandværk for beboerne øst for Kystbanen på en af hotelejer Larsen skænket grund, sendte i august 1904 ved deres respektive formænd hofjuvelér C. Michelsen og overretssagfører A. Rothenborg (begge kendt for deres store interesse for egnens skønhedsværdier) sognerådet et andragende om tilladelse til »paa det nordøst for Kystbanelinjen og Jernbaneviadukten fra Trørød Hegn adskilte skovbevoxede Plateau at anbringe et Vandtaarn, der tillige kan tjene til et Udsigtstaarn«. Og sognerådet vedtog straks, efter varme anbefalingsindlæg fra Vedbæk-repræsentanterne Captyn og Lars Petersen, at give sit samtykke – på betingelse af, at tårnet fik en »arkitektonisk opførelse«, og at adgangen til det eventuelle udsigtstårn blev gratis, alt naturligvis tillige under forudsætning af Landbrugsministeriets sanktion. Den fik man ret omgående, og det kan jo nok undre en smule, når man kender forstværsets senere holdning over for andre og mere harmløse planer Skovholmen vedrørende. Alt syntes således at skulle gå glat. Ingen protester hørtes. Tværtimod. Lokalpressen skrev jublende om dette kombinerede vand- og udsigtstårn, der ville bli-

58 *Udsigten mod Trørødvej fra Stationsstien ved Maglemoserendens
underløb, fot. 1901 eller 1902*

ve »en dobbelt vinding for egnen«. Men så begyndte pludselig betænkkelighederne at brede sig i sognerådet. Der stillede en række nye betingelser for kommunens godkendelse af vandværksanlægget i dets helhed: 1. anlægsarbejdet skulle udbydes i offentlig licitation, 2. koncessionen måtte ikke transporteres, 3. vandafgiften måtte ikke forhøjes uden sognerådets tilladelse, 4. aktieselskabet skulle overtage vejvandingen inden for distriktet mod en betaling af 2 øre pr. tønne, 5. vandet skulle analyseres mindst en gang årligt. Og så trak begge kommunalforeninger følehornene til sig. Et sådant kommunalt formynderi var de åbenbart ikke indstillede på. Der blev helt stille om sagen, og man hørte aldrig noget til den mere.

»Oles Eng«, som vi på billedet her ser en anelse af til venstre, og det bagved liggende skovklædte bakkedrag »Holmen« med de prægtige gamle bøgetræer var et stykke uberørt natur, som alle vedbækianere med natursansen i behold frydede sig ved. Om foråret lå engen som et blomstrende tæppe med brudelys og gule kabbelejer, anemoner og kodrivere, og Maglemosebækken, som vi på billedet ser løbe under Stationsstien, snoede sig blidt og blinkende gennem det høje græs. Men det fik altsammen en brat ende o. 1918, da vekselerer J. Levin, som i 1916 havde forvandlet det gamle idylliske landsted »Bakkehuset« ved Strandvejen til et stort lystslot, købte hele engarealet og omdannede det til en kæmpemæssig, fyrsteligt (eller skal vi sige dollar-prinseligt) præget park med kunstige søer og broer, murede bassiner, pyramideklippede træer og broncefignurer på stensokkel o.s.v. For at passe ind i denne stil blev naturligvis også den snoede bæk rettet ud efter en snor. Landmandsbank-affæren 1922-23 slog veksele-

rer Levin helt ud, »Bakkehuset« kom på andre hænder, og parken gik i forfald og forsvandt efterhånden helt. Men Oles Eng blev aldrig igen, hvad den engang havde været. Nu boltrer tennisklubberne sig her på indhegnede, planerede og fasttromlede tennisbaner.

Vejbroen over Kystbanen, som var tilpasset efter 1890ernes trafikforhold, føltes i bilalderen mere og mere utilstrækkelig. Den var alt for smal for hurtigtkørende motorvogne og deres hyppige møden hinanden, og de fodgængere og cyklister, som tilfældigt befandt sig på mødestedet eller i dets nærhed, var simpelthen i livsfare (jvf. billedet fig. 96 i 1. samling). Vejudvidelserne 1918-20 på begge sider af broen havde stærkt øget faremomenterne, men først i 1935 besluttede man sig til at gøre noget. Egentlig havde man tænkt sig at »påklistre« en fodgængersti på broens ene yderside og en cyklesti på den anden. Men det havde man dog hurtigt opgivet, da sagkyndige havde udtalt tvivl om, at broen ville kunne bære sådanne langstrakte altaner i mursten og cement, og det vedtoges da at bygge en helt ny bro, 10 meter bred og med cykle- og gangstier i begge sider. Ved midten af juli 1935 begyndte nedbrydningsarbejdet, og endnu en gang måtte Trørødvej spærres for lange tider. Men nu havde man ikke alene Frydenlundsvej at dirigere trafikken om ad, men også den nyanlagte Maglemosevej (jvf. under fig. 102ff). Alligevel klagedes der jævnlige og jammerlige over kalamiteterne. Forståeligt nok, for det *var* en langsomme affære, det her. Først i løbet af marts 1938 var arbejdet tilendebragt.

Udsigt fra Viadukten over
Trørød Vei

59 Udsigten mod nord fra Vejbroen over Kystbanen, fot. fra tiden mellem 1900 og 1908. Sporanlægget til venstre er Lyngby-Vedbækbanens, der sluttede sig til Kystbanen lige ved vejbroens sydside. Persontoget passerer fhv. hotelejer Larsens private overkørsel. Til højre »Skovholmen«, som baneanlægget afskar fra Trørød Hegn, og bag denne »Oles Eng«, der, ligesom Maglemose hinsides banedæmningen, er hævet stenalder-hævbund

60-62 Det såkaldte »Gretehus« nede ved foden af »Holmen« (nuv. Holmevej nr. 13) er et meget gammelt hus, måske endda det ældste bevarede i Vedbæk. Det hørte fra gammel tid under »Enrum« lige som »Holmen« og de øvrige jorder på matr. 7 nord for Trørødvejen.

Her boede fra slutningen af 1850erne i den østre ende af huset arbejdsmand *Christian Sørensen* (f. 1822 i Holte), der arbejdede som daglejer ved landbruget, og hans hustru *Margrethe Hansdatter*, almindeligt kaldt *Grete* (f. 1836 i Nybølle ved Ledøje), der havde nok at gøre med hus og hjem og pasning og opdragelse af de mange børn, hun gennem 30 år dér satte i verden. Efter sigende skal det have været 13. I folketællingslisterne 1860-70-80 og 90 findes dog kun anført ialt 8 – plus en pige (f. 1850), som var *Christian Sørensen*s af et tidligere ægteskab; men flere kan naturligvis være både født og døde igen imellem folketællingerne; der er i hvert fald en påfaldende afstand i alder mellem nr. 2 (f. 1858) og nr. 3 (f. 1864) og især mellem nr. 7 (f. 1876) og nr. 8 (f. 1886). Givet er det, at der hele tiden gennem 30-40 år har været større, mindre og helt små uforsørgede børn at tage sig af – og jævnlige en i vente. Og enhver kan da sige sig selv, hvad *det* har krævet af arbejdsindsats, legemlige kræfter og sjælelige ressourcer i et hjem med en fattigdom, som *ingen* idag gør sig begreb om, og uden antydning af de bekvemmeligheder og tekniske hjælpemidler, der idag har lettet enhver husholdning.

Tænk bare på sådan noget som at sørge for den daglige føde til alle, skaffe klæder til sig selv og hele familien (én endeløst gentaget syning og strikning, lapning og stopning), slæbe vand ind i huset fra brønden, skure og skrubbe gulve og barnekroppe, sik-

re sig tilstrækkelig belysning til mørketiden (tællelys!). Og dertil: at oplære og underholde de større, holde opsyn med de mindre, made og pusle de små. Storvasken ikke at forglemme!

I den vestre ende af huset boede i samme lange spand af år hjulmager *Mads Madsen* (f. 1814 i Bistrupgård ved Roskilde) med hustru *Ane Sophie* (f. 1819) og efterhånden også mange børn (en halv snes). Nr. 3 i flokken var *Sofus Madsen* (f. 1845), den senere kendte »naturtræs-snedker« på Trørødvej, populært i Vedbæk kaldt »Dikkedar-Madsen« og med urette udpeget til at have været *Karl Larsen*s model til den sølle tømrer *Hansen* i hans kendte fortælling om »*Odin* og hans kæmper«s berømmelige »gurglegilde« på Vedbæk kro 1881.

I slutningen af 1880erne døde *Christian Sørensen*; men hans enke blev boende her med sine 3 yngste børn, i mange år ernærende sig som lugekone i Enrumparken og iøvrigt ved at gå tilhånde med alt slags forfaldende arbejde oppe på slottet og ved at udleje værelser til sommergæster. *Ane Sophie Madsen*, der var blevet enke allerede i 1877, blev også boende med to voksne sønner, der var arbejdsmænd (i 1890 henholdsvis 29 og 36 år gamle). Hvor længe *hun* boede her, ved jeg ikke, hun var allerede gammel på dette tidspunkt. Men *Grete Sørensen*, som efterhånden blev til »gamle *Grete*«, elsket og beundret af alle, blev boende her til sin død 1920. Hun var da 84 år gammel.

Det første billede, fig. 60, hvor vi ser *Grete* i sin have foran huset, er fra et af de første år efter århundredskiftet, da den stygge Kystbane-dæmning over engen havde skamferet noget af den før så dejlige udsigt mod Trørød Hegn og Maglemosen. Pudsigt nok var dette billede både gemt og

60 Det gamle såkaldte »Gretehus« ved Holmen, fot. o. 1910.
I forgrunden lidt af »Storkehuset«s have. Bag om Gretehuset løber hotelejer
Larsens privatvej, længere ude ses Stationsstien og Kystbanedæmningen.
I det fjerne Trørød Hegn

glemte, indtil 1970, da en af gamle Gretes sønnesønner, Christian Christiansen, Vinkelvej 24, Lyngby, rent tilfældigt fik det i hænde. »Han ville efter et boskifte lade en gammel indrammet tegning gå videre til et andet familiemedlem, men da glasset, som dækkede tegningen, var knækket, måtte billedet til reparation. Da indramningen blev taget fra hinanden viste det sig, at bagklædningen bestod af et stykke svært karton, og opklæbet på det sad billedet af Gretehuset« (Søllerød-Nyt 7/3 1972). Billedet er taget af en professionel fotograf, Julie Laurberg, København, og opklæbningen på karton hendes værk. Men hvem der har nænnet at give det så profan en anvendelse, vides ikke. Grete selv havde det stående på skænken i sin lille pæne stue.

På det andet billede fig. 61, som jeg vil tro er taget i den varme tørre sommer 1917, ser vi den 80årige Grete Sørensen sammen med sine sommergæster. Luften er fuld af strålende sol og varme, og varm, umiddelbar menneskelighed og hjertelighed stråler også ud fra alle disse søde og glade mennesker fra den ældste til den yngste. Man bliver selv både varm om hjertet og glad i sjælen af at se på dem. De store børn med deres missekattefryd og -omsorg og godhjertet smilende veloplagthed er slet ikke til at stå for. Gamle Grememor heller ikke. På én gang sød og mild, fast og stærk står hun her som en levende repræsentant for gammel sund almue. Hvor der som *her* – det tager man ikke et øjeblik fejl af – var medfødt sjælelig sundhed og ligevægt, karakterstyrke og hjertelag, formåede end ikke et langt liv i fattigdom med evigt slid og slæb og afsavn at afsætte så meget som en plet af noget surt eller besk, hårdt eller hadsk i sindet. Sådanne mennesker var, hvor de færdedes, til uafladelig hjælp og gavn for andre og

selv så nemme at glæde med lidt, så nøjsomt taknemlige.

Efter Grete Sørensens død i 1920 blev huset købt af læge Philipsen, som da ejede »Holmen«, hvor han havde bygget villa ganske tæt ved på skovbakken lige ovenfor og efterhånden gjort det lyst mellem de store gamle bøgetræer (fig. 62). Samtidig købte han nabohuset, det ligeledes gamle (og endnu idag eksisterende) såkaldte »Storkehus«, der siges engang at være flyttet hertil fra selve Enrum. Han havde også i 1918 gjort forsøg på at erhverve det forhenværende skovløberhus oppe ved Trørødvej, men det var dog ikke lykkedes ham (jvf. under flg. afsnit fig. 63–64).

Michael Philipsen (1882–1949), der var gift med kammerherre von Rosens yngste datter Victorine (f. 1876 på »Henriksholm«), havde i december 1909 nedsat sig som praktiserende læge på Olgasvej i Vedbæk, og der var da blevet stor glæde i byen over, at man nu ikke længere i sygdomstilfælde var henvist til fjerntboende læger i Hørsholm, Nærum eller Tårnbæk. Men allerede i 1912 drog han af igen for i de følgende 3 år at øve sin lægekunst på så forskellige steder som Manø i det vestjyske Vadehav, Sct. Thomas i det fjerne Atlanterhav og Dr. Louises Børnehospital i København. Længslen efter Vedbæk sad dog hele tiden i ham, og i maj 1915 vendte han, til fryd for alt folket ved Kysten, tilbage, købte »Holmen« af grev Danneskiold Samsøe (den havde i over 150 år hørt under Enrum) og byggede – som nævnt – en villa, hvor der både var bolig og konsultationslokaler. Væjen, han havde anlagt (senere kaldt Holmevej), blev efterhånden til et helt lille villa-kvarter, som unægtelig spolerede den tidligere skovidyl en hel del. Statsskovvæsenet har dog bevaret en vis kontrol med stedet,

61 *Gamle Grete med sine sommerlejere, fot. o. 1917*

og det siges, at haveejerne idag end ikke må fjerne en gren uden at spørge om forlov.

Det meget idealistiske, menneskevenlige og især børnevenlige ægtepar Philipsen havde allerede i den første Vedbæk-periode arbejdet ihærdigt på oprettelse af et rekreationshjem for børn. De havde taget svage-lige børn til sig i deres eget hjem; men den ideelle byggegrund til en virkelig institution havde de måttet opgive at få (se nærmere under fig. 69–72). Her på Holmen blev det nu Montessori's moderne pædagogiske ideer og »fri skole«-tanker, der greb dem overordentligt stærkt.

Da Enrum i 1925 var budt til salg, opstod der hos en kreds af tilhængere af disse nye skoletanker en plan om ved statens hjælp eventuelt at indrette det ledige slot til en »fri skole«. Ved et ret godt besøgt offentligt møde 13/5 1926 der på stedet blev sagen forelagt og gennemdrøftet, og resultatet blev i første omgang stiftelse af en Landsforening med det formål »at erhverve Enrum for der at oprette en skole i den frie skoles ånd«. Mulighederne blev herefter nøje undersøgt; men i februar 1927 måtte det med beklagelse meddeles, at tanken havde måttet opgives. Da statsstøtte ikke havde kunnet opnås, ville det blive alt, alt for dyrt for foreningen at slå så stort et brød op.

Så tog imidlertid læge Philipsen sagen i sin hånd og åbnede kort efter en skole i sit eget hjem på Holmen. Den var både kost- og dagskole, og da den allerede fra starten havde 30–40 elever, blev det straks nødvendigt at føje en større to-etages bygning til villaen. Børnehaveklassen anbragtes i »Gretehuset«, som indvendigt ombyggedes til formålet.

I tilbygningen indrettedes skolelokaler og en stor spisesal og ovenpå værelser for kosteleverne. Men disse elever tilbragte forøv-

rigt al deres fritid sammen med skolens leder og hans frue, dens lærere og medarbejdere, »ganske som i en familiekreds, hvor der om aftenen læses, samtales, musiceres, kort sagt: hvor enhver bruger tiden på bedste måde«. Det var jo ganske som på Nærum Kostskole (jvf. 3. samling s. 136). Men den daglige undervisningsform var unægtelig en anden: »Her lever og lærer børnene i frihed«, skrev en besøgende i foråret 1928, »hver dyrker det arbejde, han eller hun har trang til. Og denne frihed vil ikke sige uorden eller spektakkel, nej, der arbejdes ivrigt og med lyst, men uden at en lærer tvinger alle elever til at beskæftige sig med den samme ting på samme tid. Hver elev arbejder med det, der for tiden optager ham, en læser geografi, en anden tegner, en tredje underholder sig med en lærer måske om et fysisk spørgsmål«.

Som et af de første forsøg i Danmark på gennemførelse af tidens nye skoletanker vakte skolen – til en begyndelse i hvert fald – en vis opsigt. Men fra skolemyndighedernes side blev der naturligvis set med største skepsis på eksperimentet. Under 16/7 1929 noteredes i Søllerød Skolekommissions Protokol:

»Undervisningsministeriet forlanger i anledning af Vedbæk fri Skoles ansøgning om statsunderstøttelse erklæring fra skolekommissionen om, hvorvidt den pågældende skole giver en undervisning af mindst lignende omfang som den offentlige skole«. Man vedtog at svare: »Uden at komme ind på bedømmelse af den frie skoles princip skal skolekommissionen udtale, at lærerstaben i følge sin uddannelse må være i stand til at give en undervisning af lignende omfang som den offentlige skoles, men at resultatet af årsprøven, dels på grund af børnematerialets meget store uensartethed, dels

62a Læge Michael Philipsen i fritidssysse på sin villagrund oven for Gretehuset, fot. fra begyndelsen af 1920'erne. I baggrunden ses til højre Vedbæk skole med tilbygning fra 1915 og til venstre skolens overlærerbolig. Mellem træerne længst ude anes Holmevej

på grund af skolens undervisningsmetode er meget vanskeligt at sidestille med resultatet af folkeskolens årsprøve«.

Denne forsigtige formulering forstod ministeriet straks at gennemskue og resolve derfor 15/8 1929: »Da det af skolekommissionen afgivne skøn om resultatet af skolens undervisning *ikke indeholder* nogen udtalelse om, at skolen giver en undervisning af mindst lignende omfang som den offentlige skole, ser man sig ikke i stand til at yde skolen statstilskud«.

Men uden statsstøtte kunne jo efterhånden snart intet privat foretagende holde sig oven vande (jvf. atter Nærum Kostskole), og for en mere og mere travlt optaget praktiserende sygekasselæge var dette storstiledede og yderst krævende skoleforsøg i det lange løb aldeles uoverkommeligt. Forsøget havde forøvrigt også på flere måder afsløret de smukke ideers svigtende bærekraft.

Skolen blev nedlagt, og M. Philipsen drog i 1937 atter langt, langt bort til fjerne kyster, måske i forudelse om alt det skrækelige, der før eller senere ville overgå danskere af jødisk afstamning, når den torden, der allerede hørtes rumle i syd, blev til uvej over Danmark. Han blev konstitueret kredslæge i Vestmannhavn på Færøerne, en barsk og opslidende gerning, der tærede svært på hans helbred og kræfter. Hertil kom alle vanskelighederne under Færøernes afspærring fra omverdenen gennem 6 lange krigsåre. Og da han i 1946 vendte tilbage til Danmark, var han faktisk en nedbrudt mand. Atter slog han sig ned i Vedbæk. »Man har ikke ustraffet prøvet at bo i Vedbæk i en årrække – for mig er der intet valg med hensyn til boligsted – det er en ren tilskikkelse«, sagde han med et næsten resigneret smil til tandlæge Sv. Blæsbjerg, som mødte ham på Stationsvejen (ifølge dennes

erindringskildringer »Efter 1914«, 1951). I sine sidste Vedbækår beskæftigede han sig med fremstilling af hæmometret »Sicca«, som han selv havde konstrueret (fabrikken »Testa«), indtil et hjerteslag gjorde brat ende på denne ædle mands virksomme liv 31/5 1949.

Hans minde lever fortsat i Vedbæk, og hans gamle patienter bliver endnu varme i stemmen, når de taler om ham: en elskelig mand, virkelig en huslæge og en *husven*. »Med sit følsomme sind havde han ualmindelige evner til at komme i kontakt med sine patienter, og han skånede aldrig sig selv. Hans gode hoved og hans varme hjerte var i lige grad virksomme.« (Poul Holm i Søllerød Tidende 10/6 1949).

Hvad endelig »Gretehuset« angår, blev det efter den frie skoles nedlæggelse i nogle år lejet ud til landligere og derefter solgt til en, der skønnede på det og ofrede store summer på en nænsom istandsættelse og udvidelse. De nuværende ejere, skibsmægler Lemkow og frue hæger også svært om det.

62b Læge Philipsens »Holmehuset«, før udvidelsen, set fra vejen, der fører op nede fra engen. Foran ligger »Gretehuset«. Fot. 1925

63-64 Hist hvor vejen slog en bugt, lå et skovløberhus så smukt. Og engang havde det ligget endnu smukkere. Men det var før telefonens opfindelse.

Huset er ganske sikkert blevet bygget efter indfredningen i 1783 og har da ligget i den yderste østlige spids af det nyplantede Trørød Hegn som en pendant til skovløberhuset ved Trørød i skovens vestlige udkant. Gartner Avnholts formodning (fremsat i Søllerødbogen 1947 s. 25), at det skulle stamme fra midten af 1600-tallet, hører i hvert fald ingen steder hjemme. På den før omtalte Hilcker's »Grundtegnning over det Langenske Revier« 1764 findes overhovedet ingen skovsignatur på dette sted og da selvfølgelig heller ingen antydning af noget skovløberhus. Her lå dengang endnu »Enrum«s hestehave, og vest for denne kom »Frydenlund«s hestehave. Skovarealet (»Enghaveskoven«) tog først sin begyndelse på det sted omtrent, hvor idag den østre parkeringsplads ligger.

Den første folketælling 1787 anfører under Trørød by 2 skovløbere: Bent Nielsen og Hans Nielsen, og den sidst anførte af disse må da have været skovløberen i huset her mod øst. I alle senere folketællinger står Trørød Hegns østre skovløber derimod altid opført under Vedbæk. Her syntes man også han snarere måtte høre til, og især da efter, at Kystbaneanlægget havde markeret et svælg mellem den egentlige skov og dens sølle rester hinsides broen.

Skovløber *Peter Larsen* (1834-1918), som skulle blive den sidste på stedet (han havde haft 4 forgængere), blev ansat i 1856 og øvede i over et halvt hundrede år et dygtigt og trofast virke, æret og agtet af alle. Et smukt vidnesbyrd herom foreligger i en kaligraferet skrivelse, som overrakte ham på hans guldbryllupsdag 20/5 1906 sammen

med en sølvkaffekande med tilbehør. Skrivelsen, som er underskrevet af samtlige kolleger og foresatte (også de forhenværende – så mange som da var i live af dem) i Københavns 1. skovdistrikt, har følgende ordlyd:

»Til Minde for Dem og Deres Slægt om den Agtelse og Beundring, hvormed vi har set Dem i saa usædvanlig lang en Række Aar passe Deres Gjerning i Skov og Hjem, Dem selv og Deres Fag til Ære«.

På billedet fig. 64, som ser ud til at være taget o. 1886, ser vi den o. 50 år gamle skovløber med sin 2-3 år ældre hustru *Olavia Kathinka f. Nielsen* (1832-1914, københavner af fødsel) og deres tre yngste, endnu hjemmeværende børn: datteren Kirstine (f. 1868) og sønnerne Jørgen (f. 1872) og Jens Christian (f. 1874). Den lille fyr længst til venstre, som synes at være 4-5 år gammel, må være et barnebarn, formodentlig en søn af en af de gifte døtre, Hanne (f. 1858) eller Oline (f. 1860). Af sønner havde skovløberens kun én til blandt de levendes tal, og det var den allerældste af hele flokken: *Lars Petersen* (1856-1937), der begyndte som skovarbejder og senere blev tømrer i Vedbæk (medlem af sognerådet 1901-13, se 2. samling s. 210-11).

I 1902 var al skovløberens brugsjord, undtagen den lille have øst for huset, blevet inddraget til skolebyggeri, og kort efter 1906 ophørte husets funktion som skovløbersted. Men Peter Larsen fik dog lov til at blive boende her som pensionist. Skolebygningen blev en knugende kontrast til den lille stråttækte idyl, og denne kontrast tiltrak svært fotograferne. Det irriterede den gamle fru Olavia Larsen skrækkeligt, og en dag, da hun så en af dem stille an udenfor med sit apparat, for hun ud for at jage ham væk med knubbede ord. Men i samme øjeblik hun fik døren smækket op og var be-

63 Trørød Hegns gamle østre skovløbersted fot. o. 1900, endnu i ensom idyl. Bag huset frugthave med bistader på række. Langs vejen hen til Skovholmen, hvor fotografen står, den primitivt indhegnede skovløberjord, som kommunen allerede har fået kig på til nyt skolebyggeri

gyndt at åbne munden, »knipsede« han. Og sådan blev hun altså for-eviget. Billedet er at se i »Søllerød i Billeder« (1967) nr. 117.

Efter Peter Larsens død i 1918 fik også hans ugifte datter Ane Jensine (f. 1864) lov til at blive boende i huset. Læge M. Philipson, som havde villa ovre på »Holmen« lige bagved, havde forsøgt at skaffe sig forkøbsret til huset, men det var blevet ham nægtet.

Frk. Ane Larsen boede her i mange år, lige til hun i 1940 kom på alderdomshjemmet i Trørød. Da var så tiden inde til at gøre en ende på den gamle idyl – som jo egentlig slet ikke var nogen rigtig idyl mere, hårdt trængt som huset efterhånden var blevet fra alle sider af nye skolebyggerier, villabyggerier og vejmoderniseringer. Hvor det lå, kunne det ikke blive liggende. Men i sig selv var det nu alligevel for værdifuldt til bare at blive groft udslettet. Det indså i hvert fald gartner Avnholt, der altid havde kigget på dette hus med museumsforelskede øjne.

Så snart det i september 1941 var blevet bekendtgjort, at det dejlige gamle hus skulle ryddes af vejen, havde han forelagt formanden for Vedbæk Grundejerforening, postmester Thomsen en plan, han i længere tid havde syslet med: Man skulle på en eller anden måde redde huset fra ødelæggelse og se at få det flyttet hen på »Skovholmen« ved Kystbane-broen, hvor det i restaureret skikkelse og omgivet af en nyanlagt gammel dags »urtegård« ville kunne blive en ualmindelig idyllisk publikums-attraktion, en værdig pendant til det ældgamle »Grethehus« ovre på den anden side af engen ved »Holmen« og en passende nabo til Enrum-Parken. Udgifterne behøvede ikke at blive særlig store. Huset ville kunne erhverves for 700 kr., nedrivningen ville han selv foretage

vederlagsfrit, og genopførelsen kunne vel andrage sådan noget som 2000 kr. De penge skulle det ikke være vanskeligt at få ind ved frivillige bidrag og eventuelt dannelse af en forening, som passende kunne kaldes »Det gamle Vedbæk«.

Det lykkedes straks at gøre postmester Thomsen og flere andre grundejere interesseret i planen. Et udvalg blev omgående nedsat og huset købt. Og medens postmesteren tog sig af ansøgningen til Skovdirektoratet, gik Avnholt i sin ferietid i gang med huset, idet han først fotograferede det fra alle sider, tegnede og opmålte alt både udvendig og indvendig og derefter under selve nedbrydningen omhyggeligt afmærkede hver sten, hver bjælke og hver planke. Det syntes at gå strygende altsammen. Snart lå alt tømmer og træværk opmagasineret hos yognmand Chr. Nielsen på Larsensvej (han lever forøvrigt endnu i 1976 og i bedste velgående – 99 år gammel!) og sten og tække-materialer på landsretssagfører Schack-Eriksens grund. Der ventedes kun på svar fra Skovdirektoratet, som også snart kom – med et afslag! Planen stred mod den på »Skovholmen« læste deklARATION, at den skulle forblive som et »almindelig tilgængeligt udsigtspunkt«. Så var der altså ikke noget her at stille op. Og dermed bortdunstedes ganske stille Vedbækborgernes interesse for det gamle hus. Postmesteren trak sig helt tilbage med den begrundelse, at han »ikke havde tid«, og overlod helt til Avnholt alene at finde eventuelle udveje. Nogle rådede ham til at søge kommunens tilladelse til genrejsning af huset nede ved det nye Stadion på engen vest for jernbanedæmningen; men det syntes han – og med rette – ikke var nogen god idé.

Tiden gik, og Avnholt grublede videre. I 1943 fik han kig på en grund lidt norden

64 Skovløber Peter Larsen med familie uden for skovløberhuset, fot. o. 1886

for det sted, hvor det gamle Trørød-skovløberhus havde ligget, og straks udformede han planer om at genrejse det gamle Vedbækskovløberhus her og gøre det dels til et museum, der viste, hvordan man boede her på egnen for 100 år siden (møbler til stuen havde han fået lovning på fra flere af skovløber Larsens efterkommere), dels til et mødested for mindre komsammener (grund-ejerforeningsmøder f. eks.). En udmærket idé, som også vandt tilslutning fra et nyt udvalg, der samme år var blevet nedsat, bestående af medlemmer af det nystiftede Historisk-topografiske Selskab og nogle andre

interesserede, fremtrædende borgere i kommunen. Men de havde jo allesammen meget andet og vigtigere at tage vare på, og Avnholt selv var mere de store ideers mand end manden med det praktiske greb om tingene. I hvert fald formåede han ikke at tage alt det på sig, som de andre ganske stille undlod at gøre til sagens fremme. Kort sagt: der blev intet gjort. Og det gamle ord: »Mens græsset gror, dør horsemor«, fik nu den sørgeligste bekræftelse. I oktober samme år gik der pludselig ild i det omhyggeligt opbevarede tømmerværk på vognmand Nielsens lagerplads, og alt fortæredes rub og

stub. Dermed var og blev det gamle skovløberhus i Vedbæk uigenkaldeligt borte. Der var ikke mere at snakke om.

65-68 *Vedbæk skole* kan jeg ikke godt fortælle om uden først at fortælle om dens forgænger, *skolen i Skodsborg*. Jeg bliver derfor nødt til for en stund at føre læseren ud af denne rundvandrings regelmæssige bane og ned på Strandvejen ved foden af Aggershvillebakken, hvor vi ellers først skulle komme i den følgende »5. samling«. Her finder vi bag en lang gulkalket mur en gammel, velkonserveret og tidssvarende oplyst villa (Strandvej 236), som ved en tydelig inskription på den rundbuede indgangsport i muren forkynder for enhver forbipasserende, at dette er »Den gamle Skole«.

Befolkningsvæksten langs kysten, navnlig omkring fabriksanlæggene ved Strandmøllen og Skodsborg, havde allerede ved midten af 19. århundrede skabt behov for oprettelsen af en 4. offentlig almueskole i sognet. Men hvor skulle den ligge? Nogle holdt på Skodsborg, andre på Vedbæk. Og hvordan skulle sagen i det hele taget gribes an? På sogneforstanderskabets møde 9/12 1852 blev gårdejer Ole Jensen »Elleslettegård« bemyndiget til at træde i underhandling med legationssekretær P. Browne på »Rolighed« i håb om derigennem at nå til en tilfredsstillende løsning. Men det førte ikke til noget, og så fik sagen lov at hvile, indtil man i slutningen af 1858 endelig havde fundet ud af, at den projekterede skole skulle ligge i Skodsborg, men så nær ved Vedbæk som muligt, og ladet en nedsat komité finde en passende grund. Den fandt man på et jordstykke helt ude i strandkanten, »beliggende« – som det hed – »ved Storskovsranden mellem Skodsborg og Vedbæk

under Aggershviles Hartkorn«, og 20/1 1859 besluttedes det at sætte byggearbejdet igang så betids, at det kunne være udført og afsluttet inden 1. oktober samme år.

Byggearbejdet, som beløb sig til ialt 539 rdl., blev udført af murermester M. Jensen, Skodsborg (290 rdl.), tømrermester A. Struck af Rådvad, den senere skaber af Skodsborg Badehotel (100 rdl.), snedker L. E. Sørensen af Stampen (112 rdl.) og malermester Kanitz af Hørsholm (37 rdl.).

Særlig stort var huset ikke. Lærerboligen i den østre ende ud mod vandet var meget lille, da den kun var beregnet på en ugift lærer (hvad der jo ikke var megen fornuft i på længere sigt); men til gengæld var skolelokalet ind mod Strandvejen usædvanligt stort: 5148 kubikfod mod Søllerøds 3823, Trørøds 3459 og Nærums 3400.

14/10 1859 konstituerede man som lærer »ad interim« en 19årig student *Alfred Nødskou* (født i Møborg sogn mellem Ringkøbing og Lemvig og dimitteret fra Viborg Katedralskole); men han kom først i gang ved majdags-tide 1860, og året efter afløstes han af en fast ansat seminarieuddannet lærer, *Johan Jensen* (f. 1831 i Gladsaxe). Denne forflyttedes dog allerede i 1863 til Nærum skole (jvf. 3. samling s. 46-50), hvorpå man blandt 20 ansøgere valgte en ung og temmelig nybagt seminarist *Christian Bartholin Mørch* (f. 1837 i Assens som søn af en købmand, der senere blev gårdejer i Jylland).

Lærer Mørch, som skulle komme til at tjene Søllerøds kommunale skolevæsen i henvend 45 år, giftede sig kort efter sin ansættelse og begyndte at sætte børn i verden, så det varede ikke længe, før han følte lejligheden for trang. Derimod varede det meget længe, inden sognerådet imødekom hans gentagne krav om udvidelse. Krav og øn-

65 Skodsborg skole, bygget af kommunen 1859-60; her med den udvidede lærerbolig fra 1884. Den frodige have med mange botaniske seværdigheder var lærer Mørchs eget værk, hans stolthed og glæde. Fot. fra 1890erne

sker om dit og dat var i det hele taget noget, der karakteriserede ham stærkere end nogen af de andre lærere i sognet, og det irriterede tit sognerådet. Men det skal kraftigt understreges, at han aldrig i den periode, hvor han selv sad i sognerådet (1872-75), nogensinde benyttede sin stilling til personlig fordel, som visse andre desværre tidligere havde gjort det.

En udvidelse af selve skolen, som Mørch også straks i 1864 havde stillet krav om,

ville sognerådet (eller forstanderskabet, som det da endnu hed) slet ikke høre tale om. Den var aldeles ikke nødvendig, hævdedes det i en skrivelse til Skoledirektionen 9/10 1864, da skolen »kun« omfattede 107 børn, og en del af disse uden vanskelighed ville kunne henvises til Trørød og Nærum skoler, hvor børnetallet var langt ringere, henholdsvis 75 og 71. En måned senere var skolens børnetal sunket til 95, og så var der da slet ingen grund til at foretage sig noget, hed

det i en ny henvendelse til direktionen. Men hvis det skulle stige igen, ville man foreslå at sende børnene fra »Frydenlundshusene« til Trørød og børnene fra »Rundforbihusene« til Nærum. Og dette forslag gav skole-direktionen sin billigelse 10/1 1865. Senere søgte man med held at lette presset på Skodsborg skole på samme måde som ovre i vestsognet: ved oprettelse af en *kommunal pogeskole*. Her på stedet blev det asylmoder, *jomfru Bendsens* lille privatskole, der i februar 1871 således omdannedes (om denne nærmere i den kommende »5. samling«).

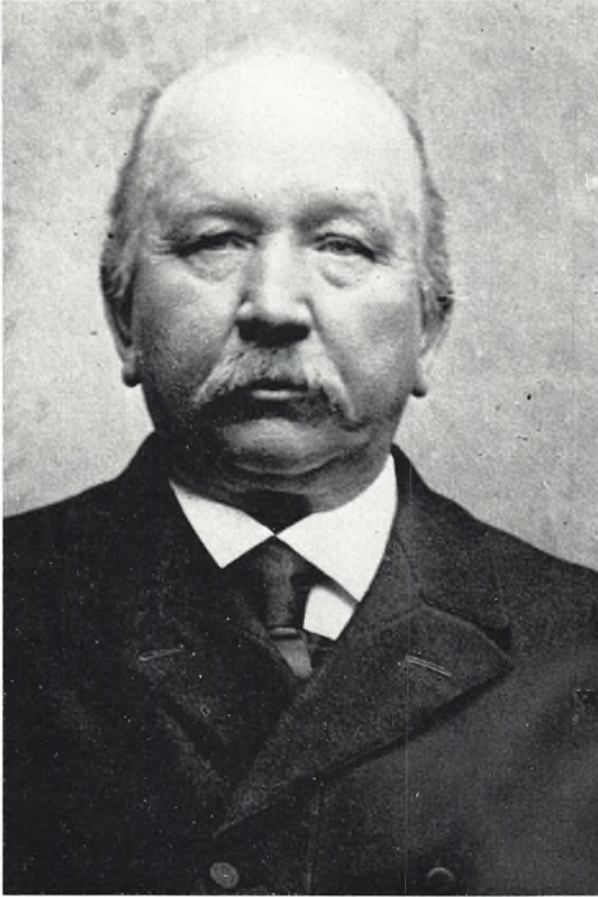
Ved sin pågående ihærdighed lykkedes det alligevel af og til lærer Mørch at få gennemtruffet visse forbedringer. 5/3 1868 gik sognerådet nølende med til opførelse af en forstue til skolelokalet, men dog kun fordi fabrikant Johnsen havde slået i bordet. Materialerne var allerede indkøbt og planeringsarbejdet udført, og så lignede det jo ingenting pludselig at stille sig på tværs her, sagde han. Lærer Mørchs rimelige ønske, fremsat senere på året, om anbringelse af en række store sten langs vandet til værn mod bølgeslaget, som hver gang det var hårdt vejr, tog et stykke af hans have, ville sognerådet derimod under ingen omstændigheder indlade sig på.

28/6 1869 vedtoges det at bygge en badebro til skolen for 30 rdl. – på betingelse af, at den også stod til afbenyttelse for drenge fra sognets øvrige skoler, når de mødte med deres lærer. Og 8/11 1870 kunne sognerådet godt indse, at det var »aldeles nødvendigt at indrette svinesti og hønsehus« og »rigtigst at lægge stenbro rundt om huset samt anbringe tagrender, i det mindste ud mod Strandvejen«. Men lærerens stærkeste ønske: udvidelse af selve lærerboligen, lod stadig vente på sig. Endnu 28/11 1882 udtrykte sognerådet sin overbevisning om, at

den var fyldestgørende nok; men 18/3 1884 måtte det endelig strække gevær for modargumenternes hær og vedtage den forønskede tilbygning.

At skolen egentlig ikke lå særlig bekvemt for nogen, havde hele tiden stået klart for de fleste. Navnlig de mange børn fra Strandmølleområdet havde jo en forfærdelig trasketur at gøre hver dag langs den ofte ret barske kyst. Men sognerådet måtte alligevel tage afstand fra det forslag, som skolekommissionen havde fremlagt på mødet 15/8 1873: at flytte skolen ned i selve Skodsborg by, helst på en grund i Dyrehaven umiddelbart ved udkørselsporten over for Skodsborg Kro. Det ville medføre, at alle Vedbæk-børnene måtte henvises til Trørød skole, og at det som følge heraf ville blive nødvendigt at bygge en helt ny skole i (Gl.) Holte. Og en sådan udgift ekstra var sognerådet aldeles ikke spendabelt på.

Lærer Mørchs evindelige krav om kommunal godtgørelse for så det ene og så det andet irriterede; men inderst inde var de fleste sognerådsmænd godt på det rene med, at han sad lidt hårdt i det. Han var ansat på en løn, der – foruden fri bolig for en ugift – bestod i en årlig betaling af 250 rdl., årlig leverance af 31 tdr. byg og 3 favne brænde samt andel i »skolepenge« (3 mark = 1/2 rigsdaler pr. indtegnet skolebarn), og denne løn var uforandret, indtil han i 1871 fik et tillæg på 50 rdl. årlig imod at forpligte sig til at traktere orgelet i den da nyopførte Vedbæk kirke ved alle gudstjenester og enhver anden kirkelig handling, når som helst den måtte falde. Han ville nok gerne have været kirkesanger også med andel i højtids-offer og »accidenser« for alle de kirkelige handlinger ved dåb, bryllup og begravelse; men det »ben« gik til kollegaen i Trørød. Først ved den store lønregulering i 1873

66 *Lærer Chr. Bartholin Mørch (1837–1916), her i alder omkring midten af halvtredserne. Det tunge og massive, humørforladte og lidet venmesæle ansigt fortæller lidt trist om en mand, som ikke havde det let, hverken med sig selv eller andre*

kom hans løn på lige linje med de tre andres, d.v.s. en løn, der i penge indbragte ham ca. 731 rdl. (efter møntreformen i 1875: 1462 kr.). Og det var, når den frie bolig tages i betragtning, ikke så ringe endda; det var i hvert fald mere end, hvad latinskolernes adjunkter havde at rutte med.

For at hjælpe på indtægterne havde lærer Mørch i mange år – trods påklaget pladsmangel – lejet værelser ud, og det blev han til sognerådets store utilfredshed også ved med efter 1873. Lad gå med udlejningen af

de værelser i loftsetagen, som hans forgænger, lærer Jensen havde indrettet for *egen* regning, men når han også udlejede, hvad der var kommunens ejendom – i sommerferierne endda sommetider hele embedsboligen, syntes sognerådet, at det burde påtales. Gang på gang henvendte det sig til amtet med spørgsmålet: »må han det?« eller: »kan det være tilladt?« Og lige så ofte kom svaret: »ja han må – hvis sognerådet samtykker«. Og så samtykkede sognerådet resigneret – på betingelse af, at han næste gang

pænt spurgte om lov først. Men han spurgte aldrig om lov, fremturede blot. Og da sognerådet i juni 1886 havde dekretet, at nu skulle det være slut med *al udlejning* uden for sommerferierne, forlangte han erstatning for tabt indtægt. Ikke tale om den ting, svarede der: »Hr. Mørchs hele pekuniære Stilling er efterhaanden stadig forbedret betydelig siden han i 1858 (!) blev ansat med en Løn af 400 Kr. (!) og Bolig for en Ugift«. Harmen fik det åbenbart til at rable lidt for forsamlingen.

Om C. B. Mørch som lærer var meningerne delte hos hans foresatte. Pastor Wedel havde ofte kritik at anføre. »Lærer Mørch katekiserede slet og søvnigt over »Mange ere kaldede«, hedder det 12/5 1871, og 13/7 s.a.: »Sangen for skrigende«. Men provst Schousboe, som visiterede skolen 18/7 1877 havde kun ros at melde: »Jeg fandt dens Tilstand fortrinlig god, saa at jeg maa anse den for at være iblandt de bedste i Provstiet«. Og sognerådet udtrykte også jævnlige sin store tilfredshed med Mørchs undervisning og dens resultater. Men han var jo en noget kantet og meget ilter person, og over for de mange skulkere og ballademagere, han tit måtte trækkes med, løb hidsigheden let fuldstændig af med ham. Der var unægtelig også barske fyre iblandt, rene forbryderspiser som f. eks. Peter fra »Københavnshuse- ne« ved Enrum, om hvem det i 1869 hed, at han var så forfalden til »løgn, tyveri og andre lyder« og så moralsk fordærvet, at det måtte anses for ønskeligt, at han anbragtes på Flakkebjerg, så meget mere som hans indflydelse på egnens andre børn måtte anses for farlig.

Krig og spektakel har der jævnlige været i skolestuen, og en overgang i 1880erne synes det hele at have været ét kaos. »Mørch har mishandlet en dreng«, meddeltes det

sognerådet 17/1 1887, og det kom ikke som nogen overraskelse, for man sad netop og drøftede de usalige skoleforhold i Skodsborg-Vedbæk og den almindelige utilfredshed med hr. Mørchs adfærd, der sydede og gærede rundt om i forældrekredsen. »Piger besøge ej mere hans skole, og de Forældre, som kan betale for deres Dreng, søge at sende dem andetsteds hen«, noteredes det.

Det nærmeste sted, man kunne sende sine børn hen, når man ikke ville vide af hr. Mørch, var lærer *K. A. Steffensens Privatskole* i Skodsborg, som var oprettet i 1873, og som nød stor anseelse. Den havde elever ikke blot fra Skodsborg-Vedbæk og Strandmøllen, men også fra Nærum og Trørød. »Eleverne nyde en ud over Almueskolens Krav gaaende Undervisning for en maanedlig Betaling af 2-4 Kr.«, skrev Københavns Amts Avis 30/3 1882, »og Skolekommissionen har ved de aarlige Examinere erfaret, at Hr. Steffensen røgter sin Gjerning med megen Flid, og at Børnenes Kundskaber er tilfredsstillende«. Det huede ikke rigtig hr. Mørch. »Jeg tror ikke«, svarede han i bladets næste nummer, »at den giver en ud over Almueskolens Krav gaaende Undervisning. Men ganske vist, vort Almueskolevæsen er jo ordnet saa miserabelt, at dets offentlige Skoler i Almindelighed ikke svare hverken til Almuens eller Tidens Krav«.

Vedbæk havde også sine privatskoler. Herom nærmere i den kommende »5. samling«.

Mørch var venstremand. Det måtte han høre en del for. Men som man kan tænke sig, var han aldrig sen med krasbørstigt gemæle. Da Amtsavisen i sit referat af et vælgermøde i Skodsborg Kro 4/11 1873 havde betegnet ham som en talsmand for »udprægede socialister og fanatiske Venstre-tilhængere« og skildret, hvordan han stående med

67 Skodsborg skole på udflugt til den nærliggende Bøllemose 1893 eller 94. Lærerens dystre tristhed synes at have bredt sig over det meste af forsamlingen. Bag ham står lidt til venstre hans tjenestepige Marie. Hans hustru (død 1904) er ikke med. Blandt drengene ses to, som endnu i 1976 var i live: de senere Vedbæk-murermestre og svogre Chr. Brandstrup (midterrækken nr. 3) og Carl Petersen (samme række nr. 7). Længere til højre står med albuen på sidemandens skulder den senere kendte Vedbæk-fisker Chr. Adser, og på bageste række finder vi som nr. 6 den senere ejer af »Lindevangen«, vognmand Thorvald Nielsen.

begge hænder i lommerne havde søgt at reducere kongens politiske betydning, fór han ud med anklage mod redaktør Herdahl for »krænkelse af hans borgerlige ære« og forlangte en øjeblikkelig tilbagekaldelse af de nærgående sigtelser, affattet i så bestemt en form, at ingen kunne være i tvivl om, at det var redaktørens alvorlige hensigt at give ham oprejsning. »Skulle De ikke ville indlade Dem herpaa, har jeg alt truffet Forberedelser til Sags Anlægelse mod Dem for Overtrædelse af Straffelovens 21. kapitel«. Lutter bravade, tænkte redaktøren, idet han med sindsro replicerede: »Hvad den ønskede Erklæring angaar, da har jo Hr. Mørch selv betegnet Vejen, hvor han tror en saadan vil kunne faaes – Tiden vil vise, om Hr. M. har den rigtige Tro!«

Lidt mere spagfærdigt reagerede lærer Mørch, da han nogle år senere pludselig ved egen ubetænksomhed hvirvledes ind i en vældig politisk storm. Han havde »politiseret« temmelig groft i selve skolestuen, forlød det. Ja, så groft, at sognerådet straks havde måttet tage affære. 18/5 1877 skrev formanden, kammerherre v. Rosen til Skolekommissionen:

»Efter Modtagelse af Skolelærer Mørchs Erklæring af 1. d. M. i Anledning af, at det af 2 paalidelige Mænd var forebragt Undertegnede som Sogneraadets Formand, at han havde paalagt Børnene i Skolen at sige til deres Fædre, at de ikke maatte underskrive den d. 15. f. M. i Lyngby vedtagne Tillids-Adresse til Conseilspræsidenten [Estrup], en Meddelelse som siden er gjentaget af flere andre Mænd i Skodsborg Skoledistrikt, og hvis Rigtighed Hr. Mørch i sin Erklæring om end ikke udtrykkelig indrømmer, saa dog heller ikke benægter, har Sogneraadet i Mødet d. 15. d. M. besluttet at tilkjendegive Hr. Mørch, at det er utilbørligt

at blande Skolebørnene i politiske Spørgsmaal, og at Sogneraadet misbilliger hans Udtalelse til Børnene«.

Samtidig forebragte v. Rosen sagen for Skoledirektionen med spørgsmål, om denne fandt »anledning til at foretage sig videre i sagen?« Med andre ord: afskedigelsen hang lige over hovedet på læreren. Det var »provisorietid« med fanatisk opglødet politisk atmosfære, og flere »hoveder« var allerede begyndt at rulle for fornærmelser mod konge og ministerium. Mørch slap dog med et par »næser« til. Men så fik hovedstadens Højre-pressen fat i sagen og levnedede ikke den arme mand for 2 skilling ære. »Dagbladet« udbredte sig om en uduelig lille skolelærer i Skodsborg, der kun gav sig af med at politisere og sætte grimme venstrelus i ærværdige højremænds skindpels. Og den ellers så barske mand krympede sig svært ved det. Det fremgår ret tydeligt af det indlæg han sendte til Amtsavisen 24/7 s. a. Her begyndte han med en indrømmelse af »en ubetænksom Ytring, der forøvrigt neppe vilde være forekommet, hvis ikke det havde forekommet mig og Flere, at den Iver, med hvilken man hernede drev Indsamlingen af Underskrifter paa Adressen, var temmelig vidtgaaende«. Så anførte han, hvor lidt han havde fortjent den bedømmelse, »Dagbladet« havde givet ham som lærer, citerede i den forbindelse provst Schousboes hædrende visitatsbemærkninger fra for ganske nylig og sluttede: »Anmodende Enhver om ikke at mistyde min Hensigt med at offentliggjøre dette Vidnesbyrd, antager jeg, det af samme klart fremgaar, at jeg befatter mig med noget mere end at »politisere«, navnlig at jeg blandt flere andre Ting f. Eks. befatter mig med at passe min Gjerning«.

Blandt de gode ting, han befattede sig med, bør nævnes hans store og uegennyttige

68 *Skodsborg gamle skole som privat Strandvejsvilla idag. Der synes at være flere af lærer Mørchs træer i live endnu*

aftenskolearbejde med unge fabriksarbejdere, håndværksdrengene og tjenestekarle, som her 2 gange ugentlig i vintermånederne for en betaling af 10 kr. nød undervisning i skøn- og retskrivning, regning og tegning. Håndværkssvende kunne også, om det ønskedes, få undervisning i tysk med henblik på de dengang næsten obligatoriske vandringer »på valsen«. Dette arbejde havde altid fundet stor påskønnelse hos sognerådet. 20/2 1875 anbefalede det et andragende til Skoledirektionen om pekuniær støtte med disse ord: »Hr. Mørch har med stor Udholdenhed og Iver forestaaet denne Skole, i hvilken i Aarenes Løb ikke faa ugen Menne-

sker have indhentet, hvad de havde forsømt i Skolen eller udvidet deres tidligere erhvervede Kundskaber«.

Men den fatale »adresse-affære« havde åbenbart kølnet begejstringen svært. Da Mørch i februar havde forespurgt hos Skoledirektionen, om det ikke var sognerådets pligt at yde lys og brændsel til hans aftenskole, erklærede sognerådet med påfaldende uvenlighed og kulde: »Sogneraadet har ingen Pligt! Har ingen Indflydelse paa denne Skole – og Antallet af de besøgende har været og er saa ringe – som Skolekommissionen oplyser: i denne Vinter 6–8 og i de forløbne Aar gjennemsnitlig 10 – at der ikke kan væ-

re Grund til at paalægge Communen betydelige Udgifter i Anledning af denne Skole. Men Sogneraadet vil dog yde 30 Kr., hvis Skolen kommer igang igjen«.

Det var dog kun en overgang med denne kulde, 20/1 1880 var varmen vendt tilbage: »Hr. Mørch har ofret sin Tid med megen Udholdenhed og meget ringe pekuniært Udbytte. Anbefales til Støtte«.

Utilfredsheden med skolens beliggenhed var fremdeles stærk og udbredt, og da sognerådet 21/8 1894 skulle behandle et andragende fra lærer Mørch om et nyt udhus, kunne snedkermester *Gjerløv* ikke dy sig for at fremkomme med et bedre forslag: sælge skolen og bygge en ny nærmere ved Vedbæk, og hotelejer *Struck* støttede ham omgående: så kunne der bygges en stor fælles-skole for Skodsborg og Vedbæk. Og nu blev de begge ivrige. *Gjerløv*: »Den grund, hvor Skodsborg skole ligger, er næsten den kostbareste i hele Skodsborg«. *Struck*: »Ja, kunne man få 30.000 for den, kunne der bygges en helt ny, stor skole«. Men så brød formanden ind: »Det ligger ikke for i øjeblikket, lad os holde os til sagen«. Og den blev hurtigt afgjort: »Nyt Udhus til lærer Mørch vedtaget«.

Nej, skolesagen lå ikke for. Men det skulle den snart komme til.

69-72 Som omtalt i 3. samling (s. 94) vedtog sognerådet 9/8 1898 at bygge en ny 4-klasses skole i Nærum og samtidig at søge tilladelse til en omlægning af skoledistrikterne således, at der eventuelt kunne oprettes lignende skoler i Øverød og Vedbæk og bygges en ny forskole i Gl. Holte. Alt i overensstemmelse med de krav, som kunne forventes i den kommende nye skolelov af 1899. Tilladelsen gaves naturligvis, og derefter udarbejdedes en »Skoleplan for Søllerød Kommune«, som skulle træde i kraft 1/1 1901. Den indeholdt bl. a. følgende bestemmelser:

»Indtil (de 3 nye skoler) kan tages i brug, bibeholdes de nuværende skoler i Søllerød, Nærum, Trørød og Skodsborg således at

Søllerød skole nedlægges, når Øverød skole kan tages i brug.

Nærum og Trørød skoler nedlægges, når den ny skole i Nærum kan tages i brug.

Skodsborg skole nedlægges, når den nye skole i Vedbæk kan tages i brug.

Det samme gælder med hensyn til pogeskolerne i Søllerød og Nærum. Hvorimod pogeskolen i Skodsborg agtes beholdt som forskole i dens nuværende bygning«.

Når Trørødskolen skulle nedlægges, gjaldt det om at finde en plads for den nye Vedbæk skole, der lå nogenlunde bekvemt for både Trørød, Vedbæk og Aggershvilkevarteret. Derfor havde sognerådet straks kig på skovløberjorden langs Trørødvej på det åbne bakkestrøg øst for »Skovholmen«. Men det gik ikke så glat som ventet. En henvendelse til Landbrugsministeriet i efteråret 1901 mødtes med afslag. Ministeriet så sig ikke i stand til at afhænde det ønskede areal til brug for skolebyggeri. Måske den foreslåede pris havde været for lav, tænkte sognerådet, og så bemyndigede det på mødet 3/12 1901 formanden, tømmerhandler Cap-

tyn, til ved nye forhandlinger at tilbyde indtil 1 krone pr. kvadratalen, men så heller ikke mere! Og til at sige, at hvis man ikke kunne få den ønskede grund, kunne man også godt benytte en grund i Trørød Hegn, den såkaldte festplads. Denne nye henvendelse gjorde straks ministeriet mere forhandlingsvenligt.

På sognerådsmødet 17/5 1902 fremlagdes arkitekt A. Thejlls tegning og overslag til en ny skole med tilhørende lærerbolig, og samtidig forelå de foreløbige resultater af forhandlingerne ved landvæsenskommissionsforretningerne 24/3 og 15/5 vedrørende grundkøbet. Kommunen kunne få 14.000 kvadratalen af det ønskede areal for 1 kr. pr. kvadratalen, men det ville nok blive nødvendigt også at aftage et lille uønsket areal nord for hotelejer Larsens privatvej, fordi forstvæsenet ingen interesse havde i at beholde en sådan lille stump.

Nu ville sognerådet imidlertid helst have hele skovløberarealet hen til »Skovholmen« og tillige gerne sikre sig, at denne ikke blev udlagt til anden bebyggelse. Det første ønske bifaldtes af Landbrugsministeriet 13/6. Hele skovløberlodden (25.000 kvadratalen) blev nu tilbudt kommunen for en købesum af 20.000 kr., og det gik sognerådet omgående ind på (18/6). Med hensyn til ønsket om Skovholmens bevarelse i sin nuværende tilstand ville ministeriet stille sig »imødekommende« – hvad dog ikke forhindrede det i to år senere at sanktionere planen om opførelse af et aldeles dominerende vandtårn (jvf. under fig. 58–59).

Medens skolebyggeriet stod på, havde sognerådet det største besvær med lærer Mørch. Man betragtede det jo som en selvfølge, at det skulle være ham, der blev førstelærer ved den ny skole. Men det viste han ikke nogen glæde ved – tværtimod. Han

ville ikke kostes ud af sit gode gamle 40-årige hjem og ind i en moderne lærerbolig, der lå pladask på bar mark, og han ville ikke forlade den dejlige have, han selv havde opelsket, for i sit 66. år at begynde forfra i mælkebøtter og senegræs. »Hr. Mørch stiller vilkår for sin flytning!« noteredes det ironisk i sognerådet 9/7 1902, og det vedtoges at spørge skoledirektionen, om han ikke simpelthen var *pligtig* at flytte, hvis han ville være førstelærer. Det var han naturligvis, svarede der. Ja, men han kunne ikke undvære den have, som altid havde givet ham, hvad han behøvede af kartofler og gulerødder, ærter, bønner og kål o.s.v. – ikke at tale om frugten. Så lovede man ham 300 kr. én gang for alle for afsavn af have i det første år. Men han havde jo også dejlige prydbuske og -træer, og dem begyndte han i februar 1903 uden videre at grave op for at flytte dem til Vedbæk. Han havde selv plantet dem, og så var de vel også hans! Den trafik fik de herrer gårdejer Peter Petersen og tømrer Lars Petersen i opdrag at standse »snarest muligt«! Men hvad så med den veranda, han selv havde bekostet? kværulerede han videre. Godt, – han kunne få 400 kr. på betingelse af, at han selv anlagde og beplantede haven i Vedbæk og forpligtede sig til ikke at bortflytte noget fra haven i Skodsborg – med undtagelse af det, som de herrer Petersen måtte udpege for ham efter nærmere skøn. I flyttegodtgørelse ville man tilbyde ham yderligere 100 kr.

Skolen åbnedes i april 1903. Dyster som en tordensky tog førstelærer Mørch sit nye embede i besiddelse, og en af hans første embedshandlinger var at anlægge en »Embedsbog for Vedbæk Skole«, hvor han på det første blad skrev sin korte og knappe selvbiografi med en barsk tilføjelse til behørig oplysning for kommende slægter: »Efter

forud modtagen Meddelelse om, at Skodsborg Skole meget mod mit Ønske skulde nedlægges og sælges, maatte jeg tvungen og modvillig under Følelsen af ublid og hensynsløs Behandling overtage Førstelærerstillingen her«.

Til andenlærer-embedet havde man udpeget *Jørgen Krog*, gårdmandssøn fra Horne ved Fåborg, født 1878 og dimitteret fra Skaarup Seminarium 1899. Og de to lærerindeembeder besattes med frøkenerne *Hedvig Beyer* (f. i Odense 1881, dim. fra seminariet dér 1901 og derefter ansat i Rudkøbing) og *Ellen Mertz Nielsen* (f. 1876 i Lyngby ved Grenå, datter af lærer C. F. Nielsen og datterdatter af afd.lærer Josias Petersen i Søllerød, dim. 1902 fra Vejle Forskolelærerindeseminarium). Konstellationen af disse 4 lærernavne fremkaldte straks ligesom af sig selv en skoledrenge-vits, som blev evigt og frydefuldt gentaget: »Frk. Nielsen sidder med en bajer i en mørk krog«.

Allerede i maj 1906 blev frk. Beyer kaldet til Odense kommunale skolevæsen og afløst af lærerinde *Astrid Kerstens*, senere gift *Nærum* (f. 1879). Og i december samme år fandt sognerådet sig pludselig foranlediget til at give førstelærer *Mørch* besked på ufortøvet inden 8 dage at indsende sin afskedsbegæring. 1/2 1907 afsluttedes et 44-årigt fortjenstfuldt virke i kommunens tjeneste uden festivitas af nogen art og uden tak, og 9/3 meddeltes afskeden med pension fra 1/5 1907 at regne, hvorefter *Mørch* bosatte sig ved Ørholm.

Samtidig med dette havde lærer *Krog* søgt og opnået forflyttelse til Hellerup. Det vil altså sige, at skolen pr. 1. april stod uden mandlig lærerkraft. En lærervikar måtte i hast indforskrives, og bestyrergerningen tilbød den meget afholdte andenlærer i Nærum *Karsten Hansen* at bestride indtil vi-

dere, et tilbud, som sognerådet med kyshånd tog imod. »Hansen vil sikkert søge det ledige førstelærerembede og burde også gives chance for at få det«, skrev Nordre Birks Tidende (23/3). Men sådan skulle det alligevel ikke komme til at gå. Det sørgede pastor Ferd. Jensen for; han havde et horn i siden på manden, siger gamle folk i Nærum, og det kan de stadig ikke rigtig tilgive ham.

Der var altså 2 lærerembeder at opslå i foråret 1907. Et førstelærerembede: »Begyndelsesløn 1200 kr. (i afkortning for accidenser fragår 151 kr. 95 øre), anordningsmæssig brændsel, embedsbolig med have, af hvilken et stykke vil blive fraskåret til brug for de ved skolen ansatte lærerinder, samt 100 kr. som organist ved Vedbæk kirke«. Og et andenlærerembede: »Begyndelsesløn 850 kr., fri bolig, 50 kr. i brændselsgodtgørelse og 20 kr. for afsavn af have«.

Som førstelærer udnævntes indstillingens nr. 2 (K. Hansen var overhovedet ikke indstillet!), lærer *P. A. Smith*, Ørslev-Bringstrup, og som andenlærer indstillingens nr. 1 (nr. 3 var den fungerende vikarlærer A. Sørensen), lærer *Hans Peter Clausen*, f. 1883 i Ullebølle på Sydfyn og dimitteret 1905 fra Skaarup Seminarium. Begge kaldedes 3/6 1907.

P. A. Smith var født 3/2 1861 i Sorring ved Silkeborg som søn af den derværende førstelærer. På fædrene side var han rundet af gammel jysk lærerslægt. Hans bedstefar havde været skolemester om vinteren og smed om sommeren og – lige som Blichers »Muhr- og Skwolmæjster« Kræn Koustrup – været »lih døgne te beggi Diel«. Det var altså efter god familietradition at *P. A. Smith* betrådte lærervejen. Udgået fra Gedved Seminarium i 1881 blev han 1884 enelærer i Nivaa. Siden 1887 havde han været lærer i det midtsjællandske, først i Munke-

69 Vedbæk nye skole, fot. o. 1908. Påfaldende sparsom tilstrømning af skoleelever; men det er også nok bare et søndagsbillede med to drenge som villige statister for fotografen. Solens skyggekastning røber tidspunktet: kl. 12 middag

bjergby og fra 1897 i Ørslev under Skoven ved Ringsted. En skarptskåret og fin personlighed var han og – i modsætning til C. B. Mørch – i besiddelse af en egen rolig, i sig selv hvilende myndighed og en helt naturlig venlighed og imødekommenhed, der skabte tillid; »troner ikke i utilnærmelig majestæt«, skrev Holte Avis ved lejlighed om ham. Mange tillidshverv havde han haft nede i Midtsjælland, og sådanne slap han naturligvis heller ikke for her i Vedbæk. 1914–18 havde han f. eks. sæde i Søllerød Menighedsråd. Sin kirketjeneste, først som

organist, senere som kordegn, passede han med den samme ro og samvittighedsfuldhed, hvormed han passede sit skolearbejde, ubemærket i ordets bedste forstand (aldrig »sager« eller »affærer« af nogen art).

Som i Nærum og Øverød skulle siden 1903 nu også alle Vedbæk-børn gå i skole hver dag, delt i 6 klasser, og have mange nye hidtil ukendte fag. Og sognerådet havde fået endnu flere udgifter at foruroliges ved. I 3. samling er der s. 96 fortalt lidt om, hvordan der reageredes på førstelærer Mørchs krav om flere gymnastikredskaber.

Her kan tilføjes et par andre – i vor tids øjne pudsige – træk til belysning af den tids sparsommelighed og kniberi. Sognerådsprotokollen har f. eks. under 19/12 1905 følgende indførelse:

»Fra 1. læreren andragende om tilskud til en naturhistorisk samling og at afkøbe lærer Krog ved Vedbæk skole hans derværende samling, der hidtil har kostet 38 kr. Det vedtoges at betale hr. Krog 38 kr. for samlingen og bevilge 25 kr. til indkøb af nye ting til samme samling for det kommende år«.

Hvor man indtil videre gjorde af disse sager, er ikke godt at vide. Først 29/9 1906 kommer meddelelsen: »Vedtaget at anskaffe et skab til opbevaring af fysiske og zoologiske samlinger«.

Fra et sognerådsmøde 10/10 1907 refererede Nordre Birks Tidende:

»Førstelærer Smith androg om 25 eksemplarer af »Dansk Sproglære« à 50 øre = 12,50, en skoleviolin og en børnebogsamling, hvortil han foreslår, at kommunen yder 20 kr. Lars Jensen: Jeg foreslår, at vi een gang årlig lader skolerne opgive, hvad bøger de mangler, ellers har vi hvert øjeblik slige andragender. Vedtoges. Violinen blev årsag til en del diskussion, hvoraf fremgik, at kutume var, at lærerne havde deres egen violin og så fik et beløb som erstatning. Sagen udsattes«.

Åbenbart har formanden under diskussionen bladet tilbage i protokollen og under 27/12 1889 fundet følgende antegnelse: »For Brugen af deres egne Violiner i Skolen og deres Vedligeholdelse med Strenge tilstaaes hver Lærer aarlig 4 Kr.; for Reparation tilstaaes Hr. Mørch og Hr. Petersen (Trørød) een Gang for alle 4 Kr.«.

Selvfølgelig var Søllerød sogneråd ikke enestående i den retning heller. Overalt i

landet sad sognerådene og strittede imod på samme måde. »Botaniske vægtavler!« vrisse et akademisk sognerådsmedlem i en lille jysk by (december 1907), »i min tid brugte vi ikke billeder. Vi lærte botanik om sommeren og hentede planterne i naturen«.

Den årlige skoleskovtur med en snes kroners tilskud fra kommunekassen hørte den gang og mange år frem i tiden til det absolut fornødne. Den var for utallige børn årets eneste virkelig store oplevelse, om det så blot drejede sig om en travetur i flok og følge til Bøllemosen med vajende skolefane og lidt tratte-rat i spidsen og et afsluttende traktement på Hotel Nærum. Helt eventyrligt var det så naturligvis, når skovturen, som det skete i 1908, ombyttedes med en Københavns-tur. På billedet fig. 70 ser vi hele flokken vel ankommet til »Foreningen for Provinsbørns Ferie-Ophold i Kjøbenhavn«s spisetelt ved Trinitatis, mange af dem tilsyneladende lidt udasede af den lange rundvandring og mættede af de mange indtryk fra Langelinje, Amalienborg, Marmorkirken og Rundetårn. De er lige kommet fra tårnet, hvor de med hujen og vrælen og midlertidigt glemmende al træthed har flintret rundt i snelegangen nedefter for – efter strenge ordrer fra de bagefter forsigtigt trippende voksne – at gøre samlet holdt foran udgangsdøren, hvorfra de så i ny formation har marcheret til venstre, forbi Ewalds og Wessels gravmæle og hen ad en smal gang langs kirken til en trappe, der har ført dem ned til en betonlagt plads med et stort åbent telt fyldt med borde, stole og bænke. Og når de nu har spist, kommer dagens største oplevelse: Rosenborg og dets samlinger og Kongens Have med H. C. Andersens statue, og så hjem med Kystbanen fra Østbanegården.

Tilvenstre på billedet står foran planke-

70 Skolen på udflugt til København sommeren 1908

værket lærer *H. P. Clausen* og hans forlovede, skolelærerinde frk. *Ellen Mertz Nielsen*. Hende ved cement-balusterværket står førstelærer *P. A. Smith* med lys blød stråhat og lige nede foran ham hans hustru. Damen med den store højtstående hat til højre for hende må være lærerinde fru *Nærum*. Pigen lidt oppe til venstre for fru Smith er en datter. Sønnen *Henning* (jvf. 2. samling s. 86–87) ses nede på forreste række til venstre for den lidt større dreng, som holder sin store flade stråhat i elastikken. Lige til højre for denne står *Aage Mortensen*, som har stillet dette morsomme billede til rådighed (maskinarbejder M., Rundforbivej 17). De 7–8 lysklædte damer med flødeskums- og lagkagehatte, som står dels samlet dels spredt

bag i gruppen, må være mødre eller andre pårørende, som har påtaget sig at hjælpe til med opsynet af den viltre flok i den københavnske trafik, som kunne være farlig nok, selv om der ingen biler var. Langelinjemolen krævede jo også sit opsyn, ikke at tale om de smækkende kupédøre på jernbanen («Fingrene væk fra dørkarmen! Nu kommer han!») og lokomotivernes hvirvlende kulstøv («Ikke hovedet ud af vinduet!» «Ikke kigge fremefter!» «Træk det vindu op, de pæne hvide kjoler bliver jo helt griset til!»). Men persongalleriet oppe på gangstien er naturligvis tilfældige forbipasserende, der er standset op af nysgerrighed og nu er ivrige efter at komme med på et billede, skønt de næppe har skygge af chance for nogensinde

at få det at se. En meget udbredt menneskelig svaghed dengang, og den har vel også kun fortaget sig idag, fordi der nu bliver knipset overalt i største ubemærkethed.

I efteråret 1908 blev andenlærer H. P. Clausen ansat ved Grenå kommuneskole og afløstes her i Vedbæk pr. 1/1 1909 af lærer *Hans Frederik Boas* fra Skibbinge skole ved Præstø, født 1885 i Marstal og dimitteret fra Jonstrup Seminarium 1907; en dygtig og samvittighedsfuld lærer og »en mand af gammel dyd og dansk oprigtighed, af ja og nej og hvad man godt og ærligt véd«, der trofast tjente sin skole, indtil han i 1929 overtog Josef Møllers overlærerembede i Øverød, et embede han måtte synes at være selvskreven til.

Frk. Ellen Mertz Nielsen søgte og fik efter lærer Clausens bortrejse sin afsked for at indgå ægteskab med ham og afløstes af forskelelærerinde *Laura Jacobsen*, der kom fra en skole i nærheden af Odder (gårdmandsdatter fra Hylke ved Skanderborg, f. 1873), og som blev en værdifuld arbejdskraft for skolen gennem mange år. Og endnu en dygtig og mangeårigt trofast lærerinde fik skolen i 1909, da fru Astrid Nærum byttede embede med frk. *Engel Nielsen* ved Øverød skole. Engel Nielsen, senere gift *Petersen*, som var datter af murermester C. Nielsen i Vedbæk, var født 1879 og havde efter sin lærerindeeksamen på Zahles Seminarium 1901 virket 2 år i Struer, et halvt år i Lyngby og 4 år i Øverød. Her i Vedbæk virkede hun til sin død 7/11 1937, »æret og afholdt«.

Lærer Boas kaldedes i 1910 midlertidigt til andenlærer i Nærum, men underviste dog fortsat hver anden dag i Vedbæk skole. Denne ordning, som opretholdtes til 1916, nødvendiggjorde ansættelse af en ny andenlærer i Vedbæk: *Peter Jubl* (f. 1886).

Det af kommunen i 1902 erhvervede

areal vest for skolen hen til Skovholmen henlå fremdeles ubenyttet, og det stak nogen i øjnene. I august 1911 fik sognerådet fra en Vedbæk-borger forespørgsel, om det ville sælge ham 3000 kvadratalen til en villagrund. Det lød fristende for nogle af medlemmerne, men flertallet ytrede dog straks betænkeligheder, kommunen *kunne* jo få brug for grunden til en idrætsplads eller et gymnastikhus til skolen. En måned senere forelå imidlertid et nyt tilbud, og det kom fra læge Philipsen. Han tilbød 20.000 kr. for hele grunden med en udbetaling af 2000 kr., idet det var hans hensigt at bygge et større *rekonvalescenthjem for børn* her. Og atter trak det svært i flere af sognerådsmedlemmerne, stærkere jo fjernere de selv boede fra Vedbæk. Men flertallet stod stejlt imod, helt på tværs af partilinjerne, og havde størstedelen af befolkningen i østsognet bag sig. Debatten (23/9) blev ret bevæget:

Lars Petersen: Der er meget stærk stemning i Vedbæk imod salget; man siger: lav os ikke et Skodsborg Sanatorium i Vedbæk.

J. Christensen: Vi kan ikke forsvare at lægge et sådant hjem lige op ad Vedbæk kommuneskole.

Lars P. Jensen: Jeg er enig med Christensen.

Formanden, C. Billenstein: Der er skov til den ene side og skolen til den anden side, det er jo et ideelt sted for et børnerекреationshjem, og det kan ikke genere villakolonien i Vedbæk.

F. Sørensen: Jeg er imod at sælge til Philipsen.

F. Hübenbecker: Jeg ligeså.

C. Michelsen: Principielt er jeg ikke begejstret for at sælge.

L. Knudsen: Hvis dr. Philipsen ikke får kommunens grund, lægger han bare hjemmet et andet sted i Vedbæk!

71 Skoleklasse med småroller og det samlede lærerkollegium 1926;
fra venstre: fru Engel Pedersen, frk. Jacobsen (?), frk. Laura Jacobsen, lærerne
O. A. Suaning og H. F. Boas og overlærer P. A. Smith

Det vedtoges *ikke* at sælge til Philipsen, og så blev grunden atter liggende indtil videre.

I 1915 blev der brug for et stykke af den til den *skoleudvidelse*, som enhver jo måtte have kunnet forudse. Udvidelsen, som blev forestået af arkitekt *Fr. Wagner*, bestod i, at der blev føjet nogle høje tværbygninger til, en i hver ende af den oprindelige bygning (jvf. billedet fig. 72). I den østre indrettedes 3 nye klasseværelser og i den vestre en gymnastiksal med omklædningsrum, bad, WC o.s.v. i kælderen, alt for en overslagssum af 28–30.000 kr. plus 5000 for sanitetsanlæg. »Arkitekt Wagner har været heldig med sit projekt«, udtaltes det i sognerådet 17/3, »og der er ingen tvivl om, at det vil pynte på Vedbæk by«. Det kunne der være noget om. I sin udvidede skikkelse ville skolebygningen i hvert fald blive lidt »blødere« i linjerne, behageligere og mere »spændende« at se på. Byggearbejdet begyndte i sommeren 1915 og afsluttedes i foråret 1916.

Om den ikke benyttede skolegrund meddelte »Søllerødbladet« 20/5 1916, at den var solgt til malermester Jørgensen i Vedbæk for 1,25 kr. pr. kvadratalen og nu ville blive bebygget med villaer.

Udvidelsen krævede mere lærerkraft, og H. F. Boas vendte da tilbage til fuld beskæftigelse i Vedbæk jævnsides med andenlærer Suaning, som i 1915 havde efterfulgt den bortdragne Peter Juhl. *Ove Axel Suaning* (f. 1891 på Frederiksberg) var dimitteret 1912 fra Den danske Realskoles Seminarium og havde indtil sin ansættelse virket som vikar i Kalundborg, Nyholte og Øverød. Han var en flittig mand, som stadig supplerede og øgede sine kundskaber, og som overkom en del ved siden af sit pligtige skolearbejde: leder af Vedbæk aftenskole, bibliotekar i kommunebibliotekets Vedbæk-filial,

medlem af Vedbæk Menighedsråd o.s.v. 1941 blev han overlærer i Nærum efter N. P. Lorentzen.

Fra 1/4 1917 stod Søllerød kommunale skolevæsen under købstadsordningen. Det betød andre og bedre lønningsforhold og bortfald af den gamle klasseinddeling af lærerstaben. Skolelederen betitledes nu overlærer, og lærerstaben bestod af ligeberettigede lærere og lærerinder lønnet efter anciennitet.

1/4 1919 henlagdes i henhold til beslutning i sogneråd og skolekommission Skodsborg under Vedbæk skoledistrikt, og forskolen dér skulle herefter sende de børn, der havde gennemgået 1. og 2. klasse, til Vedbæk skole i stedet for som hidtil til Nærum. Det øgede elevpresset på skolen, men en ny udvidelse af bygningerne kom først i 1927. Frk. *Ellen Nilsson* (jvf. 3. samling s. 62–63), der i 1919 ansattes som vikar i Vedbæk, afløste i 1932 Skodsborg Forskoles mangeårige lærerinde frk. Agnes Barth.

I foråret 1925 måtte overlærer P. A. Smith søge sin afsked. En ondartet bronchitis havde i flere år plaget ham. Afskedigelsen bevilgedes ham med hæder 3. juni samme år, hvorefter han flyttede bort og bosatte sig i København. Hans efterfølger blev *A. P. Olesen Søsted* (f. 1883), der var dimitteret fra Jelling Seminarium 1904 og havde virket som lærer i Randers siden 1909. Som overlærer fungerede han indtil 1948, fra 1946 med den nye titel skoleinspektør.

Efter den nye lønningslov af 1946 var alle, som før kaldtes overlærere, blevet til skoleinspektører. Titlen overlærer bevarede dog, men fra nu af som betegnelse for en lønmæssig advancementsstilling for veltjente lærere og lærerinder. Lidt forvirrende en overgang for folk i almindelighed, der var

72 *Skolen med tilbygninger fra 1915 og 1932*

så gammelvant med at forbinde denne titel med en skoleleder. Loven foreskrev, at i hver kommune skulle højst en fjerdedel af samtlige lærerstillinger være overlærerembeder, og det ville for Søllerød kommune med dens 42 ansatte lærere og lærerinder sige, at der her skulle opslås 10 sådanne stillinger. Skolekommissionen valgte ved indstillingen at følge det rene anciennitetsprincip og indstillede blandt de mange ansøgere de 10, som havde den længste ansættelse bag

sig, 7 lærere og 4 lærerinder. Her i Vedbæk var der kun én alderstegen lærer: *Svend Andersen Lunghøj* (f. 1886), som ansattes i 1919 efter et 22årigt virke ved den kommunale Mellem- og Realskole i Vejle, og ham blev det så. Suanings efterfølger, *Poul Ketil-Hansen* (f. 1912 og dim. fra Jonstrup Seminarium) blev i Vedbæk i 6 år og byttede så i 1947 embede med *Lars Vejen Jensen* i Nærum (tidligere Nyholte og Øverød).

73-76 *Enrum Park* – (om selve »Enrum« nærmere i den kommende 5. samling) – blev anlagt i 1780erne af stedets daværende ejer, konferensråd C. A. Fabritius de Tengnagel, i samme nymodens engelske havestil som de Coninck's samtidige på Dronninggård: med snoede gange og vandløb mellem frit voksende træer og buske, kildegrotter, mindesmærker, brudte søjler, eksotiske hytter og romantiske småøer, hvortil man kom over snørklede naturtræsbroer. Et vidunder, som han beredvilligt lod publikum få adgang til at beundre.

Efter hans død (1805) lod nye ejere parken forfalde ret slemt. Men med lensgreve Christian Danneskiold Samsøe's overtagelse i 1845 af det dengang endnu forholdsvis beskedne landsted (det store brunrøde »renæssanceslot« byggede han først 1865–66), fik den sin store genopstandelse. Nu blev der atter hæget om den med største kærlighed, og greven fandt en ligefrem barnlig glæde i at vise den frem. Alle og enhver havde lov til at spadserere der, og da ejerne af »Sølyst« og »Rolighed« viste samme liberalitet, var det både en smuk og en god spadseretur, folk kunne få sig her. Fra Enrum Park førte en låge ind i haven til »Sølyst« og fra denne atter en låge til »Rolighed«; og ville man have mere endnu, kunne man herfra ad en smuk ahornallé gå hen til »Frydenlund«, hvis park frk. Rieffensthal også havde åbnet for publikum, og videre ad Mathildestien til de gamle lærerinde-frøkener Adrians »Jægerhus« og gennem Trørød Hegn ad den såkaldte »Debora-Sti« (opkaldt efter Fabritius Tengnagels hustru Debora Cloppenborg) tilbage til Enrumparken. Det var så stort, at man her og der såmænd godt kunne lege den leg, at man løb vild.

Til at forestå arbejdet med den store park havde greven gennem mange årtier gartner

Fedor Chr. Hindberg (f. 1807, d. 1884), som boede i det endnu eksisterende idylliske gartnerhus ved Enrumporten på Vedbæk bakke. Det var en hel hærskare, han havde under sig, af havemænd og lugekoner, gartnersvende, trillebørskarle og skufle-rive-samle piger, og desuden havde han mange børn, 3 sønner og 4 døtre, som også tidligt lærte at tage et nap med, så det var ikke så sært, at den vidtstrakte park kunne holdes i tip-top stand. To af sønnerne gik direkte i faderens fodspor: *Edvard Hindberg* (født 1863), der blev mangeårig gartner på »Henriksholm«, og *Viggo Hindberg* (1858–1930), der i 1884 overtog sin faders stilling.

Viggo Hindberg, som ved siden af sin store og krævende gerning på Enrum kom til at bestride store offentlige hverv (medlem af sognerådet 1909–1917, samtidig medlem af sundhedskommissionen og i 1912 dens formand), fortalte gerne og morsomt om livet på det herskabelige Enrum i de gamle store dage, da lensgreven tilbragte hvert eneste sommerhalvår herude, og kongefamiliens besøg var en årligt tilbagevendende begivenhed, som alle loyale vedbeki- nere tog livlig og interesseret del i – på den afstand, som skønnedes passende. Det var virkelig store dage for den lille flække, når »Polarstjernen« og »Victoria and Albert« ankrede op ved bugten, og store dampbarkasser førte de kejserlige og kongelige gæster ind til de grevelige slægtninge på Enrum. Og for børnene og de unge i gartnerboligen var det jo ekstra spændende at have Ruslands kejser, Grækenlands konge og Englands kronprins på nærmeste hold, møde dem på en havegang og få et muntert nik, en dagligdags bemærkning helt uden for etiketten og – hvor det gjaldt de mindreårige – et venligt tjat bagfra af en spadserestok eller et blidt stød forfra af dens dupsko.

73 Fra Enrum Park ved »Rosenhaven«, fot. o. 1900

På billedet fig. 74, som må være fra slutningen af 1890erne, ser vi gartner Hindberg med sin evige snadde i hånden siddende ved parkens orangeri, drivhus og mistbænke med den gamle havemand *Jens Andersen* (født 1819), der i sine yngre dage havde været tjenestekarl på »Rolighed«, men nu i over 40 år havde haft sit arbejde her på Enrum. En trofast og nøjsom slider var gamle Jens Andersen, og dertil en mand af ædelt

sindelag. Gennem årene havde han af sin usle dagløn sammensparet en lille kapital, ikke for selv at kunne tære på den, når kræfterne engang svigtede, men for at den engang efter hans død kunne blive til gavn og glæde for dem, der virkelig led nød. Ligefrem nød havde han jo aldrig selv lidt, men han havde i sine dage set mange, der gjorde det. Og nu, da hans 80års dag stundede til, havde han besluttet, at der skulle

handles. Blandt de sager, som behandlede på sognerådsmødet 8/2 1898, forelå følgende til efterretning:

»Gartner Hindberg meddeler, at hans 80-årige Havekarl Jens Andersen 23/1 98 har oprettet et Testamente, hvorefter hans Formue efter hans Død skal anvendes til Legat til værdige trængende i Søllerød Sogn. Han haaber, at Sogneraadet med Tiden vil modtage og forvalte samt uddele Legatet, som sandsynligvis vil andrage ca. 2000 Kr.«

»Sogneraadet bringer Jens Andersen en Tak«, føjedes der til. Forhåbentlig blev den også *varm*.

Dette legat »til værdige trængende i *Vedbæk*«, som det kom til at lyde på, står stadig opført blandt de mange legater, som kommunen administrerer. 1975 var legatkapitalen vokset til 3.200 kr. og den årlige uddeling til 143 kr. 50 øre. Mikroskopiske summer idag. Men i Jens Andersens dage var renterne af 2000 kr. til følelig gavn og vel-signelse for trængende, selv når de deltes blandt 4-5 personer.

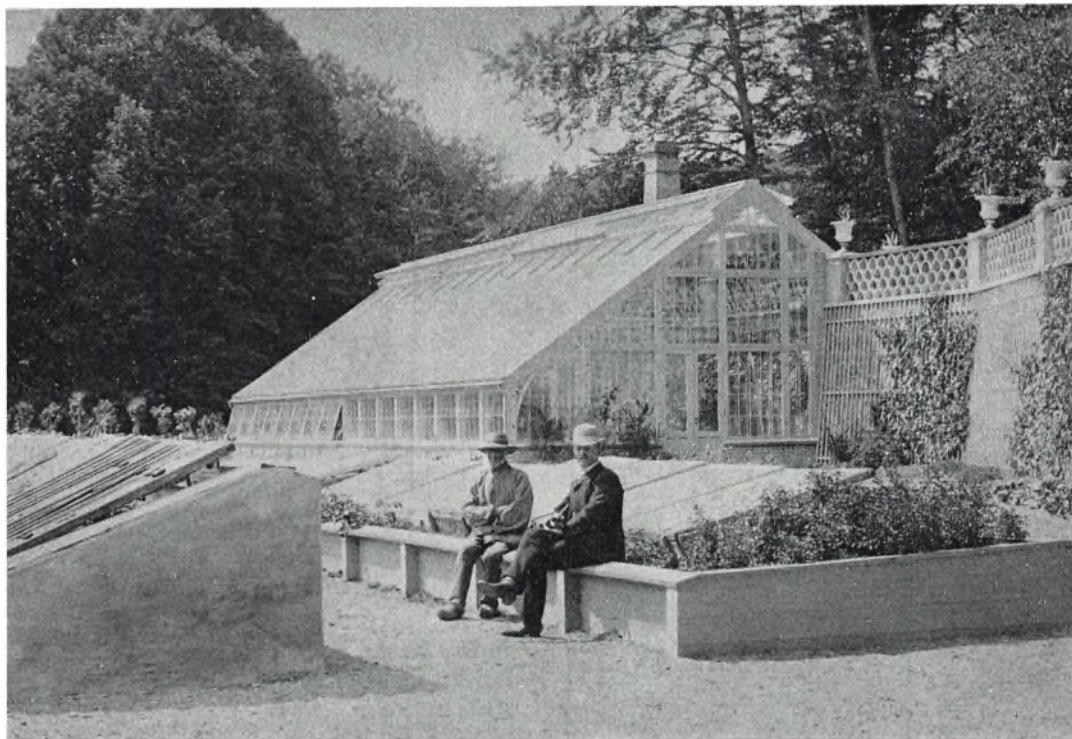
At fotografiet er taget i sommeren 1898, netop i anledning af denne legatstiftelse, er slet ikke utænkeligt.

Med den gamle lensgrevs død i 1886 sluttede storhedstiden. Hans søn, grev Ernst, som arvede stedet, førte nok traditionen videre med samme store liberalitet; men da han – i modsætning til faderen – ikke havde fast sommerbopæl her og heller ikke kom her så forfærdelig ofte, kunne han selvsagt ikke i samme grad lægge sin sjæl i parkens røgt og pleje. »Den prægtige gamle park holdes åben for alle, undtagen cyklister og barnevogne – et forbud, jeg sætter pris på«, skrev i 1897 redaktøren af »Kellnerforeningens Ugeblad«. »Men«, føjede han til, »den er rigtignok ikke slet så velholdt som for 25 år siden«!

Vi kan dog ikke, når vi ser fotografier af Enrum Park fra omkring århundredskiftet, finde meget at sætte den kritiske finger på. Forfaldet begyndte først for alvor efter grev Ernst's død i 1908, da hans brodersøn, grev Conrad fik ejendommen i arv. Han havde ingen gammel personlig tilknytning til stedet, var helt fremmed for det og interesserede sig ikke det mindste for det, kom her ikke og havde fra 1920 egentlig kun i tanke at få det solgt. Det lovede ikke godt for den gamle seværdige historiske park.

I foråret 1924 bekendtgjordes det, at »Enrum« var til salg, og samtidig opskræmtes man af sikre forlydender om forestående udstykninger af den del af parken, der grænsede op til Trørødvej. Der kaldtes til møde på Vedbæk Hotel 11/6, hvor man drøftede muligheden for ved fredning at kunne redde, hvad reddes kunne, fra denne skændsel. Og Berlingske Tidende rykkede 10/7 ud med en skarp protest. Men det var åbenbart allerede for sent. »Fire grunde er nu solgt«, meddelte Holte Avis 26/10 1924, »og som følge heraf må de stolte gamle græner i denne tid lade livet. I nær fremtid påbegyndes opførelsen af den første villa for grosserer Nyrop, København«.

Det var et særlig historisk interessant område af parken, der her gjordes angreb på, og der herskede stor ængstelse for, at også den berømte »Karls Kilde« skulle gå med i købet. »Denne kilde«, skrev Holte Avis 4/1 1925, »spruder lige munter og frisk den dag idag, som da for over 200 år siden Karl XII kvægede sig ved den, og så sent som i vinteren 1923-24, da en del af vandledningsnettet i Vedbæk nægtede at fungere på grund af den hårde og langvarige frost, var der fra den nærmeste omegn – og da særlig fra skolen med dens hundreder af tørstende sjæle – en livlig valfart til det gamle historiske

74 *Gartner Viggo Hindberg og den gamle Jens havemand ved Enrums orangeri, drivhus og mistbænke, formodentlig 1898*

kildevæld«. Men nu havde redaktør *Carl Behrens* i *Berlingske Tidende* 17/12 1924 udsendt et kraftigt »varselsråb«, som forhåbentlig ville have til følge, at Karls Kilde ikke berørtes af disse usalige udstykningsplaner, men bevaredes som et fredet minde, hvortil offentligheden som hidtil kunne få fri adgang. Han skrev:

»Udstykningen af »Enrum« går sin skæbnesvangre gang. Rosenhaven og det yndefulde lille rislende vandfald, hvor man kunne meditere en sommerdag lang eller fordybe sig i et klassisk digterværk, er allerede indlemmet i en privat villahave. – Rask rykker ødelæggelsen frem, og al naturfred-

ning tilhyller sit hoved i sorg. Men inden for det truede område findes et historisk monument, der under ingen omstændigheder bør afhændes, men som man bør gøre sig energisk anstrengelse for at bevare og frede: Karls Kilde!« Store forventninger herom nærede han dog ikke: »Vandfaldet og Rosenhaven er blevet privat afspærret grund, den herlige blodbøg, skrænterne, det male-riske vandløb – alt går rimeligvis samme vej. Kommunen formår intet, Naturfredningsforeningen i dette tilfælde kun lidt.«

Og denne slutsalut var desværre ikke noget postulat bare. Sognerådet erklærede i september 1925 selv, at det »intet kunne

75 »Karls Kilde« i Enrum Park; tidspunktet uvist, men før 1920

gøre for fredning af Enrum Park«. Og Naturfredningsforeningen syntes nærmest at have lyst til at sige det samme.

I juni 1925 var der rejsegilde på villa nr. 2, og desværre var der ved denne lige så lidt som ved den første taget »skyldigt hensyn til de oprindeligt så smukke omgivelser«. Med den tredje villa, som for tiden var under opførelse, ville der her blive en meget tæt bebyggelse umiddelbart ud til vejen, hvad man ikke skulle synes havde været nødvendigt, når grundenes store dybde toges i betragtning, skrev Holte Avis (21/6).

Ved samme tid havde Carl Behrens gjort status i Berlingeren (17/6), smertefyldt og forbitret:

»Enrum Park er ikke blot under forvandlingens lov, men under ødelæggelsens. Fra Strandvejen er nu kun ved portnerboligen skrås over for »Miramare« adgang til en del af Enrum Park. Men her er der surt, uoplejet. Den gamle Strandvejslåge, der førte ind til den herlige Rosenhave og til det gamle træ og bænken ved »vandfaldet«, er spærret, vandfaldet risler endnu, men *Rosenhaven er raseret*.

Går man ind fra Trørødsiden, hvor der bygges villa på villa på de pletter, hvor engang spætterne om sommeren hakkede deres næb i de gamle stammer, møder øjet kun ødelæggelsens vederstyggelighed, det ene gamle træ efter det andet er sukkende segnet

76 «Vandfaldet» i Enrum Park, fot. o. 1906

for øksen. Og Carlskilden! Det tætte løvhang er brudt på den ene side, og en afspærring helt ned til vandløbet betegner, hvor den nye villabebyggelses haver begynder. Idyllen er borte. Snart vil nok grammofo-nerne fra de rustrøde villaer blande sig i kildens rislen og overdøve den som symbol på den moderne tids idealer«. Men når alt kom til alt, var der vist alligevel en vis logik i det hele, syntes han. Enrum Park var »et monument over en guldalderetid«, og så var det egentlig så rimeligt, at den måtte forsvinde her i »jernalderen«.

Det område af Enrum Park, der lå over for skolen og det gamle skovløberhus, blev også kraftigt molesteret et par år senere. Her krævedes en ordentlig bid til en anselig og tidsvarende udvidelse af Trørødvej, og i februar 1930 faldt alle de store gamle ege-træer.

10 år senere faldt jo så skovløberhuset og erstattedes af en moderne villa i papkassestil, og dermed var forvandlingen og banaliseringen af dette engang så naturskønne vejstykke komplet.

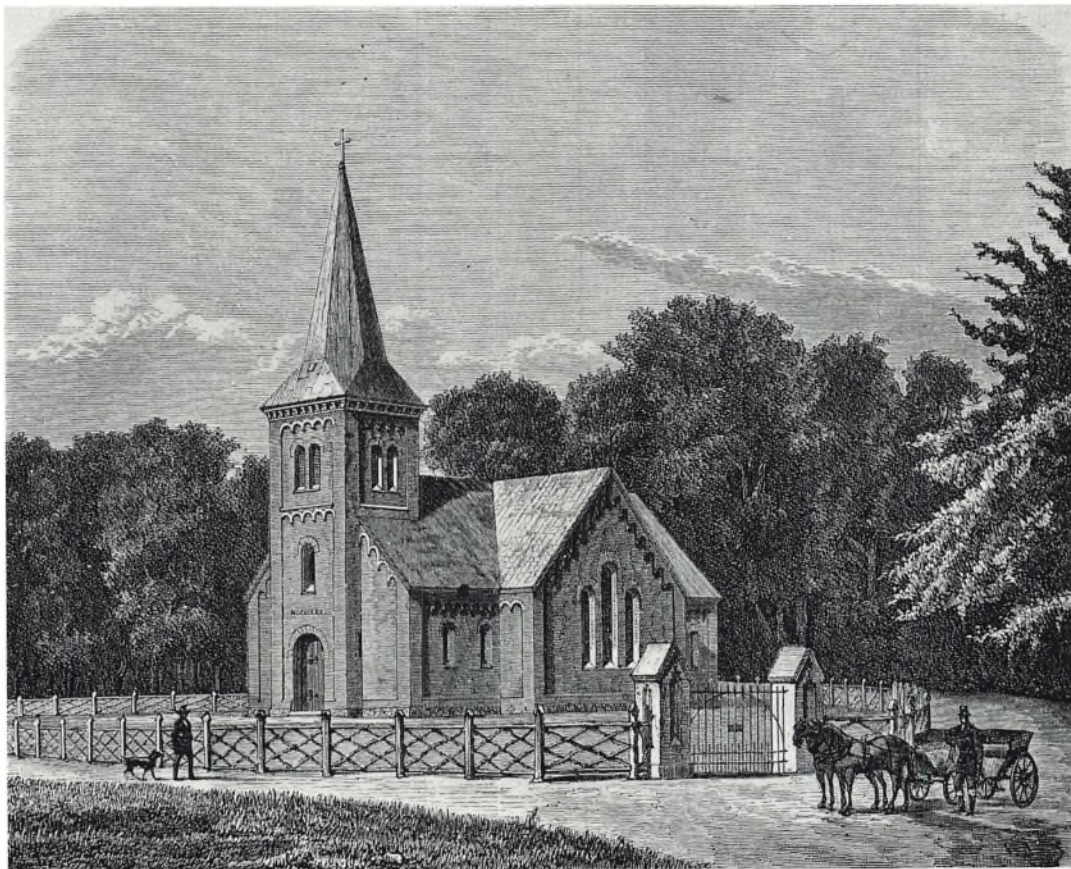
77-83 For beboerne ved Kysten havde sognekirken i Søllerød altid ligget såre ubekvemt, og det blev naturligvis mere og mere føleligt i takt med den stadigt øgende befolkningstilvækst. Allerede i provst Boisens tid (1836-52) havde der været talt om ønskeligheden af en annekskirke her ude østpå, og trangen til at finde i hvert fald en eller anden nødløsning på problemet var siden da blevet meget udtalt – så meget mere som Søllerød kirke jo efterhånden havde vanskeligt ved med sine kun 300 siddepladser at rumme den store menighed, som især på konfirmations- og altergangssøndage og ved høstgudstjeneste strømmede til (»alle mand af hus«).

Problemet var midlertidigt blevet løst på den måde, at det efter pastor J. C. Jacobsens død i 1863 ved »allerhøjeste resolution« var blevet »allernådigst bestemt«, at den nyansatte sognepræst til Søllerød hver anden søndag skulle afholde gudstjeneste i Skodsborg, og at den derværende nye offentlige skole dertil skulle benyttes.

Men at denne bestemmelse dog ikke så-dan lige uden videre havde ladet sig praktisere, fremgår af en skrivelse, som sogneforstanderskabet 11/9 1863 sendte finansministeriet (sognekirken hørte endnu da under det kgl. domænevæsen og først i 1868 blev den kommunens ejendom):

»Da denne Bygning, der er bekostet af Sognet, kun er beregnet paa og indrettet til Skole, er det en Selvfølge, at der ved samme findes Mangler, der baade af Hensyn til kirkesøgende og til Præsten, der boer ca. 3/4 Mil fra Skodsborg, maa ønskes snarest muligt og navnlig før Vinteren afhjulpne. Som de allernødvendigste tillader Sogneforstanderskabet sig at fremføre følgende:

Opførelse af en Stald og Vognskur saavel til Præstens som de kirkesøgendes Heste.

77 Vedbæk kapel, træsnit offentliggjort i *Illustreret Tidende* på selve indvielsesdagen 4/6 1871

Skolen ligger nemlig paa den flade Strand uden al Læ og er desuden saa langt fjernet fra Skodsborg Kro, at denne ej uden stort Besvær og stor Bekostning vil kunne benyttes.

Dernæst mangler der en Klokke og nogle Bænke til Brug under Gudstjenesten. Erfaringen har nemlig allerede vist, at Beboerne intet have at rette sig efter m.H.t. Gudstjenestens Begyndelse og især da det p.Gr.a. kirkelige Forretninger i Søllerød ofte vil

være umuligt for Præsten at være i Skodsborg Kl. 2 præcis.

Ligeledes har Erfaring vist, at det forhaandenværende Skoleinventar ikke er tilstrækkeligt til Gudstjeneste, da mange, efter at have gaaet lang Vej, have været nødsaget til at staa under hele Gudstjenesten.

Endelig vilde det være ønskeligt, om der til et 3 Fags Vindue ud til Vejen kunde anskaffes Persiener, dels for at udelukke Solen, der paa den Tid, Gudstjeneste holdes,

staar paa den Side af Bygningen, dels for at befordre den fornødne Ventilation i Stuen«.

Der anmodedes med andre ord om de fornødne pengemidler, og dem fik man bevilget af domænevæsenets kasse – 16/9 1864. Med skolelærer Mørch, der havde besværet sig over et for ham ret væsentligt problem ved denne kirkeordning, ordnede forstanderskabet sig 6/11 1863 således: »Skolelæreren i Skodsborg bevilges 6 Rd. til Stenkul imod om Søndagene at opvarme Locallet«.

Dette ukomfortable, skønhedsforladte og lidet festlige arrangement kunne man være blevet nødt til at affinde sig med meget længe, hvis ikke pludselig en rig, god og from privatmand havde gjort en stor, stor gestus. Assurance-mægler, konsul *Eduard Julius Hvidt* på landstedet »Bakkehuset« i Vedbæk, som han havde arvet efter sin fader, den gamle Vedbækelsker, etatsråd L. N. Hvidt, betragtede Vedbækegnen som sit egentlige barndomsland; her følte han sig hvert sommerhalvår *rigtig* hjemme, og derfor tog han også interesseret del i alt, hvad der foregik herude. Som den kirkens mand han selv i udpræget grad var, måtte han særlig ynkes over de vilkår, man bød den kirkesøgende befolkning. Selv kunne han jo nemt age over til Søllerød kirke i flot ekvipage; men det kunne folk flest ikke, de var kirkegængere i ordets bogstaveligste forstand og måtte hovedsagelig tage til takke med en uhyggelig, trang og beklumret skolestue.

Selvfølgerlig vidste han godt, at Guds kirke først og fremmest er bygget af »levende stene«, og at Guds ord er lige mægtige og virkende, hvor de så end bliver forkyndt – om det så er fra bagsmækken af en møgvogn, som kirkefader Luther engang ved given lejlighed udtrykte det. Men *rammen* betød nu alligevel en hel del, ville han mene

(og Luther ville såmænd ikke have modsagt ham). Og så opstod altså den tanke hos ham at skænke egnen en *rigtig* kirke, med tårn og det hele, bygget helt på hans egen regning, Gud til ære og kystbefolkningen til velsigelse.

Pastor F. Wedel fik sagen forelagt. Han gik straks varmt og taknemligt ind for den, og det blev da vedtaget, at konsulen skulle henvende sig til arkitekt *Vilb. Tvede* om tegning og overslag til en kirkebygning og pastoren gøre forsøg på at finde en mand, som ville skænke en passende byggegrund.

Arkitekt Tvedes tegning forelå i marts 1879 og godkendtes med det samme. Han havde naturligvis tegnet sin kirke i den stil, som var karakteristisk for tiden (»stilforvirringen«s tid), en kirke af den forlorne type, som i den følgende menneskealder myldrede frem over det ganske land i stationsbyer og landlige annekser, uharmonisk og skarpt linealstrøget og tillige gjort mærkelig stumpet og skrutrygget ved et tårn, der ser ud, som om det ved et uheldigt sammenstød med noget er blevet presset ind i kirkeskibet, hvor det sidder klemmt uhjælpefast og nu ikke rigtig ved, om det skal kalde sig tårn eller tagrytter.

At finde en egnet byggegrund havde vist sig vanskeligere end fra først af tænkt. Pastor Wedel havde straks udset sig en højt beliggende strandgrund over for »Sølyst« som det helt ideelle; men kammerherre Gyldestjerne-Sehestedt havde hverken været til at hugge eller stikke i, han ville hverken skænke eller sælge noget. En forhandling derefter med proprietær Haslund på »Aggershvile« om en strandgrund lige ved siden af Skodsborg skole havde ligeledes givet negativt resultat. Så havde pastor Wedel i sin kvide henvendt sig til lensgreve Chr. Daneskiold Samsøe på »Enrum« – og straks

78 *Konsul Eduard J. Hvidt (1806–1882), som skænkte kystbefolkningen dens egen kirke. Ganske formløst sidder han overskrævs på en stol med det milde og hjertelige, men ingenlunde svaghedsrøbende ansigtsudtryk, som var ham egent. Billedet er taget hos fotograf A. Hillebrandt, Vesterbro 41. Denne havde atelier her i årene 1865–68, og inden for den periode må altså billedet være taget. E. J. Hvidt var da o. 60 år gammel*

fundet beredvillig imødekommenhed. Lensgreven anviste først en grund nede ved »Københavnshuset« ud mod »Aggershvile«s mark, men da han hurtigt indså, at den vist var lovlig fugtig, tilbød han endelig at skænke, kvit og frit, en meget idyllisk beliggende grund i det sydvestre skovhjørne ved Frydenlundsvej, på betingelse af, at der ingen kirkegård blev anlagt, og at der forbeholdtes ham en lukket kirkestol i den kommende kirkebygning. Og det tog man med

glæde imod, selv om man jo nok kunne se, at samtlige kirkegængere ville få sig en god spadseretur hertil, lige meget hvor de så boede inden for distriktet (ingen tænkte sig endnu et kommende Aggershvile-kvarter). Den lille kirke fik i hvert fald en ualmindelig skøn og stemningsfuld beliggenhed – som en romantisk skovkirke i en Chr. Winther'sk romance, og det kastede straks fra begyndelsen et stærkt forsonende skær over dens egne arkitektoniske mangler.

Overdragelsen af jorden fandt sted 25/3 1870, og samtidig forelå det endelige overlæg for de samlede omkostninger ved kirkebyggeriet: 14.000 rdl., hvorefter konsul Hvidt gav startsignal. 19/4 tog byggeriet sin begyndelse, og allerede 2/7 kunne kranse hejses på tårnet.

Det var Hvidts tanke og ønske at overdrage den færdige kirkebygning til Søllerød kommune som fremtidig ejendom, under forudsætning af, at denne så også ville påtage sig al fremtidig vedligeholdelse, og hvad iøvrigt var nødvendigt til kirkens brug for eftertiden. Hans tilbud ønskede pastor Wedel dog først forelagt det nye sogneråd af 1/1 1871 efter valget i december, og af dette blev det så – efter nogen betænkelighed og en hel del debat – modtaget med tak 14/3 1871. Betænelighederne gjaldt en herved opstående mulighed for, at der med tiden ville danne sig to adskilte menigheder i Søllerød sogn – med andre ord: det ville kunne føre til en spaltning af sognet i to selvstændige kirkesogne, og *det* måtte ikke ske. Desuden nærede flere sognerådsmedlemmer økonomiske betæneligheder; en enkelt ville endda mene, at man som betingelse burde forlange, at giveren forsynede kirken med en sikkerhedskapital på mindst 20.000 rdl. Men det syntes de andre dog ville være et nummer for upassende over for den ædle giver. Og så enedes man altså om at sige tak på følgende betingelser:

»At den nye Kirke i Vedbæk *udtrykkelig* bør betegnes og af Sogneraadet kun modtages som *Tilbehør til Sognets gamle Kirke i Søllerød* – saaledes at den med denne faar fælles Præst, fælles Bestyrelse og Kirkevæрге og fælles Kasse og Regnskab«.

Medens gartner F.C.Hindberg planerede og grøftede grunden, og hjulmand Mads Madsen og snedker Ole Andersen, Vedbæk,

satte gærde omkring den, forsynedes kirkens indre med alt nødvendigt inventar, hvis enkelte dele bekostedes af en lang række velgørere fra den store Hvidt'ske slægt (for hvem der her ønsker at gå i detaljer, kan henvises til »Søllerødbogen« 1962 s.44-45 samt 48). Tegningerne til alt inventar og udstyr havde arkitekt Tvede udført.

Den meget højtidelige og festlige indvielse fandt sted søndag d. 4. juni 1871 i overværelse af 250 siddende særlig indbudte og en tætpakket masse af stående »almindeligheder«, af hvilke de sidst ankomne måtte nøjes med friluftsplads uden for den opslåede indgangsdør. Klokkerne ringede – festligt kunne man desværre ikke sige, for det var et par triste jernpotter med tør og sprukken lyd, man havde fået – orgelet bruste under selveste professor J. P. E. Hartmanns virtuose hænder, så godt som det nu kunne bruse med sit beskedne antal piber, provst Boisen talte, pastor Wedel prædikede, og menigheden sang, ført an af Hartmann og 8 udvalgte skolebørn, 2 fra hver af sognets fire skoler. Og nu åbenbarede det sig, at kirkerummet var meget mere tiltalende end bygningens ydre, fast i symmetrien, smukt i linjerne, lyst og festligt. Men det skønneste var næsten det maleri, som indrammedes af den åbne rundbuede indgangsdør: Frydenlundskoven, markerne og Trørød Hegn i det fjerne.

Efter at den store forsamling havde fået sig maset ud tomme for tomme til tonerne af Hartmanns pompøse udgangsmusik, overrakte konsul Hvidt i sin families og slægtens nærværelse sit gavebrev til det samlede sogneråd, ledsaget af ord så vennehulde, at flere af de ellers så nøgterne herrer måtte knibe en tåre.

Hartmanns medvirken var naturligvis en én gangs foreteelse. Den, der for fremti-

79 Kapellets indre i dets oprindelige skikkelse med den enlige lysekroner lige i centrum, de brunmalede stolestader med uornamenterede endestykker, det rundbuede Skriftens ord på korvæggen o.s.v.

den skulle betjene orgelet, var lærer Mørch, valgt fordi han blandt lærere var den nærmestboende, og ikke fordi han var noget oplagt orgeltalent, for det var han ikke. Enhver kunne straks den første søndag høre, at musikken ikke lød helt som ved indvielsen, skønt det dog var det samme orgel, der spillede. Honorar var ingen selvfølge; men sognerådet syntes alligevel, at han – navnlig i betragtning af sin ringe skoleløn – burde belønnes for »den med orgelspillet forbundne ulejlighed og tidsspilde«, og vedtog så at tilstå ham et årligt løntillæg på 50 rdl.

Da orgelet jo ikke kunne spille uden lufttilførsel, havde det været nødvendigt at opslå en stilling som bælgetræder (foreslået løn: 10 rdl. årlig), og desuden skulle der opslås en stilling som »klokker«, d.v.s. kirkebetjent (40 rdl.). Man valgte en og samme mand til begge bestillinger, en fattig indsider og daglejer Ole Andersen fra Københavnshusene ved Enrum, som var svært tilfreds med 50 rdl. årlig (at udbetale hvert kvartal med 12^{1/2}). Kirkesanger skulle lærer Julius Larsen, Trørød, være. Heller ikke her var honorar en selvfølge; men da han i februar 1873 forlangte godtgørelse, tilstodes der ham halvdelen af hvad kirkesangeren i Søllerød fik: 5 rdl. Efter 1883 deltes kirkesangerpligten i Vedbæk mellem lærer Petersen i Trørød og lærer Jensen i Nærum.

Der var langt til Søllerød præstegård, og Mørch havde ingen lyst til at være stikirend-dreng for sognepræsten. 11/1 1879 androg han sognerådet om godtgørelse for 10 kr., han havde betalt til det bud, der bragte altergangsindtegninger til præstegården og hentede salmenumre til søndagens gudstjeneste i Vedbæk. Men han fik smæk for skillingen: »Altergjængere skulle selv melde sig hos Sognepræsten, og dersom *De* overtager dette for nogle af dem, maa det betragtes

som en privat Velvilje, hvorfor der ikke kan paabydes Communen nogen Udgift. Og hvad Psalmenumrene angaaer, saa er det Sognepræstens Sag at tilstille *Dem* disse«. Det fik så pastoren en lille påmindelse om. En eventuel portoudgift kunne hans Velærværdighed lade sig godtgøre af kirkekassen.

Kniberi var der jo altid hos sognerådet, og det var der i almindelighed heller ikke så meget at sige til. Men når det også fandt sted ved vinter-gudstjenesterne i Vedbæk kirke, måtte det betegnes som slet anvendt, skrev »En Kirkegænger« i Amtsavisen (9/12 1880):

»Under Tjenesten, der foregaar mellem 2 og 4, er det i disse mørke Dage (Kirkens Ruder ere halvdunkle) aldeles umuligt for Menigheden at læse Salmerne. Lysekronen er der, fuld af Lys, men de blive ikke tændte; der er ogsaa, uagtet der er Varmeledning, meget koldt. Jeg troer, at en Paamindelse til det ellers saa humane Sogneraad vil være nok til at bevirke en Forandring til det Bedre. Det vilde ogsaa være Synd mod den talrige Menighed, der samles i denne Kirke, hvis den skulde hindres i sin Opbyggelse af et saa usselt Motiv, som det er, at Sognet sparer – en halv Snes Kroner aarlig«.

Gudstjenesterne holdtes fremdeles hveranden søndag, og først fra 1/5 1898 bestemtes det, at de skulle afholdes hver søn- og helligdag.

1/10 1893 ansattes *Sophus Nielsen*, »Damhuset« ved Enrum, som kirkebetjent, en stilling, han skulle komme til at bestride med stor nidkærhed og dygtighed i samfulde 47 år. »Pligtopyldende til det yderste«, hed det om ham, da han 1/11 1940 tvunget af sygdom »stiltfærdigt gled ud af sin vante plads«. Kirkesangerbestillingen tilfaldt efter Trørød skoles nedlæggelse i 1901 første-

80 *Pastor H. N. Clausen (sognepræst i Søllerød 1897–1901) på sin sidste kirkefærd til Vedbæk. Han døde ganske kort efter, 26/8 1901. Damerne, som vist ikke skal i kirke, synes at være blevet stærkt bekymrede ved synet af den syge mand i vognen. Kirkepladsens portal og indhegningens stolper ses at være ganske uforandrede siden 1871, men gærdefletningen er fornyet*

læreren i Nærum, først den tidligere Trørød-lærer F. V. Petersen, senere N. P. Lorentzen. Som organist fungerede C. B. Mørch sin tid ud, derefter førstelærer P. A. Smith, og først fra 1916 fik kirken en professionel, uddannet organist: *Eva Sommerfeldt*, der efter forflyttelse til Søllerød Kirke 1921 afløstes af *Poula Gøcker* (til 1924).

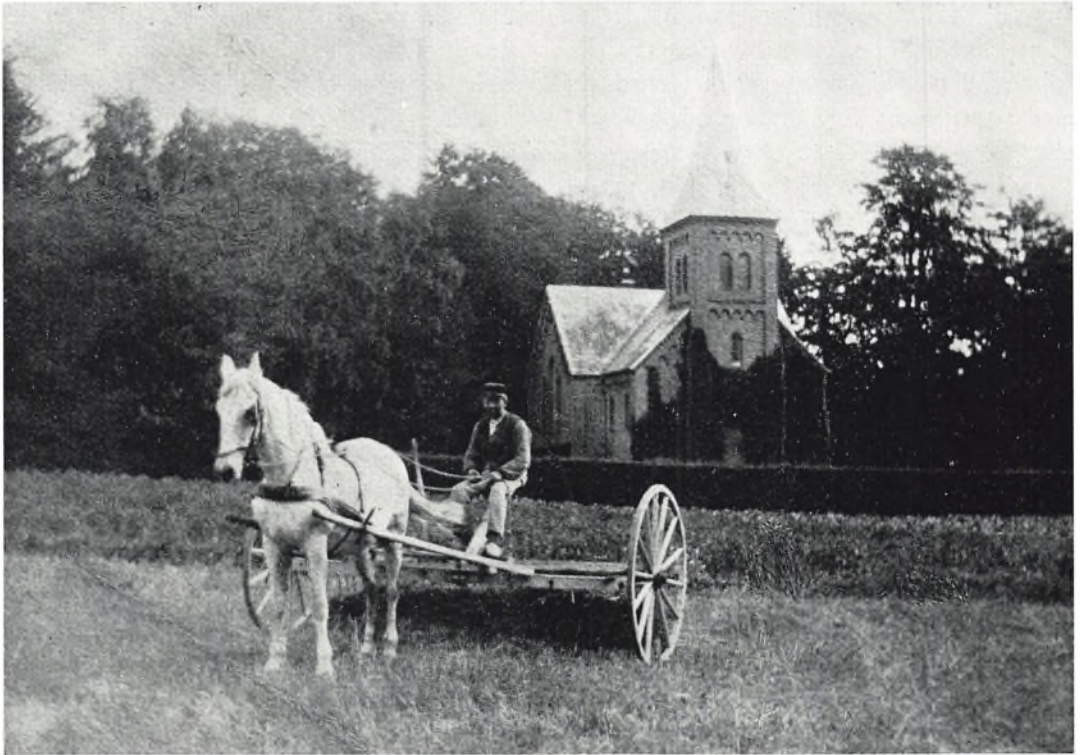
10/9 1908 modtog sognerådet fra en række beboere i Vedbæk og Trørød et andragende om anlæg af en *kirkegård* i Vedbæk, helst ved selve kirken. Det var det første varsel om den sognedeling, som »ikke måtte ske« – et sikkert tegn på, at den meget snart kunne blive en simpel nødvendighed. Det næste varsel forelå 1909: »Skoleudvalget indstiller, at der indledes forhandling med sognepræsten om at få *konfirmationsforberedelsen* foretaget i Vedbæk Kapel for børnene fra Kysten, samt om at få konfirmationsundervisningen i det hele taget lagt således, at børnene ikke derved forsømmer skoleundervisningen«. Et nyt kirkegårdsandragende var til behandling i sognerådet 1/9 1909 efter, at greven på »Enrum« havde tilbudt – mod et vederlag af 1000 kr. pr. td. land – et areal syd for vejen til Frydenlund. Det anbefalede varmt af alle østsognsrepræsentanterne, men bekæmpedes skarpt af flere vestsognsrepræsentanter, som ikke ville lægge hånd til noget, der kunne medføre en spaltning af kommunen – uanset, hvor stort et behov for en kirkegård i øst der så end måtte være. Et udvalg fik dog bemyndigelse til at søge sagen realiseret. Det blev imidlertid ikke til noget. Men i 1912 tog de kirkelige myndigheder selv delings-tanken under alvorlig overvejelse, og sognerådet måtte efter modtagelsen af skrivelse af 27. juni fra Sjællands biskop nedsætte et nyt udvalg til denne sags behandling. Heller ikke det kom der foreløbig noget ud af. Men

sogneudviklingen i sig selv, som gjorde de bestående kirkelige forhold mere og mere indlysende uholdbare, tvang efterhånden sognerådet til handling, stærkt tilskyndet af menighedsrådet.

På et fællesmøde af sogneråd og menighedsråd 11/12 1918 vedtoges det, at menighedsrådet skulle andrage hos ministeriet om ansættelse af en *residerende kapellan* i den østlige del af sognet, der skulle være et særskilt distrikt. Sognerådet ville da give et årligt bidrag af indtil 2000 kr. til præstelønningen. Samtidig vedtoges menighedsrådets tiltrædelse på en adresse til grev Danne-skiold Samsøe om skænk af jord til en kirkegård i Vedbæk. Skrivelsen til kirkeministeriet 19/12 1918 var sålydende:

»Søllerød sogn, der i et ret bredt bælte strækker sig fra Furesøen til Øresund, har for tiden en befolkning på ca. 8450 helårsbeboere (om sommeren ca. 11.000) med 13 % årlig tilvækst. At et så vidtstrakt og velbefolket sogn ikke forsvarligt kan bestrides af een præst, vil være indlysende, ligesom også, at det særlig for beboerne af den østlige del af sognet er meget langt at sende deres børn til konfirmationsforberedelse i Søllerød, navnlig da om vinteren. Vi tillader os derfor at andrage ministeriet om, at der må blive ansat en fast kapellan, helst en residerende, med bolig i Vedbæk, og at det ved regulativ ordnes således, at denne ikke blot kan modtage konfirmander, men også føre ministerialbog og, uden at udelukke sognepræsten, i det hele kan betragtes som præst for det ham særlig betroede distrikt, således at beboerne kan henvende sig til ham angående deres præstelige betjening.

Vi foreslår, at dette distrikt kommer til at omfatte *Vedbæk, Trørød og Skodsborg*, hvis befolkningstal f.t. er ca. 2700 (helårsbeboere) – om sommeren vel ca. 3600 – altså

81 Vedbæk kirke 1911. Kirkepladsens gærde nu erstattet af hæk. Marken udenfor er stadig Enrum's og under kultur. Her bearbejdes den med hesterive af Oluf Svendsen fra Enrum

rigeligt for en præst på landet, der tilmed også i nogen grad får virksomhed i den øvrige del af sognet.

Der har været tale om også at foreslå Nærum medtaget i det østlige distrikt. Ses der alene hen til folketallet i hele sognet, synes det nærliggende, at Nærum med dets over 1000 helårsbeboere henlægges til den østlige del, hvortil den også efter sin beliggenhed kan henregnes. Men fraset, at der ved en sådan ordning allerede straks – uden hensyn til folketallets årlige vækst – vil blive henvist for mange til een præst's betjening, er

det imidlertid utvivlsomt, at der i en nærmere fremtid vil blive tale om at opføre en ny kirke i den vestlige del af sognet for den stærkt voksende befolkning omkring Holte station, og da vil Nærum, der tilmed ligger Søllerød nærmere end Vedbæk og har bedre vejforbindelse med Søllerød, efter de foreliggende forhold høre naturligt til den vestlige del af sognet, hvor to præster alligevel i en nærmere fremtid bliver en nødvendighed.

Da menigheden ønsker indflydelse på valget af den præst, vi andrager om at få

ansat i Vedbæk, henstiller man, at der af den østlige del oprettes et *sognedistrikt*, således at dette kan få sit *eget menighedsråd* med ret til indstilling om embedets besættelse«. –

Sagen var hermed sat i gang og bragt ind i en skure, der før eller siden måtte føre til en ren og skær sognedeling. Men selvfølgelig skulle der først gå både år og dag.

Da ministeriet i juli 1921 endelig efter forudgående forhandling med menighedsrådet anmodede dette om at indsende et nyt andragende vedrørende en residerende kapellan i Vedbæk, ledsaget af en skrivelse fra sognerådet om de lovede 2000 kr. årligt i tilskud, meddelte sognerådet pludselig, at det kun ville yde nævnte tilskud i 5 år. Stor bestyrtelse i menighedsrådet. »Det vil hindre kirkeministeriets afgørelse efter befolkningens ønsker«, svarede der tilbage, og man måtte derfor *indtrængende* anmode sognerådet om *snarest* at beslutte sig for det tidligere tilsagte tilskud *uden* tidsbegrænsning som hjælp til kapellanens bolig eller hans løn. Det opnåedes. Og derefter gik sognerådet med på at støtte ikke alene menighedsrådets andragende til ministeriet 24/10 1921 om snarest mulige opslag af ledigt præsteembede, men også dets samtidig indgivne andragende om *udskillelse af den østlige del af sognet som et selvstændigt kirkesogn*. Derved behøvede jo ikke selve kommunen at blive delt i to.

Ministeriet indgik på begge andragender. Først skulle der skabes klarhed over, hvor sognegrænsen skulle gå. Ministeriet og stiftsøvrigheden ønskede absolut både *Nærum* og *Gl.Holte* lagt til det nye østsogn. Dernæst klarhed over, hvor den nye præstebolig skulle ligge. Begge spørgsmål vakte enormt røre i befolkningen og affødte en hidsig debat i sognerådet 29/7 1922:

F. Lendal: Gl.Holte vil ikke til Vedbæk!
Jacob Hansen: Hvor skal præsten for Vedbæk bo? Skal børnene fra Gl.Holte gå til konfirmationsforberedelse i Vedbæk? *Formanden, Chr. Petersen*: Regnskabsudvalget vil henstille til stiftsøvrigheden, at præsten må bo i Trørød.
Jacob Hansen: Kan konfirmationsforberedelsen ikke henlægges til skolerne?
J. Larsen: Man kan ikke pålægge præsterne at holde konfirmationsforberedelse flere steder.

Trørød-forslaget måtte imidlertid hurtigt opgives. Det var ikke muligt at skaffe en bolig her, hed det 23/9. Nu så man på Nærum – »Hartmanns Hus«. Rigtignok var man noget betænkelig ved afstanden Nærum-Vedbæk. Men når nu ministeriet ikke ville oplå noget embede, før boligspørgsmålet var bragt til løsning, var det bedst at tage, hvad der kunne fås. Den endelige løsning blev: opførelse af en helt ny præstebolig på Frydenlundvej og *midlertidig* anvendelse af »Hartmanns Hus« (jvf. 3. samling s. 62).

1/10 1922 kundgjordes oprettelsen af det nye *Vedbæk sogn*, hvortil både Nærum og Gl.Holte skulle høre, hvad enten de peb eller sang her. Men præsteembedet lod endnu vente lidt på sig. Det opsloges først i sommeren 1923, naturligvis som et sognepræsteembede. Blandt 7 ansøgere indstilledes som nr. 1 sognepræsten på Ourø i Issefjorden Albert Rasmussen. Hans udnævnelse forelå 24/9, men da han var bundet til at blive på sin lille ø, indtil eftermanden her var udnævnt, kunne indsættelsen i Vedbæk først gå for sig søndag d. 11 november.

Albert Peter Rasmussen, der var født 1894, var skippersøn fra Kerteminde, student fra Odense Katedralskole 1912 og theologisk kandidat 1918; samme år præst og lærer på Omø i Storebælt, hvorfra han

82 Den nyanlagte kirkegård i vinteren 1926–27 set fra samme ståsted som på det foregående billede. Til venstre skimtes det nye ligkapel. »Kommunen er blevet en seværdighed rigere«, skrev Søllerød Tidende 22/5 1926

i 1920 forflyttedes til den anden nævnte lille ø. Overflytningen til den mere indelukede nordsjællandske idyl i Nærum og Vedbæk var måske ikke så nem for dette saltvandsfriske og søvante menneske, og den lille kirke, han fandt her, var ham heller ikke nogen ligefrem skønhedsåbenbaring, dens beliggenhed ufortalt; men han lærte hurtigt at befinde sig godt herovre, blev glad for sin kirke og glad for sin menighed. Denne blev da også glad for ham – og kunne glæde sig over at beholde ham i mange, mange år (til 1961, da han afløstes af pastor J. A. Rasmussen).

Og en *kirkegård* – endelig! Et areal på ca. 6 tdr. land lige ved kirken blev købt af grev Conrad Danneskiold Samsøe og straks sikret mod skæmmende bebyggelse i nærheden. 1. afsnit (1,4 ha) anlagdes i 1925 efter tegning af arkitekt Webér, som også udførte kirkegårdsmuren langs Frydenlundsvej. Samtidig opførtes en bygning, der skulle rumme ligkapel, graverkontor og redskabsrum, smukt afpasset efter omgivelserne. Og en stilling som *graver* opsloges og besattes med gartner Bloch, Vedbæk. I september begyndte det hele at tage form, og 6/12 1925 fandt den første begravelse sted i forbindelse med en diskret højtidelighed.

1942 blev 2. afsnit (4800 kvadratmeter) anlagt. Men da man allerede nu kunne se, at denne udvidelse hurtigt ville vise sig utilstrækkelig, besluttede kommunen at reservere sig et yderligere areal på 1,72 ha til senere udvidelser. Dette store areal, som strakte sig helt ned til Enrum Dam, gik Søllerød tekniske udvalg 1/5 1943 i gang med dræne, planere og beplante.

Om selve kirken efter, at den var blevet sognekirke, er at berette: I 1925 søgte det nye Vedbæk Menighedsråd at få sognerådet til at bevile midler til anskaffelse af to rig-

tige malmklokker i stedet for de ynkelige jernklokker, hvis mislyde man nu var træt af at høre på. Men det var der sandelig ingen penge til, svarede der. I foråret 1927 viste det sig imidlertid, at der var husbukke i tårnet og kirkespiret, og da det næste forår konstateredes, at allerede 4/5 af alt træværket var ødelagt og i fare for pludselig sammenstyrtning, måtte der handles aldeles omgående. Men når man nu alligevel var i gang med at udbedre tårnet og sætte et nyt spir op, måtte det også forekomme rimeligt endelig at få gjort noget ved de klokker. »Kirkeklokkerne har ikke lydt i længere tid«, skrev Søllerød Tidende, »og bør heller aldrig lyde mere!« Ville sognerådet ikke hjælpe, kunne de fornødne midler vel fremskaffes ved en indsamling i menigheden og ved tilskud fra sognets mange foreninger. Tanken omsattes hurtigt i handling. 20/8 1928 tilskrev pastor Rasmussen Kommunalforeningen således:

»Reparation af Vedbæk kirkes tårn er nu snart tilendebragt og vil med sit nye kobbertækte spir virke overordentlig smukt, lige som også den nyanlagte kirkegård danner den smukkeste ramme om kirken; men endnu har kirken ingen klokke, hvis toner svarer til alt det øvrige. Der er i kirken to små jernklokker med en alt andet end skøn lyd – skal dette forhold ændres, må det ske nu, og jeg foreslår derfor, at kirken får en *malmklokke*, hvis toner kan høres ud over sognet til glæde for os alle. En sådan klokke vil kunne fås for 2–3000 kr. Trørød Grundejerforening har allerede givet 100 kr., og jeg ansøger herved Vedbæk Kommunalforening om gennem et bidrag at medvirke til sagens løsning.«

Kommunalforeningen vedtog 4/9 at yde 300 kr., og 11/9 fulgte Håndværkerforeningen efter med – 25 kr. Den havde jo ikke de

83 Pastor A. P. Rasmussen med sit konfirmandhold uden for præsteboligen på Frydenlundsvej april 1933. Pigen på øverste række med de lange fletninger er Else Barnholdt fra Ellemosegård, og drengen med kasket på yderst i samme række er nuv. bygningsnedker John Stolpe, Vedbæk, der har gammel slægtstilknytning til samme gård. Drengen øverst på trappen til venstre, der let smilende ser ned efter, er nu afdøde Erik Søsted, der var søn af overlæreren på Vedbæk skole, og den stort smilende dreng med det vilte pandehår lige foran ham er nuv. kommandør i flåden Fritz Heisterberg-Andersen (siden 1969 stabschef ved hovedkvarteret for NATO-flådestyrkerne i Østersøen), søn af snedkermester A. Andersen, Vedbæk

»store kanoner« inden for medlemskredsen. Men mange bække små o.s.v. – Det lykkedes at få den stipulerede sum ind, og søndag d. 21. oktober kaldte en rungende malmklokke til gudstjeneste. Til jul ragede en mindre også med, skænket af kommunen.

I 1929 måtte selve kirketaget fornyes, for der havde husbukkene selvfølgelig også været. Og i 1933 måtte murværket i koret repareres grundigt, hvorved en fornyelse opstod: en blå himmelhvælving med gyldne stjerner. Så var det også snart på tide at få et nyt orgel til afløsning af det gamle, som, trods ombygning og udvidelse til 12 stemmer, ikke mere gjorde fyldest efter en moderne tids krav og organistsmag. 6/8 1933 afholdtes en stor bazar til fordel for anskaffelsen; indsamlinger sattes påny igang, og da sognerådet 19/9 1934 havde bevilget, hvad der endnu manglede: 4020 kr., kunne man gå i gang med anskaffelse og opsætning. 7/4 1935 blev det nye orgel taget i brug.

I 1943 ville man have sat glasmosaikker i de tre høje, matrudedede vinduer bag alteret, men sognerådet nægtede pure at give tilskud til den slags »ekstravagancer«. Imidlertid kunne det i marts 1946 meddeles, at der ad privat vej var skaffet 3500 kr., og kirken fik da alligevel sine glasmosaikker (udført af Joh. Th. Skovgaard og forestillende Kristi himmelfart. Det bødede jo lidt på det hidtidige savn af en altertavle.

Når så hertil føjes, at der i tidens løb var kommet ny døbefont, nye lysekroner, nye tæpper og løbere, ny maling af stolene og kunstfærdige udskæringer på deres endestykker o.s.v., vil man forstå, at der af det kirkerum, hvori pastorerne Wedel, Clausen og Ferd. Jensen havde prædikat, nu ikke var meget andet tilbage end selve de hvidkalkede mure og hvælvinger.

84 Vedbæk kirkes stille idyl forstyrredes slemt af Kystbane-anlægget. Først af selve anlægsarbejdet, der brutalt maste sig gennem det før så uberørte smukke Frydenlund-Enrum terræn med grufulde jordoprodninger og gamle ærværdige træers nedslagtning for fode, og så derefter for evig tid af den rullende trafik.

Der kom jernbaneoverskæring på Frydenlundsvej, kun 100 meter fra kirken, med vogterhus, to dobbelt-led under stadig åbning og lukning og et automatisk togvars-lende »ding-dang«-uhyre, hvis særdeles eftertrykkelige spillen-op hørtes viden om og med mellemrum blandede sig i kirkens orgeltoner og messesang – lige som selve tog-larmen. Denne var ikke slet så infernalsk som den metallisk smeldende og vildt hujende larm, vor tids dobbelt så hurtigt kørende lange og tunge motortog fremkalder på den moderne skinnebelægning af skærver og stål, men pågående nok endda med sin skingrende dampfløjte, sin raslen og skram-len og endeløse serie af hårde, rytmiske skinneslag.

Snart hørtes også fra det lidt fjernere »Grisen«s plapren og hylene under fart mellem Vedbæk og Frydenlund. Og så kom til sidst de opmarcherede bilkøer med deres støjende start og giftosende sætten af gårde fra begge sider af de oprullede bomme, så snart tog-larmen var omme og hændende i skoven.

Vejen havde jo – som foran nævnt under fig. 52–53 – i 1916 fået direkte forbindelse med Trørød ad en stikvej forbundet med Frydenlund Stationsvej og således fået stor betydning ikke blot for Trørød og Vedbæk, men også for det store villakvarter, der var begyndt at vokse frem på »Aggerhvide«s jorder, ikke mindst som adgangsvej til Frydenlund holdeplads for det ikke-bilende store flertal af villakvarterernes beboere.

84 *Jernbaneoverskæringen på Frydenlundsvej 1971*

Den pludselige nedlæggelse af al personbefordring på »Grisen«s Nærum-Vedbæk strækning i 1921 blev derfor en højst ubehagelig overraskelse for alle disse beboere, og da alt håb om en genoptagelse af trafikken var blevet slukket ved opbrydningen af selve banelegemet i 1923, opstod ganske naturligt et ønske om at få etableret en holdeplads med trinbræt ved Kystbaneoverskæringen på Frydenlundsvej, der jo kun lå i en god halv kilometers afstand fra »Grisen«s gamle holdeplads. Vedbæk Kommunalforening tog sagen op og sendte i september 1923 Generaldirektoratet for de danske Statsbaner et andragende ledsaget af følgende motiveringer:

»Hvad der i første linje taler for oprettelsen af et sådant trinbræt, er den store ulempe, som nedlæggelsen af den private jernbane på strækningen Nærum-Vedbæk har forvoldt et meget stort antal beboere i *Trørød-Nyvang* og *omegn*, som for en meget stor del har bygget dér af hensyn til den daværende baneforbindelse, væsentligst dog af hensyn til forbindelsen Frydenlund-Vedbæk, der gav en bekvem adgang til statsbanestationen i Vedbæk. Denne betydelige befolkning (mere end 100 villaer og huse), hvoraf størstedelen er helårsbeboere, foruden den øvrige landbefolkning, har nu stort besvær med at komme til og fra Vedbæk station. Det foreslåede trinbræt ville komme til at ligge bekvemt for denne befolkning, idet den for et par år siden tilvejebragte forlængelse af Trørød Stationsvej over Frydenlund mark til Frydenlundsvej umiddelbart ved baneoverskæringen ville frembyde en langt kortere vej for dem end til Vedbæk.

Den nordlige del af Skodsborg, *Aggershvilekvarteret*, der grænser lige op til den foreslåede holdeplads, er meget stærkt be-

bygget, og beboerne har langt til Skodsborg station.

Endvidere kan anføres, at *Vedbæk kirke* ligger lige ved det for trinbrættet angivne sted, hvor Søllerød kommune i nær fremtid vil anlægge en kirkegård for den østlige del af sognet.

Da ministerium og rigsdag har givet Vedbæk-Lyngbybanens bestyrelse tilladelse til nedlæggelse af forannævnte banestrækning, tør det formenes, at man fra statens side – for i nogen grad at råde bod på den befolkningen i Trørød og omegn herved forvoldte ulempe – vil stille sig velvillig overfor sagen«.

Men statsbanerne, som erfaringsmæssigt aldrig havde været nemme at komme til rette med, stillede sig heller ikke her den mindste smule velvilligt. Der kom intet trinbræt. Til gengæld fik flere og flere beboere egen bil.

Nu er der blevet stille ved denne baneoverskæring – på den ene led. Som den sidste niveauoverskæring med manuelt betjente vejboomme på Kystbanen nedlagdes af D.S.B. i 1973 »Frydenlund mellempost«, og samtidig spærrede kommunen vejoverføringen for al gennemgående trafik i overensstemmelse med vedtagen trafiksaneringsplan.

Vort billede, der er taget så sent som 31/5 1971, er altså allerede nu historisk. Forandringerne på stedet er endda allerede særdeles iøjnefaldende, idet et bastant byggeri, som man først tror er industrielt, men som viser sig at være for kirkegårdsadministrationen, har lagt et hjørne af kirkeparken øde og maset sig ud over vejen lige foran banespærringen.

85 *Landstedet »Aggershvile« o. 1800. Maleri af Jens Juel*

85–89 »Aggershvile« var, som vi her ser det på Jens Juels maleri, opført i 1783 af etatsråd E. B. Lugge. Men der havde allerede tidligere ligget et mindre landsted på samme sted, der var bygget o. 1724 af storkøbmanden Gregorius Klaumann og kaldt »Aggers Hvile« efter hans hustru Maren Aggers. Nogen vil måske idag undre sig over, at han ikke snarere kaldte det »Marens Hvile«; men det var en almindelig skik gennem hele det 18. århundrede at kalde sin elskede ved efternavn. K. L. Rahbeks store

og ulykkelige kærlighed, skuespillerinden Johanne Rosing f. Olsen kaldes på hver side i hans dagbog fra 1780erne i fuldeste alvor Olsen (»Olsen! du giennemborer mit Hjer-te!«), og Antoine Bournonville nævner i dagbog 1792 vedholdende *sin* elskede ved efternavnet Jensen (»Den lille Jensen«, »den yndige Jensen« o.s.v.). Egentlig kan der være mere grund til at undre sig over, at E. B. Lugge fortsat kaldte sin helt nybyggede ejendom efter en fremmed mands forlængst afdøde kone i stedet for at give den

sin egen hustrus navn. Og det gik da også sådan, at navnet efterhånden blev mistydet og misdannet. Gennem hele det 19. århundrede blev stedet hårdnakket kaldt »Agershvile«, idet man åbenbart gik ud fra, at der ved navngivningen var sigtet til den slags hvile ved ageren, som den fornemme dame på Jens Juels maleri hengiver sig til og som for hende har været permanent hele sommeren igennem – i modsætning til bondefolkene i billedets venstre side, der jo kun er momentan.

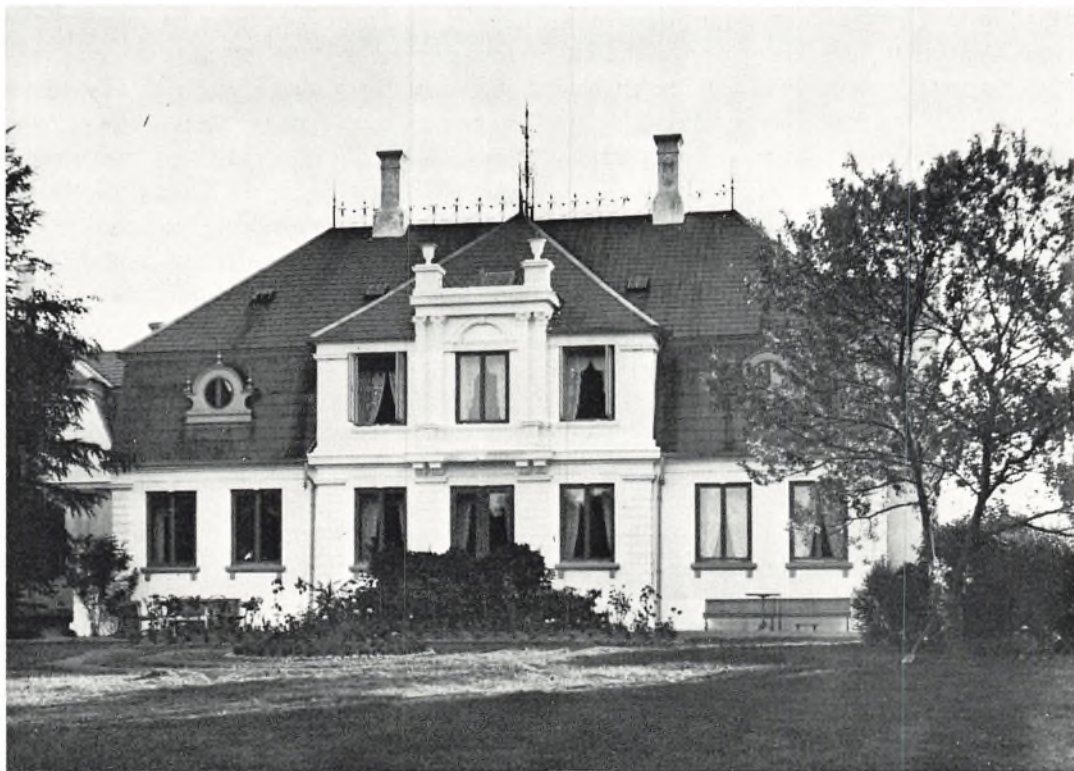
Om Klaumanns landsted skrev en besøgende i 1745: »Det haver sin Udsigt til Stranden, hvilken Prospect er fra Salen og meget plaisant, og den Divertissement, som Beboeren kan have udi Jægersborg Dyrehauge Skov er ikke mindre«, og med Jens Juels maleri for øje kan vi jo ikke andet end give ham ret. Liebhave til stedet manglede da heller aldrig, hverken før eller efter 1783.

E. B. Luggé, som døde allerede i 1788, interesserede sig stærkt for sin landejendom, drev stort landbrug, øgede arealet med jord fra Frydenlunds, Nærums og Trørøds marker og byggede en avlsgård lige nord for tilkørselsvejen til Strandvejen (se kortet fig. 90), en beliggenhed, som den bevarede indtil 1893, da den efter en brand flyttedes ud på marken vestpå. Det da forestående Kystbaneanlæg havde nemlig sin afstukne linje lige vest om det sted, hvor den havde ligget. Luggés enke lod avlsgården og alt landbrug bortforpagte, men beholdt selv til sin død 1808 hovedgården og dens mægtige haveanlæg, hvortil også hørte arealet nede ved stranden med de imponerende gamle oldtidshøje: Urnehøj (senere også kaldt Lyshøj eller »Sukkertoppen«) og Hoppens Høj (senere kaldt Lokes Høj) og skrænterne langs skovens østside ned mod »Gl. Skodsborg«.

Ved auktion 1808 blev hele ejendommen erhvervet af kommandør *J. C. Krieger*, der snart efter skulle blive berømt for sin dygtige og dristige indsats i krigen mod englænderne; men han solgte den igen i 1819 til kammerråd *J. C. Drewsen* på Strandmøllen, som i en årrække overlod den til sin lidt yngre broder, den i forretningslivet uheldige og derfor i familien lidet ansete grosserer *Simon Jørgen Drewsen*, ikke til behageligt landliggeri, men til bestyrelse og altså helårsbeboelse. Han ses at have drevet landbruget ved hjælp af 3 karle og 2 piger, og det er nok også alt sammen blevet derefter.

Proprietær *Anton Koch*, som *J. C. Drewsen* i 1835 solgte hele herligheden til, drev landbrug efter en noget større målestok og førte hus i en ganske anden stil. Folketællingen 1840 anfører for »Agershvile«: 10 karle, 5 piger, 5 landvæsenselever, 2 husjomfruer, 1 syjomfru og en huslærerinde for de to døtre. Og det har næppe heller været for meget til en ejendom, der – ifølge *N. S. Sterm's* amtsbeskrivelse 1834 – omfattede: en grundmuret og teglhængt hovedbygning, to etager høj, med to mindre ligeledes grundmurede og teglhængte sidefløje af én etages højde, og en avlsgård med stråttækte bygninger i bindingsværk; dertil en »lyst- og frugthave« på 3 tdr. land og et tilliggende på ca. 150 tdr. land, hvoraf de 100 var agerjord, resten eng, mose og bakker.

Senere blev »Aggershvile« på ny en meget vekslende besøgt rekreationsresidens for store velhavere, der lod landbruget drive ved bestyrer. Om den hovedrige agent *Nyholm*, som ejede stedet i 1850erne, hedder det således i sognepræstens årlige rapport vedrørende »rangspersoners ophold i kommunen«, at han i 1854 opholdt sig her »et par måneder«, 1855 og 1856 »nu og da«, 1857–58 »den meste tid«, 1859 »somme-

86 »Aggershvile«s hovedbygning i den skikkelse den fik ved ombygning i 1893

ren«. Og om efterfølgeren, prins *Frederik af Hessen*, at han 1860–62 boede her »om sommeren«, men 1863 »hele året«.

1865–70 anføres som ejere og tillige landbrugere: proprietærene *Worm* og *Haslund* (efter hinanden naturligvis). Men så kom igen en ikke-landbruger som ejer: overretssagfører *Ludvig Jensen*. Han var meget stor i slaget. Ikke tilfreds med de 150 tdr. land købte han al »Vognmandsgården«s jord i Nærum (matr. 7a) af gårdejer *Anders Mortensens* enke og lagde den – sammen med den Nærumjord (matr. 7b), som allerede

E. B. Luge havde erhvervet – til »Aggershvile«. Desuden købte han *Frederik VII's* såkaldte »Spisesalsbygning« ved Skodsborg Palæ, samt de nærliggende parceller matr. 4c og 7a-b-c-d-e-f af Skodsborg. Men det gik snart galt. I 1878 måtte han erklære sig konkurs og stille sine landejendomme på tvangsauktion, og et lille års tid efter faldede han komplet på sine mange øvrige mere eller mindre forvovne engagementer og – forsvandt. Omkring 1/4 1879 havde han forladt hovedstaden; men hvor han rejste hen, vidste ingen, skrev »Dagsavisen«:

»Han løste Billet til Odense, men det antages ikke at være hans Mening at blive dér. Med samme Tog som han, afrejste en bekendt forhenværende Skuespillerinde, der ogsaa løste Billet til Odense«. En gammelkendt sørgelig historie om igen altså.

Af »Aggershvile«s oprindelige tilliggender var den nordligste skovskrænt ud mod Sundet af agent Nyholm blevet solgt til Frederik VII's adjutant, kammerherre F. E. Blücher og af denne i 1859 videresolgt til fabrikant L. P. Holmblad, som her byggede sit berømte (af arkitekt F. Meldahl tegnede) lysthus »Skovbakken«. Strandarealet ved Lokes Høj var omkring 1870 blevet købt af grosserer Grøn på »Rolighed«, og en række store grunde på Strandvejens vestside mellem »Rolighed« og Aggershvile-Alleen var blevet udstykket og solgt til pengestærke landliggere (se kortet fig. 90). Endelig havde tømremester A. Struck fra Rådvad i 1873 købt den øde skovskrænt syd for »Skovbakken« til opførelse af sit store badehotel og fået grunde i arvefæste langs Aggershvilebakken, som han udparcellerede og solgte, imod at køberne ydede en årlig afgift til »Aggershvile«s ejer.

Nu blev Ludvig Jensens nyerhvervelser ved Skodsborg Palæ solgt, og hvad der herefter var tilbage af ejendommen »Aggershvile« (ca. 180 tdr. land, med hovedbygning og avlsgård ialt vurderet til hen imod 300.000 kr.) blev købt af enkefru *Betzy Marie Barfred Pedersen*, som havde styrtende med penge efter sin nylig afdøde mand, grosserer *Troels G. Pedersen*.

Troels Georg Pedersen (1800–1877), der var fætter til den fremragende fine H. C. Andersen-illustrator Vilh. Pedersen, var en typisk handelsmatador fra den oplommstrende handelsperiode efter 1830. Ved stor dygtighed og energi havde han hurtigt ar-

bejdet sig frem til at blive handelsdirektør for et hørsvinger- og linnedvæveri på Christianshavn og kunne allerede 32 år gammel købe den store ejendom Strandgade 6. 1839 købte han tillige, i kompagni med andre, øen »Wilders Plads« nord for Strandgade, som Asiatisk Kompagni havde stillet til auktion, blev enejer af denne i 1848, løste borgerbrev som grosserer og flyttede ned i hovedbygningen – uden derfor at skille sig ved ejendommen i Strandgade. Pladsen benyttede han som skibsværft og oplagsplads. Velstanden øgedes i ét væk (det var i de minimale og ikke-progressive skatters gyldne tider), og en stor del af pengene satte han i landejendomme som f.eks. »Nordskrænten« i Tårbæk og avlsgården »Spangerhede« ved Hjørring.

I sit første ægteskab med kusinen Elisa Sofie Pedersen (1812–1842) havde han døtrene *Henriette* (1833–1916) og *Julie* (1837–1911) og i sit andet ægteskab (1851) med *Betzy Marie Barfred* (1816–1881) sønnen *Georg* (1852–1938) og datteren *Emma* (1856–1927). Georg var døbt Barfred-Pedersen, og dette efternavn antog sidenhen også alle de tre søstre.

Længe forundtes det ikke enkefru *Betzy Marie* at glædes ved sin skønne sommerbolig på »Aggershvile« (avlsgården og landbruget havde hun naturligvis bortforpagtet). I juli 1881 blev hun offer for den farlige difteritis-epidemi, som denne sommer hærgede langs hele Kysten, og døde den 10., og dagen efter døde i Skodsborg den kendte forfatter og redaktør Vilh. Topsøe af samme sygdom.

10/5 1882 tinglæstes »Arveudlægsskøde til Frøkerne Julie og Emma Pedersen og Proprietær Georg Barfred-Pedersen, hver for en Trediedel paa Ejendommen »Aggershvile« kaldet, skyldsats under Matr. 1a af Skodsborg, Matr. 12 af Trørød og 7a, 7b af

87 Grosserer Troels G. Pedersen og hans familie, tilsyneladende fotograferet i hjemmet på Wilders Plads, men det er nok alligevel bar atelierkulisser altsammen. At billedet må være fra 1867, ses ikke alene på den yngste datter Emma (f. 1856), men også og især på sønnen Georg (f. 1852), der netop er så udpræget 15årig i ansigt og statur (trods voksentøjet, der ganske åbenbart generer ham skrækkeligt), at der ikke er noget at tage fejl af. Den ældste datter Henriette (f. 1833), der ved sin lille særskilte »gueridon« foregiver fordybet læsning helt upåvirket af familiesnakken, har da været 34 år gl., og søsteren Julie (f. 1837), der står og ikke rigtig ved, hvad hun skal bestille, 30 år. De er begge i klædedragt og frisur helt på moden, medens den 51årige stedmoder fru Betzy imellem dem har bevaret stilen fra 1840erne. Også den kraftige og ualmindelig bredhovede grosserer (67 år) er gammeldags, i nationalliberal stil à la biskop Monrad, hvor imod sønnen ganske ligner samtidige ungdomsbilleder af digteren J. P. Jacobsen

Nærum for Hartkorn ialt 14 Tdr. 4 Skp. 2 1/4 Alb.Gl.-Skat 201 Kr. 58 Øre«.

At frk. Henriette ikke deltog i dette arveudlæg, har vel sin forklaring deri, at hun allerede da var ejer af det store landsted »Høje Sandbjerg« (det nuv. børnehjem »Bethlehem«, jvf. 2. samling s. 110–11). Ifølge meddelelse i Københavns Amts Avis 1/5 1883 skulle hun også dette år have erhvervet »Hans Jensens gård« matr. 6 af Holte by med 40 tdr. land til en pris af knap 4 øre pr. kvadratalen. Men det stemmer meget dårligt med, hvad der ellers foreligger om denne gårds historie efter 1880 (se 3. samling s. 194) og med folketællingen 1890, der endnu udtrykkelig anfører Hans Jensen som gårdens ejer.

Halvsøstre Julie og Emma Barfred-Pedersen boede herefter hver sommer på »Aggershvile«, hvis hovedbygning de i 1893 ved en ombygning gav den skikkelse, vi ser på billedet fig. 87, og som den i hovedtrækkene har bevaret til den dag idag. Det var samtidig med, at den bortforpagtede avlsgård flyttedes vestpå til sin nuværende plads. Om vinteren boede de i den arvede ejendom på Wilders Plads, »et henrivende gammelt hjem med smukke malerier«, medens frk. Henriette havde sit vintertilhold i den gamle ejendom i Strandgade. Broderen Georg Barfred-Pedersen, der var landmand, holdt i mange år til på sine store gårde »Spangerehede« og »Raadegaard« (sidstnævnte mellem Præstø og Næstved), men i 1909 byggede han på sin arvedel af »Aggershvile« den store prægtige villa »Askebakken« oven for Nærum Gadekær. Store hjertemennesker var de alle fire og umådelig godgørende med deres mange penge.

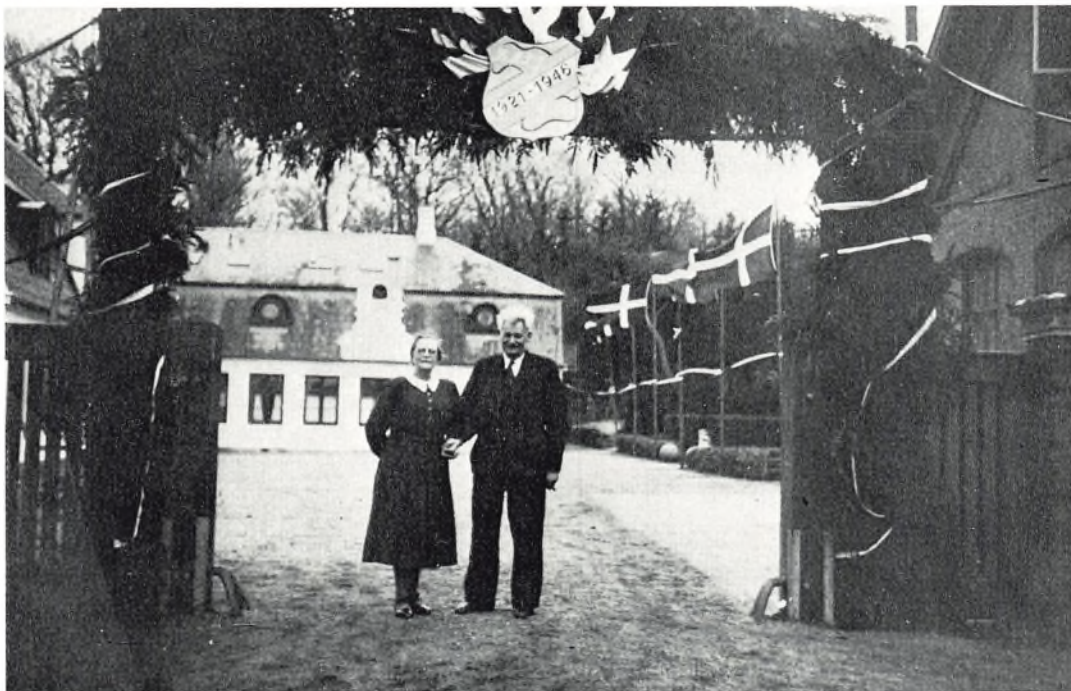
Efter Julie Barfred-Pedersens død i 1911 solgte frk. Emma »Aggershvile« og flyttede op til sin søster på »Høje Sandbjerg«. Kø-

beren var direktør *Aug. Mellentin*, som lod avlsgården bestyre af sin broder *E. Mellentin*. Hovedbygningen med den store have var det hans hensigt at udstykke, og allerede i 1912 blev der ved overretssagfører A. Sally udarbejdet et storstilet vejanlægs-projekt: »30 alen brede veje med allétræer og afløb til kloakker som erstatning for grøfter« (Sognerådsprotokol V 429 30/5), – det, som skulle føre til, at der opstod et helt nyt villakvarter, Aggershvilekvarteret med Aggersvej, Gyvelvej og Rolighedsvej. Selve hovedbygningen søgtes afsat til kommunen, men forgæves (protokol V 434 20/6 1912). Den endelige køber blev direktør Ernst Michael- sen.

Ernst Michaelsen (1872–1943), der var travlt optaget af sin virksomhed som skandinavisk generaldirektør for det internationale »Vacuum Oil Company«, en virksomhed, som krævede lange ophold i udlandet, kunne ikke personligt nyde besiddelsen af »Aggershvile« så meget, som han måske havde tænkt, og så kom han efterhånden på den smukke tanke at skænke ejendommen til Københavns kommune med det formål her at oprette et børnehjem, der skulle bære navn efter hans højt elskede, stærkt filantropiske fader, direktør for De forenede Papirfabrikker Jacob Michaelsen (1835–1911). Gavebrevet til Københavns kommune udstedtes 30/6 1920, og 5/4 1921 åbnede børnehjemmet »*Jacob Michaelsens Minde*« med *M. P. Jensen* og hustru som bestyrere.

Samtidig satte Ernst Michaelsen sin lige så højt elskede moder et æresminde ved at skænke ejendommen ERMelundsvej 101, Gentofte, til oprettelse af et hjem for gamle kvinder under navnet »*Helene Michaelsens Hjem*«.

Som børnehjem måtte naturligvis »Aggershvile« efterhånden undergå en hel del forandringer, der ikke alle var lige pryden-

88 *Fra 25års-dagen for oprettelsen af børnehjemmet »Jacob Michaelsens Minde« 5/4 1946. I æresporten står det afholdte bestyrerpar M. P. Jensen og hustru, der havde været med fra første færd og altså også var jubilarer. »I gennem disse 25 år er der udgået 300 børn fra hjemmet«, skrev Søllerød Tidende, »og i anledning af jubilæet holder forstanderparret åbent hus om søndagen, og det ventes, at mindst halvdelen af hjemmets tidligere børn vil kunne komme tilstede«*

de for det gamle landsted. Men der lå forøvrigt også ældre udhuse, som man i høj grad kunne sige det samme om. 1937 føjedes en fløj med spisesal til hovedbygningen nogenlunde i stil med denne (det er den, vi ser på billedet fig. 88). 1957 foretoges en større udvidelse og modernisering af børnenes sovestuer og opførtes ind mod skoven en selvstændig bygning med plads til børnehave og hobbyrum, og 1962–63 opførtes i køkkenhavens nordligste del en større bygning, kaldt »Kollegiet«, indeholdende 4 funktionærboliger og en intern ungdomspension for 8 elever under uddannelse.

Aggershvide Avlsgårds jorder fristede stærkt til fortsat udstykning. I en bebyggelse her lå jo Skodsborgs *eneste* udviklingsmulighed, hævdedes det gentagne gange med styrke. Nye villaveje (Kettebakken og Højagervej) var allerede opstået på Kystbanens vestside, og alle venner af naturen og af Dyrehaven i særdeleshed tænkte med bekymring på, hvad her nu let kunne ske i løbet af få år. Skulle nu også Dyrehavens skønne nordside spoles, lige som dens østside ved Skodsborg og dens sydside ved Klampenborg forlængst var blevet det? Aggershvide-jorderne burde fredes, sagde de, og det lykkedes også at få udvirket en kendelse herom fra Københavns Amts Fredningsnævn 17/9 1942. At det var på højeste tid, forstod man, da man et halvt år efter blev gjort bekendt med Søllerød kommunes byplanlægningsprojekt, hvori afsløredes, at det var tanken at lægge en villaby med 500 villaer her på Dyrehavens nordside. Og at det var alvor, fremgik tydeligt nok af den omstændighed, at kommunen havde appelleret fredningskendelsen til Overfredningsnævnet – i ret sikkert håb om, at dette ville omstøde kendelsen og give tilladelse til bebyggelse, i hvert fald på en del af arealet.

Overfredningsnævnet stadfæstede imidlertid fredningskendelsen ved midsommertid 1943 og indbragte straks sagen for Takationskommissionen, så man kunne altså regne med, at fredningen ville blive gennemført, inden sommeren gik på hæld, skrev Søllerød Tidende. Efter hvad der var »sivet ud«, kunne bladet oplyse, at det var tanken at yde proprietær Mellentin 100.000 kr. i erstatning for det tab, han ville lide ved ikke at måtte sælge af sin jord til bebyggelse og ved ikke at måtte formene offentligheden fri adgang til hele området. Men det var proprietæren – mildt sagt – ikke tilfreds med. »De 100.000 er en urimelig lav erstatning, hvor det drejer sig om 70 tdr. land byggemoden jord«, udtalte han – og tilføjede: »Oprindelig var der dog tale om at undtage de 7 tdr. land, som ligger øst for gården, og hvorpå der er anlagt veje, men ved Overfredningsnævnet blev *hele* arealet taget med«.

Også fra anden side kom utilfredsheden – for ikke at sige indignationen – til udtryk, fra villalystne udflyttingsaspiranter, bygge-lystne entreprenører og håndværkere og i det hele taget enhver interesseret og sympatisør i kampen for »Skodsborgs udvikling«. Og den støttende lokalpresse kørte på for fuld udblæsning:

»Skodsborgs eneste udvidelsesmulighed ofres til de ekspansionslystne Dyrehavsfolk! Det ser ud, som om de embedsmænd, der regerer enevældigt i og omkring statens lystskovdistrikter, d’herrer departementchef Wilche og statsskovrider Martensen-Larsen, påny har fået deres vilje. D’herrer Dyrehave-ekspansere breder sig snart til alle sider. Svenskerne kan være glade for, at Øresund dog yder en naturlig beskyttelse, ellers ved man aldrig, om ikke også et stykke af Skaane skulle »gives tilbage til Dyre-

89 *Udsigt mod Høje Sandbjerg over det fredede område vest for Aggershvile avlsgård, fot. 1942*

haven!«. Aggershvilejorden var et af de bedste udstykningsområder, der fandtes i Søllerød kommune, og det var meningen at reservere dette område til en smuk villaby. Vi kunne forstå det, hvis Dyrehaven virkelig manglede plads, og man ikke kunne være i Dyrehaven for mennesker. Men ser man bort fra de mange tusinder, der *kun* kommer i Dyrehaven for at forlyste sig i gøglerbyen på Dyrehavsbakken, er der mere end plads nok«.

Demagogisk og udenom-flagrende præk af den art kunne dog ikke gøre indtryk på rette vedkommende – ikke positivt i hvert fald, og da det sidst på året stod klart for alle, at der intet var at stille op, resigneredes

der i en noget ændret og betydelig mere neddæmpet tone:

»Overfredningsnævnet har stadfæstet erstatningens forhøjelse til 120.000 kr. – et pænt vederlag i betragtning af, at arealerne må udnyttes på samme måde som hidtil, medens det er forbudt at foretage bebyggelse, bortset fra bygninger, der er nødvendige for gårdens drift som landbrugsejendom. Hermed er der slået bom for Søllerød kommunes planer om en omfattende villabebyggelse langs Dyrehavens nordside, iøvrigt en plan, som det nye sogneråd skal være mindre begejstret for end det foregående«.

Idag er vennerne af denne fredning formodentlig i stort flertal.

90 På udsnittet fig. 90 af sognekort fra 1889, der forøvrigt blot er en såre mangelfuld ajour-føring af et meget ældre kort, ser man endnu markeret, snart stærkt, snart svagere, den ældgamle *Nærum-Vedbækvej*, der gaflende sig ud fra vejen mod Trørød løb tværs over Aggershviles mark, derfra videre over Frydenlunds og Enrums arealer og ud til Strandvejen lige norden for »Egebakken«, altså hvor Enrum-Porten ligger.

Denne vej havde i 1842 ejerne af Enrum og Aggershvile (i skrivelse til Rentekammeret af 11/10) bedt om at få nedlagt, da den på uheldig måde gennemskar deres marker; for Enrums vedkommende navnlig marken ved Frydenlundsvejen (nuv. Vedbæk kirkegård), arealet mellem denne vej og Aggershviles mark var jo lutter skov, som ikke generedes nævneværdigt af vejen. Og Søllerød sogneforstanderskab, som havde fået sagen til erklæring, kunne 7/1 1843 svare Rentekammeret, at det ikke havde noget at indvende mod dette andragendes bevilling, da den pågældende vej ikke skønnedes at være uundgåelig nødvendig for sognets beboere, eftersom disse for at komme til Vedbæk lige så let kunne befare vejen gennem »Trørød Indhegning«, og man forøvrigt heller ikke burde bebyrde sognets vejpligtige hartkornsbrugere som allerede havde 79¹/₂ favne (= 238¹/₂ alen) vej pr. td. hartkorn at vedligeholde, med mere end de allernødvendigste vejes vedligeholdelse. Hertil kom yderligere, at »ommeldte vej« ikke fandtes anført i den af øvrigheden i 1815 forfattede »Beregning over Sognets Biveje« og derfor heller ikke i over 30 år havde været istandsat af sognets hartkornsbrugere.

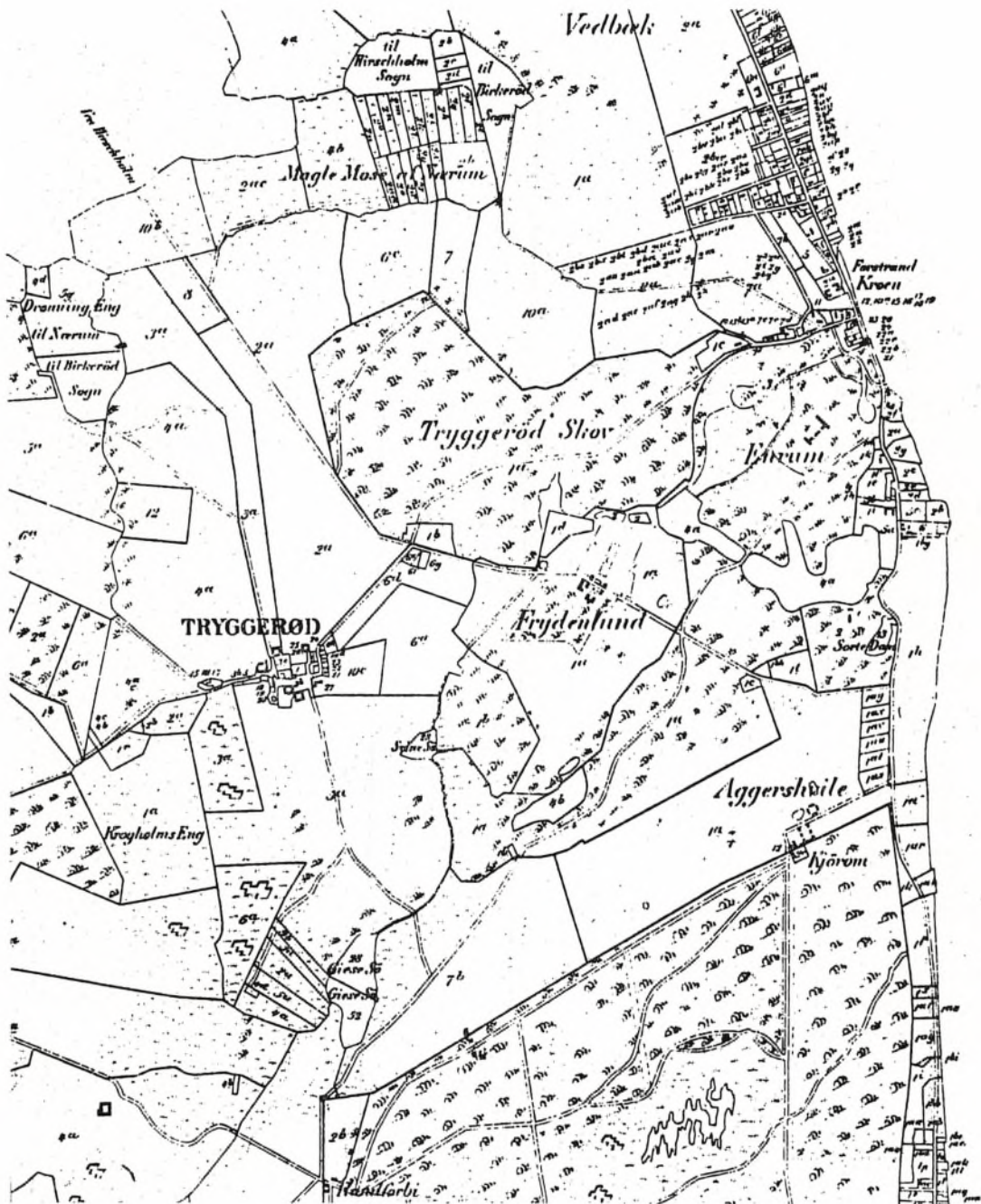
De omtalte lystgårde, som vejen direkte berørte, var privilegerede »sædegårde«, altså skatte- og tiendefrie og dermed også fritagne for vejpligter, og man forstår da godt,

at de upriviligerede og vejpligtige gårdejere i Nærum, Trørød og Vedbæk ikke havde været slikne efter at gøre netop den vej i stand.

Men sognevejenes vedligeholdelse var i det hele taget gårdejernes ømme punkt. De havde skulket fra deres pligter, hvor de kunne komme afsted med det, og bare ladet stå til, skønt de selv tit måtte undgælde derfor, når de kørte på de elendige veje, der mange steder ikke var andet end et par dybe hjulspor, som i regntider stod fulde af vand, og en høj, ukrudtbevokset midterkam, der sine steder skræbede mod vognbunden. Nu havde imidlertid sogneforstanderne fundet på og 13/9 1842 vedtaget at sætte sognets fattiglemmer til at aflede vandet, sløjfe hjulsporene og glatte det hele nødtørftigt ud, når og hvor de af sogneforstanderskabet beskikkede distriktsopsynsmænd måtte finde det nødvendigt. Ret meget havde det dog ikke hjulpet på vejene. De var i 1870erne stadig mange steder bløde og opkørte, dertil smalle, snoede og bakkede og, hvor de skar gennem bakker i hulninger, enten dybt nedfurede af regnskyl eller så fulde af løst grus og sand, at både hesteben og vognhjul stak dybt i. Gode og anskuelige billeder af disse tilstande savnes desværre, men omstående sognekort kan dog give en lille anelse.

Ganske vist var man – efter amtets anvisning – begyndt at lægge skærver på her og der; men også det havde sine mangler, skrev sognerådet (31/1 1878):

»Det har vist sig, at der næsten intet Sted i Sognet i Nærheden af Vejene findes Grus, som egner sig til Overdækning af Skærverne. Da desuden Flertallet af det nuværende Sogneraad er af den Formening, at Overdækningsgrus er meget kostbar og – navnlig naar der ikke haves en svær Tromle og Bukke – af tvivlsom Nytte, har Sogneraadet

90 Udsnit af et gammelt sognekort, udgivet 1889, men repræsenterende en langt ældre tid

besluttet indtil videre ikke at benytte dette Vejmateriale«. Man strøede altså bare skærverne ud og lod vognhjulene efterhånden klemme dem ujævnt ned.

Ganske simpelt at anskaffe en vejtrømler og andet nødvendigt materiel var åbenbart slet ikke at tænke på. Og det huskedes forresten også godt endnu, hvilket besvær og hvilke udgifter sognerådet i 1865 havde haft, da amtet havde beordret anlæggelse af en skærvevej fra jernbaneselskabets nyanlagte stationsvej i Ny Holte til Øverød by, og man da måtte tigge statsskovvæsenet om tilladelse til at hente grus i dyre domme fra en gravning dybt inde i Geels skov (synlig den dag idag i terrænet syd-sydøst for skihoppet »Holtekollen« ved den snoede skovvej, der ca. 100 meter længere mod øst løber ud i »Stenvejen«).

Hvad angik plantning af vejtræer, som amtet også ivrede for, kunne sognerådet melde om fortsat god aktivitet; men, føjedes der til: »desværre har det flere Steder vist sig, at de plantede unge Træer ødelægges af Kaadhed eller Ondskab«.

Iøvrigt ville sognerådet hævde, at Søllerød sogns veje, omend de ikke var gode, dog alligevel hørte til amtets bedste biveje. Og der blev virkelig gjort noget nu, da det tvungne naturalarbejde helt var afskaffet. Stenleverancerne (i 1877 ca. 120 kubikfavne) skete efter licitation eller akkord, og selve arbejdet udførtes af akkord-arbejdere under ledelse af en fast vejmand.

91 Skovløberstedet »Kjørøm« kaldte folk i ældre tider gerne »Kjørind«, hvad også var mere logisk, efter som stedet jo lå, hvor man fra »Aggershvil« kørte ind i skoven. Lige så logisk som den gamle betegnelse »Rundforbi« for skovfogedstedet ovre mod vest, som Nærumvejen netop *rundede forbi*. Stedet er nok lige så gammelt som Dyrehaven selv og har naturligvis engang set ikke så lidt mere »romantisk« ud, end det fremtræder på billedet fig. 91. Jens Juel har på det foranstående maleri fig. 85 gengivet det, som *han* så det o. 1800 (nærmeste bygning bag den høje slangebugtede birk og det flettede skovhegn). Forøvrigt var det dengang et skovfogedsted.

Her virkede i mange år, fra længe før 1787 og indtil o. 1815 skovfoged *Lars Pedersen* (født 1749). Han havde mange at forsørge: en hustru (datter af gårdejer Morten Pedersen i Nærum, gården ved gadekæret, senere kaldt »Vognmandsgården«) og 4 børn, en søster i enkestand med 3 børn samt en tjenestekarl og en tjenestepige, så man var i sandhed ikke forvænt med alburum indendørs her. Som 66årig enkemand giftede den kraftige og overordentlig livsduelige mand sig med en 40 år yngre pige, med hvem han yderligere avlede 3 børn i rask rækkefølge, og med alle disse blev han boende som pensionist hos efterfølgeren. 76 år gammel giftede han sig for 3. gang – og blev stadig boende. Han døde først i 1842 som 93årig jubelolding.

Efterfølgeren i 1815 *Jens Mortensen* (1790–1857) havde kone og 8 børn, 7 døtre og én søn: den senere skovløber ved Strandmøllen *Vilhelm Mortensen* (1828–1913), hvis søn igen, *Jens Mortensen junior* blev sin faders efterfølger (begge findes afbildet på gruppebilledet i 3. samling s. 117). Og foruden sin egen store familie havde han altså

91 Skovløberstedet »Kjørø«, fot. o. 1905

Lars Pedersens og dertil 2 tjenestekarle. Fremdeles et ganske godt besat lille hus.

Ved midten af 1830erne flyttede Jens Mortensen til Rundforbi og efterfulgtes her i »Kjørøm« af *Peder Marcussen*, som slet og ret kaldtes *skovløber*. Han måtte også i nogle år tage sig af den gamle Lars Pedersen og tillige forsørge dennes ældste datter af 2. ægteskab, som dog naturligvis tog sig af oldingens røgt og pleje. Selv havde han kone og 4 børn.

Noget af forklaringen på, at disse slet aflønnede skovløbere kunne påtage sig så mange og store forsørgerbyrder, skal vi straks i det følgende komme nærmere ind på. Her skal blot lige først nævnes, at Peder Marcussen i slutningen af 1850erne afløstes af *Chr. Hansen* (f. 1818 på Hillerødkanten) og denne igen o. 1880 af *Niels Jensen* (f. 1856 i Birkerød sogn). Vedrørende sidstnævnte henvises atter til 3. samling s. 116–17.

Navnet »Kjørind« var ikke bare opfundet til almindelig vejvisning ind i skoven; der lå også i det en kraftig appel til folk om at køre direkte ind til *skovløberstedet* og gøre holdt dér for en god stund. Dette sted var nemlig – som så mange andre skovløbersteder – fra gammel tid et *traktørsted*, hvor jævne københavnere på søndagsudflugt tog ind med deres medbragte madkurve og læskede sig med drikke af enhver art. Og myndighederne havde altid stiltiende set gennem fingre med denne form for beværtning, der gav de fattige skovløbere en for-tjeneste, man nok kunne unde dem. Men krofolkene, som af let forklarlige grunde altid havde set skævt til sådanne selvbestaltede beværtninger, blev mere og mere gramme i hu.

Når nu Beværterloven på det strengeste pålagde *dem* at søge bevilling, dersom de

ønskede at drive beværtning ved siden af krcholdet, og – hvis de overhovedet fik den – betale en høj afgift derfor, skulle de da fortsat roligt se på, at disse skovfolk uden beværterbevilling af nogen art hver søndag tog hundreder af kunder fra dem? Nej! Og derfor indsendte samtlige kroejere og kroforpagtere 21/4 1875 en skrivelse til Nordre Birk sålydende:

»Vi Undertegnede – – andrager om, at den ulovlige Beværtning og Udskjænkning af Øl, Brændevin og al Slags Spiritus maa blive formeent Skovløberne i Jægersborg Hegn: Vilh. Mortensen ved Strandmøllen og Chr. Hansen ved Agershvile, Olle Valle-rød i Geelskov og Ledvogteren ved Skodsborg [hegnsmand Jørgen Hansen]. Har under Paaberaabelse af Lov 2. Juli 1870 § 8 forlangt Sogneraadets Medvirkning i denne Sag«.

Hvad havde sognerådet at bemærke? spurgte birkedommeren. Svar:

»Da det er almindelig bekjendt, at ovennævnte Skovbetjente navnlig om Sommeren drive en ikke ubetydelig Beværtning, og Sogneraadet derfor finder Kroejernes og Kroforpagternes Besværing og Forlangende at blive beskyttede mod dette lovstridige Indgreb i deres med tildeels store Offre erhvervede Næringsret fuld berettiget, tillader det sig at henlede det høje Birks Opmærksomhed paa denne Sag og andrager det om, at det ved Politiets Medvirkning maa blive forhindret, at de ovennævnte Skovbetjente drive Beværtning, saalænge de dertil ikke have erhvervet lovlige Adkomst«.

Det så altså lidt sort ud for skovløberne. De var klare over, at de herefter måtte søge bevilling; men også klare over, at en sådan, hvis den opnåedes, aldrig ville komme til at indeholde tilladelse til udskjænkning af brændevin og andre stærkt berusende spiri-

tuosa. Altså måtte de gå forsigtigt til værks. Den fællesansøgning, som de 4 nævnte derefter indsendte til birkedommeren 26/5 1875, kom da til at lyde på, at de androg om, »at erholde Rettighed til at sælge ud af Huset alle Slags Ølsorter saavel som *mine-ralske Vande og Cigarer* i hvert Aars Sommermaaneder mod Erhvervelse af et dertil fornødent Næringsbevis«. Sognerådet, som inderst inde havde lidt følelse for de be-trængte skovløbere, gav så denne ansøgning sin »bedste anbefaling«, idet det samtidig bad birkedommeren tilkendegive, i hvilken form den ansøgte tilladelse kunne gives, og om denne så ville være tilstrækkelig til at berettigede ansøgerne til den næring, de drev. Og da birkedommeren straks viste sig lige så velvillig som sognerådet, var dermed alt i orden.

At skovløberbeværtningerne også under de nye vilkår kastede ganske godt af sig, fremgår utvetydigt af en lille »skattesag«, som Chr. Hansen, Kørom, havde med sognerådet i 1877 (se forøvrigt også 2. samling s. 248–49). Sognerådet havde sat ham til 34 kr. i skat efter »formue og lejlighed«. Men det havde skolelærer Mørch, Skodsborg,

med nidskhed beklaget sig over (man havde altid travlt med at hænge hinanden ud, så snart skattelisten var offentliggjort); det var en urimelig lav ansættelse for en mand med så gode indtægter som Chr. Hansen, syntes han – navnlig i betragtning af, hvordan han *selv* blev plukket. Så havde sognerådet pludselig forhøjet skatten til 50 kr., hvad dog et mindretal havde fundet et nummer for skrap, hvorefter den sattes til 40 kr. Men nu måtte Chr. Hansen selv protestere. Allerede de 34 kr., han først var blevet idømt, var meget for meget, hævdede han – og søgte at bevise det. Han fandt dog ikke ringeste gehør i forsamlingen:

»Andrageren har anslaaet sine Indtægter noget vel lavt, navnlig bør Indkomsten af Skovløberens Jordlod og 2 Køer, til hvilke han har delvis frit Græs, sættes noget højere end til 200 kr., ligesom »tilfældige Indtægter« menes at være for lavt beregnet med 244 kr., da Besøget af Kjøbenhavnere om Sommeren ved Kjørom er meget stærkt. Dertil kommer, at Chr. Hansen ikke har Børn at forsørge, da de alle er konfirmerede. De 40 Kr. fastholdes«.

92–93 Der er ikke langt fra Kørom til *Bøllemosen*. Men det var forholdsvis sent den opdagedes af de københavnske søndagsturister. Før 1870erne søgte de ikke meget ind i Jægersborg Hegn; de blev ved traktørstedet – hvis de da overhovedet nåede så højt op mod nord; langt de fleste foretrak den egentlige Dyrehave og da især terrænet omkring Klampenborg, Fortunen og Dyrehavsbakken.

Det var også først i 1870erne, da der var blevet anlagt spadesrestier rundt om mosen, og folk var begyndt at strømme til om søndagen, at den fik det navn, som nu i menneskealdre har været det gængse: »Bøllemosen« (til tider dog vekslende med »Birke-mosen«), og der kan ikke herske tvivl om, at det har været den overvældende forekomst herude af »bøller« (gammel dansk fællesbenævnelse for blåbær, tyttebær og tranebær), der har givet anledning til denne navnedannelse; varianten »Birkemose« har naturligvis ingen forklaring nødvendig.

Det første sted, hvor – *mig* bekendt – de nævnte betegnelser findes på tryk, er i F. C. May's »Nyeste Fører i Kjøbenhavn og Omegn« 1880, hvor det s. 129 hedder: »Den saakaldte Bøllemose eller Birkemose er af en egen, fra de almindelige Skovprospecter forskjellig Skjønhed«. På generalstabs-kort 1877 kaldes mosen »Kjøroms-Mose« og 1852 »Dyrehavsmosen«. 1827 står den markeret, men uden noget navn, og på endnu ældre kort er den end ikke markeret. Men tager vi så udskiftningskortet for Nærum 1771 (gengivet i Søllerødbogen 1951 ved s. 32), ser vi, at den da kaldtes *Maglemose Engen* og var *Nærum* bøndernes *tørveskær*, delt op i lige så mange parceller, som der var gårde i byen.

Her er altså gennem århundreder blevet gravet millioner af tørv op, hvorved der ef-

terhånden har dannet sig søer. Gået af brug som tørveskær efter udskiftningen, var området så begyndt at gro delvis til, og for den lokale befolkning, som ikke mere havde nogen anelse om dets tidligere skikkelige anvendelse – skønt vejen derhen fra Rundforbi stadig hed »Tørvevej« – blevet et mystisk og farligt sted, som man helst gik langt udenom og især skulle vogte sig for at nærme sig ved fuldmåne. Alle vidste, at man ville synke uhjælpeligt i hængedyndet og omkomme, hvis man ikke forstod at finde »præstens tuer«, der ene gav sikkert fodfæste. Og hvad det var for nogen tuer, vidste også enhver. Ingen var ukendt med sagen om præsten, der flygtede med sin datter, skarpt forfulgt af den onde herremand, som efterstræbte hende, og kommende til denne fortvivlede mosespærring anrøbt Frelseren, han som vandrede på bølgerne, om at lægge vej for deres fødder, og derpå straks dristigt trådte ud. Og se! Overalt, hvor de satte fødderne, skød i samme nu en fast lille tue frem, som de kunne træde på, medens den onde forfølger, som blindt løb efter, men ikke fik nogen tuer op under sig, ynkeligt omkom.

Det er en gammel Skodsborgdreng, snedkermesterens søn, den nu forlængst afdøde politimand og forfatter Chr. Gjerløv, der har fortalt dette (»Hjem igen«, s. 114–15), og han fortæller videre om den overtroiske respekt, der endnu i hans barndom (1870-erne) blandt folk stod om den sorte mosesø, der med sit uudgrundelige, stillestående vand lå som »et ondt øje« midt i de smilende omgivelser:

»Vé den letsindige, der, lokket af søens blanke overflade, lod sig friste til at bade. Han så aldrig mere dagens lys. Næppe var han kommet i vandet, før lange, slimede iskolde arme svøbte sig om ham og drog ham

92 *Bøllemosen 1889. Radering af John Lübschitz (1858–1941), der tidligt blev kendt for sine poetiske stemningskildringer af dansk natur*

nedad. Ingen vidste, hvor langt, thi sagnet gik, at søen var bundløs«.

Også for »mere oplyste tider«s mennesker har søen pludselig kunnet åbenbare dette sælsomme »man-ved-ikke-hvad«. Var det *her*, gudinden Nerthus og hendes vogn blev badet efter turen over markerne og slaverne bagefter druknet? spurgte magister Hans Ellekilde sig selv (Holte Juleblad 1930 s. 8) og fortsatte: »Endnu i vore dage har den et

løndomsfuldt præg over sig, som om den bar på dybe hemmeligheder fra fordums tid«. – Og så er den altså i virkeligheden ikke mere mystisk end f. eks. nutidssøerne i de forladte brunkulslejer mellem Herning og Brande fra sidste verdenskrig.

Men for de københavnske naturelskere, der havde opdaget mosen og nu vandrede ad de blødt gyngende stier eller sad på »Terrassen«s udsigtsbænk, var alt kun skøn-

hed og idyl. En poetisk sjæl, som i sommeren 1882 havde været her hver søndag, måtte ligefrem udsynge Bøllemosens pris på vers:

Hvor var du dog smuk i Sommerens Tid
med din Sø i de blomstrende Kalaers
ramme!

Birken bar Løv paa din skinnende Stamme
og lod det koket svaje hid og did;
og Kærulden myldrede blændende hvid
og legede Sne med de dunede Duske,
mens Bierne drak med den ærligste Flid
af lysrøde Bægre paa Bøllernes Buske

Men der kom jo lidt for mange, syntes han,
og med naturandagten var det desværre
småt hos de fleste:

Man kappedes i Sommer om hos Dig at
dvæle,
på Stien sattes Spor af en Mylder af Hæle
og man bænked sig tæt på hin tørvebrune
Skrænt

der var sikkert meget, som smagte dig slet:
Børsmanden grundet' grisk over Kursen og
Renten,
hans Frøken Datter pjatted om Venindens
Toilet,
og Selvglæden stank hos Kommissen og
Studenten.

Havde han vidst, hvad der få år senere
skulle overgå Bøllemosen, ville han næppe
have kunnet udtrykke det på vers:

En flok ganske unge labaner fik i som-
meren 1885 smag på at tage til Bøllemosen
om søndagen, hvor de først tømte deres
medbragte sprutflasker for rigtig at komme
i »hopla« og derefter begyndte at slå hattene
(især de høje »skorstene«) af fredeligt van-
drende borgermænd og løbe af med dem,

ævle sig ind på folk med puf og sjofelheder
og provokere slagsmål med hvem som helst,
for så endelig at afslutte dagen med den helt
store »tju, tju, tju, ballade« i dansebulen
ved Grøndalshuset i Charlottenlund. Det
var en salig fest, som måtte gentages hver
evige søndag, og så dannede de en »for-
ening«, som de kaldte »Bøllemosesjakket«,
snart selvfølgelig forkortet til »Bøllesjak-
ket«. Birkedommer Schow var alt for lem-
fældig over for de banditter, syntes folk, og
derfor greb snart nogle raske unge menne-
sker til selvtægten, sendte en »lokkedue« ud
med høj hat på og gemte sig selv bag træ-
erne, indtil nogle af fyrene viste sig, hvorpå
de myldrede frem og gav de stakkels volds-
mænd så læsterlige klø, at de måtte opgive
enhver tanke om Grøndalshuset for den
dag. Det bidrog nok lidt til sjakkets pacifi-
cering. Spektaklerne ebbede ud, og siden
hørte man ikke mere noget til disse »bøller«,
som folk var begyndt at kalde dem. Spro-
get var altså ved disse højst usympatiske
hændelser blevet beriget med en ny, effekt-
fuld glose, som straks fik indpas, ikke alene
i dagligtalen, men også i litteraturen, sub-
stantivisk (»en værre bølle«) så vel som ad-
jektivisk (»en bøllet person«). Hvis de små
uskyldige bølleblomster ude i mosen havde
kunnet tænke, ville de nok have undret sig
såre.

At folk trods strenge forbud og skovbe-
tjentes ihærdige søndagspatruljering røg to-
bak, som det passede dem, ude i mosen, vil
ikke undre nogen. Og en søndag i september
1886 gik det galt, idet henved en td. land
ung plantning gik op i luer. Amtsavisen talte
da om brand i »Tunmosen« – det hed den
altså *også*.

93 *Motiv fra Bøllemosen, fot. o. 1900*

94–95 At F. C. Kiærskou's engang så folkeyndede malerier har deres store kunstneriske svagheder og mangler, kan være så sandt det være vil. Han fik det allerede selv at høre af kritikken på sine gamle dage, nekrologerne i 1891 lagde heller ikke skjul derpå, og i kunsthistorien er han forlængst sendt langt, langt om i de ynkeligste bagrækker af »Carl Blochs brigade« og værdisiges ikke et ord. Men for en ren historisk-topografisk betragtning – og det er den, det *her* udelukkende kommer an på – bliver alt dette aldeles ligegyldigt. Kiærskou har fra en tidsalder, der ikke kendte naturfotografering, overleveret os en række let anskuelige og fuldt troværdige gengivelser af »Søllerød, som det var engang«, som vi ikke kan skønne stærkt nok på, Det er det væsentlige for os her og nu. Kritikere beskyldte ham for at idealisere og arrangere naturen. »Det, han lagde hovedvægten på i sine billeder, var smukke linjer og smukke farver, og hvor de ikke fandtes i naturen, der hjalp han efter med sin kunst«, hed det i Illustreret Tidendes nekrolog. Men det holder i hvert fald ikke stik for vort billedes vedkommende her fig. 94. Tager vi til jævnføring det foranstående kortudsnit fig. 90, vil vi straks kunne se, med hvilken præcision han har gengivet alt, hvad der åbenbarede sig for ham i panoramaet fra hans ståsted i skovbrynet ved Rundforbi skovfogedhus. Farvernes ægthed (jvf. omslaget på 3. samling) kan ingen udtale sig om med ufejlbarlig sikkerhed *nu*.

Midt for ligger Giesesø (også kaldt Gåsesøen) og Kighanerendens videre afløb derfra nordøstpå. Bag den træbevoksede store høj (angivet på kortet syd for Svine Sø, med løvskov-signatur jvf. punkt 4 på kortet fig. 99) ses Frydenlundskoven med huset matr. 1b i skovbrynet (det hus, som den gamle i

1843 nedlagte Vedbækvej løb lige forbi, jvf. stadig kortet). Længere borte strækker Trørød Hegn sig ind mod billedets midte, og skovløberhuset ved Trørød-Vedbækvejen træder tydeligt frem. Vejen fra Nærum, der i forgrunden er skjult af skovfogedhuset og skovskrænten, ses bag Giesesø på hele sin strækning op til Trørød by, som ligger højt deroppe på sin rundede, langstrakte bakketop. Vejen mod Holte by ses bag det store forgrundstræ, og længere ude ligger et skovstykke, som snart skulle forsvinde, men som dog tydeligt er at se endnu på kortet (1889!) på matr. 2a og 6a vest for Trørød ved Maglemoserenden (jvf. punkt 6 på kortet fig. 99). Se forøvrigt 3. samling s. 182 2. spalte nederst, hvor Benedicte Arnesen Kall's »Livserindringer« citeres: »Tryggerød-Skov længst omhugget og gjort til Agerland«. Endelig ses over tagrygningen på skovfogedhuset endnu en stump fortidsskov (også stadig markeret på kortet med løvskov-signatur), som delvis dækker for udsigten til Krogholms Eng.

Ad vejen her fra Rundforbi gennem skoven over Stampen og Rådvad til Strandmøllen havde det nordlige midtsogn en af sine bekvemteste forbindelser til Strandvejen og området sydpå ind til København. Derfor måtte også sognrådet reagere kraftigt, da forstvæsenet i foråret 1870 pludselig begærede vejen lukket for almindelig færdsel. »Den Vej er aldeles uundværlig«, hed det, »og det vilde endda være særdeles ønskeligt, om ikke ligefrem nødvendigt, at den blev offentlig Vej; thi den danner paa en lang Strækning den eneste Forbindelse mellem Strandvejen og Helsingørvejen [Kongevejen] og er saaledes af ikke ringe Interesse«.

Men da så forstvæsenet i februar 1878 tog sognerådet på ordet og begærede vejen op-

94a Udsigten mod nord fra skovfogedstedet ved Rundforbi 1834 malet af F. C. Kiærskou. Vejene fra Kjørøm og Rådvad mødes her og løber ud mod vest gennem skovfogedstedet mellem stuehuset i nord og udlængerne i syd (jvf. flg. situationsplan). 1899 blev Lyngby-Vedbækbanen ført skråt ind over terrænet i billedets højre side med overkørsel af både Rådvadvejen (nuv. Stampenvej) og Kjørømvejen

taget blandt de offentlige (d.v.s. af kommunen vedligeholdte) biveje, fik piben straks en helt anden lyd. Når sognerådet havde udtalt ønske om at få den vej gjort offentlig, havde det så sandelig været med den tanke, at den skulle sættes i *landevejenes klasse* og altså vedligeholdes af *amtet!* »At optage Vejen blandt Communens Biveje«, hed det nu, »dertil turde der – selv afseet fra den finansielle Side af Sagen – næppe være Grund, thi Vejen har for selve Søllerød Commune ikke nogen særdeles stor Interesse. Af Sognets Beboere benyttes den nemlig – afseet fra Raadvad og Stampen – kun af Trørøderne og 1 Gaardmand paa Holte Mark [Egebækgaard?] som Forbindelsesvej mod Kjøbenhavn, hvortil det maa bemærkes, at for Trørøderne Vejen over Vedbæk ad Bivejen Nr. 3 og Strandvejen indtil Strandmøllen er kun ca. 200 Alen længere end den heromhandlede Vej gennem Jægersborg Hegn«.

Altså: hvis 2 »Trørødere« startede på samme tid mod Strandmøllen ad hver sin vej og holdt den samme fart hele tiden, ville han, der kørte op omkring Vedbæk, allerede være nået til Skodsborg Badehotel, når den anden svingede ud på Strandvejen nede ved »Enkehuset«. Det lod sig jo høre. Men de har jo nok smilet lidt i skægget inde på amtsstuen.

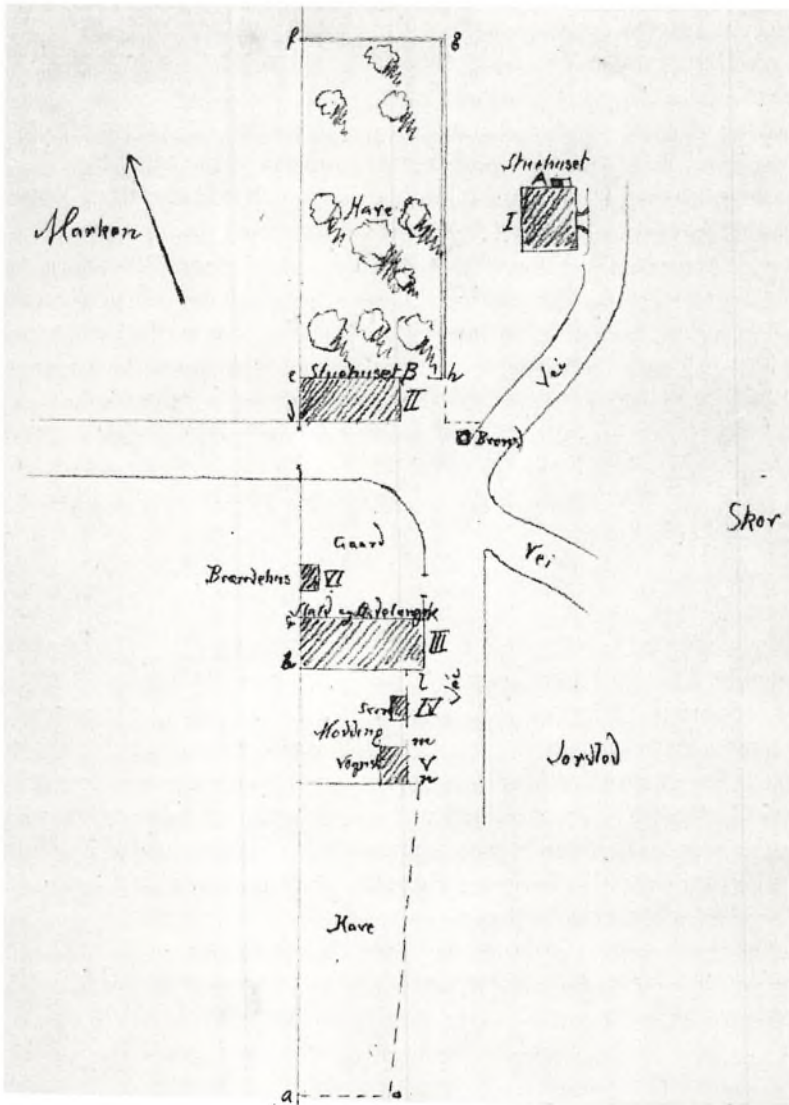
Kun ét menneske har Kiærskou afmalet på sit billede, men det også et bemærkelsesværdigt: en krumbøjet kvinde, der slæber på et mægtigt knippe kvas fra skoven, og som har langt endnu til Trørød eller Nærum, hvor komfuret står og venter med de kolde grød- og kartoffelgryder sat ned i kogehullerne. Manden og børnene vil jo gerne have varm mad hver dag. Men det brændsel, hun slæber på, giver kun en stakket frist; i overmorgen må hun ud igen og begynde for-

fra. Og så fremdeles. Den kommende *vinter* tør hun slet ikke tænke på endnu.

På fotografiet fig. 95 fra o. 1910 har vi samme situation i nærbillede. Sådanne kvas-samlende fattige kvinder (med stemplet til-ladelseskort fra skovrideren) kunne ses overalt i skovene helt op til tiden lige efter 1. verdenskrig, og vi er derfor mange endnu, der har synet i egen meget triste erindring. Men kun *ældgamle* folk kan dog nu idag erindre de tider, da fattigdommen var bundløs, og vinterarbejdsløsheden tvang utallige familier (»småfolk« i den dengang *reelle* betydning af ordet) til at søge ydmygende offentlig fattighjælp (med tab af de borgerlige rettigheder) eller »fri fattigkasse«-hjælp (uden nævnte tab), gå på ulovligt tiggeri eller stole på medfølende bedrestillede menneskers håndsørkninger, for at holde hungersnøden og den isnende kulde så nogenlunde fra døren. Og det vil nok derfor heller ikke være helt uden betydning og interesse her at forelægge et par dokumenter, der hver for sig på mere end én måde grelt afslører den afgrund, der er befæstet mellem før og nu i de sociale forhold her til lands.

11/2 1877 skriver »En Beboer i Søllerød Sogn« i Københavns Amts Avis:

»Ikke færre end 100 Skovarbejdere er blevet brødløse, dels derved, at der i denne Tid ikke skoves, og dels fordi Dampmaskiner til Skjæring og Kløvning køres omkring fra Gaard til Gaard. Der har været gjort Skridt hos Sogneraadet om at eftergive disse Folk Kommuneskatten for 1. Halvaar, men det har været forgjæves, og på lignende Maade har det gaaet andre Bestræbelser for at komme betrængte til Hjælp. Nu har imidlertid en større Gaardejer givet et Exempel, som fortjener at blive almindelig bekjendt, og som ogsaa nok vil finde Tilslutning, idet en saadan Maade at yde Hjælp

94b Situationsplan over Rundforbi skovfogedsted 1879. A I betegner det nye stuehus (jvf. fig. 97b), B II det gamle stuehus med frugthave mod nord og vindebrønd mod øst (jvf. foranstående maleri), B III – VI stald- og ladelængen med gårdsplads og brændehus foran og mødding, svinehus, vognskur og køkkenhave bagved (jvf. fig. 97a)

paa er langt at foretrække for contante Bidrag o. lign. Den omtalte Mand har nemlig fattet den smukke Tanke at komme selve Familierne, og da navnlig de ikke arbejdsføre til Hjælp, og han har i den Anledning daglig 6 fattige Børn ved sit Bord og antaget 1 Mand til forefaldende Arbejde. Et par andre Mænd i samme By have strax gjort det samme, og der er saaledes nu hver Dag henved en Snes Børn, som erholde deres rigelige Kost omkring paa Gaardene.

Det vilde være særdeles smukt, om flere af Sognets Beboere maatte slutte sig til denne Sags Fremhjælp, at ikke Byrden skal blive de mange fattige Arbejdere alt for haard i denne ikke selvforskyldte Nød. Lukker først Kjøbmændene og Høkerne for de Stakler, som allerede have Credit og nu slet ikke kunne betale, saa bliver det for sent at hjælpe, og saa vil det end mere komme til at gaa ud over Sognet«.

Vi tør næsten gætte på, at den nævnte foregangsmand har været gårdejer Niels Christoffersen i Gl. Holte (jvf. 3. samling s. 201–02). Men der var også en anden mand, som tog et effektivt initiativ, hvor om vidnes i samme avis ugen efter, 18/2 1877:

»Tak for modtagne Velgjerninger fra Skovningsarbejdere i Jægersborg Hegn til velædle Hr. Forstkandidat *Skovfoged Bonnevie*, Rundforbi. Dette er den skønneste og mest passende Titel, som vi vide at give Dem, en Benævnelse der ikke blot har Velklang for menneskelige Øren, men ogsaa finder Velbehag for den almægtige og retfærdige Guds Throne. Dette Navn udspringer fra vore Hjerters Fylde og er ikke en blot Formentlighed eller en tom Lyd; vi behøve ikke udtrykkelig at forklare, hvorfor vi tilskrive Dem disse Linjer; De har, ædle Velgjører, da Kummerens mørke Nat sænkede sig over os og Vore, og Vinteren endnu

stod for Døren, aftørret vore Taarer og opklaret vort Liv ved at give os Alle Arbejde, da Skovningen ophørte; De har befriet os fra Øjeblikkets Nød og sat os i Stand til at imødesee Foraaret med Tillid og Rolighed. Paa flere Arbejderes Vegne Ole Veberg, C. Jacobsen, N. Hansen«.

At disse tre skovarbejdere selv skulle have ført pennen på den facon, er det aldeles umuligt at tænke sig. De må have fået hjælp – men af hvem? I sin sentimentale opstyltetthed og ud over alle bredder flommende svulst minder stilen påfaldende om den, man i 19. århundredes første trediedel jævnligt finder i Adresseavisens og provinsbladens indsendte »minderuner« over afdøde, takkeskrivelser for udviste tjenester, hyldesthilsener til bortdragende højttestimerede ægtepar o.s.v., og tillige om den, man finder i samtidens bredt folkelige »føljeton-romaner« helt op til 1880erne. Og så kan man jo f. eks. gætte på lærer Jensen i Nærum. Han var faktisk den nærmeste til det (for lærer Mørch i Skodsborg vil vi slet ikke mistænke). Han tilgive os i sin himmel, hvis det er helt forkert gættet.

95 Skodsborgkoner på vej hjem fra kvassankning i Jægersborg Hegn, fot. o. 1910. Forrest kommer fru Kirsten Jensen f. Riis (død 1915); hun er dårligt til bens og orker ikke mere at slæbe på så store læs som de yngre koner, der kommer bagefter hende. Godt, at porten står på vid gab, og at der ikke er megen kørende trafik nede på Strandvejen! Kvinderne og børnene af »det bedre selskab« er ikke standset op for at måbe over fattigdommen, for den er de daglig vidner til, men fordi de har øjnet en fotograf

96 Det var folk af format, dygtigheder og personligheder – for en stor del endda af »fin herkomst«, der i 19. århundredes anden halvdel sad som skovfogder i Rundforbi. Næsten alle avancerede de hurtigt til skovridere andetsteds, og så godt som alle havde de, medens de var her, sæde i sognerådet – mere eller mindre tvungne dertil. Tjenestemænd med solid uddannelse var nemlig altid stærkt efterspurgt rundt om i sognene til varetagelse af alle slags offentlige hverv, da de jo måtte forudsættes at være i besiddelse af både læse- og skrivefærdighed, forhandlingsevne med fornøden sprogbehandling, praktisk indsigt og fornuftigt greb om tingene.

I århundredets første årtier fungerede *Lars Thomsen*, der var søn af skovfogden på »Geelshus« Thomas Larsen. Denne igen var søn af gårdejer Lars Davidsen fra Virum og altså broder til gårdejer Christoffer Larsen på »Paradisgården« i Øverød. Efter Lars Thomsen kom den førnævnte *Jens Mortensen* (død 1857) og så Lars Thomsens søn *Thomas Thomsen* (død 1869), der var gift med gårdejer Morten Andersens datter Maren Kirstine fra Nærum (gården matr. 7, senere kaldt »Vognmandsgården«).

Forstkandidat *Carl Bonnevie* (1831–1912), som tiltrådte stillingen her 1/10 1869, var søn af pastor Honoratus Bonnevie i Vallekilde, hvis søster var moder til maleren J. Thomas Lundbye. En yngre datter af præsten, Betty B. (1835–1918) blev gift med kapellanen, den senere bekendte Vartovpræst V. J. Hoff, og selv blev Carl B. gift med jægermesterens datter på »Ulriksholm« ved Kerteminde, hvor han havde gjort tjeneste ved skovbruget. Efter en række år som assistent ved reguleringen af statsskovene 1859–69 kom han så efter skovfoged Thomsens død til Rundforbi, hvor han straks ved

sin fint dannede og kultiverede personlighed og sine rent menneskelige kvaliteter vandt stor agtelse, respekt og hengivenhed hos alle, og da ikke mindst hos hans undergivne, skovløberne og skovarbejderne (hvad foranstående takkeskrivelse fra 1877 jo nok som vidner om). Indtrådte i sognerådet 1/1 1874. Han savnedes, da han i foråret 1877 havde forladt stedet for at tiltræde stillingen som skovrider i 2. Frederiksborg skovdistrikt med bolig i Farum. Sønnen Asger Bonnevie (1869–1930), der var født kort før familiens ankomst til Rundforbi, blev senere kgl. pakhusforvalter og fader til to idag kendte personligheder: byretsdommer Erik Bonnevie (f. 1904) og professor, dr. med. Poul Bonnevie (f. 1907).

Hans efterfølger, forstkandidat *Sophus Thalbitzer* (1837–1907) var født på »Cathrinebjerg« i Sengeløse sogn som søn af den i sin tid kendte godsejer og politiker Carl Vilh. Thalbitzer (1801–1867), der som medlem af Landstinget fra 1849 til sin død, først som bondeven og senere som nationalliberal, kæmpede ihærdigt for fæstebøndernes sag. Denne Carl Vilh. Th.'s fader, konsul Henry Th. var forøvrigt en brodersøn af den hofagent Thalbitzer, der i 1780'erne ejede Rudegård (jvf. 2. samling s. 100). Og fra en broder til Henry Th. nedstammede i 4. led de nu afdøde kendte brødre: eskimoforskeren, professor William Thalbitzer, og redaktøren for »Finanstidende« Carl Thalbitzer. En søn af Sophus Thalbitzer, *Karl Thalbitzer*, som fødtes her i Rundforbi i 1878, blev ingeniør og kulturtekniker ved Det danske Hedeselskab, men døde i sin bedste alder, kun 50 år gammel.

S. Thalbitzer var embedsmand til finger-spidserne, punktlig og bestemt, og sognet nød godt af hans arbejdskraft ikke alene i sognerådet, hvor han indtrådte 1/1 1880,

96a *Carl Bonnevie (1831–1912), skovfoged i Rundforbi 1869–1877, fot. 1875 med erindringsmedalje for deltagelse i krigen 1864*

96b *Sophus Thalbitzer (1837–1907), skovfoged i Rundforbi 1877–1883, fot. fra tiden mellem 1872 og 1876*

men også i sundhedskommissionen, hvor der altid var nok at tage fat på. Om hans arkæologiske interesse vidner en beretning, han indgav til Nationalmuseet om en udgravning, han havde foretaget af en bronzealderhøj lige øst for Rundforbi, og hvorved han havde gjort overordentlig rige fund af kvindesmykker fra bronzealderens storhedstid: pandediadem, bælteplader, spiralarmring og fragment af en snoet halsring. I marts 1883 udnævntes han til skovrider for Stenderup skovdistrikt ved Kolding.

Efterfølgeren, fynboen *William A. B. Christensen* (1845–1932) var en helt anden type, bred og jovial og med det pragtfuldeste kravetøjskulende fuldskæg. Når han i julemåneden kom glidende gennem skoven i kane med tyk vams og skindkabuds, kunne børn meget let få den tro, at det var selveste julemanden, de så, på vej ud for at hente juletræer til dem. I december 1885 indvalgte han i sognerådet, men kom kun til at sidde her i godt og vel 2 år. Hans ophold i Rundforbi blev nemlig endnu kortere end Thalbitzers. Allerede i maj 1888 rejste han bort for at tiltræde stillingen som skovrider for 6. Kronborg distrikt med bolig i Maarum, Gribskov, og afløstes for de næste 4 år af forstkandidat Adolph Steen.

Ludvig Bang Brüel (1858–1947), som tiltrådte 19/8 1892, var af en udpræget skovriderslægt. Hans fader, den fremragende forstmand og kyndige skovbrugsforfatter *G. P. L. Brüel* (1829–1914), var skovrider (1867–80 på Bornholm, 1880–1909 i 4. Kronborg distrikt, Nøddebo) og selv søn af en skovrider, Ludv. F. Brüel (4. Kronborg distrikt indtil 1880); og hans moder, Sofie Bang var datter af den meget kendte forstråd og plantør på Stendalsgård, Frederikshede ved Viborg, Jens Bang (St. St. Blichers gode ven fra præstetiden i Thorning) og sø-

ster til den lige så kendte forstråd og plantør på Randbølhede Fritz Bang. Hun døde i 1879, kun 46 år gammel, men havde da sat 11 børn i verden, af hvilke Ludv. B. Brüel var det næstældste. Blandt dennes talrige søskende kan der her være særlig grund til at nævne: *Carl Brüel* (f. 1863), der i 1912 efter 25 års virksomhed i Vedbæk nedsatte sig som tømrermester i Søllerød, og hvis datter *Karen B.* (f. 1903) blev skolebestyrerinde i Fredericia (se 3. samling s. 140–41), og *Rasmus Brüel* (f. 1870), der i 1898 blev gift med Margrethe Larsen fra Trørødgård, f. 1872 som datter af den tidligt afdøde gårdejer Hans Larsen (død 1874) og Anna Dorothea Christiansen fra Nærum (se under fig. 19–20 og Tavle VI bag i bogen), og derefter nedsatte sig som tømrermester i Haslev. En søn af dette ægteskab er den kendte real-skolemand og lærebogsforfatter *Sv. Brüel*, Fredericia (f. 1901).

Den meget kendte oversætter af specielt fransk litteratur, lektor Tage Brüel (1889–1970) var også en brodersøn af Ludv. B. Brüel, altså fætter til Svend Brüel.

Som skovfoged i Rundforbi faldt det i Brüels triste lod at skulle være med til at udpege de utallige stolte gamle bøgetræer i Jægersborg Hegns østside, der måtte vige for Kystbaneanlægget bag om Skodsborg. Og Vedbækbanens anlæg over Rundforbi gav ham rig lejlighed til at få sin forhandlings-evne og taktiske manøvreedygtighed sat på prøve. Han følte sig kaldet til at værne skoven, elskede ikke alene Jægersborg Hegn og Dyrehaven, men alle Nordsjællands skove og skrev på sine ældre dage mange smukke afhandlinger om dem. I sognerådet sad han fra 1/1 1895.

I 1900 overtog han sin faders tidligere skovriderdistrikt på Bornholm, og 1909 blev han faderens direkte efterfølger i 4.

96c *William Christensen (1845–1932), skovfoged i Rundforbi 1883–1888, fot. o. 1883*

96d *Ludvig B. Brüel (1858–1947), skovfoged i Rundforbi 1892–1900, fot. fra hans ældre dage, formodentlig 1928, da han som 70årig tog sin afsked som skovrider*

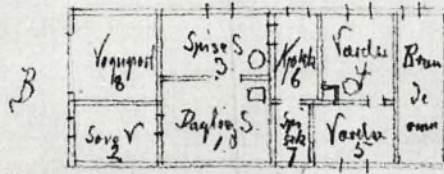
Kronborg distrikt og rykkede ind i skovridergården »Skovfryd« ved Nøddebo, den, som også farfaderen i mange år havde beboet. 3 skovridere Brüel – fader, søn og sønnesøn – på ét og samme sted gennem trekvart århundrede var jo lidt af et særsyn. Og skovridertraditionen fortsatte i slægten. En søn af Ludv. B. Brüel, *Gustaf Brüel* (1887–1969) blev statskovrider i Sønderjylland, kammerherre og hofjægermester, og en søn af denne igen forstkandidat *Torben L. Brüel* (f. 1921) blev efter en mangeårig virksomhed i Ø.K. (Thailand og Ghana) i 1964 skovrider for Frijsenborg skovdistrikt. En anden søn er dr. techn. *Per Brüel*, firma Brüel & Kjær.

97 Det gamle stråttækte skovfogedhus var primitivt og snævert, men i sammenligning med skovløberhusene dog alligevel ret rummeligt – ja næsten herskabeligt. Det målte udvendig 26 x 10 alen [1 alen = 63 cm] og var – lige som mange bøndergårdes stuehuse – inddelt i en mængde smårum, som man kom til ved at gå fra det ene til det andet, d.v.s. uden entré og korridor.

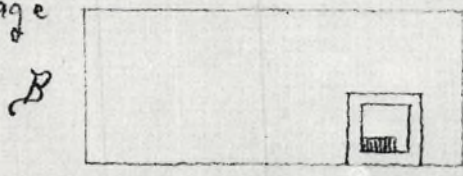
Man trådte udefra direkte ind i et lille, snævert køkken (kun 3 alen bredt, d.v.s. 1,89 m) og derfra til højre ind i spisestuen (7 x 4 alen) og dagligstuen (7 x 5), begge med varmeovn, og videre til et lille uopvarmeligt soveværelse med to ydervægge og en skillevæg ud til en kold vognport (opbevaringsrum for skovfogdens tjenestevogn). Fra køkkenet, hvor der hverken har været plads til skab eller bord, men hvor de ting, der var i brug, måtte stilles på det åbne ildsted, og de ting, der ikke var i brug, måtte stilles på smalle hylder og »tallerkenrækker« eller hænges på søm, førte en dør ind til spisekammeret, hvorfra en trappe førte ned til en meget snæver og buldermørk viktualiekælder (3 x 3 alen); her har en person lige akkurat kunnet vende og dreje sig mellem hylderne; men det var såmænd store ting, at det overhovedet fandtes; læreren i Trørød havde måttet savne et sådant lige til 1878. Fra køkkenet var der også – selv om planen her intet viser – adgang til to andre soveværelser, et større med ovn og et mindre uden en sådan, begge med vægge ud mod et koldt brændselsrum i østgavlen.

Alt, hvad *vi* forstår ved uundværlige »bekvemmeligheder«, savnes. Baderum f. eks. Brøndvand er blevet hentet ind til vaskefadene på »servanterne«, og det snavsede vand båret ud i »servantespande« og hældt af på gårdspladsen eller på vejen, der førte lige forbi. Intetsteds angiver planen noget

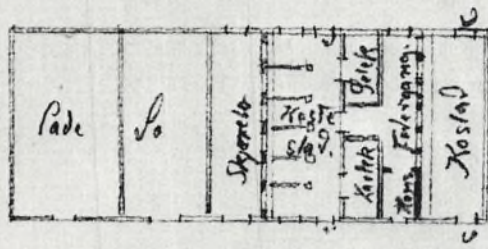
I: I: Stueetage
II

I: I: Kjøberetage
II

Stald og Ladelønge
III

97a Plan af det gamle skovfogedsted i Rundforbi

»closet«. Har man benyttet kostalden eller svinehuset, hvor der alligevel med mellemrum skulle mages ud? Eller har der været et særskilt aflukke i brændehuset ude i gården? Vi ved det ikke. Vi leder også på planen for-gæves efter et vaskehus eller blot et vaske- rum. Har storvasken foregået i fri luft hen- ne ved brønden?

Den store udlænge i syd (34 x 13 alen) rummede i den vestre halvdel lade, lo og skærelo. Fra skæreloen, hvor hakkelsen til hestene blev skåret, var der åbninger ind til krybberne i hestestaldens 6 båse. Fra heste- stalden var der adgang til selekammeret, kostalden med fodergang og plads til 3-4 køer og et diminutivt karlekammer (2 x 5 alen, d.v.s. 1,26 m bredt og 3,5 m langt), hvor der lige kunne være plads til en seng og en stol og så ikke en stump mere. Et uro- ligt sovested med hestetrampen og – prusten til den ene side, kobrølen og kæderaslen til den anden side og lige bag den tynde skille- væg ved sengen morgenhanens skingre galen og den livlige kaglen fra de vågnende høns. Men en legemligt udaset karl sov jo så fast og godt, at end ikke rotternes firmen hen over ham kunne genere ham.

Sådan så skovfogedstedet ud endnu i Carl Bonnevis tid og de første år af Thalbitzers. Men så skete der en gennemgribende foran- dring. Skovfogden fik en grundmuret etage- bolig (udvendigt mål 15 x 13¹/₂ alen) med høj kælder, cementeret trappe op til pompøs dobbelt-indgangsdør og inden for denne en entré med trappeopgang til værelser oven- på; til venstre for entreen noget så moderne som et embedskontor og til højre et køkken, som må have været noget nær en åbenbaring for husmoderen, der hidtil havde måttet klare sig med det primitiveste primitive: med rigtigt komfur, køkkenskab og køkken- bord foran stort vindue, rigeligt med gulv-

plads og bekvem særudgang til brønden; bag køkken og kontor en spisestue og en dagligstue, ikke store, men dog større og mere reelle end de gamle. Nedenunder: brændsels-, stryge-, og mejerikælderrum. Ovenpå: midtergang, 3 værelser, hvoraf de 2 opvarmelige (det 3. skulle tjenestepigen vel have), og et »closet«, naturligvis ikke »water-closet«, kun slet og ret »closet«: et lille aflukke under taget med spand og sæde og tørvestrøelse og Københavns Amts Avis i passende udskårne firkanter på en krog. Spandens indhold nød køkkenhaven godt af. At flytte fra det gamle til dette nye stue- hus har været som at springe 100 år over i ét sæt.

97b *Plan 1877 til nyt skovfogedhus
i Rundforbi, sign. L. Hansen*

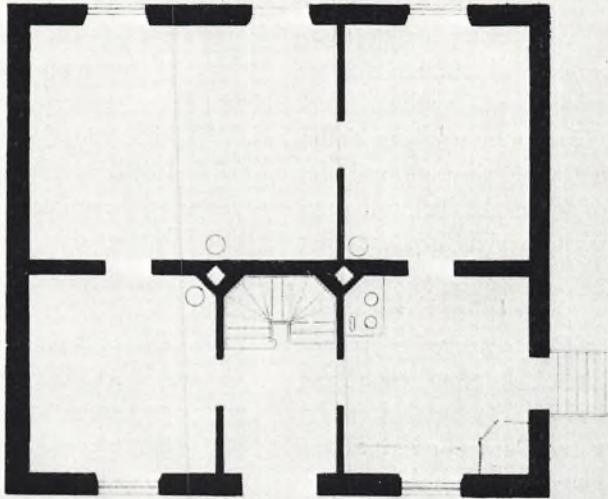
2.a.

Randsferbi Skovfogedsted.
Fasade mod Haven.

N° 232
1878

Plan af Hverstagen.

2. tegning 11/4 77

5 4 3 2 1 0 5

14/9 77
L. Jensen
10. kl.

98–99 Følger vi nu »Grisestien« på det nedlagte baneterræn fra Rundforbi nordpå, kommer vi til et lille skovparti, i ældre tid kaldt »Frydenlund Dyrehave«, bag hvilket vi finder et nyere villakvarter omkring *Skovvej* og *Skovringen* (punkt 1 på kortet fig. 99).

På Skovringens territorium lå det tidligere (under fig. 30–32) omtalte *Frydenlund Teglværk*, som frk. Rieffensthal o. 1853 oprettede i kompagni med gårdejer Ole Jensen, Elleslettegård. Det var blomstringstider for teglværker i de dage. I førsteudgaven af etatsråd J. P. Trap's »Statistisk-topographisk Beskrivelse af Kongeriget Danmark« I 1858 s. 166 står således at læse:

»Naar Teglværkerne i 1854 angives til 700 med en årlig Production af 50 Millioner Steen, da ville disse Tal nu vistnok være ikke lidet fjernede fra det Rette. Den seneste Tid med dens talrige Byggeforetagender saavel i Kjøbstæderne som paa Landet har ladet mange nye Teglværker opstaae og have hos enkelte bragt Productionen til flere Millioner Stkr. forskjellige Slags Steen, deriblandt Drainrør. Naar man angiver Tallet til 800 og Productionen til henimod det dobbelte af det ovennævnte Tal, vil man vistnok have tilnærmelsesviis betegnet det rette Forhold«.

Teglværket ved Frydenlund var ikke overvældende stort. Det bestod af et firkantet maskinhus med høj skorsten, en aflang brændeovn, nogle tørrelader og en lergrav, hvorfra leret blev trukket op på tipvogne ved hjælp af to heste; desuden nogle boliger for teglbrændere og pottemagere og maskinpasseren. Men det havde gode afsætningsmuligheder og blev snart et ganske givtigt foretagende. Det leverede bl. a. munkesten til det nyopførte Frederiksborg Slot efter branden i 1859 og specialiserede sig efter-

hånden i fabrikation af »formsten« (d.v.s. mursten af usædvanlig form og farve beregnet til murprydelser o. lign.). Og efter, at Ole Jensen havde været på et længere studieophold hos Kähler i Næstved, optoges tillige en ret betydelig produktion af krukker, kander og fliser. At en 16årig Elisabeth Kähler fra Næstved i 1860 opholdt sig på Frydenlund for at lære husholdning, vidner iøvrigt om gode forbindelser i det hele taget mellem Frydenlund Teglværk og den berømte keramiske fabrik.

Den daglige ledelse af virksomheden forestodes i mange år af teglmester *Peter Chr. Hansen*; derefter af *Jens Albrechtsen* (f. 1830 på Ærø), der boede på selve Frydenlund, som han, efter sigende, også havde i forpagtning. »Han var en god mand, når først man kendte ham og tog ham på den rigtige måde«, skriver hans flerårige maskinpasser (o. 1880) *J. P. Johansen* (den gamle Nærum-skrædders dattersøn, jvf. 3. samling s. 48–50, 78–80). »Jeg tog mangt et skral af for hans kone, når han kom lidt sent hjem, og den var lidt højt oppe i hopla, så fik vi os en bajer, og så var alt i orden, så fik vi lidt bras af fru A., så en ekstra bajer, så var teglbrænderen i godt humør igen«. Et lille folkeligt-dansk genrebillede ud af hverdagslivet, må dette vel kaldes. Fru Emma Dorthea (20 år yngre end manden) har nok i det hele taget været god til at »brase«, kan vi forstå. »Vi havde det godt der, levede godt og spiste udmærket«, fortsætter Johansen – og føjer så pludselig til: »det gjorde Captyn også, *han* kunne spise!« Den senere så berømmelige Vedbæk-matador og sognerådsformand må altså i sine lidt forkomne ungkarledage have hjem søgt dette gode madsted flittigt.

Efter Albrechtsen fik i 1892 en nordmand, *Jacob A. B. Heuch*, bispesøn fra Kri-

98 *Frydenlund Teglværk. Akvarel (årstal ukendt) af Jenny Meier, der var malerinde på Den kgl. Porcelænsfabrik og i 1890'erne havde sit sommerbo i Vedbæk*

stianssand, bestyrerpladsen. Han var ikke teglbrænder af profession, men blot en fattig billedhugger, der trængte til et solidere levebrød. Han havde i 1890 letsindigt giftet sig på, hvad hans kunst og hans kones privatundervisning eventuelt kunne indbringe, og det havde de forfærdede familier på begge sider jo kunnet se måtte blive den rene armod, har en søn, læge J. C. Heuch, Vejen, (f. 1891) fortalt (maskinskrevet notat i Søllerød byhistoriske arkiv). Derfor havde en formående svoger, der var direktør for Knabstrup Teglværk ved Holbæk, skaffet

ham stillingen her – og dermed gode dage. Til bestyrerbolig fik han overladt »Jægerhuset« (jvf. 1. samling s. 206–07).

Behovet for nye lergrave meldte sig naturligvis efterhånden, og da det var blevet konstateret, at der gemte sig godt anvendeligt ler under træerne i sydenden af den lille Dyrehaveskov, havde Frydenlunds ejer (siden 1875), dronningens hofchef, geheimekonferenceråd *Ludv. Castenskiold* (med berømmelse for modig indsats som rytterofficer under Treårskrigen 1848–50), fået svær lyst til at rydde hele skoven, skønt den var

erklæret fredskov. Det var almindelig kendt, og derfor havde der også i 1899 inden for bestyrelsen for anlægget af Lyngby-Vedbækbanen ytret sig betænkeligheder ved en projekteret holdeplads for Trørød netop her (med adgangsvej over Trørødgårds jorder). Man frygtede – og sikkert med god grund – for, at ekspropriationsudgifterne ville blive stærkt forøgede, dersom teglværkets fremtidige udnyttelse af leret skulle vise sig vanskeliggjort derved (P. Thomasen: »Nårumbanen gennem 75 år« s. 21–22), og den endelige placering af holdepladsen blev da også lidt nordligere med adgangsvej over Dyrslægårdens marker (se iøvrigt foran under fig. 21–23 s. 50).

I 1901 fandt Castenskiold tiden inde til handling og udbad sig 4. juni sognerådets medvirksomhed til at få ophævet fredskovsforpligtelsen, så han kunne begynde at hugge løs. Men sognerådet stemte straks imod med hænder og fødder: »Da kommunens indtægtskilder væsentligt er baserede på egnens skønhed, må man bestemt modsætte sig, at skoven ryddes«.

Geheimeråden gav dog ikke op af den grund. 21/2 1904 var han der igen; men sognerådet var også stadig på sin post, og formand Captyn gav kort og fyndigt udtryk for dets opfattelse: »Her i disse sogne er enhver plet skov uundværlig, om den så aldrig er så lille og aldrig så fuld af teglværksler!« Forøvrigt var Frydenlunds skoven ingenlunde »den lille klat grimme træer«, som geheimeråden i sit andragende havde forvandlet den til! Og da hans teglværk næppe ville have megen nytte af den smule ler, skoven skjulte, kunne sognerådet overhovedet ingen medlidenhed have med hr. geheimeråden.

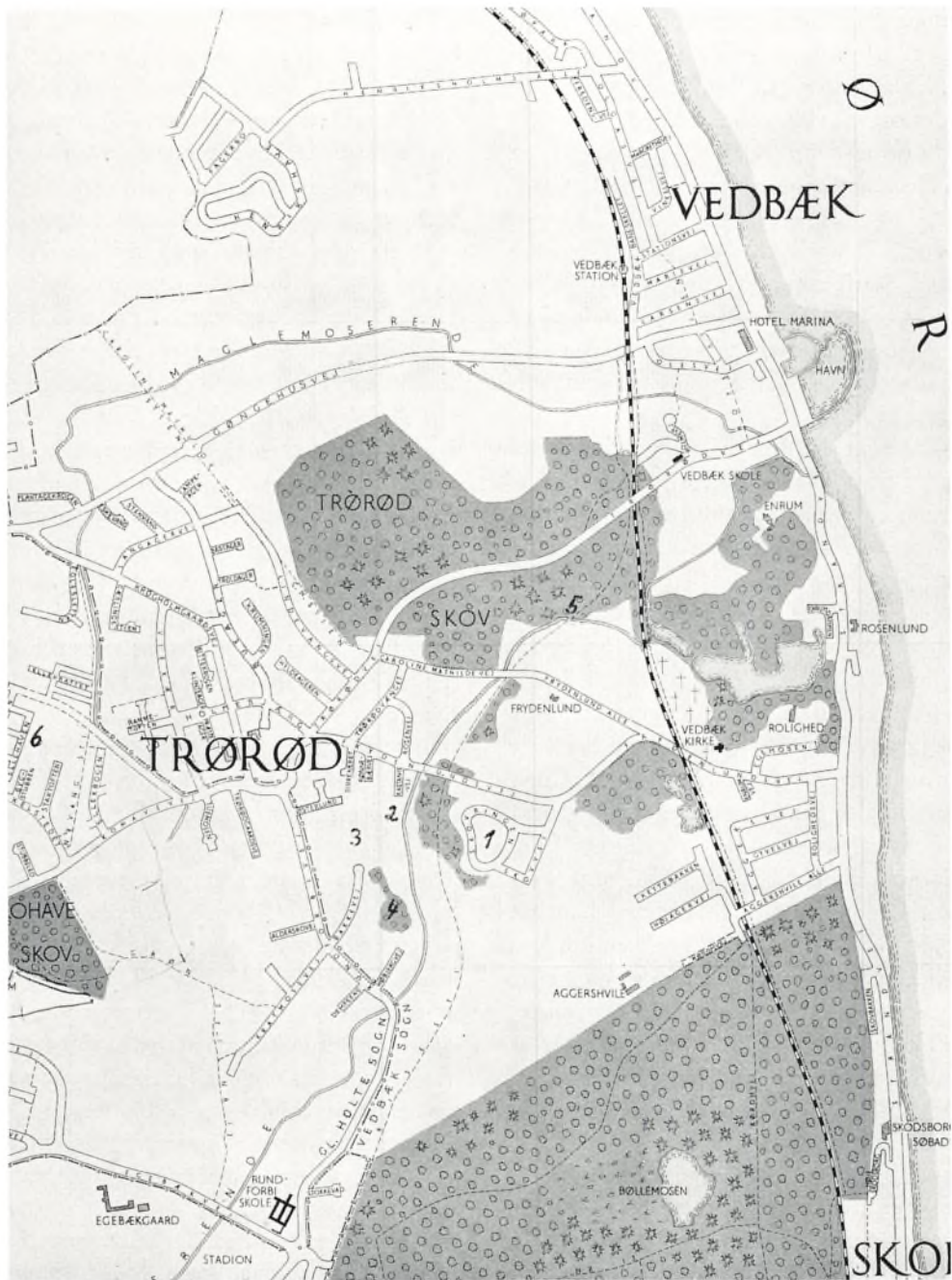
Men man glemte jo, at Castenskiold var en mægtig mand, som kunne trække i tråde-

ne på de højeste og rigtigste steder. Sidst på året kom pludselig den pinligt overraskende meddelelse, at landbrugsministeriet havde givet ham den ønskede tilladelse til at fælde Frydenlunds skoven på betingelse af, at han overtog fredskovsforpligtelsen for – Højris Skov oppe på Mors ved Sallingsund. »Autoriteterne har således bragt det gamle princip: for smed at rette bager til anvendelse på en måde, der vil vække sorg på hele Vedbækegnen«, sagde den dybt nedslåede sognerådsformand, da han forelagde sine kolleger denne triste meddelelse. Og pressen kommenterede: »Der er altså ikke noget at gøre ved det: skoven dør, teglværket leve!«

Imidlertid: skoven døde ikke; det gjorde derimod Castenskiold selv (30/9 1905), og teglværket kom heller ikke til at leve så forfærdelig længe. Det blev nedlagt af grosserer C. B. Thøgersen, som i 1907 købte Frydenlund af Castenskiolds enke. Han byggede i stedet en større *stutterigård* her på matr. 11 af Frydenlund. Og da han i 1929 solgte slottet til højesteretssagfører Geo K. Schiørring, blev hele arealet syd for Frydenlundsvej unddraget handelen. Allerede 1937 forelå en godkendt og tinglyst udstykningsplan for Stutterigårdens areal, og i 1944 indkom en ny ved arkitekt *Palle Suenson*, hvorefter »Skovringen« opstod.

G. K. Schiørring, som ikke havde fået »Dyrehaven« med ved handelen i 1929, købte til gengæld af »Enrum«s ejer skoven mellem Frydenlundsvej og Kystbanen. Denne blev slemt molesteret efter, at ingeniør *Haldor Topsøe* i 1960 havde købt Frydenlund og straks begyndt at realisere sin store »Forskningscenter«-idé. Senere bragte den store forlægning af Frydenlundsvej yderligere forstyrrelse i det gamle smukke og rolige landskabsbillede.

Det skal dog tilføjes, at Haldor Topsøe

99 Samme område som på kortet fig. 90. Udsnit af sognekort 1971

til gengæld for sit hårdhændede angreb på den gamle skov forpligtede sig til at nyplante 5 ha skov op mod Trørød Hegn og lade hele det øvrige tilliggende frede.

Og så var det forøvrigt allerede i 1972 forbi med forskningscentret på Frydenlund.

100-101 Den ældste af stikvejene fra Frydenlund Stationsvej på »dyrlægens jorder« er *Kastanievej*. Her byggedes allerede få år efter århundredskiftet 4 villaer i den stil, som sådanne jo dengang skulle have: de nuværende husnumre 3, 5, 4 og 8.

Nr. 3, som kaldtes »Frydendal« (hvad den forøvrigt hedder endnu), blev købt af bagermester Petersens enke fra Gl. Holte, fru *Susanne Petersen*, og i nr. 4, dengang kaldt »Skovlyst« (nu hedder den »Kastaniehøj«), havde et par damer indrettet et pensionat, hvor bl. a. den unge Søllerød-kapellan (1908-1912) *Jørgen Harboe* holdt til. »Han var rigtig en smuk mand«, fortalte et par menneskealdre senere den gamle her ofte citerede fru Anna Sørensen f. Christoffersen, »og han prædikede skam også godt nok. På hans søndage var kirken fuld, for da kom også alle de unge ugifte piger – og de ældre ugifte med forresten – han har nok ikke haft det let herude«. Men om han slap herfra som ungkarl, kunne hun ikke huske. Fra 1911 beboedes villaen af proprietær *P. A. Petersen* og hans hustru, efter at de havde måttet gå fra »Egebækgård«, og fru Marie P. blev også boende her efter sin mands pludselige død i 1915.

I nr. 8 boede lige fra begyndelsen og mange, mange år frem i tiden den tidligere nævnte chef for den kgl. civilliste, kaptajn *Ravn*. Han lagde efterhånden en meget stor have til, der strakte sig næsten 200 meter sydpå ned til mosen, d.v.s. den i løbet af forrige århundrede forsvundne »Svine Sø« (se

kortet fig. 90), dette havestykke bar matrikelnummer 5bb og var altså ikke udstykket af dyrlægens, men af Trørødgårds jorder.

Nabovillaen nr. 5 (matr. 6ö) havde ikke nær så stor en have dengang. Den sluttede da lige syd om huset (ved den gamle grænse mellem dyrlægens og enkefru Larsens jorder) og afgrænsedes mod øst – lige som »Frydendal« – af Kighanerenden, hvis vand blev flittigt benyttet til havevanding, og først i den nuværende ejers tid er det lange smalle areal mod syd (med oprindelig matrikelbetegnelse 5a1) blevet lagt til. Villaen ejedes af dyrlægen og en malermester i Gentofte, men lejedes i årene 1906-12 af enkefru *Ane Kirstine Christoffersen*, der jo havde solgt »Christoffersengården« i Gl. Holte til etatsråd H. N. Andersen (jvf. 3. samling s. 203). Hendes datter Anna boede hos hende i disse år og vidste derfor så god besked om den unge kapellan i pensionatet lige overfor.

I de første 4 somre fremlejede fru Christoffersen stueetagen til fabrikant *Harald Heering* og hans hustru, kaldt Dodo, der – som tidligere nævnt – blev så begejstrede for Trørød, at de sidenhen slog sig varigt ned herude i egen villa på Trørødvænget, for endelig tilsidst at lade sig stede til hvile på Vedbæk kirkegård. Harald Heering var amatør fotograf og fotograferede alt, hvad der var kønt i Trørød. Han var således ikke alene mesteren for det her på fig. 100 gengivne dejlige landskabsbillede, men også for det overordentligt skønne portrætbillede af fru Christoffersen, der er gengivet i 3. samling s. 201.

Den allerede nu mangeårige ejer af villaen på nr. 5 idag, ingeniør *E. Schousboe* har udbygget den med en stor og med store vinduer forsynet stue mod syd for rigtig at kunne nyde udsigten, som i alt væsentligt

100 Udsigt mod sydøst fra terrænet syd for villaen Kastanievej 5, fot. 1910. I baggrunden Aggershøiles marker med Jægersborg Hegn bagved I det åbne terræn bag engen med de græssende køer anes Lyngby-Vedbæk-banelinjen, der løber ind i Frydenlund Dyrehave tilvenstre. Skovpartiet, der ses i billedets højre side, er identisk med skovhøjen på Kiærskous maleri fig. 94 og skovklatten, mærket som punkt 4, på kortet fig. 99. I forgrunden til højre ses et lille stykke af Kighanerenden, der er afspærret for køerne ved et solidt pigtrådshegn

stadig er som på billedet fig. 100 (når bortses fra, at træerne naturligvis er vokset betydeligt, og at engen, som køerne tidligere afgnavede regelmæssigt, nu gror vildt), og som han selv – næppe helt med urette – anser for at være den skønneste i hele Trørød idag.

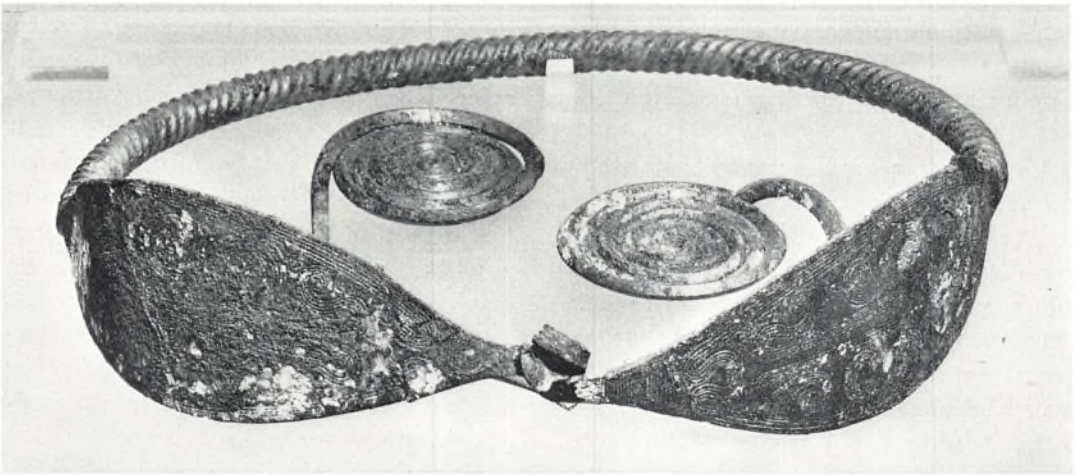
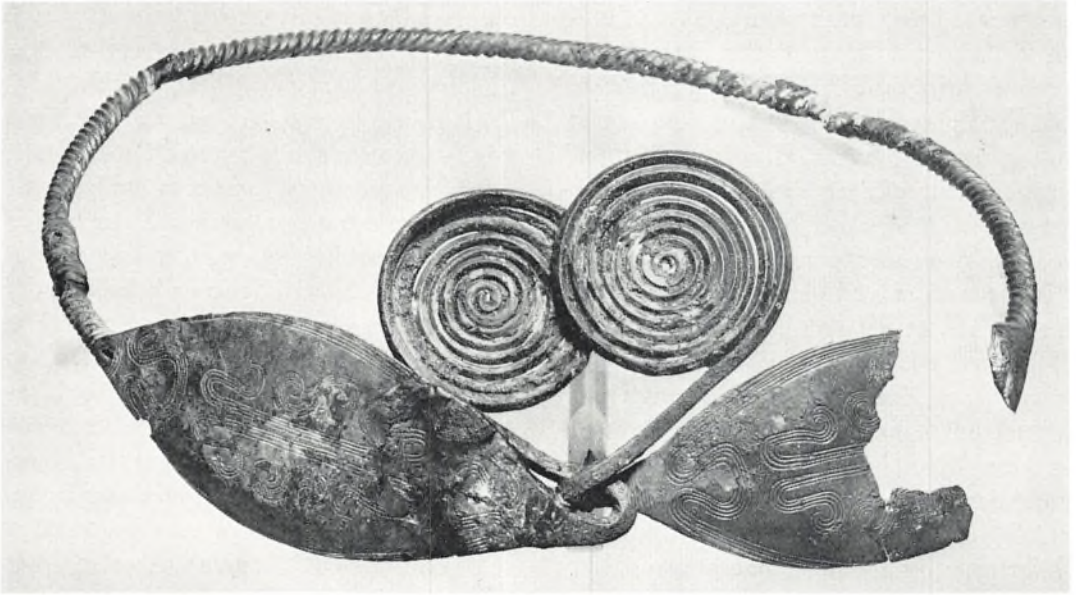
Også på anden måde har stedet givet ingeniør Schousboe store oplevelser. Gang på gang har hans jord røbet, hvilke mængder af forunderlige fortidslevninger den gemmer på. Det gælder først og fremmest den sydlige ende af den nyere tillagte have på den tidligere matr. 5 a1. I den nordlige ende består jorden af en let gruset havejord med ler i ca. 1 meters dybde, beretter han selv i skrivelse til Søllerød byhistoriske arkiv 17/1 1974; men her nede mod syd består den af »et ca. 25 cm tykt lag muld efterfulgt af et ligeledes ca. 25 cm tykt lag klæg mosejord og nederst sand, der tyder på gammel sø – eller havbund«. Det er jo også netop den forsvundne Svine Sø's nordligste spids vi her lige står ved, vil jeg tilføje. Og så følger ingeniørens beretning om, hvordan han i oktober 1961 efter, at hans søn under efterårsgravning af haven var stødt på en ejendommeligt samling store sten, der 30 cm nede og altså i mosejorden hvilede på formuldede trærester, foretog en prøvegravning i nærheden af dette fund (omtrent der, hvor H. Heering stod i 1910, da han tog billedet fig. 100 jvf. punkt 2 på kortet fig. 99) og fandt noget aldeles overraskende og betagende: »Her viste sig først nogle ubestemmelige knoglerester, og derefter et lille stykke irret metal. Nu var interessen først rigtig vakt, og forsigtigt blev mulden fjernet i en dybde af 25 cm og 2–3 cm nede i mosejorden afdækkedes 2 *bronceringe*, der lå oven på hinanden. Ringene, der var ret medtagne af forvitring, var 20 cm i diameter og efter

sagkundskabens senere udtalelser forsynet med en ualmindelig tydelig gravering. Nationalmuseet blev hidkaldt, og fundet blev omhyggeligt undersøgt og diskuteret. Ringene blev foreløbig bestemt til at være et offer fra den yngre bronzealder, udkastet eller udlagt på det sted, som efter min mening dengang har været et overgangssted. – De blev derpå afleveret til Nationalmuseet, der kvitterede med 200 kr. samt et foto af fundet i naturlig størrelse. Kort efter blev ringene vist i fjernsynet, hvorefter de efter restaureringen havnede på museet i Nærum«. Pragtstykkerne, der ganske tydeligt har været brugt som bæltter, bør præsenteres her (fig. 101), selv om de nu også ligger fremme til direkte beskuelse på Søllerød Museum.

Talrige andre fund gennem årene, repræsenterende både sten-, bronze- og jernalder, fortæller E. Schousboe om: redskaber i flint og i ben, potteskår, der i et enkelt tilfælde har kunnet samles til en hel skål, og dyreknogler, bl. a. af sæl. »Iøvrigt er haven og den nærmeste omegn rig på flækker, og på en nærliggende mark har jeg fundet 2 kærnekser«. Tilsidst skriver han:

»For fuldstændighedens skyld skal jeg oplyse, at der ca. 500 m syd for vor have for ca. 10 år siden blev fundet en brolagt vej. Ved hjælp af en søger konstaterede jeg, at der i en dybde af 1–2 m lå en stenbelægning på 4 m i bredden og i en længde af ca. 70 m. Jeg foretog nogle prøvegravninger, og en fagmand mente, at det drejede sig om en middelaldervej, som nu ligger og venter på at blive nærmere undersøgt«.

Hertil er at bemærke: måler vi på kortet fig. 90 500 meter sydpå fra Svinesøens nordspids (hvor altså nu sydenden af Schousboes have ligger), rammer vi præcis den dér endnu markerede Nærum-Vedbækvej, der –

101 Smykker fra bronzealderen, fundet 1961 på det sted omtrent, hvorfra fotografiet fig. 100 blev taget i 1910. Spænderne tyder på, at genstandene har været benyttet som bæltter; de måler 21 cm i diameter og har altså været båret af en slank pige med livmål 63 cm

som nævnt i den foranstående tekst til omhandlede kort – blev nedlagt i 1843. At vejen har eksisteret allerede i middelalderen, er højst sandsynligt, og det er også meget muligt, at det er rester af en anselig alder, man er stødt på; senere hen var vejen jo knap så solid! Men folk har i hvert fald færdedes på den så sent som for 134 år siden.

Medens vi er ved det arkæologiske, bør det nævnes, at det var her i Trørød Mose (Svinesøen jvf. punkt 3 på kortet fig. 99), at gartner *A. Avnholdt* i 1920, da ansat som gartner hos kaptajn Ravn, gjorde de store og overmåde righoldige fund (blandt meget andet den berømte »Jacob«s komplette skeletdele), der gav det afgørende stød til hans omfattende og epokegørende arkæologiske undersøgelsesarbejde ud over hele kommunen – og til hans drøm om et »Søllerød Museum«. Læs hans egen spændende beretning herom i Søllerødbogen 1947, specielt s. 10–13.

Ligeledes kan det her passende være stedet at omtale fundet af sognets ældste industrielle anlæg: *Hans Ehm's kobbermølle*, grundlagt på Christian IV's tid og ødelagt under svenskekrigene 1658–60. At dette kobberværk drevet af en vandmølle har ligget på det sted, hvor nu »Grisestien« løber over Kighanerenden ved Trørød Hegn 250 meter nordøst for Caroline Mathildevej, (punkt 5 på kortet fig. 99), blev man allerede klar over, da man i 1900 skulle føre Lyngby-Vedbækbanen igennem her, idet man under arbejdet på at lede Kighanerenden under banedæmningen i et 2–5 meter hvælvet gennemløb stødte på velbevarede murstensfundamenter, der kun kunne forklares som rester af et gammelt møllehus. Disse rester kunne man naturligvis ikke gøre noget ved, og nogen større opsigt havde de heller ikke vakt. Hvad siden hændte, findes

optegnet blandt gartner Avnholts efterladte papirer. En koncept til en skrivelse til Nationalmuseet 11/3 1954 fortæller således:

»I efteråret meddelte gartner Heinesen mig, at da man skulle grave efter et kloakudløb, gravede man forkert og stødte i stedet på nogle murrester, hvorpå der sad en slags støbejernskumme og inden i denne igen en mindre, håndvasklignende beholder, der kunne vippes over en akse eller tapper. For snart mange år siden fortalte en ældre, nu længst afdød mand, Lauritz Hansen, Trørød, der gennem mange år havde det hverv at rense renden her, mig, at der et sted i bunden af renden lå en mægtig svær egeplanke, det må efter hans udsagn være på østsiden af Nærumstien (Grisestien). Arealet, hvor jeg mener bundplanken skulle ligge, er et sted, hvor Frydenlunds hegn spærrer vejen, således at det ikke er muligt at undersøge sagen udefra, man må ind på Frydenlunds enemærker. Jeg har haft den idé, at det måske er *bundplanken af hjulkassen til underfaldshjulet*. Da sagen nu er den, at man til foråret skal belægge hele renden med fliser og samtidig skal uddybe den et stykke, må man nødvendigvis fjerne eventuelle rester. Jeg har for nogle dage siden talt med cementvarefabrikant Carl Petersen, der har arbejdet med renden. Hr. P. er meget imødekommende overfor museets ønsker«.

Hvad Nationalmuseet svarede på denne skrivelse, der vidner smukt om Avnholts arkæologiske ildhu og ihærdighed, ses ikke af papirerne. Han må imidlertid selv være gået igang med undersøgelserne, for 12/11 1954 kunne lokalpressen meddele, at han havde opgravet en svær trærende, der var hugget ud af en bred egestamme, og som – efter hvad han kunne skønne – havde været 10 meter lang, 55 cm bred og 25 cm høj og haft en indvendig dybde på 11 cm. Hans

102 *Luftfoto af Vedbæk 1949 med Maglemosevej (nuv. Gøngehusvej) hen over det brede moseareal mellem Trørød Hegn og Sandbjerg Østerskov. Hvad Gøngehusvejens indføring i Vedbæk og gennemføring ad Engvej til Strandvejen skulle komme til at forårsage af raseringer i det centrale Vedbæk nord for havnen, giver billedet endnu ikke så meget som en antydning af. Alt ånder her »fred og ingen fare«*

formodning om, at den havde tjent til at lede vandet fra den opstemmede mølledam i engen ned til vandhjulet, syntes således bekræftet.

102-105 Ligesom i Skodsborg herskede der i Vedbæk bekymring for udviklingsmulighederne. Man følte sig klemte inde mellem kysten og jernbanedæmningen, og i 1922 satte stærke kræfter sig i bevægelse for at få spærrevolden gennembrudt og en vej lagt ud over Maglemosen.

Helt ny var tanken forøvrigt ikke. Allerede i september 1899 havde Birkerød sogneråd opfordret Søllerød sogneråd til at være med på et vejanlæg fra Vedbæk station vestpå efter Sandbjerg Østerskov og videre gennem Sandbjerg by til Hørsholm Kongevej, og vore sognerådsmænd havde ikke været ganske uvillige, kun havde de på det bestemteste hævdet, at en sådan vej burde udgå fra et punkt *syd* for Vedbæk station og derfra føres lige ud over mosen til Trørød-Sandbjergvejen. Det blev imidlertid ikke til noget. Birkerød havde været meget for tidligt ude med et sådant projekt. Et forslag om en gangsti fra Larsensvej op over banen og videre ud over mosen, som Vedbæk Håndværkerforening fremsatte i 1910 – »med det for øje senere at få den udvidet til kørevej« – blev heller ikke til noget. Men nu var der folk i Vedbæk og Trørød, navnlig blandt håndværkerne og de handlende, som havde fundet tiden moden. Vedbæk Kommunalforening tog sagen op og sendte 11/2 1922 sognerådet følgende skrivelse:

»Som det vil være det ærede sogneråd bekendt, er udviklingsmulighederne for Vedbæk efterhånden blevet så ringe, at det må siges at være en absolut livsbetingelse, at der skaffes nye forbindelsesveje og dermed nye udviklingsmuligheder for denne by. Da det

er *banedæmningen*, der specielt spærrer for udviklingen, har man tænkt sig ved hjælp af en *viadukt under banelinjen ved Engvej* at få etableret en vej udgående fra Engvej og førende nord om dir. Oppermanns have, evt. suppleret med en stikvej til Trørød. Vi undlader ikke at pointere nødvendigheden af en sådan vej og den betydning, den vil have for de to byer (Vedbæk og Trørød) og for kommunen i sin helhed, idet den derved givne anledning til erhvervelse af nye grunde utvivlsomt bl. a. vil trække nye skatteydere til kommunen, ligesom *Nyvang*, der jo er i stærk vækst, gennem denne vej vil få den længe savnede forbindelse til Vedbæk station«.

Og at sognerådet for så vidt var stemt for tanken, viste det ved sin beslutning i april samme år om at lade Engvej istandsætte »med henblik på et påtænkt vejanlæg mellem Vedbæk og Nyvang«, og ved straks at lade vejudvalget holde møde med de interesserede lodsejere. Men nogen større iver for sagen åbenbarede det forøvrigt ikke. Og da året var gået, uden at der hørtes et ord mere om sagen, besluttede Vedbæk Håndværkerforening 30/1 1923 at udtale:

»Foreningen, der består af næringsdrivende, håndværkere og handlende, kan ikke holde sig passiv over for den påtænkte nye vej, men bør ved at lave et borgermøde vise sognerådet, at man ikke er ligegyldig for, om den kommer eller ej«.

At sognerådet skulle være blevet skræmt ved dette lille bjæf fra Vedbæk, er vel næppe tænkeligt; men givet er det, at det to måneder senere (i april) udbød i entreprise: »en 2 km lang vej fra Engvej til Sandbjergvej og en forbindelsesvej til Vedbæk station«. Men netop som det syntes at lysne, kom der meddelelse om, at der var uenighed mellem lodsejerne om vejens ønskelighed og vilkå-

103 Udsigt fra Maglemosevej mod »Frederiksholm« og Sandbjerg Østerskov, fot. marts 1941. Fortov og cyklesti er groet til med græs og ukrudt. Den kørende trafik var i krigstiden ganske minimal, og de få fodgængere kunne derfor helt farefrit benytte selve kørebanen

rene for dens eventuelle anlæg, og at den største af dem, grosserer Melchior, »Henriksholm«, simpelthen var sprunget fra og ikke mere ville forhandle. Og uden enighed blandt lodsejerne ingen vej.

Så gik det år og det næste med. Og imidlertid havde advarende røster udefra begyndt at lade sig høre. Professor, dr. jur. *Vinding Kruse* havde i juli 1924 udsendt en bandbulle mod den tiltagende ødelæggelse af Københavns skønne omegn og for Søllerød Kommunes vedkommende peget på *Furesøen*, som han allerede fandt omtrent ødelagt, og *sletten vest for Vedbæk station*, som onde kræfter nu havde tiltænkt den samme vanskæbne. Men kommuneingeniør *A. Riis* havde dog taget til genmæle. Det med *Furesøen* var en slem overdrivelse, sagde han, og hvad angik sletten ved Vedbæk, ville han sige, at der ved et eventuelt anlæg af den projekterede »Maglemosevej« naturligvis måtte udvises omtanke, således at man ikke tænkte alene på vejen, men også søgte at få tilvejebragt en forsvarlig bebyggelses- og naturfredningsplan for hele det areal, hvortil vejen direkte eller indirekte åbnede adgang. Vejen kom nok engang, mente han, selv om det endnu ikke var lykkedes at opnå enighed. Og det fik han ret i.

På et møde, som Vedbæk Kommunalforening og Trørød Grundejerforening havde arrangeret i Vedbæk 13/11 1925 drøftedes indgående et af kommuneingeniør *Bache* udarbejdet vejprojekt, og det vedtoges at bede kommunen om nu at fremme sagen hurtigst. Det ville kommunen også. Der var stor arbejdsløshed, og her var en god anledning til at få sat et nødhjælpsarbejde i gang. Men sådan ligestraks kunne der dog ikke tages fat. Der forestod nemlig forhandlinger med D.S.B. om anlæg af en viadukt i Kystbanedæmningen, og erfaringsmæssigt var

det en vanskelig forhandlingspartner at komme til rette med. Ja, men så kunne man jo bare begynde ude i Nyvang og arbejde sig ind mod Vedbæk, mens forhandlingerne stod på, mente *Holte Avis*. Det hastede!

15/4 1926 blev entreprisen udbudt påny. Men netop som den endelige løsning var i sigte, begyndte vejmodstanderne at køre det stærke skyts frem i håb om at kunne nedkæmpe »vandalerne«, mens tid endnu var. Denne »Kalundborgvej«, som et vittigt hoved havde døbt den (fordi dens eneste fordel skulle være den, at forkorte vejen fra Vedbæk til Kalundborg med 0,5 km!), ville spolere den skønne natur, hævdede de, og navnlig var de bekymrede for, at der skulle komme en høj bebyggelse tæt ind mod Vedbæk, der helt ville skjule den udsigt fra stationsperronerne, der altid havde vakt glæde og beundring hos alle rejsende: engdragene med de græssende køer og heste, Trørød skov mod syd, Henriksholm og Sandbjerg Østerskov mod nord og i baggrunden Sandbjergs højder. I sandhed en landlig idyl og et storslået panorama.

»For år tilbage«, skrev den meget – og godt – skrivende tømmerhandler *V. Lange*, »havde vi også *Oles Eng* at prale med, denne eng, der gik i eet med Skovholmen, en landlig idyl, der nu desværre skæmmes af haveruinerne fra gullaschtiden og alt andet end pyntelige oplagspladser. At den projekterede Maglemosevej, allerede inden den bliver bebygget, med sine telefonstænger og sin tjærede vejbane vil virke aldeles ødelæggende i det smukke landskab, er givet; hvert hus, hvert skur, der smækkes op langs vejen, vil bryde det skønhedsindtryk, man nu har«. Og så desuden: »Hvilken letsindig omgang med skatteydernes penge at forsøge en kunstig udvikling af Vedbæk her. Hvordan kan dog sognerådet vente villabyggeri

104 *Privatfolk kunne under krigen selv grave tørv både i Maglemosen her og i Kratmosen sydøst for Trørød. Mod et mindre beløb fik man af kommunen overdraget en æltejumpe, en tørveramme og et tørreareal. Her er fru Mariane Nielsen, Vedbæk, på vej med æltejumpen hen til det sted, hvor hendes mand, bogbinder Ejnar Nielsen opgraver den våde tørvemasse, på et areal ind under Trørød Hegn. Fot. 1940 eller 41*

her. Selv om der blev lavet kloak, gas- og vandledning, vil der næppe melde sig købere. Den eneste udvikling, der vil blive tale om, er en stærk udvikling af kommunens gæld! – Hensynet til arbejdsløsheden, som jo nu om dage er nummeret i lirekassen, når man vil fremme foranstaltninger, som skatteyderne hverken har lyst eller råd til eller i øjeblikket brug for, er der ikke megen mening i og vil blive en dyr historie«.

Flere skatteydere stemte i med tømmerhandleren, og så måtte formanden for vejudvalget, gartner *F. Lendal* ud med en lille retledning (*Holte Avis* 9/5 1926): Grundejerne i Maglemosen og beboerne i Nyvang og helt ud til sognegrænsen skulle selv betale vejanlægget, og Birkerød kommune gav tilskud; Søllerød kommune skulle kun betale ingeniørarbejdet ved planernes udregning og det daglige tilsyn. Viadukten derimod havde kommunen tilbudt at betale – i forventning om bebyggelse og dermed flere skatteydere. Forbindelsesvejen fra Engvej til stationen skulle Vedbæks beboere betale, og selve arbejdet fik som nødhjælpsarbejde et klækkeligt tilskud fra staten. Altså: »Kommunens udgifter bliver i forhold til beboernes ikke store, ca. 30–35.000 kr., og bliver Maglemosevejen ikke gennemført nu, hvor man har statstilskud for at afhjælpe arbejdsløsheden, tror jeg ikke, den vil blive gennemført i en overskuelig fremtid«. Om vejens gavn i enhver henseende, tvivlede han ikke et øjeblik.

Arbejdet kunne dog stadig ikke komme igang på grund af uenigheden mellem lodsjerne, og det vakte navnlig harme blandt beboerne i Nyvang og de yderliggende gårde og huse, der havde samlet 115.000 kr. Det er ikke helt fri for, at man herude ville tillægge tømmerhandler Lange en stor del af skylden for sagens forkludring. Så hvis ve-

jen kom, ville man foreslå den kaldt »Langesmindevej«. Det var da mere træffende end »Kalundborgvej« – og morsommere, syntes man.

I 4 år forstummede vejsnakken. Men så kom der endelig skred i sagen. Med løfte om statstilskud efter lov af 15. april 1930 på 160.000 kr. kunne kommunen i efteråret 1931 for 3. gang udbyde de 1860 meter vej i licitation, og samtidig var vejudvalget endelig kommet overens med de interesserede lodsejere (Melchior »Henriksholm«, Oppermann »Maglemosegård« m. fl.) om vilkårene for anlægget. Vejen skulle have en bredde af ialt 14 meter, en kørebane på 6 meter indrammet på hver side af en gang- og cyklesti. Arbejdet gik straks igang og skred hurtigt frem. Og tømmerhandler Lange kommenterede (*Søllerød Tidende* 4/6 1932):

»Vejen gennemføres nu formedelst de eventyrlige vejmillioner; men det skal nok komme til at gå kraftigt ud over kommunkassen også, der i forvejen har måttet ofre 30–40.000 på viadukt og tilkørselsvej. Til held for de mange, der betragter det landlige panorama som et enestående stykke natur, er der dog heldigvis endnu ikke sket større ødelæggelser af denne idyl. Den nye vej vil forhåbentlig grønnes og falde naturligt sammen med landskabet. Den villa, der er opført på den grund, hr. sognerådsmedlem Poul Nielsen havde sikret sig, ligger heldigvis så nær banelinjen, at den ikke direkte skæmmes landskabet. Forhåbentlig beholder vi endnu i mange år dette stykke natur, denne enestående landlige idyl, der sommer som vinter er en åbenbaring for øjet. Lad så de græsbevoksede veje med vandledninger og brandhaner ligge som et minde om de tabte eventyrlige vejmillioner«.

Omkring 1/8 1932 åbnedes vejen for trafikken. Og 3/6 1933 averterede Thorvald

105 Byggemodningsarbejde på terrænet neden for Vedbæk station marts 1975

Nielsen, »Lindevangen«: »Billige byggegrunde i den smukkeste egn i kommunen ved den nyanlagte Maglemosevej ved det smukke Trørød Hegn, 1 km til strand og station, adgang til skov, sælges i parceller fra 50 øre pr. kv. alen«.

Vedbæk Kommunalforening, der jo selv i sin tid havde indledt kampen for Maglemosevejens anlæg, opskræmtes samtidig ved sikre forlydender om, at statsbanerne havde i sinde at udstykke de dem tilhørende arealer neden for Vedbæk station til sommerbebyggelse af tvivlsomste art. Og nu gentoges alt det, som V. Lange hele tiden havde sagt om den storslåede og særprægede udsigt. Der måtte handles hurtigt, og det blev der.

I forståelse med sundhedskommissionens formand, ingeniør Dalhoff blev Naturfredningsforeningen alarmeret, og denne fik straks indanket sagen for fredningsnævnet. Nævnet med dets formand, dommer Knox, fremmødte til retslig besigtigelse 26/4 1933, og retten blev sat på stationsperronen. De rædselsfulde lysthuse, der allerede så småt var begyndt at skyde op, vakte ingen beundring; de skulle væk, var man hurtigt enig om. Men nogen endelig dom faldt ikke, fordi bebyggelsen kort efter blev opgivet på grund af sundhedskommissionens fordring om kloakering ved en samlet bebyggelse.

Det næste chock fik vedbækianerne i marts 1938, da det blev bekendt, at der fo-

relå andragende til sognerådet om godkendelse af en »vej- og udstykningsplan for matr. 1a af Vedbæk beliggende på begge sider af Maglemosevej«, hvorefter det skulle være hensigten at opføre neden for Vedbæk station 4 à 6 blokke i to beboelseslag og med butikker, og at vejudvalget allerede havde indstillet den til godkendelse – dog naturligvis under forudsætning af, at det lokale fredningsnævn også kunne gå ind for den. I sognerådets marts møde havde grosserer H. Schacke (»Miramare«) gjort voldsomme indsigelser mod dette nye attentat på Vedbæks skønneste udsigt; »der er dog jord nok andetsteds«, sagde han. Men fru Alice Johnsen fra det fjerneste vestsogn (Rudegårdkvarteret) kunne ikke se, hvad der skulle kunne genere den meget omtalte udsigt: Der er jo ikke tale om høj bebyggelse, men om huse af villahøjde og med afstand mellem blokkene«.

Mødets resultat blev, at vejføringen godkendtes, medens selve bebyggelsen vedtoges forelagt fredningsnævnet. Fredningsfolkene fik endnu engang deres vilje gennemtruffet. Men det betød dog ikke nogen evig garanti for slettens uberørthed. Nye og endnu større chok skulle meget snart komme – og tilsidst de helt sikre varsler om den endelige fortabelse (herom nærmere i det følgende og sidste kapitel). Men hvad havde de i grunden også ellers tænkt sig, disse ivrige forkæmpere af 1922 for en gennembrydning af jernbanens spærrevold og anlæg af en vej ud over mosen? De af dem, som nu forskrækkes over virkningerne af de kræfter, de selv havde været med til at slippe løs, må i en sjælden grad have manglet fantasi. Man kan nu engang ikke både blæse og have mel i munden.

105–108 Nu nærmer vi os stærkt afslutningen på denne lange og snørklede rundvandring i Trørød og omegn. Vi mangler kun en tur op ad den i 1971 anlagte Henriksholms Allé langs Kystbanens vestside til området i det nordligste nordlige af hele Søllerød kommune, der i »gamle dage«, d.v.s. indtil for mindre end et par årtier siden, var ganske og aldeles domineret af landejendommene »Henriksholm«, »Frederiksholm« og »Fagerhøj«.

Al jorden bagom selve Vedbæk og Strandvejsområdet helt op til sognegrænsen i nord var kommet under »Enrum« i familien Fabritius's tid (efter 1750). Men i 1795 frasolgte konferensråd A. C. Fabritius de Tengnagel 150 tdr. land af det nordre område til en løjtnant *Henrik Strambou*, som her byggede et lyststed med tilhørende avlsgård, efter ham selv kaldt *Henriksholm*, et navn, der altså – ligesom i tilfældet »Aggershvil« – er blevet hængende ved stedet gennem alle tidens mange omskiftelser til dagen idag.

Ikke længe efter opstod, kun 500 meter vest for Henriksholm, gården *Frederiksholm*, der ligeledes til idag har båret navn efter sin første byggherre: Frederik Greve. Denne *Frederik Greve* (1775–1851) var søn af Johan Henrik Greve, der fra o. 1780 til 1807 ejede Vedbæk Kro og siden »Strandbo« lige nord for denne med tilliggende jorder (matr. 5 af Vedbæk), og gift med *Ane Marie Rost* (1777–1854). Hun var datter af skolelærer Heinrich Rost i Øverød og tog sig omsorgsfuldt af ham, da han i 1811 entlediges fra sit mangeårige embede; lige til sin død i 1821 (78 år gl.) boede han her på Frederiksholm. En anden af Rost's døtre Sophie Rost (1784–1865) blev forøvrigt i 1810 gift med en af sønnerne fra »Vejlegård« i Øverød, Hartvig Diderichsen (farbroder altså til »Oste-Hanne« på Havarthi-

106 »Henriksholm« med den tilbyggede sydvendte veranda, fot. o. 1890. Bag træerne til venstre skimtes den gamle avlsgård, som brændte i 1900. På trappen sidder den ca. 48årige fru Elise v. Rosen omgivet af 8 af de 13 sønner og døtre. Pigen, der står med hænderne på rækværket, må være Victorine, der senere blev gift med læge M. Philipsen; hun var i 1890 14 år gl.

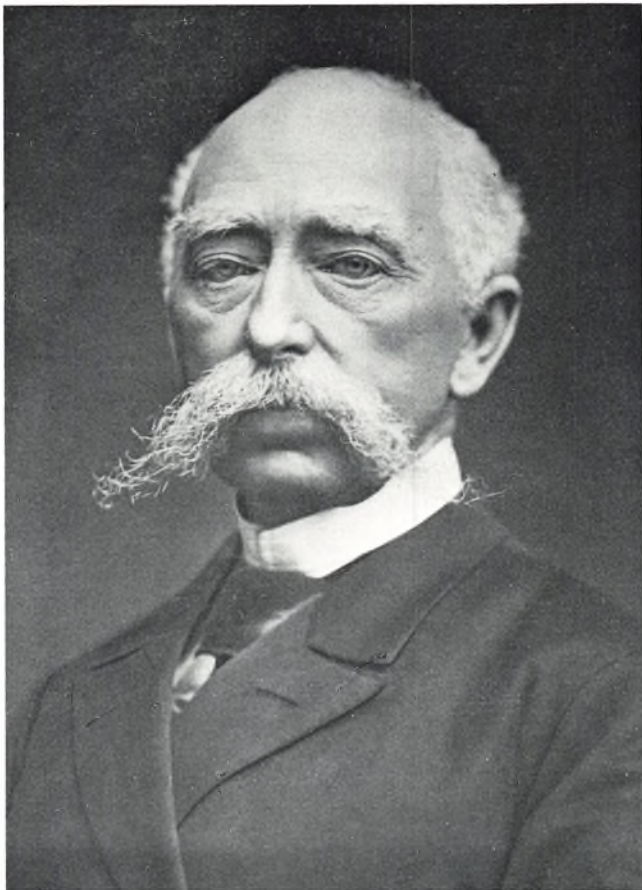
gård), men han døde allerede i 1812 knap 28 år gammel, hvorefter hun samme år tog til takke med en ældre hjulmand og enke-mand på »Frederikslund« og året efter, som enke for anden gang, med hjulmand Morten Svendsen i Trørød.

Frederik og Ane Marie Greves ældste datter Mette Marie (f. 1801) blev i 1835 gift med husmand i Smidstrup Andreas Saxesen (f. 1805), der var søn af gårdejer Saxe Jensen på »Langagergård« i Trørød (jvf. under fig. 9–12) og altså broder til den meget omtalte Gunild Saxesdatter på »Elleslettegård« (jvf. under fig. 30–32). Sønnen *Carl Greve* (f. 1815) arvede gården i 1851, men solgte den allerede før 1860 til *Peter Frederiksen* fra Høsterkøb, som besad den indtil sin død i 1889, hvorefter den købtes af *Johan Chr. E. Kolls*, en ung gårdmand af slesvigsk afstamning fra Sindal i Vendsyssel. Hermed forlader vi så foreløbig Frederiksholm og vender tilbage til Henriksholm.

Henriksholm ejedes fra begyndelsen af 1820erne til slutningen af 1830erne af den ansete og fremtrædende gårdejer *Peder Bjerg*, der i kraft af både sin dygtighed og sit hartkornsmål ikke alene bestred hvervet som »patron« for sognets skolevæsen, men også var statens tilfornordnede »distriktskommissær«. Han solgte gården til *Jørgen Olsen fra Tikøb* og dennes hustru *Maren Hansen* fra Ut ved Horsens, som i de første år – måske for at kunne klare terminerne – havde fine folk boende i hovedbygningen: pens. oberførster, greve A. E. C. Knuth og hans 4 døtre. Hvordan de iøvrigt klarede sig, melder historien intet om; men kort efter 1855 solgte de stedet med alle dets tilliggender til marineløjtnant *Jens Schoustrup*, der benyttede hovedbygningen til sommerresidens og lod avlsgården bestyre af forvalter Rasmus Larsen fra Uggerløse. Til

hjælp ved gårdens drift havde denne 6 karle, 2 drenge og 2 tjenestepiger, og blandt karlene bemærker vi i 1860 specielt den 60-årige Ole Saxesen, identisk med den tidligere omtalte ballademager ved nytårsoptøjerne i Nærum og Trørød 1842 (jvf. foran s. 18) og broder til de her lige ovenfor omtalte søskende Andreas Saxesen fra Smidstrup og Gunild Saxesen fra Elleslettegård. Han var 5 år ældre end Andreas, men havde alligevel været for ung til at overtage »Langagergård« efter faderens død i 1821; han havde måttet slide i mange år som tjenestekarl for sin moder og sin stedfader Ole Christensen og sidenhen rundt om på andre gårde; end ikke et husmandssted var det lykkedes ham at opnå; man får kort sagt indtryk af et »sort får« i familien. Året efter døde han som fattiglem i »Drewsens Hospital«.

1867 kom Henriksholm i kammerherre v. Rosens besiddelse. *Sophus A. G. C. v. Rosen* (1819–1891) var holstener, født i Segeberg i hertugdømmet Holsten under det danske monarki, hvis sydgrænse dengang var floden Elben, søn af holstenske forældre (faderen amtmand i Segeberg) og helt igennem tysk uddannet med studentereksamen fra Lübeck og juridisk universitetsuddannelse i Heidelberg og Kiel, men bevidst dansk af sindelag fra det øjeblik, da de nationale og politiske modsætninger inden for helstaten i 1840erne var blevet skærpet til bristepunktet og så at sige havde tvunget enhver borger i hertugdømmerne Slesvig og Holsten-Lauenburg til at tage et afgørende standpunkt. Efter en halv snes års virke i København som ministeriel embedsmand, blev han i 1854 overpræsident i Flensborg, men måtte i 1864 efter hertugdømmet Slesvigs erobring og inkorporering i den prøjsiske stat fortrække til det gamle kongerige.

107 *Kammerherre Sophus Anthon v. Rosen (1819–1891) med det tidstypiske aristokrat-overskæg, der må have været genstridigt og øjenkildrende i stærkt blæsevejr. En rank personlighed med udstråling af både stiv embedsmandsværdighed og godlidende gemyt. »Human og velvillig« kaldtes han jævnlige, og på hans 65 års dag 9/9 1884 overræktes der ham en hæders- og taknemligheds-gave »tilvejebragt ved frivillige, store og små bidrag fra sognets beboere«: et sølvdrikkehorn, med tilhørende bakke og bæger efter modeller fra Rosenborg*

Noget dansk embede fik han ikke; men han medbragte en større formue, som han altså snart efter satte i »Henriksholm«. Her levede han resten af sine dage sammen med sin tyskfødte, meget yngre hustru *Marianne Ræder* (1841–1921) og de efterhånden overordentlig mange børn, hun skænkede ham, 13 ialt, sønner 6 og døtre 7. Fyrsteligt kan man ikke just sige der levedes. Hovedbygningen, der ikke var for meget mere at regne end en stor villa – og endda ikke særlig køn heller, var i al v. Rosens tid uden enhver form for »bekvemmelighed«. Den daglige

kropsvask foregik rundt om på værelserne ved servantefade med vand fra gårdpumpen (dette om vinteren muligvis køkkenopvarmet, men værelserne selv kolde), og den daglige fordøjelses fornødenheder forrettedes på udendørs »dass« (formodentlig dog med behørig adskillelse af herskab og tyende). Større reparationer, endsige moderniserende om- eller tilbygninger var der slet ikke tale om. Bygningen forfaldt tværtimod ganske langsomt, og var, da grosserer Melchior i 1892 købte den, i det hele taget i en sådan indre stand, at *han* og hans fami-

lie ikke kunne drømme om at bebo den, som den var. Heller ikke den store have var der blevet gjort noget videre ved, den groede vildt, som det passede den selv bedst.

At holde en stor gård i drift og forsørge en talstærk familie måtte naturligvis tære stærkt på formuen. Den daglige husholdning krævede en stuepige og en kokkepige, en barnejomfru og en huslærerinde (at sende børnene ned til Trørød skole var jo af mere end én grund ganske utænkeligt), og gårdens avling og drift krævede i hvert fald (ifølge v. Rosens egenhændige antegnelser i Folketællingen 1880) 1 mejerske, 1 røgter, 1 hjulmand, 2 karle og 1 dreng.

Den tillidvækkende, nøjsomme og i enhver henseende stokkonservative hædersmand havde knapt nok boet her et år, før han indvalgtes i sognerådet og året efter udpegedes han næsten enstemmigt af dette til formand fra 1/1 1869 at regne, et hverv, som han røgtede med stor dygtighed og samvittighedsfuldhed igennem samfulde 22 år lige til sin død 7/12 1891. I 1872 lod han sig også opstille som folketingskandidat i Lyngbykredsen, den, som hans fætter, dr. med. Wilh. v. Rosen havde repræsenteret på tinge 1861–64. Men han kunne i første omgang ikke stå sig mod sin mere moderat konservative modkandidat (og forgænger på formandspladsen i sognerådet) gårdejer Peter Hansen, Øverød, (jvf. 3. samling s. 172–73). Først da denne i 1876 trak sig ud af Folketinget, fik han chancen, men beholdt så også denne plads lige til sin død, trods ofte hårde angreb og omstyrtningsforsøg på vælgermøderne i Lyngby; særlig pågående i så henseende var i 1884 en ung »rabiat venstremand«, lærer Alfred Povlsen på la Cours Landboskole (senere mangeårig og landskendt højskoleforstander i Ryslinge). Også i Amtsrådet fik v. Rosen fra 1878 livs-

varigt sæde. Desuden lagde alskens kommissioner beslag på hans store arbejdskraft. Opslidende var alt dette tilsammenlagt, og indbringende var intet af det.

Efter hans død var der ikke tale om, at enken kunne blive siddende på Henriks-holm. Hun måtte hurtigst muligt sælge. Køberen, der i 1892 indfandt sig, har vi allerede i forbigående nævnt.

Grosserer *Carl H. Melchior* (1855–1931) var søn af H. C. Andersens ædle velgørere i hans sidste svære leveår, grosserer Moritz G. Melchior og hustru Dorothea f. Henriques, og gift med den engelskfødte *Clara Raphael* (1866–1945), der var datter af en yderst velhavende bankier i London. Begge var de store og retlinede personligheder, helt ud menneskelige og i besiddelse af megen gammel fin slægtskultur, kunstinteresserede og selv kunstnerisk begavede; han var f. eks. en ganske fin violinspiller – og så var han desuden en vældig sejlsportsmand og skøjteløber.

Det var stedet, der havde betaget dem, ikke boligen. Den ville de overhovedet ikke flytte ind i, før den var blevet helt ombygget og moderniseret med alle tænkelige bekvemmeligheder. Taget blev løftet og en hel etage skåret ind, hvorved bygningen straks fik et mere palæagtigt udseende, og der blev indlagt både vand og elektricitet fra egne kraftværker. Og efter indflytningen i 1893 begyndte oprydningen af havens vildnis og anlæggelsen af en virkelig park.

Den gamle stråttækte avlsgård, som lå lige vest for hovedbygningen, nedbrændte en augustnat i 1900, medens de meget for sent ankomne brandmænd slukkede deres tørst ved en ølvogn, der lidt ubetænksomt havde indfundet sig samtidig med dem, hvorefter en ny gård blev opført lige nord for hovedbygningen på den modsatte side af tilkør-

108 Det ombyggede »Henriksholm« o. 1900 set fra syd, altså fra samme side som billedet fig. 106. På plænen står fru Clara Melchior f. Raphael med børnene; husjomfruen i passende afstand, ikke pr. anvisning, men pr. egen tilskyndelse – og helt uden kritisk overvejelse af situationen

selsvejen fra Strandvejen (nuv. Henriks-
holms Allé). Her ligger den endnu. Selve
hovedbygningen blev flere gange ombygget,
og netop som den sidste ombygning i vintere-
ren 1908–09 var fuldført, gik det hele op i
luer. Nordre Birks Tidende beretter 27/1
1909:

»I morges ved 6¹/₂ tiden udbrød der ild i
»Henriksholm«. Ilden blev straks opdaget,
men det viste sig i begyndelsen ganske umulig
at foretage noget slukningsarbejde, da
vandet var frosset, og i løbet af få timer
brændte hele den store bygning. Trods forsøg
lykkedes det ikke at redde noget af indboet.
Villaen var for øjeblikket ubeboet. Man antager,
at ilden skyldes nogle kokesgryder, der var
hensat ved nogle nyrestaurerede mure for at
fremskynde tørringen«.

Også ved denne lejlighed skal der have
udspillet sig højst besynderlige brandsluknings-
scenerier, hvorom kan læses i Søllerødbogen
1962–63 s. 78–79. Det lyder dog ikke
altsammen lige troværdigt.

For Melchiors var branden intet mindre
end en katastrofe, har frk. Helga Melchior
selv for ganske nylig fortalt (februar 1976).
Nu endelig var det gamle hus blevet helt,
som de ville have det, med bl. a. vinterhave,
billardstue og fotorum (de var alle lidenskabeligt
interesserede i fotografering og gik altid
omkring med brune fingerspidser, fordi de
selv både fremkaldte og kopierede billeder),
og så var det pludselig alt sammen borte,
inden det overhovedet var taget i brug –
og dermed også en masse overordentlig
værdifulde samlinger, f. eks. dem, fru
Clara Melchior netop havde modtaget fra
England som en del af arven efter sine
afdøde forældre.

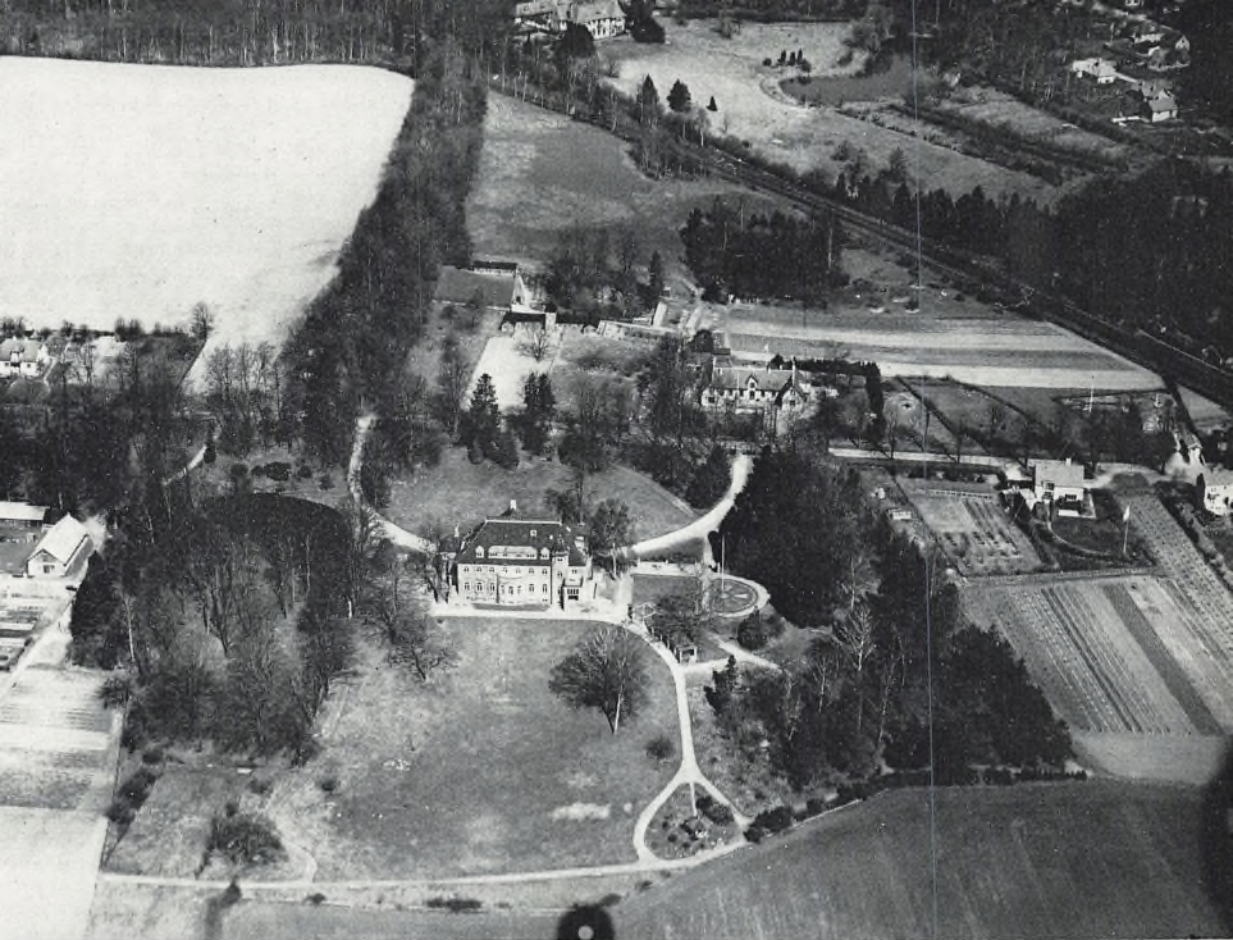
Herefter besluttede grosserer Melchior at
bygge et rigtigt, herskabeligt palæ herude,
hvor de kunne bo hele året. En sådan helårs-

beboelse var der jo også langt større mulighed
for nu, da stedet ikke længere lå »uden
for lands lov og ret«. Arkitekt Leuning
Borch, som lige havde tegnet den store villa
»Bjerget« for ingeniør Jünger (fig. 36), gik
straks i gang med at udforme et nyt
Henriksholm, der skulle kunne give rum for
udfoldelse af den helt store selskabelighed
og et utal af liggende gæsters behagelige
placering; og i 1911 stod det færdigt i den
skikkelse, det i hovedtrækkene har bevaret
til idag.

En skildring af livet i det melchiorske
hjem på det gamle og det nye Henriksholm
skal ikke gives her; den er givet smukt og
indgående i Søllerødbogen 1968 s. 347–364
af den, der også var nærmest til det, sønnen
Harald R. Melchior. Her skal det blot
anføres, at familien aldrig kom til at
befinde sig så godt på det nye som på det
gamle. Det var ikke nær så hyggeligt, og
hele indretningen viste sig på mange
måder skuffende.

Megen jord blev i tidens løb købt til,
men en hel del også solgt fra. Den største
forøgelse af jordarealerne skete med købet
af gårdene *Frederiksholm* og *Fagerhøj*.
Herefter blev gårdejer *Chr. Kolls* (f. 1887),
der havde overtaget Frederiksholm efter
sin fader *J. C. E. Kolls*, forpagter af disse
to gårdes jorder, indtil han i 1925
overtog forpagtningen af avlsgården på
Henriksholm efter grosserer Melchiors
ældste søn, *M. Ralph Melchior*, der
havde måttet opgave alt regelmæssigt
arbejde på grund af den nervesygdom,
der plagede ham livet igennem.

Har vi nævnt sønnerne Melchior, vil
der også være særdeles god grund til at
fremhæve datteren, den kunstbegavede og
arkæologiinteresserede *Helga Melchior*
(endnu idag borgerinde her i Søllerød
kommune), der altid sled i hus og have,
og som efter

109 »Henriksholm« af 1911, atter set fra syd, fot. 1951. Hinsides vejen ligger avlsgården fra 1900. Den gamle lå dér, hvor vi til venstre i billedet ser drivhusene og mistbænkene (gartner E. Hindbergs domæne gennem 45 år). Skovstykket ved billedets øverste kant til venstre plantede grosserer Melchior, før det – til hans store sorg – blev gennemskåret af Kystbaneanlægget. Til højre for dette ses »Ellesøhus«, hvis areal i 1951 blev udstykket og bebygget (»Ellesøparken«)

grosserer Melchior død i 1931 trofast og ihærdigt støttede sin moder i den ofte fortvivlede kamp for at fastholde besiddelsen af den mægtige ejendom, hvortil ingen købere var at finde.

Det var gået svært tilbage med økonomien allerede i grosserer Melchior sidste leveår. Forlængst var det forbi med den store selskabelighed og det store tyendehold. Nu måtte smykker og kostbare kunstgenstande realiseres, og helt håbløst så det ud, da krigen i 1939 afskar fru Melchior fra indtægterne af de formuer, hun havde stående i udlandet. Endelig i september 1943 lykkedes det at få solgt ejendommen til et stort byggeselskab KEFAS (A/S Københavns Ejendomsforvaltning) og med den gunstige klausul, at fru Melchior kunne blive boende i hovedbygningen for livstid mod en rimelig leje. Men ganske kort efter måtte hun og hele familien flygte til Sverrig for den bestialske tyske jødeforfølgelse, og hun nåede aldrig tilbage igen (døde i Malmø august 1945).

Det nævnte konsortium havde straks store og ikke videre rart udseende planer parat. Det var tanken, hed det i november 1943, at skabe en kombineret rækkehus- og etagebebyggelse til 4000 mennesker. Kommunen havde foreslået villa- og rækkehusbebyggelse; men arkitekt Dan Fink arbejdede med større projekter end som så: han agtede at rejse en »fuldt organiseret rækkehus- og etagehusby«, hvor der var taget »nøje hensyn til det kuperede terræn«, således at forstå: etagehuse lagt på udsigtspunkter, hvorfra der var frit udsyn over Øresund, og forbindelsesveje mellem rækkehusene placeret på en sådan måde, at man undgik de stærke stigninger og fald. Hvad selve Henrikholms hovedbygning skulle bruges til, var man endnu ikke helt klar over, men

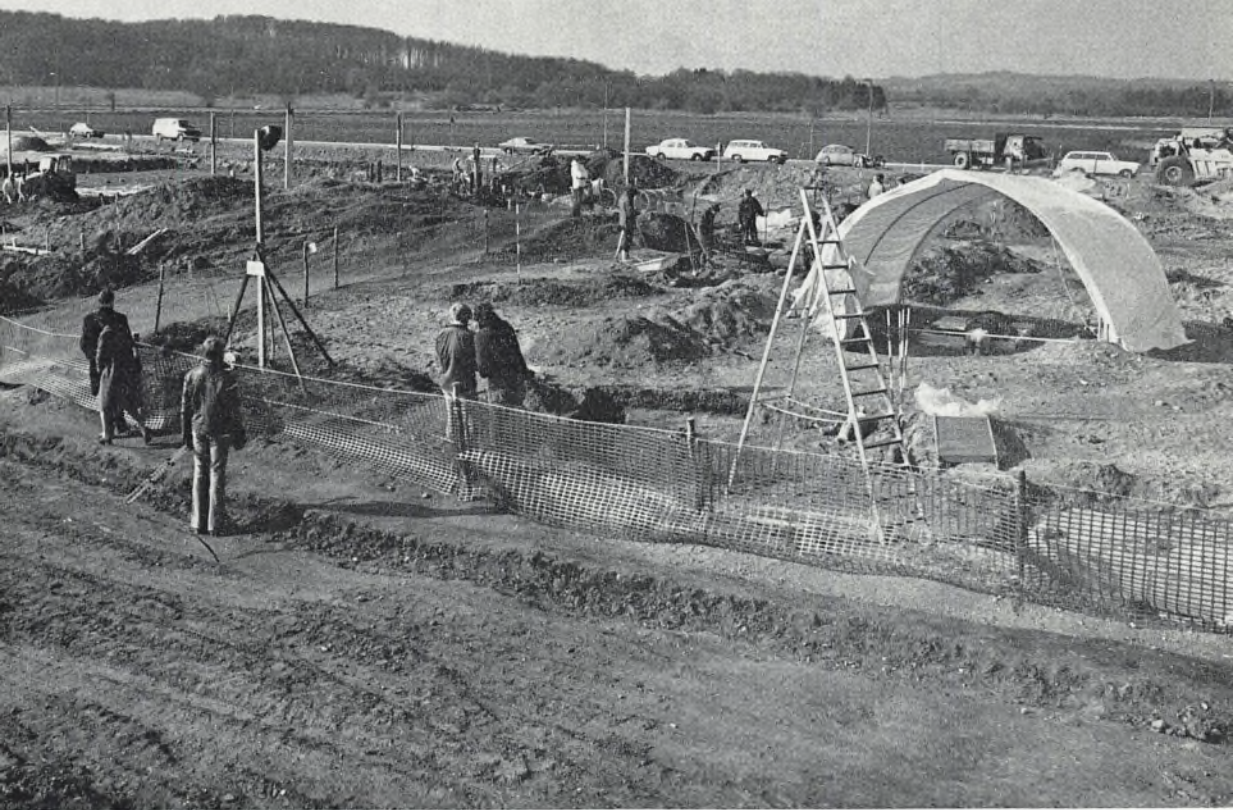
det var da tanken, at den skulle anvendes til en slags *bilhotel*, hvor tilrejsende gæster til rækkehusbyen kunne overnatte, og så burde der selvfølgelig i tilknytning til dette hotel bygges et stadion med ridehus og tennishal.

Den projekterede bebyggelse skulle strække sig helt ned til Trørød Hegn, og det var så tanken at lade dette ligesom fortsætte sig ind mellem husblokkene i grønne tunger, for at man kunne bevare en fornemmelse af natur.

Ødelæggelsens vederstyggeligheder hang altså nu mere truende end nogensinde over Vedbæks lovpriste vesteregn. Udsigtens umistelighed blev atter stærkt fremhævet, og »B.T.« kommenterede:

»Den udstykningsplan er et nummer for voldsom! Det hedder: langs hele jernbanen skal der være 3-etages bygninger, og det højeste terræn – mod nord – skal krones af 3 fritliggende blokke i 5 etager! Det må være en misforståelse. Det må tilrådes de lokale byggeautoriteter evt. fredningsmyndigheder at *passé godt på her!*«

»Et storstilet projekt! Men bliver det nogensinde til noget?« spurgte Søllerød Tiden. Bladet havde åbenbart anelser, som også meget hurtigt skulle vise sig at slå til; tyskerne beslaglagde simpelthen Henriksholm til brug for den såkaldte »*Hitlerjugend*« (smerteligt for familien Melchior at erfare ude i det fremmede), og så kunne KEFAS jo ingen vegne komme. Efter befrielsen var hovedbygningen indtil december 1946 lejet af *Røde Kors* til flygtninge fra 17 forskellige nationer og dernæst fra sommer 1947 til sommer 1949 lejet af den allestedsnærværende og evigt herregårdsforbrugende skolebestyrer *Torben Brix*; og så stod den tom indtil november 1951, da endelig konsortiet solgte den til *Forsvarsministeriet*, som i januar 1952 satte en indre ombygning igang,

110 Oprodningsen af Henriksholms jorder neden for Vedbæk station i anledning af den nye Vedbæk skoles opførelse marts 1975. Inden for indhegningen foregår de sensationelle stenalder-udgravninger. I midtergruppen af billedet ses den nye Henriksholms Allé (uden vejtræer selvfølgelig, men alligevel kaldt allé)

hvorefter i februar *flyvevåbnet* flyttede ind.

Denne handel var en alvorlig streg i regningen for kommunen, der også netop havde tænkt at købe Henriksholm og haft byggeplaner parat. Den gamle ejendom »Ellesøhus« oppe ved den nordøstre kommune-grænse hinsides Kystbanen var allerede købt og udparcelleret i små haver med store dyre villaer på (*»Ellesøparken«*), medens selve hovedgården var blevet overdraget til institutionen »Red Barnet«, og så havde det altså været planen at udlægge Henriksholms jorder til et villa- og rækkehuskvarter med ca. 4200 beboere. Atter en storstilet plan – omend ikke med så bombastisk en bebyggelse som på den af KEFAS forlængst opgivne. Men når flyvekommandoen havde reserveret sig den væsentligste del af jorderne til *sit* brug, kunne det jo ikke blive til noget nu. Dog fik kommunen efter lange forhandlinger med ministeriet tilsagn om overtagelse ad åre af området omkring Frederiksholm og Fagerhøj, og således opstod i 1965–66 boligkvartererne *Henrikshave* og *Fagerbo*.

I 1972 flyttede hærens forsvarsstab ud til Henriksholm, senere også marinestaben, således at nu alle 3 værn havde fået fælles hovedkvarter.

De fleste af jorderne var det da allerede i 1971 endelig lykkedes kommunen at erhverve. En »Byplan 26« omfattende en lav og åben villa- og rækkehusbebyggelse på arealerne syd og nordvest for Henriksholm og med de ubebyggede arealer udlagt som park (og parkeringpladser), vedtoges af kommunalbestyrelsen 27/10 1971 (godkendt af Boligministeriet 8/10 1973 og tinglyst 18/10 s.a.), og samtidig vedtoges anlæg af en vejforbindelse langs Kystbanens vestside mellem Gøngehusvej (tidligere kaldt Maglemosevej) og Henriksholms Allé og optagelse af forhandling med D.S.B. om spærring af sidstnævnte vejs gamle jernbaneoverskæring – i lighed med den, der ønskedes foretaget nede på Frydenlundsvej (jvf. under fig. 89).

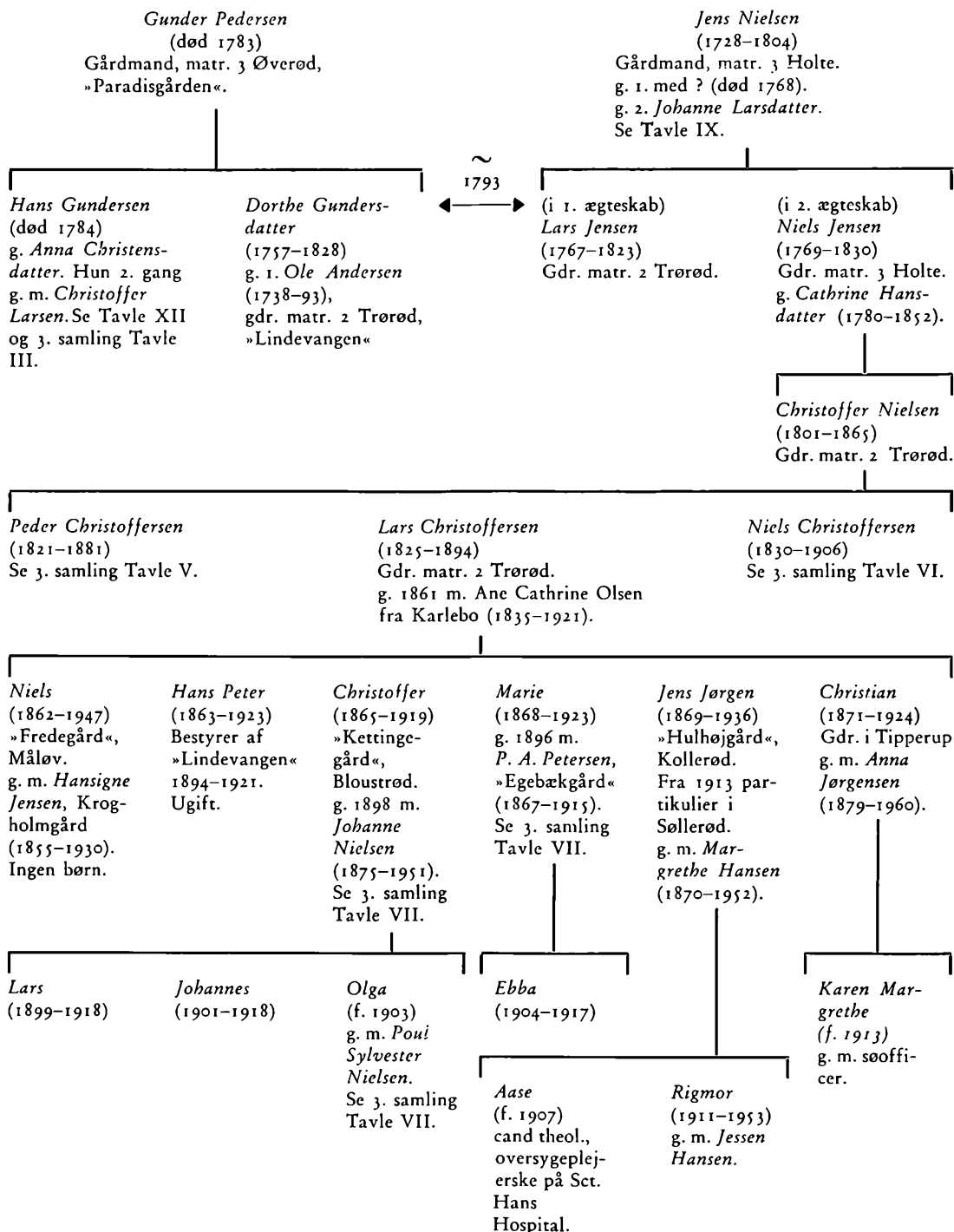
Det var altså nu for alvor uigenkaldeligt forbi med slettens uberørthed her vest for Vedbæk. Idag er allerede »Bøgebakken« sløjfet, og et vidtstrakt moderne skolekompleks og et mægtigt boligkompleks kaldt »Flintemarken« har rejst sig herude. Men til gengæld har sensationelle arkæologiske opdagelser og udforskninger i den af gravemaskinerne oprodede jord bragt Vedbæks navn og berømmelse vidt om lande.

De gamle bondeslægter i Søllerød Sogn

Omstående ialt 15 slægtstavler, som er en direkte fortsættelse af de 7 fra 3. samling, er udarbejdet hovedsagelig på grundlag af forlængst afdøde kommunearkivar Svend Aage Thomassen's efterladte personalhistoriske samlinger vedr. »Borgere i Søllerød kommune«: 1) håndskrevne optegnelser i stort kollegiehefte med stift omslag, omfattende personnavne fra bogstav A til H; 2) stort seddelkartotek, omfattende personnavne fra J til Z; 3) håndskrevne biografier af medlemmer af Søllerød sogneforstanderskab og sogneråd siden 1842. Afdøde gartner Georg Mortensen's slægtskartoteker, som dannede hovedgrundlaget for de 7 tavler i 3. samling, er også her i flere tilfælde blevet rådspurgt. Desuden har jeg i meget stor udstrækning benyttet folketællingslisterne 1787, 1834, 1840, 1845, 1850, 1855, 1860, 1870, 1880 og 1890, der har været stillet til min ubegrænsede rådighed i Xero-kopier fra Rigsarkivet. Data vedr. de yngre led af familien Christoffersen på »Lindevangen« er meddelt mig af oversygeplejerske, cand. theol. Aase Christoffersen, Roskilde. Nogle vigtige oplysninger har jeg fundet i slægtspapirer tilhørende bygningsstøttemester John Stolpe, Vedbæk. Bibliotekar på Hovedbiblioteket i Nærum Lise Ott har foretaget enkelte kirkebogsundersøgelser for mig på Landsarkivet, Jagtvej 10. Endelig er benyttet trykte kilder så som »Lægen Frans Casper Djørup's Slægt« ved S. O. Fasting, 1913 (udlånt af dir. Børge Vallø, Holte), »Barnholdtslekten 400 år 1565–1965« av Andreas Lorenz Barnholt Skar, Oslo (udlånt af fuldmægtig fru Gerda Andersen), og Dansk Biografisk Leksikon.

Fuldstændige er slægtstavlerne naturligvis ikke; de ville jo i så fald være kommet til at fylde hele bogen. Jeg har først og fremmest medtaget de personer, der i forvejen står omtalt eller nævnt rundt om i nærværende bog, og så iøvrigt hovedsagelig de personer, der gennem ægteskaber har dannet bindeled mellem slægterne. Ved stadige krydshenvisninger de 15 tavler imellem og tillige henvisninger til de 7 tavler i 3. samling har jeg søgt at lette overblikket for de eventuelt interesserede læsere. Jeg tænker her specielt på de mange nulevende efterkommere i og uden for sognet, der næppe alle har fuld rede på familieforholdene i de fjernere slægtled – og næppe heller har gjort sig helt klart, at de faktisk er af én stor familie.

I en følgende »5. samling« skal der blive bragt tavler over de i sognet vidt forgrene slægter, der udgik fra skræddermester Jens Andersen (1766–1849) i Nærum, og smedemester Anders Jensen (1798–1860) i Trørød, samt diverse fiskerslægter i Vedbæk.

Jens Hansen

(1718–1788)

Gdm. matr. 6 Trørød (sen. »Dyrlægegården«).

g. m. *Margrethe Bentsdatter* (f. 1719).*Saxe Jensen* (1744–1821)

Gdr. matr. 3 Trørød, »Langagergård«.

g. 1. 1781 m. *Margrethe Mortensdatter*
(1739–1794).g. 2. 1795 m. *Maren Andreasdatter*
(1776–1848) fra »Maltegård«.

Se Tavle III.

Ole Jensen (1761–1793)

Gdr. matr. 6 Trørød.

g. 1788 m. *Ane Jensdatter* (f. 1766),
datter af skovfoged Jens Pedersen.

(i 1. ægteskab)

*Gunbild**Saxesdatter*

(1782–1848)

g. 1800 m. gdr.

Jens Olsen

(1747–1829),

»Elleslettegård«.

Jens Saxesen

(f. 1793)

Husmand i

Trørød, matr. 23.

g. m. *Cathrine**Lorentzen*

(f. 1795).

(i 2. ægteskab)

Ole Saxesen

(1800–1861)

Ugift tjenestekarl
alle sine dage. Død
på Søllerød Fattig-
gård (»Drewsens
Hospital«).*Andreas Saxesen*

(f. 1801)

Husmand i

Smidstrup.

g. 1835 m. *Mette**Marie Greve*

(f. 1801), datter af

gdr. i Vedbæk

Frederik Greve

(1775–1851) og

Ane Marie Rost

(1777–1854).

*Ane Margrethe**Saxesdatter*

(1819–1900)

g. 1835 m. hus-

mand *Jørgen**Jørgensen*, Trørød

(1814–1878).

Se Tavle IV.

Ole Jensen

(1803–1892)

Gdr. »Elleslette-

gård«.

g. 1848 m. *Adol-**phine Carlsen*

fra Nyborg

(1822–1912).

Jørgen Jensen

(f. 1833)

Høkerbevilling

i Trørød 1856

på matr. 23.

*Ane Marie**Jørgensen*

(1836–1907)

g. 1859 m. kusk

Anthon Jeppesen,

Søllerød (1835–

1930). Se Tavle IV.

Margrethe

(1852–1911)

g. 1885 m.

Ole Jensen

(1852–1904),

gdr. »Krog-

holmgård«.

Se Tavle V.

Eleonora

(1853–1925)

g. m. *Jørgen**Jensen*

(1847–1915),

vognmand i

Vedbæk.

Se Tavle V.

*Marie**Jensigne*

(1856–1933)

g. m. *Ole**Nielsen*

(1849–1923).

Se Tavle IV

og teksten til

billedet

fig. 33.

Charlotte

(1857–1881)

Ugift.

Emilie

(f. 1861)

g. m. gdr. i

Høsterkøb

Chr. Olsen.*Caroline*

(f. 1863)

g. m. restau-

rator *Rasmus**Winther*,

Svendborg.

*Jens**Christian*

(1866–1936)

Gdr. »Elle-

slettegård«.

g. 1890 m.

*Christine**Larsen*.

Andreas Johansen

(1745–1805)

Gårdmand, »Maltegård«.

g. m. *Margrethe Jensdatter* (1736–1807).

Hun g. 3. gang.

Lars Andreasen

(1767–)

Gdr. »Maltegård«.

Lever 1834 som aftægtsmand, men er død før 1840.

Sidse Andreasdatter

(1776–1854)

g. 1801 m. *Peder Larsen* (1771–1827), gdr. matr. 4 Trørød, »Krogholmgård«.Søn af *Lars Olsen* (1746–1800) og *Margrethe Nielsdatter* (f. 1730).

(tvillinger)

Maren Andreasdatter

(1776–1848)

g. 1. 1795 m. *Saxe Jensen* (1744–1821).

Se Tavle II.

g. 2. 1821 m. *Ole Christensen*, gdr. »Langagergård« (1789–1862).

Ingen børn i 2. ægteskab.

Karen Larsdatter

(f. 1803, død mellem

1834 og 1840)

g. o. 1830 m. *Peder Erichsen*

(1804–1849), søn af

Erich Pedersen på

»Ellemosegård«. Se

Tavle VIIa og IX.

Overtog svigerfaderens

gård. Han g. 2. m. *Inger**Olsdatter* fra Holte.*Margrethe Pedersdatter*

(f. 1803, død efter 1870)

g. 1828 m. væver i Trørød

Jens Olsen (1805–1877),søn af skovløber *Ole**Christensen*, Trørød.*Ane Margrethe**Pedersdatter*

(1809–1848)

g. 1831 m. *Jens Jørgensen*

(1812–1878), som overtog

svigermoderens gård 1833.

Han g. 2. 1849 m. *Inger**Poulsen* fra Gladsaxe.

Se Tavle V.

Sidse Andreasdatter levede som aftægtskone på Krogholmgård 1833–1849, men da svigersønnen indgik nyt ægteskab, flyttede hun over til væver *Jens Olsens*; hun har nok ikke kunnet gå i spænd med den nye kone på gården; bemærkelsesværdigt er det, at hendes ugifte datter *Kirstine Pedersdatter* (f. 1816) også kort efter flyttede fra Krogholmgård til sin søster og svoger i væverhuset.

Jens Olsen og *Margrethe* havde 2 døtre; 1870 ses de at have taget to små dattersønner til sig.

Jens Jørgensen og *Ane Margrethe* havde 5 børn, 2 sønner og 3 døtre; *Peder Erichsen* og *Karen Larsdatter* to børn, *Maren* (f. 1831) og *Christen* (f. 1833), opkaldt efter sin nylig afdøde farbroder på Ellemosegård, se Tavle VIIa og VIIc.

Lars Jørgensen
(1724-1785)
Husmand i Smidstrup.

Niels Scheuer
(1724-1805)
Jordbruger og spillemand i Vedbæk.
g. 4. 1785 m. *Mette Stribers*
(1746-1822), hun g. 2.

Jørgen Larsen
(1784-1830)
Husmand i Smidstrup.

~
← o. 1807 →

Ane Sophie Nielsdatter Scheuer
(1789-1859)
Ernærede sig som enke 1830-35
som »vaskemadam« i Vedbæk.
g. 2. 1835 m. husmand i Vedbæk
Hans Nic. Pedersen (1812-1870).

Lars Jørgensen
(f. 1808)
Gårdbruger,
matr. 14
Vedbæk.
Ugift 1834
(»forsørges af
moderen«).
Skilt fra 1.
hustru 1841
og s. a. g. m.
den 50årige
enke *Johanne
Andersdatter*.

Niels Jørgensen
(f. 1810)
Gdm. i Smid-
strup. g. 1834
m. *Elisabeth
Larsdatter*
(1812-1863),
datter af fisker
Lars Marcussen
(død 1816).

Jens Jørgensen
(1812-1878)
Gdr. »Krog-
holmgård«.
Se Tavle V.

Jørgen
Jørgensen
(1814-1878)
Husmand og
arbejdsmand
i Trørød.
g. 1835 m.
*Ane Margrethe
Saxesdatter*
(1819-1900),
»Langager-
gård«. Se
Tavle II.

Maren
Jørgensdatter
(1820-1868)
g. 1840 m.
tækkemand
Hans Nielsen
(1818-1882),
Trørød.

Ole Jørgensen
(1823-1848)
Faldt som
garderhusar i
krigen 1848.
Mindetavle i
Søllerød kirke.

Ole Nielsen
(1849-1923)
Gdm. Smidstrup, sen.
gartner i Trørød,
»Kulmilehuset«.
g. 1875 m. *Marie Jensigne
Jensen* (1856-1933), datter
af *Ole Jensen*, »Elleslette-
gård«. Se Tavle II.

Yngste barn:
Rigmor Nielsen
(f. 1897)
Kontrolassistent, sen.
syerske og husmoderafløser.

Ane Marie Jørgensen
(1836-1907)
g. 1859 m. *Anthon Jeppesen*
(1835-1930), søn af avls-
karl på Frydenlund *Jeppé
Christensen* (død 1836),
kusk, arbejdsmand og hus-
ejer i Søllerød (»Skovly«).

Niels Anthon Jeppesen
(1864-1935)
Murer i Søllerød.
g. 1897 m. *Anna Olsen*
(1869-1943), datter af
skovløber *Ole Olsen
Vallerød*.

Anthon Jeppesen
(f. 1900)
Snedkermester i Søllerød.
g. 1927 m. *Gertrud Jørgine*,
f. i København.

Jens Scheuer Jørgensen
(1812–1878)

Gdr. »Krogholmgård«.

- g. 1. 1831 m. *Ane Margrethe Pedersdatter*
(1809–1848), datter af *Peder Larsen*,
og *Sidse Andreasdatter*. Se Tavle III.
g. 2. 1849 m. *Ingeborg Poulsdatter*
(1819–1885) fra Gladsaxe.

(i 1. ægteskab)
Jørgen Jensen
(1847–1915)
Forpagter v.
Usserød værk,
sen. vognmand
i Vedbæk.
g. m. *Eleonora*
Jensen (1854–
1925) fra
»Elleslettegård«.
Se Tavle II.

(i 2. ægteskab)
Karen Pouline
(f. 1851)
g. 1875 m. *Jens*
Morten Andersen
(f. 1848), gdr. i
Usserød, søn af
Anders Morten-
sen, matr. 7
Nærum, »Vogn-

Ole Jensen
(1852–1904)
Gdr. »Krog-
holmgård« 1880.
g. 1. m. *Marie*
Hansen fra
Usserød (død
1884).
g. 2. m. *Margre-*
the Jensen
(1852–1911) fra
»Elleslettegård«.
Se Tavle II.

Maren Kirstine
(1853–1941)
g. 1883 m. dyr-
læge *Lars Kr.*
Jensen.
Se Tavle VII.

Hansigne
(1855–1930)
g. m. *Niels Chri-*
stoffersen,
»Fredegård«,
Måløv.
Se Tavle I.

Axel Olaf Jensen
(1879–1949)
Tømrermester
i Trørød.

Hans Jensen
Gårdmand, sognefoged,
matr. 6 Holte.
Se 3. samling Tavle IV.

Lars Hansen
(1786–1859)

Gdr. »Trørødgård«.
g. 1808 m. *Bodil Hansdatter* (1766–1831) fra Sandbjerg,
enke efter *Peder Brodersen* (1759–1808)*.
g. 2. gang 1832 m. *Ane Marie Rasmusdatter*
(1804–1894), Nærum. Se 3. samling Tavle II og IV.

Rasmus Larsen
(1835–1853)
Adopteret af
Jørgen Didrichsen,
»Rygård«.

Ane Marie L.
(1837–1905)
g. 1857 m. *Chri-*
stoffer Mortensen
(1818–1904),
»Rygård«. Se 3.
samling Tavle III
og IV.

Hans Larsen
(1839–1874)
Gdr. »Trørødgård«.
g. m. *Anna Chri-*
stiansen (1844–
1934),
Nærum. Se 3.
samling Tavle II
og IV.

Jens Hansen
Larsen
(1845–1921)
Gdr., kroejer,
Vedbæk.
g. 1872 m. *Karen*
Marie Mauritzen
(1850–1930).
De havde 9 børn.

Margrethe
(1850–1870)
Ugift.

Margrethe L.
(1872–1947)
g. 1898 m. *Rasmus*
Brüel (1870–1936),
tømrermester, ar-
kitekt, Haslev.

Ældste søn:
Robert Hansen
Larsen
(1873–1970)
Købmand i Ved-
bæk.
g. 1900 m. *Inge-*
borg Bigler,
Nærum (1875–
1962).

Yngste søn:
Theofilus
(f. 1892)
Fhv. købmand,
lever endnu.

Svend Brüel
(f. 1901)
Cand. mag., real-
skolelærer i
Fredericia.

Edith Brüel
(f. 1902)
g. m. arkitekt *Niels*
Hegelund, Kbh.

Kjeld Mauritz
Hansen Larsen
(f. 1904)
Cand. mag., over-
lærer.

Helge Axel
Hansen Larsen
(f. 1908)
Cand. jur.,
kontorchef.

* En søn af *Peder Brodersen* og *Bodil Hansdatter* var gdr. *Hans Pedersen* (1799–1841), »Langesminde« (»Skovly«) i Øverød, der 1828 blev gift med *Birthe Rasmusdatter* fra Nærum. Se 3. samling Tavle II.

Niels Pedersen

(1703-1781)

Gårdmand i Trørød (på den i 1781 afbrændte gård, som lå tæt klinet ind mellem Ole Andersens og Saxe Jensens daværende ligeledes afbrændte gårde).

Hans Nielsen

(1730-1781)

Gdr. matr. 4 af Søllerød (sen. kaldt

»Fogedgården«).

g. m. *Cathrine Henriksdatter*

(1731-1785).

Børge Nielsen

(1733-1785)

Overtog 1774 faderens gård i Trørød og

udflyttede den efter branden i 1781 til

Ellesletten (»Elleslettegård«).

g. 1774 m. *Kirsten Pedersdatter* fra*Nærum*. Se Tavle VIIIa.*Ane Hansdatter*

(1760-1836)

g. 1784 m. *Johan Otto Pedersen*

(1757-1827).

Overtog gården i Søllerød.

Jens Hansen

(1766-1829)

Gdr. matr. 6 af Trørød (sen. kaldt

»Dyrlægegården«).

g. m. *Inger Larsdatter* (1781-1840) fra

gården matr. 5 Holte (sen. kaldt

»Larsengården«). Se Tavle IX.

Lars Johansen

(1797-1868)

Overtog faderens gård.

Sognefoged.

g. m. *Grethe Hansine Hansen*

(1809-1892).

Hans Jensen

(1812-1883)

Overtog 1840 gården efter sin moder.

g. 1847 m. *Birthe Pedersdatter*

(1820-1893).

Bodil Larsen

(f. 1837)

Ugift, levede

alle sine dage på

Fogedgården, som

hun 1881-90 ejede

s. m. søsteren.

Birthe Larsen

(1838-1923)

g. m. detaljhandler

J. H. Hansen.

Ægteskabet tidligt

opløst.

Christian Larsen

(1842-1895)

Gårdbestyrer for

moderen og der-

efter søstrene indtil

1890. Sognefoged.

g. m. *Emma Eline**Olsen* (f. 1857).*Jens Peter Jensen*

(f. 1852)

Gårdbestyrer.

Lars Kr. Jensen

(1853-1928)

Dyrlæge og ejer af

fædrengården.

g. 1883 m. *Maren**Kirstine Jensen*

(1853-1941) fra

Krogholmgård.

Se Tavle V.

*Ane Margrethe
Hansen*

(1863-1952)

Ugift, levede alle

sine dage på

Fogedgården, en

god beretter om

livet i det gamle

Søllerød.

*Gerda Marie
Larsen*

(f. 1886)

Peder Larsen
Gårdmand, matr. 5 Nærum.

Kirsten Pedersdatter
(f. 1753)
g. 1. m. *Børge Nielsen*
(1733-1785), »Elleslettegård«. 5 børn.
g. 2. m. *Jacob Adamsen*
(1755-1794).

Hans Pedersen
(1756-1829)
Gdr. matr. 5 Nærum.
g. 1. 1784 m. *Margrethe Andersdatter* (1757-1807), datter af gdm. *Anders Andersen*, Nærum.
g. 2. 1808 m. *Else Marie Larsdatter* (1781-1850), datter af gdm. *Lars Jørgensen*, matr. 5 Holte. Se Tavle IX.

Erich Pedersen
(1760-1846)
Gdr. matr. 9 Trørød, »Ellemosegård«.
g. 1784 m. *Maren Jobansdatter Hinckels* af Trørød (1760-1831).

Anna Pedersdatter
(1764-1840)
g. 1793 m. avlskarl *Rasmus Nielsen* (1764-1831), senere gdr. matr. 4 Nærum. Se 3. samling Tavle II.

i 2. ægteskab
Ole Hansen
(1808-1887)
Hjulmand i Holte.
g. 1844 m. *Dorthca Pedersdatter* (f. 1819), datter af væver *Peder Larsen*, Nærum (1780-1861). Se Tavle X.

Andreas Hansen
(1809-)
Gdr. matr. 5 Nærum (»Egevangen«).
g. m. *Ane Jensdatter* (f. 1814 i Lyngby sogn).

Inger Kirstine H.
(1846-)
g. 1871 m. *Wilb. Fred. Scharff* (1845-1915), smedemester i Holte.

Johanne Erichsdatter
(1785-1865)
Se fortsat Tavle VIIIb.

Christen Erichsen
(1789-1832)
Se fortsat Tavle VIIIc.

Karen Magdalene Erichsdatter
(1796-1880)
Se fortsat Tavle VIIIc.

Bolette Erichsdatter
(f. 1799)
g. m. *Jørgen Jensen* (f. 1806), »Ellemosegård«.

Johan Erichsen
(1801-1836)
Indsider i Dyrehaven.
g. m. *Ingeborg Andreasdatter*.

Peder Erichsen
(1804-1849)
Gdr. »Maltegård«.
g. 1. m. *Karen Larsdatter*.
g. 2. m. *Inger Olsdatter* (1810-1848), datter af gdr. *Ole Larsen*, matr. 2 Holte (»Langkærgård«).

Erich Pedersen
(1760-1846)

Johanne Erichsdatter
(1785-1865)

- g. 1. 1808 m. *Ole Larsen* (1767-1815), gdr. matr. 2
Holte (»Langkærgård«), søn af *Lars Nielsen*. Han
g. 1. m. *Inger Nielsdatter* (1762-1806).
g. 2. 1816 m. gdr. *Niels Hansen* (1795-1843).

(i 1. ægteskab)
Ane Olsdatter
(1808-)
g. m. *Morten Andersen*
(o. 1795-)
Gdr. matr. 6 Nærum
(»Nøjsomhed«, sen.
»Birkegården«).

Inger Olsdatter
(1810-1848)
g. m. morbroderen *Peder*
Erichsen (1804-1849),
gdr. »Maltegård«.

(i 2. ægteskab)
Hans Nielsen
(1820-1892)
Gdr. »Langkærgård«.
g. m. *Karen Marie Peders-*
datter fra Farum
(1828-1908).

Anders Mortensen
(1836-1905)
Skovløber »Nærum-
port«.
g. 1863 m. *Sofie*
Nielsen (1838-1913)
fra Usserød.

Ole M.
(f. 1834)
(svagt begavet;
folketælling 1890:
»har ophold på
gården«).

Christoffer M.
(1838-1915)
Gdr. »Nøjsomhed«.
g. m. *Marie M.*
(f. 1849).

Emilie M.
(1842-1901)
g. 1874 m. *Wilb.*
Adolph Barnholdt
(1843-1915), gdr.
»Ellemosegård«.

Peter Martin Hansen
(1856-1944), gdr.
»Langkærgård«.
Sognerådsformand
1891-1901.
g. 1889 m. *Thora*
Andersen
(1857-1927).
Ingen børn*.

Anna M.
(1865-1950)
g. m. sko-
magerm. *Lud-*
vig Heberg
(1862-1917).

Christine
(f. 1866)
Ugift.

Christian
(1870-1936)
Tømrerm.
i Nærum.

Hans Chr. M.
(1881-1932)
Gdr.
»Nøjsomhed«.

Martin Marcus
Barnholdt
(1879-1960).

Carl Heberg
(f. 1891)
Skovløber i
Skodsborg.

Jørgen Mortensen
Vognmand i
Virum.

Gerda B.
(f. 1913)
Borgmester-
sekretær i
Søllerød kom.
g. 1940 m. isen-
kræmmer *Aage*
Andersen, Trørød.
Flere børn.

Else B.
(f. 1918)
Assistent i fæng-
selsdirektoratet.

* *P. M. Hansen* havde 3 søskende, alle med mange efterkommere: to brødre, gdr. *Niels Hansen*, Stenkelsø, og møbelhandler *Hans Chr. Hansen*, København, og en søster *Marie Magdalene*, som blev gift med sagfører *Vilb. Rasmussen*, Lyngby, og blandt hvis børnebørn kan nævnes søskende-parret: fru *Ulla Ljungkvist*, fuldm. Lyngby Rådhus, og *Vilb. Mohr*, direktionssekr., cand. jur., Kbh.

Erich Pedersen
(1760-1846)

Christen Erichsen
(1789-1832)

Gdr. »Ellemosegård«.

g. m. *Inger Jørgensdatter* fra Sandbjerg
(1800-1834).

Hun g. 1833 2. m. *Hans Pedersen* fra Ravnsnæs
(f. 1790).

Karen Magdalene Erichsdatter
(1796-1880)

g. m. *Anders Larsen* (1790-1856),
skolelærer i Trørød.

Birte *Peter Chr.* *Lars*
(f. 1826). *Christensen*
(1828-1899)

Vognmand i
Vedbæk.

g. 1874 m.
Nielsine Oline
Stolpe fra
Tåstrup
(1845-1919).

*Albert Stolpe**
(1884-1922)

Malermester i Vedbæk.
g. 1918 m. *Alma Berner*.

John Stolpe
(f. 1919)

Bygningsnedker i
Vedbæk.

Lars Julius *Frederik Vitus* *Maren Christine*
Larsen *Larsen* *Larsen*
(1822-1884) (1827-) (f. 1830).

Skolelærer i
Trørød.

g. 1883 m.
Karen Marie
Frederiksen.

Hjulmand i
Trørød.

g. 1880 m.
Charlotte Ama-
lie L. (f. 1852)
fra Grejs v.
Vejle.

Karen Larsen
(f. 1881)

Ludvig L.
(f. 1882)

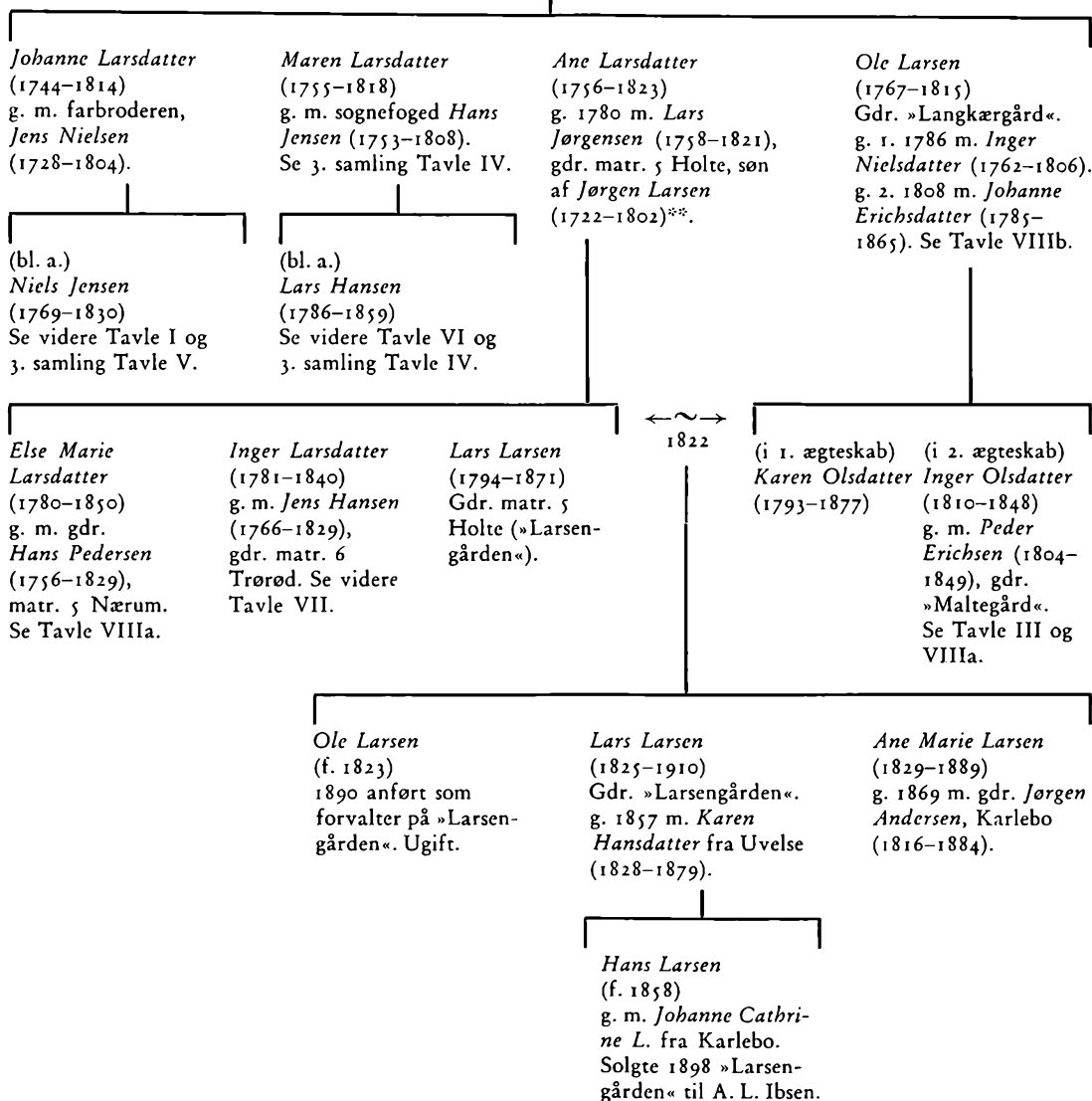
Margrethe L.
(f. 1886)

* Der var flere børn i ægteskabst, men de døde alle som små eller som helt unge.

Lars Nielsen

(1721–1793)

Gårdmand på matr. 2 Holte («Langkærgård»),
broder til *Jens Nielsen* på matr. 3 Holte.
Se Tavle I og 3. samling Tavle V*.

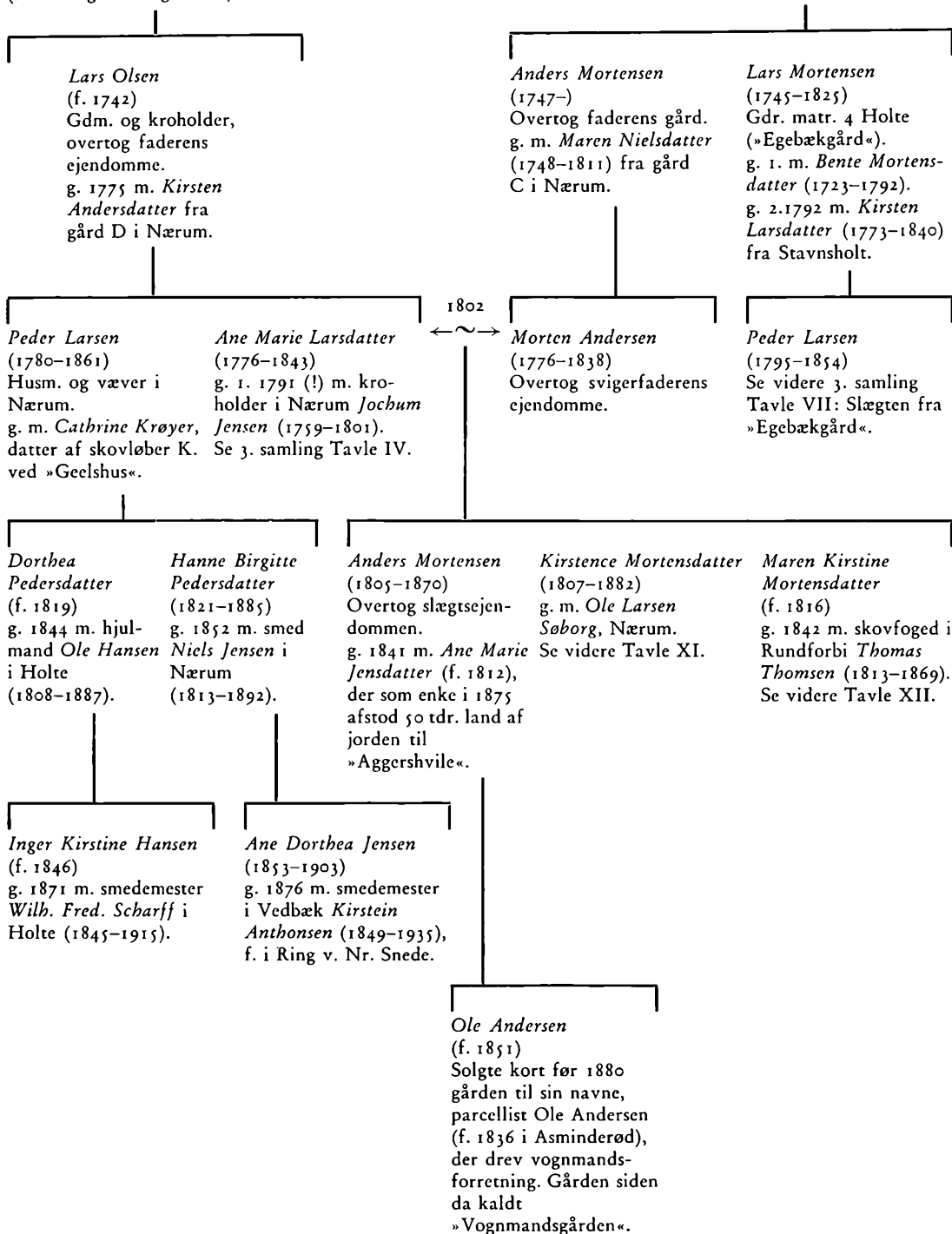

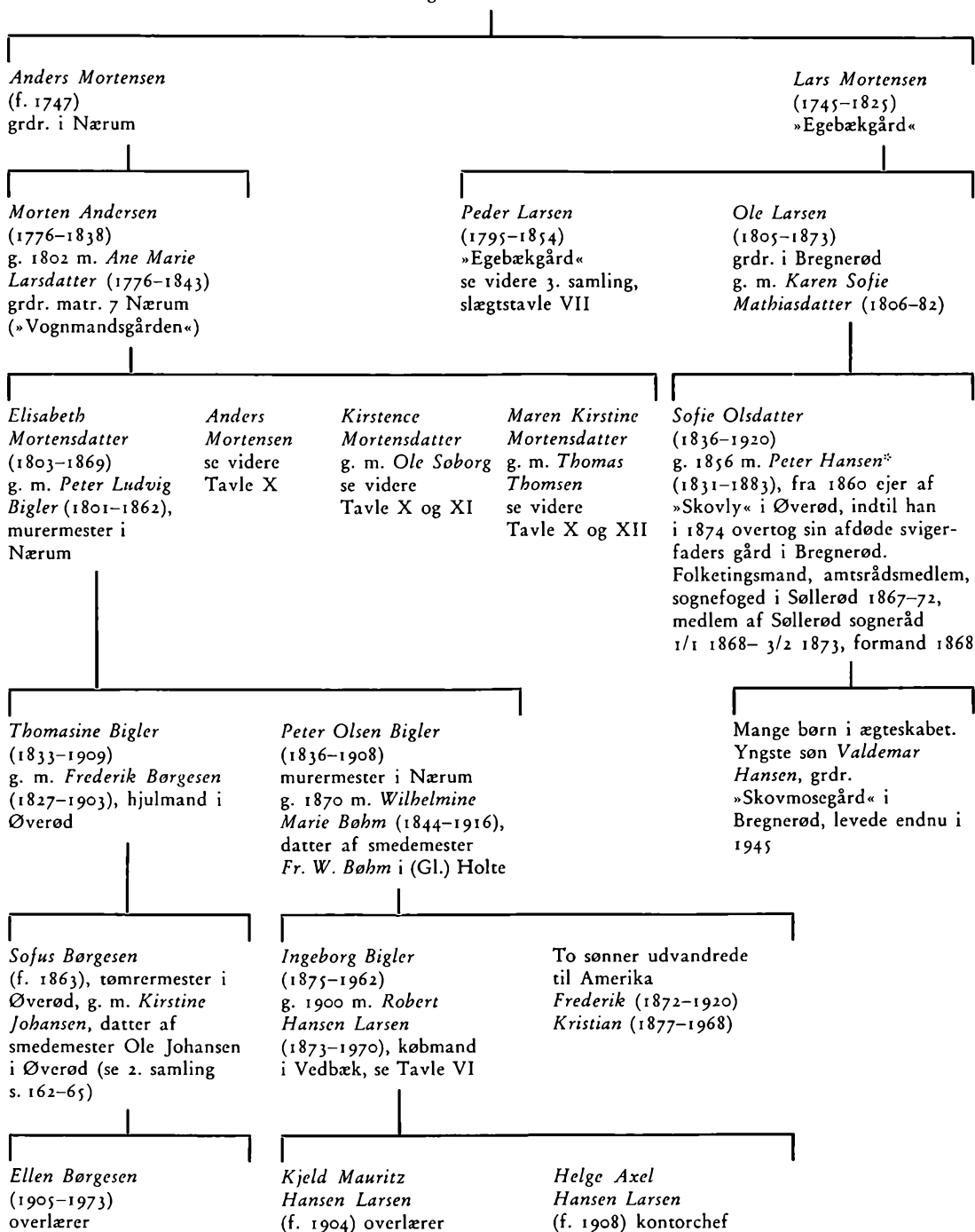
* Navnet på *Lars Niensens* 1. kone findes ikke meddelt; men 23/9 1783 giftede den 62årige enke-
mand sig 2. gang m. »afgangne Skovfoged *Niels Grottschreibers* Enke fra Elleslet Huus«.

** *Jørgen Larsens* kone anføres i kirkebogen – uden navns nævnelse – som død i 1778, 57 år gl.
Ifølge B. Luxdorph's dagbog blev hun fundet i sin seng, død af »umådelig fylderi«.

Ole Hansen
(1711-1778)
Gdm. gårdene G og H i Nærum
på udskiftningskortet 1771
(sen. »Vognmandsgården«).

Morten Pedersen
Gdm. gård F på udskiftningskortet
1771 (marker hen til Jægersborg
Hegn mellem Nærumpørt og
Rundforbi).

* Peter Hansens far, Hans Nielsen, Bregnerød, blev 2. gang gift 11/4 1834 m. *Ane Malene Nielsdatter* af Holte (f. 15/11 1812), der var datter af Niels Jensen (1769-1830) på »Christoffer-sengården« (se 3. samling Tavle V) og altså søster til *Christoffer Nielsen*, »Lindvangen« (se foranstående Tavle I).

Lars Bentsen Søborg
(1760-1814)

Møllersvend på Strandmøllen,
senere spækkhøker i Nærum.
g. 1788 m. *Johanne Nicolaisdatter*
(1768-1853).

Ane Kirstine Larsdatter
(f. 1789)
g. 1811 m. *Carl Fr. Kühnmünch* (f. 1787),
strandkontrollør i Vedbæk.

Ane Margrethe Larsdatter
(f. 1798)
g. 1818 m. *Peder Nielsen*,
garversvend på Strand-
møllen.

Ole Larsen Søborg
(1799-1889)
Hjulmand og høker i
Nærum.
g. 1833 m. *Kirstence Mortensdatter* (1807-1882).
Se Tavle X.

Johan Fred. Kühnmünch
(f. 1812)
Hjulmand i Rådvad.
g. 1835 m. *Ane Marie Nielsdatter* (f. 1814),
datter af husmand
Niels Svendsen,
Trørød.

Caroline K.
(f. 1813)
g. 1842 m. *Carl Adam Møller* (f. 1806),
sadmager i Nærum.

Lars Severin Kühnmünch
(f. 1815)
Møllebestyrer på
Stampen.
g. m. *Maren Kirstine Nielsen*, f. Kbh. 1822.

Ane Margrethe
(f. 1834)
g. m. snedker
Job. Frederik Otto.

Lars Søborg
(1835-1864)
Hjulmagersvend
hos faderen.
g. (efter 1860) m.
Magdalene S.
Faldet i krigen,
mindetavle i
Søllerød kirke.

Elsine Kirstine
(1837-1905)
g. 1865 m. *M. Harald Krause* (1836-
1912), karetmager,
sen. træ- og finér-
handler i Kbh*.

Nicoline
(1841-1921)
Ugift.

Ane Marie
(1843-1922)
Ugift.

Emma Otto
(1863-1926)
Plejebarn af Ole
Søborg**.
Ugift. Overkørt af
tog på Skodsborg
station 3/10 1926.

Emil Krause
(1871-1945)
Kunstmaler og
grafiker.

* *M. H. Krause* har åbenbart stået i lære hos Ole Søborg.

** *Emma Otto* havde 3 søskende, alle som hun født i København i årene mellem 1857 og 1867, og de var også alle plejebørn hos Ole Søborg. Moderen *Ane Margrethe* opholdt sig ifølge folketællingen 1/2 1870 i Nærum, men det anføres, at hun »har sit hjem i Sverrig«.

Lars Davidsen
Gårdmand i Virum.
g. m. *Kirsten Mortensdatter*
(1720-1807)

Thomas Larsen
(f. 1737, åbenbart i et tidligere ægteskab).
Skovfoged i »Geelshus«
(»Skovlyst«).
g. m. *Kirsten Larsdatter*
(f. 1750).

Christoffer Larsen
(1753-1810)
Ejede »Paradisgården« i
Øverød fra 1785 til sin død.
g. 1. 1784 m. gårdm. Hans
Gundersens enke, *Anna*
Christensdatter (f. 1757).
g. 2. m. *Karen Andersdatter*
(1766-1816).
Se videre Tavle III i 3. samling:
Slægten fra »Paradisgården« i
Øverød.

Johanne Larsdatter
(1759-1821)
g. 1789 m. *Poul Mathias*
Lindthorn, glarmester i Øverød.
Som enkemand blev han i 1823
anbragt i Søllerød Hospital,
»aldeles uskikket til arbejde«,
og døde her 1825.

Lars Thomsen
(1786-1860)
Skovfoged i Rundforbi,
senere Hjortekærhuset.
g. m. *Emilie Schade* (f. 1792).
8 børn i ægteskabet.

Bodil Cecilie Thomasdatter
(1772-1822)
g. 1. 1795 m. gdr. og enkemand
Niels Nielsen (1746-1803),
»Rommerødgård« i Virum
(stuehuset eksisterer endnu i
»Wienerbyen« ved Konge-
vejen).
g. 2. m. arbejdsmand *Frederik*
Olsen i Øverød.

Thomas Thomsen
(1813-1869)
Skovfoged i Rundforbi,
tidl. Tibirke.
g. 1842 m. *Maren Kirstine*
Mortensdatter.
Se Tavle X.

Maren Emilie Thomsen
(f. 1846)
g. 1869 m. proprietær
Jacob Jacobsen, Ordrup*.

Anne Christine Thomsen
(f. 1847)
g. 1870 m. tømrer *Niels*
Jacobsen, Ordrup.

* forlovere: brødrene tømrer *Niels Jacobsen* og lærer *Ole Jacobsen*, Ordrup (ophavsmanden til den folkeyndede melodi »Den lille Ole med Paraplyen«).

BILLEDFORTEGNELSE

Forkortelser: *S.K.B.* = Søllerød Kommunes billedsamling, *fol.* = fotograferet af, *udl.* = udlånt til af-
fotografering, *orig.* = originalen, *Kgl. Bibl.* = Det kongelige Bibliotek.

- 1 Fot. A. Th. Collin, 1900, postkort udl. fru Olga Sylvest Nielsen.
- 2 Fot. anonym 1894. Dette og flere af de flg. billeder (nr. 6, 11, 17, 20, 21, 23b, 38, 40a, 44, 49 og 57) blev 17/5 1971 ved bibliotekar fr. Hoffgård overgivet til Det kgl. Bibliotek fra boet efter afdøde lærerinde Clara Christensen, Grunstrupvej 15, Gentofte. Den overordentlig værdifulde billedsamling fik stadsbibliotekar Annalise Børresen rent tilfældigt øje på under et efterforskningsbesøg på Det kgl. Bibliotek i efteråret 1975; det var nemlig nogle ret uanselige billeder på almindeligt kopieringspapir, åbenbart »hjemmelavede« kopier efter nu tabte originaler. At originalerne naturligvis har været taget med et af datidens store kasseapparater på stativ, fortæller billedet fig. 49 uimodsigeligt.
- 3 Postkort efter fot. fra Kyst-Atelieret o. 1918. S.K.B.
- 4 Radering af Otto Haslund 1863. Originalen, som O.H. i sin tid forærede sin elev, malerinden Signe Brammer, blev skænket til S.K.B. af Holger Dam, Amager Boulevard 129³.
- 5 Fot. Kyst-Atelieret 1906. Postkort skænket S.K.B. af nu afdøde fru Anna Sørensen, Hørsholm.
- 6 Fot. anonym 1894. Se under 2.
- 7 Fot. A. Avnholt 1940. Avnholts billedsamling i S.K.B. Jvf. »Søllerød som det var engang«, 2. samling s. 261.
- 8 Fot. A. Avnholt 1941. S.K.B.
- 9 Sylvest Jensen luftfot. 1949.
- 10a Fot. Henneberg, Gothersgade 30, o. 1865. Orig. udl. fru Olga Sylvest Nielsen.
- 10b Fot. Henneberg, Gothersgade 30, o. 1865. Orig. udl. fru Olga Sylvest Nielsen.
- 10c Amatørfot., grosserer Birger Christensen o. 1918. Orig. udl. veksellerer E. Birger Christensen.
- 11 Postkort, dat. 12/9 1910. Orig. i Kgl. Bibl.
- 12 Amatørfot. Birger Christensen 1903. Udl. E. Birger Christensen.
- 13 Fot. Kyst-Atelieret 1915. Orig. skænket S.K.B. af afd. fru Anna Sørensen.
- 14 Fot. E. Jellum 1969. S.K.B.
- 15 Tegning af Axel Holm 1886, gengivet efter Holte Juleblad.
- 16 Udsnit af større gruppebillede, fot. Lauritz Olsen, Østergade 13, o. 1880. Udl. Rigmor Nielsen, Nyvang.
- 17 Postkort 1919. Orig. i Kgl. Bibl.
- 18 Fot. anonym u. a. S.K.B.
- 19 Stender-Postkort fra tiden 1902-08. Orig. i Kgl. Bibl.
- 20 Fot. anonym 1895. Se under 2.
- 21 Fot. anonym 1895. Se under 2.
- 22 Udsnit af gruppebillede (sogneråd). Søllerød Rådhus.
- 23a Fot. anonym o. 1912. Udl. Theofilus Larsen.
- 23b Postkort dat. 22/10 1913. Orig. i Kgl. Bibl.
- 24 Postkort udgivet af købmand E. E. Jørgensen, Trørød, o. 1920. Udl. Kjeld Larsen, Trørød.
- 25 Fot. anonym 1919. Udl. fru Lis Nielsen, Brostykkevej 30, Hvidovre.
- 26 Sylvest Jensen luftfot. 1949, S.K.B.
- 27a Amatørfot. anonym 1922, S.K.B.

- 27b Fot. Adolf 1947. Orig. udl. direktør B. Vallø, Vejlesøparken, Holte.
- 28 Postkort dat. 12/9 1919. Orig. i Kgl. Bibl.
- 29a Sylvest Jensen luftfot. 1949. S.K.B.
- 29b Fot. anonym. Orig. udl. fuldmægtig fru Gerda Andersen, Trørød.
- 30 Fot. anonym 1867. Orig. udl. frk. Rigmor Nielsen, Nyvang.
- 31 Fot. Hansen & Weller, Bredgade 28, 1890. Orig. udl. fru Marie Brems.
- 32 Fot. anonym u. a. Orig. udl. fru Agnete Høeg-Hansen, »Lottenborg«.
- 33 Fot. Kyst-Atelieret 1899. Orig. udl. frk. Rigmor Nielsen, Nyvang.
- 34 Fot. anonym, privat postkort 1932. Udl. gårdejer, kommunalbestyrelsesmedlem N.O. Jensen, Gøngehusvej 186.
- 35 Fot. anonym, privat postkort 1925. Udl. N. O. Jensen, Gøngehusvej 186.
- 36 Luftfot. anonym u. a. Udl. borgmester E. Øigaard, Gøngehusvej 214.
- 37 Amatørfot. 1929. Udl. gårdejer Georg Heerdegen, Gøngehusvej 227.
- 38 Fot. anonym 1894. Se under 2.
- 39 Fot. K. Ravn 1946. S.K.B.
- 40a Fot. anonym 1895. Se under 2.
- 40b Amatørfot. anonym 1915. Udl. E. Birger Christensen.
- 41 Fot. A. Avnholt 1941. S.K.B.
- 42 Fot. anonym o. 1867. S.K.B.
- 43 Fot. Aage Petersen, Trørød, 1962. S.K.B.
- 44 Fot. anonym 1894. Se under 2.
- 45 Fot. Kyst-Atelieret o. 1910. S.K.B.
- 46 Fot. A. Avnholt 1940. S.K.B.
- 47 Fot. K. Ravn 1946. S.K.B.
- 48 Fot. E. Jellum 1969. S.K.B.
- 49 Fot. anonym 1894. Se under 2.
- 50 Postkort o. 1905. Orig. i Kgl. Bibl.
- 51 Postkort, dat. 4/4 1913. Skænket S.K.B. af nu afdøde fru Anna Sørensen, Hørsholm.
- 52 Fot. anonym o. 1923. S.K.B.
- 53 Postkort o. 1913. Orig. i Kgl. Bibl.
- 54 Fot. Kyst-Atelieret o. 1900. Orig. udl. af kommandør Mogens Lorch.
- 55 Grundrids udført af forf. på grundlag af oplysninger fra fru Anna Sofie Madsen, Vedbæk.
- 56 Fot. Kyst-Atelieret, postkort dat. 31/1 1911. S.K.B.
- 57 Fot. anonym 1894. Se under 2.
- 58 Fot. Kyst-Atelieret o. 1901. Orig. udl. kommandør Mogens Lorch.
- 59 Fot. Kyst-Atelieret u. a., postkort dat. 26/7 1909. Skænket S.K.B. af cykelhandler Sv. O. Andersen, Vedbæk.
- 60 Fot. Julie Laurberg o. 1910. Orig. udl. Chr. Christiansen, Vinkelvej 24, Lyngby.
- 61 Amatørfot. anonym o. 1917. Udl. Grete Holst, nu Spanien.
- 62a Amatørfot. anonym u. a. Udl. cykelhandler Sv. O. Andersen, Vedbæk.
- 62b Fot. A. Avnholt 1925. S.K.B.
- 63 Fot. Kyst-Atelieret o. 1900. Udl. kommandør Mogens Lorch.
- 64 Fot. anonym o. 1886. Udl. fru Agnete Rasmussen, Ellesletten 10.
- 65 Fot. anonym u. a. Orig. skænket S.K.B. af fru Edith Ravnkilde, Lendemosevej 10.
- 66 Udsnit af gruppebillede (sogneråd). Søllerød Rådhus.
- 67 Fot. Kyst-Atelieret 1893. Udl. nu afd. fru Christine Brandstrup, Vedbæk.
- 68 Fot. E. Jellum.
- 69 Stender-postkort o. 1908. Orig. i Kgl. Bibl.
- 70 Fot. anonym 1908. Udl. Aage Mortensen, Rundforbivej 17.

- 71 Fot. Kyst-Atelieret 1926. Udl. fru Else Næsby Pedersen, Henriksholms Allé 20.
- 72 Fot. Kyst-Atelieret o. 1932. Postkort. S.K.B.
- 73 Fot. Kyst-Atelieret (?) o. 1900. S.K.B.
- 74 Fot. anonym o. 1898. Orig. skænket Søllerød Museum (Avnholt) af fru Sigrid Petersen. Nu i S.K.B.
- 75 Fot. Kyst-Atelieret o. 1908. S.K.B.
- 76 Stender-postkort, dat. 5/3 1907. S.K.B.
- 77 Træsnit Illustreret Tidende 4/6 1871. S.K.B.
- 78 Fot. A. Hillebrandt, Vesterbrogade 41, i et af årene mellem 1865 og 1868. Udl. nu afd. dir. Anton Hvidt.
- 79 Postkort fra Foto-Magasinet, Skodsborg, u. a. S.K.B.
- 80 Amatørfot. anonym 1901. Orig. skænket S.K.B. af fru Ady Rechnitzer.
- 81 Fot. anonym 1911. Orig. skænket S.K.B. af nu afd. malermester Sv. Svendsen, Vedbæk, senere Nærum.
- 82 Fot. Carl E. Aagaard 1927. S.K.B.
- 83 Fot. anonym 1933. Udl. John Stolpe, Vedbæk.
- 84 Fot. Peer Thomassen 1971. Udl. Peer Thomassen.
- 85 Maleri af Jens Juul 1800. Reprod. fra Kunsthistorisk Pladearkiv.
- 86 Fot. u. a. Orig. i Kgl. Bibl.
- 87 Fot. Julie Stratböcker, Frederiksberggade 21, 1867. Skænket S.K.B. af fru Elisa Markvardt f. Barfred-Pedersen.
- 88 Amatørfot. anonym 5/4 1946. Udl. N. O. Jensen, Gøngehusvej 186.
- 89 Fot. K. Gemzøe 1942. Negativ udl. »Dansk Naturfredning«.
- 90 Udsnit af sognekort 1889, Axel Aamodts lithographiske Etablissement Kjøbenhavn. S.K.B. Kortsamling.
- 91 Peter Alstrup-prospektkort u.a. S.K.B.
- 92 Radering af John Lübschitz 1889. S.K.B.
- 93 Fot. A. Th. Collin 1900. Collin-samling S.K.B. (se »Søllerød som det var engang« II s. 258 sp. 1).
- 94a Maleri af F. C. Kiærskou 1834. Efter orig. på Søllerød Rådhus.
- 94b Situationsplan over Rundforbi skovfogedsted 1879. Landsarkivet for Sjælland, Jagtvej 10.
- 95 Fot. anonym o. 1910. Udl. fru Gurli Henriksen, Drosselvængen 18, Farum.
- 96a Fot. Hansen, Schou & Weller, Østergade 15, 1875. S.K.B.
- 96b Fot. E. Rye & Co., Østergade 52, i et af årene mellem 1872 og 1876. S.K.B.
- 96c Fot. G. W. Alexandersen, »Bjørnsdal«, Vesterbrogade 43, o. 1883. S.K.B.
- 96d Fot. anonym. Orig. udl. dr. techn. Per Brüel, Rungsted.
- 97a Plan af det gamle skovfogedsted i Rundforbi. Landsarkivet for Sjælland m.v., Jagtvej 10.
- 97b Plan 1877 til nyt skovfogedhus i Rundforbi. Landsarkivet for Sjælland m. v., Jagtvej 10.
- 98 Akvarel af Jenny Meier u. a. Orig. udl. fru Ellen Hedvig Borch Madsen f. Heuch, Høje Skodsborgvej 22.
- 99 Udsnit af sognekort 1971. S.K.B. Kortsamling.
- 100 Fot. Harald Heering 1910. Udl. nu afd. fru Anna Sørensen, Hørsholm.
- 101a og b Fot. Nationalmuseet 1961. S.K.B.
- 102 Sylvest Jensens luftfoto-samling, Hilerød. Efter kopi i S.K.B.
- 103 Fot. A. Avnholt 1941. S.K.B.
- 104 Fot. Ejnar Nielsen 1940 el. 1941. Billedet er sammen med en mængde andre familiebilleder skænket S.K.B. af Svenn Aage Nielsen, Malmbergsvej 42.

- 105 Fot. Annalise og Per Grubbe, Virum, 14/3 1975. S.K.B.
- 106 Fot. anonym 1890. Orig. i S.K.B.
- 107 Fot. u. a. anonym, S.K.B.
- 108 Fot. M. Melchior o. 1900. Orig. er sammen med en mængde andre Henriks-holm-billeder udlånt af afd. grosserer Harald Melchior.
- 109 Fot. sekondløjtnant G.S.Poulsen, Foto-Sektion Værløse, 21/4 1951. Udl. Flyvestation Vedbæk.
- 110 Fot. Annalise og Per Grubbe 14/3 1975. S.K.B.

ANMÆRKNINGER OG TILFØJELSER TIL »SØLLERØD, SOM DET VAR ENGANG« III

s. 9 sp. 2 ø.: Nærum Gyde blev optaget blandt de offentlige biveje i 1880. Sognerådet besluttede 8/11 at anlægge brolagte rendesteder, og at pålægge strengt de tilgrænsende husejere og beboere ikke længere at lade urenligheder fra deres grunde og huse løbe ned på vejen. Men den forblev dog lige fuldt at være en snæver og uvejsom »blindtarm«, indtil Skodsborgvejens anlæg.

s. 23 sp. 2 tilføjes: gartner *Jens Jacob Olsen* var søn af skovløber *Ole Nielsen* (1816–1879) i »Eremitagehuset« ved Stampen og blev 1874 gift med *Vilhelmine Bergmann* (1841–1912), der var datter af smedemester *Jørgen Bergmann* i Rådvad. Den gamle smed døde i 1861, så det er altså aldeles umuligt, at Carl Heberg – som det fortælles s. 116 sp. 2 – kan have set ham i 1890erne i skoven på vej fra Rådvad til Nærum for at besøge sin datter og svigersøn! Men sådan var det at forstå efter den skriftlige meddelelse af Hebergs mundtlige beretninger, jeg modtog via Hovedbiblioteket i Nærum.

s. 34 sp. 2 m. tilføjes: Gamle Trine (Larsen) døde i januar 1935, 90 år gl. J. Birds erindring er fra 1920ernes begyndelse. Der havde ikke boet familie i gartnerhuset siden morfaderens død i 1907.

s. 36 sp. 1 ø.: Som det fremgår af omstående slægtstavle XI, hed frkn. Søborgs niece *Emma Otto*.

s. 36 sp. 1 m. tilføjes: »Bagergården« brændte 20/9 1889 ved en logerende gammel arbejderskes uforsigtighed med kakkelovnen.

Ole Søborgs hus ved siden af reddedes ved hjælp af våde lagener på stråtaget.

s. 37 sp. 1 tilføjes: Folketællingen 1840 anfører blandt beboerne i »Bagergården« landskabsmaler F. C. Kiærskou med kone og 5 børn.

s. 38 sp. 2 m. tilføjes: den omtalte privatskole i Nærum lægebolig holdtes af fru *Christine Sophie Oehlerich* (1839–1916), gift med landøkonom, redaktør *Frederik Oehlerich* (1840–1912), begge stammende fra Nordborg på Als. Han havde lærereksamen fra Skaarup Seminarium og havde sammen med sin kone drevet en kostskole på Als 1868–73 og senere en realskole i Broager, indtil de i 1883 flyttede til kongeriget, hvor de først bosatte sig i Ordrup og derefter i Nærum. Han ernærede sig nu ved landøkonomisk oplysende foredragsvirksomhed og som redaktør og udgiver af »Husmandsbladet«. 1895 forlod de Nærum og drev indtil 1907 en lille landejendom på Lolland, hvorefter de flyttede til København. Folketællingen for Nærum 1890 anfører 7 børn i alderen fra 10 til 22 år og en lærerinde Henriette Kaufmann, 25 år gl., født i Nexø. Den skolevante fru Oehlerich har meget naturligt fundet på at holde skole for andre end sine egne børn, da mandens virksomhed efter tilflytningen til kongeriget jo næppe kan have kastet ret meget af sig i økonomisk henseende.

s. 50 sp. 1 n. tilføjes: Lærer Johan Jensens kone (f. 1834) hed Camilla Marie og var født Lund. Ægteparret havde som nygifte boet i Amerika, hvor den ældste af sønnerne fødtes i 1858. Denne og 3 af hans brødre samt en plejebroder (brodersøn af fru Camilla Jensen) udvandrede i løbet af 1880-

erne til Amerika, hvor de stiftede familie, og i 1894 tog lærer Jensen (efter sin kones død) et halvt års orlov for at besøge dem alle derovre og lære sine fremmede svigerdøtre og børnebørn at kende. Dog kendte han den ene af svigerdøtrene her hjemme fra: pogeskolelærerinde Thora Lorentzens datter Camilla, der var gift med hans næstældste søn Anton. Disse to drev en lille farm i »New Denmark«, og da de sad lidt småt i det og begge måtte slide så meget med landbrugsarbejdet, at det kneb med at få de efterhånden mange børn forsvarligt passet, blev det en aftale, at fru Thora Lorentzen nu, da hun havde opgivet pogeskolen i Nærum, skulle følge med lærer Jensen derover og blive der som en slags hushjælperke og barnepige. At den omplantning i meget fremrykket alder tog hårdt på hende, fremgår af de breve, hun med mellemrum sendte til sine kære gamle naboer, gartner Olsens unge døtre på Nærumgård, når disse med smuk trofasthed havde sendt *hende* deres beretninger om livet i Nærum (brevene venligst udlånt af grosserer J. Bird). Efter 30 år som selverhvervende havde hun nu ikke så meget som en lommeskilling til sig selv. »Jeg kunde nok faa nogle Smaapiger i Syskole«, hedder det 8/1 1895, »men det har vi ikke Plads til, og desuden saa kunde jeg jo heller ikke hjælpe Camilla, og hvad skulde jeg saa være her for, det var derfor jeg tog herover, ikke fordi jeg var trængende«. Og en fremmed var og blev hun herovre. 7/8 1895 skriver hun:

»Engelsk hverken taler jeg eller forstaa og kommer heller aldrig til at forstaa det. Her er kun danske Familier; vi havde Lærerinden paa Kost i Vinter, da var det kedeligt nok for mig at høre dem tale engelsk. Børnene lærer kun engelsk i Skolen. Hvad det angaar at blive tilfreds herovre, det bli-

ver jeg vist aldrig, men forhaabentlig har jeg ikke mange Aar at leve i«.

I sit næstsidste brev 9/8 1896 skriver hun »Nærum« i stedet for »New Denmark« ud for datoen, og i det sidste (7/2 1897) hedder det:

»Jeg er ikke rask og jeg er ikke i godt Humør og bliver det vist aldrig. Du skrev, at jeg vist tænkte meget paa Nærum, da jeg havde skrevet Nærum over mit sidste Brev. Du kan tro jeg længes og tænker paa Nærum, saa mit Hjerte er ved at briste, Gud give jeg var bleven hjemme, jeg havde aldrig tænkt, at jeg skulde komme til at lide saa meget af Hjemvee«.

s. 52 sp. 2 ø. tilføjes: *Niels Chr. Søegaard* var født 1830 i København, hvor han virkede som skibsbygger på Holmen, indtil han i 1864 blev forpagter af sin svigerfader *Jeppe Knudsen's* kro i Nærum. *Jeppe Knudsen* (1807–1869) havde tidligere været skrædder i København, og det var i Københavns-tiden, at hans datter *Dorthea* blev gift med *Søegaard* (1857), et ægteskab, som forøvrigt opløstes efter nogle års forløb. 1859 blev *Knudsen* marketender på *Skodsborg* (jvf. anmærkningen i 3. samling s. 282) og 1860 kroholder i Nærum. Hans datter *Eugenia* blev 1869 gift med slagter *Peter H. Eiberg*, Nærum. *Søegaard* blev 1867 gift med *Karen Marie Voldesen* (1824–1884), og 16/5 1871 købte han Nærum kro (matr. 20B) af sin fhv. svigermor, enkemadam *Frederikke Knudsen*.

s. 62 sp. 1 n. tilføjes: fru *Elisabeth Johansen f. Jacobsen*, var født 1830 i Birkerød sogn og døde 19/9 1913.

s. 76 sp. 1 m. tilføjes: Muremester *Ludvig Peter Bigler's* datter *Thomasine* (1832–

1909) var gift med hjulmand *Frederik Børgesen* i Øverød (1827–1903), jvf. 2. samling s. 164 sp. 2. Sønnen *Peter Olsen Bigler* (1836–1908) var gift med *Vilhelmine Bøhm* (1844–1916), datter af smed i Store-Holte, senere husmand i Lille-Holte *Fred. Wilhelm Bøhm*.

s. 78 sp. 1 m.: Skræddermesteren hed ikke *Peder Andersen*, men *Anders Jensen* (1799–1874), søn af skræddermester *Jens Andersen* (1766–1849), og han boede ikke på matr. 15, men på matr. 27 oppe i Nærum Gyde. Den omtalte regnskabsbog er ført af *Jens Andersen*.

s. 86 sp. 2 tilføjes: *J. Bird* meddeler vedr. billedet fig. 39 af slagter *Møllers* hestevogn: Der kan ikke være tvivl om, at vi er på den nye sydvest-ende af *Kong Valdemarsvej*, der blev anlagt efter 1918; til højre ses den i 1896 anlagte skole- og kirkesti og i baggrunden anes den tværgående *Attemosevej*. Det kan også ses, at der med mellemrum groede rønnebær- og birketræer på vejen, der nu næsten alle er forsvundne. Bag hestene anes et rønnebærtræ, og skyggen, der ses på vejen foran hestene, skyldes et birke-træ, hvoraf stubben endnu idag står i vej-kanten. Det blev fældet for nogle år siden omtrent samtidig med det nævnte rønnebærtræ. Vognen holder uden for nr. 11, hvor der tidligst 1919/20 blev bygget et sommerhus. Kun få mennesker boede i 1920erne på dette vejstykke, og de boede her kun om sommeren. På den side af vejen, som ses på billedet, fandtes overhovedet ingen bebyggelse mellem *Attemosevej* og nuv. *Kong Valdemarsvej* nr. 30.

s. 102 sp. 1 ø.: *H. F. Boas* blev overlærer i Øverød 1929.

s. 104 sp. 1 m.: P. Ketil-Hansen blev lærer i Vedbæk 1941 og forflyttedes til Nærum 1947 (jvf. nærværende bog s. 163).

s. 104–106 tilføjes: Alfred Christensen var – til almindelig forargelse på egnen – erklæret venstremænd og fik – lige så lidt som lærer Mørch i Skodsborg – lov til at »dø i synden«. Kbh. Amts Avis var ved enhver given lejlighed også på nakken af ham. 2/4 1887 meddelte den, at da der ved skovrider Ulrichs jubilæumsfest på Hotel Nyholte den foregående aften var blevet udbragt et – politisk motiveret – »Leve Estrup!« (besvaret af selskabet med »formelig ustandselig jubel, håndklap, bravo og hurra«), havde »en herboende grosserer og ejendomsbesidder« fundet sig beføjet til at blive siddende! Men da så flere med god grund forargede havde omringet hans stol og med højt hævede glas gentaget leveråbet, havde »den ærede grosserer« dog alligevel rejst sig! Dette referat havde imidlertid Alfred Christensen ikke kunnet godkende. Når han var blevet siddende, skrev han til Amtsavisen (29/4), var det ikke af uvilje mod *menne-sket* Estrup, men af ubehag over, at der ved en upolitisk fest som denne fremsattes en politisk trosbekendelse, som det jo var almindelig bekendt, at *han* ikke delte. Havde hr. Estrup personlig været tilstede, og var der udbragt en skål for ham som menneske i almindelighed, ville A.C. selvfølgelig have deltaget i den med fornøjelse, sådan som han jo også deltog i skålen for kammerherre Rosen (hvem han heller ikke yndede som *politiker*). Men nu skete dette, at en mand kom hen til ham med sit glas og spurgte: »Vil De drikke en skål med mig?« »Med fornøjelse«, havde han svaret og straks rejst sig; men da den anden samtidig føjede til: »Estrups skål!«, havde han omgående sat sig

igen med de ord: »De så jo før, at jeg ikke drak den skål!« Og så fulgte det oprin, som A. C. ville betegne som en taktløshed under lavmålet: »Nævnte Mand, som senere blev meddelt var Sogneraadformand Carl Lund fra Lyngby, stillede sig da tillige med en eller to mig ubekjendte Mænd op bag min Stol og gjentagende brølede: »Leve Estrup!« At han derefter rejste sig, var rigtigt nok, men avisen havde helt undladt at fortælle, at han gjorde det for »i al ro« at henstille til selskabet, hvor passende det ville være, om man på en aften som denne holdt sine politiske anskuelser for sig selv.

s. 132 sp. 2 n.: Her er sket en beklagelig sammenblanding af to helt forskellige Morten Andersen'er. *Morten Andersen*, »den ældre« (1776–1838) på matr. 7 (»Vognmandsgården«) har aldrig ejet »Nøjsomhed« end-sige været gift med Ane Olsdatter, se foranstående slægtstavle X. Ane Olsdatters ægtefælle var *Morten Andersen* »den yngre« (f. o. 1795 og d. mellem 1845 og 1850), se slægtstavle VIIIB. At folketællingen 1834 så udtrykkelig skelner mellem »den ældre« og »den yngre«, kunne tyde på, at der også i samtiden har været en tilbøjelighed blandt folk til at blande dem sammen.

s. 133 sp. 1 n. – sp. 2 ø.: Bemærkningen tager sig jo lidt besynderlig ud på baggrund af, hvad der her i nærværende 4. samling s. 66f står fortalt om Ellemosegård og familien Barnholdt; men jeg var på daværende tidspunkt endnu ikke nået til udforskningen af Trørødgårdens historie.

s. 153 sp. 2.: Sognefoged Chr. Larsen døde Kr. Himmelfartsdag 23/5 1895 »efter 3 års tiltagende svaghed og et strengt sygeleje« (Kbhv. Amts Avis 27/5 1895).

s. 154 sp. 2 m.: Af nogle skriftlige oplysninger fra J. Bird til hovedbiblioteket i Nærum april 1973 forstod jeg, at tandlæge Ziegler havde bygget den hvide villa på billedet fig. 69. Det har vist sig at være en misforståelse. J. Bird meddeler 18/11 1975, at Zieglers boede her i en kortere årrække o. 1930; før dem havde i 1920erne en familie Martensen Larsen sommerophold her. Hvem der har bygget huset, ved han ikke. Det kunne selvfølgelig undersøges, men jeg har ikke fundet det ulejligheden værd.

s. 156 sp. 2 tilføjes: Den af Viggo Sten Møller kritiserede »villa med mansardtag« var fabrikant Lauritz Knudsens på hjørnet af Attemosevej og Søllerødvej (matr. 2ai af Søllerød by). Han havde købt den i 1901 af en grosserer C. Olsen, som havde erhvervet den ved auktionsskøde 14/3 1900. Lauritz Knudsens enke, fru Marie Knudsen boede her, indtil hun i 1920 solgte ejendommen til grosserer O. Willer-Petersen (iflg. Skødeprotokol, Realregister IV fol. 291). Villaen »lige på toppen af en svungen bakkeryg« er nuv. Kong Valdemarsvej nr. 45, dengang tilhørende dr. Nissen. Og den »med tårne og spir« er nuv. Kong Valdemarsvej nr. 21, der siden 1918 har tilhørt grosserer J. Birds familie. J. Bird skriver 18/11 1975: »Huset hed aldrig andet end »Tårnvillaen« og var kendt som sådan af alle i Søllerød og Gl. Holte m. m. Desværre tænkte ingen i 1918 på at fotografere huset i al dets daværende rædsel med dets hjørnetårne, så jeg har kun kendt det med tagrytter og ét stort tårn. Set med arkitektøjne var det ikke skønt, men da bevoksningen først var skudt i vejret, lagde vi selv aldrig mærke til, om det var smukt eller grimt, det var bare et vidunderligt sted at bo om sommeren«.

s. 177 tilføjes: Landskabsmaler Axel Schovelin (1827–1893) blev 1851 gift med Oline Hansine Moos (1823–1893), datter af kromanden i Søllerød Peder Moos. Han har malet en mængde billeder med motiv her fra sognet, men hvor gemmer de sig?

s. 186 sp. 2 n. tilføjes: Forpagter Hans Fr. Sevel døde allerede i efteråret 1882, kun 45 år gl. Derefter blev gården i nogle år drevet af forvaltere indtil den o. 1889 toges i forpagtning af Peter Hvidberg.

s. 208 sp. 1 m. tilføjes: Der har i det hele taget været »hyggelige« familieforhold på Larsengården. Søllerød Sogns Forligsmæglingsprotokol 1855ff folie 5 har følgende lidede opbyggelige indførelse:

»11. Marts 1858 mødte fhv. Gaardmand Lars Larsen af Holte som Klager imod sin Søn Gaardmand Lars Larsen af Holte angaaende Misligholdelse af Aftægten, som Sønnen skal udrede til Faderen efter Kjøbecontract af 12. Febr. 1857. Begge mødte. Faderen paastod, at Sønnen enten skulde betale ham 500 Rd. i aarlig Aftægt eller for det første Aar ikkun betale 400 Rd., naar Sønnen vilde give ham et Stykke Havejord udenfor Vinduerne langs hans Bopæl. Sønnen vilde kun som hidtil svare aarlig 100 Rdl. i Penge og Kost for Faderen og Moderen. Forlig opnaaedes ikke«.

Af ovenstående fremgår iøvrigt, at Lars Larsen jun. købte gården i 1857; men skødets udfærdigelse fandt først sted 12/2 1859 (Realregister I fol. 254). I 1861 måtte den gamle til at klage igen. Nu gjaldt det »Misligholdelse af det Quantum Tørv og Brænde, som Sønnen skal udrede i Undertag til Faderen«. Men denne gang opnåedes dog forlig, idet sønnen for et år forpligtede sig

til at smide tørvene og brændet (savet og hugget) ind i forstuen(!)

s. 219 sp. 1 tilføjes: Fru Bodil Christensen, enke efter proprietær P. H. Christensen, Holtegård, har i sin tid fortalt sin nevø, J. Bird, at det var P. M. Hansens vilje, at Tvergaards skulle overtage gården til en pris, der lå væsentligt under handelsværdien, alene som en tak til fru Tvergaard, fordi hun havde passet ham så godt siden fru Thoras død.

s. 231 sp. 2 tilføjes: Den »ukendte« pige nr. 3 i forreste række på billedet fig. 106 er *Ingeborg Bigler* fra Nærum (1875–1962), senere gift (25/10 1900) med købmand Robert Hansen Larsen i Vedbæk (se foranstående slægtstavle VI). Det har hendes søn, fhv. kontorchef Helge Larsen påvist uigen- driveligt ved hjælp af et ungdomsportræt af hende (skrivelse 17/11 1975 med vedlagt billede). *Ellen Sevel's* fader var – som oven for nævnt – død på det tidspunkt, da billedet her blev taget, og hendes moder var fraflyttet Holtegård 1/11 1882, men boede altså fremdeles i byen, beskæftiget med at sælge brasilianske ænder (Kbh. Amts Avis 13/10 1882).

s. 255 sp. 2 ø.: Niels Mathiassen solgte gården til sønnen Jens i efteråret 1885 for 14.000 kr. (Kbh. Amts Avis 12/11 1885). Min angivelse »o. 1880« var baseret på meddelelse fra nulevende medlemmer af familien, der oven i købet ville mene, at handelen havde fundet sted før 1880.

s. 256 sp. 1 m.: Arbejdsmand *Niels Jensen*, der var født 1848, blev dræbt ved ulykkestilfælde i 1905. Hans datter *Anna Jensen* (1880–1948), som i 1899 blev gift med Harald Valdemar Larsen (f. 1875 i Øverød), drev 1907–1924 en lille manufakturforretning i Øverød, og denne førtes videre i nyopført ejendom af sønnen *Aage Larsen* (f. 1900), indtil han døde i 1975. Han var siden 1927 gift med *Ingrid Gerda Stripp* (f. 1903), som dygtigt bistod ham i forretningen. Sønnen *Leif Aage Larsen* (f. 1928) mangeårig ekspedient i forretningen (håndskrevet »Uddrag af Efterslægten efter Fæstebonden Peder Lassen i Gørløse Sogn«, Søllerød kommunes byarkiv).

PUBLIKATIONER UDGIVET
AF HISTORISK-TOPOGRAFISK SELSKAB
FOR SØLLERØD KOMMUNE

Søllerødbogen 1942 ff

Udkommer årligt. Gratis for medlemmer af Selskabet

Søllerød i Billeder

Gamle fotografier fra Søllerød Kommune.

148 sider. 1967. I kasette

Bogladepris: 49,50. Medlemspris: 39,50

Gunnar Sandfeld: Dreng i Holte

Billeder og stemningsindtryk fra en svunden
provinsidyl.

159 sider + 44 billedplancher. 1969

Bogladepris: 42,50. Medlemspris: 32,50

Kund Voss: Bygningskunst i Søllerød 1670-1970

192 sider, illustreret. 1970. Indbundet. I kasette

Bogladepris: 79,50. Medlemspris: 62,50

Gunnar Sandfeld: Søllerød, som det var engang. Bd. 1

En billedbog med tekster. 252 sider. 1972

Bogladepris: 69,50. Medlemspris: 52,50

Gunnar Sandfeld: Søllerød, som det var engang. Bd. 2

En rundvandring i vestsognet. 263 sider. 1973

Bogladepris: 69,50. Medlemspris 52,50

Gunnar Sandfeld: Søllerød, som det var engang. Bd. 3

En rundvandring i midtsognet. 283 sider. 1975

Bogladepris: 79,50. Medlemspris: 62,50

Gunnar Sandfeld: Søllerød, som det var engang. Bd. 4

En rundvandring i Trørød og omegn. 276 sider.

1976

Bogladepris: 79,50. Medlemspris: 62,50

P. Thomassen: Kystbanen 1897-1972

312 sider, illustreret. 1972

Bogladepris: 79,50. Medlemspris: 62,50

P. Thomassen: Nærumbanen 1900-1975

232 sider, illustreret. 1975

Bogladepris: 79,50. Medlemspris: 62,50

Særtryk af Søllerødbogen:

1970

Ady Rechner: Vedbækfiskerne

84 sider, illustreret. 1971.

Særtryk af Søllerødbogen 1970

Udsolgt

Roar Skovmand: Frederik VII og Skodsborg

40 sider, illustreret. 2. oplag 1974.

Særtryk af Søllerødbogen 1970

Bogladepris: 22,50. Medlemspris: 17,50

1971

Ingrid Markussen: Prinsesseskolerne i Søllerød

Sogn 1721-1823

141 sider, illustreret. 1971.

Særtryk af Søllerødbogen 1971

Bogladepris: 35,00. Medlemspris: 25,00

1972

*Fr. Frederiksen og P. Thomassen: Bådarten
på Furesøen*

100 sider, illustreret 1973.

Særtryk af Søllerødbogen 1972. Udsolgt

1973

Lise Bergsøe: Paul Bergsøe og Koefoeds Minde

34 sider, illustreret. 1974.

Særtryk af Søllerødbogen 1973

Bogladepris: 22,50. Medlemspris: 17,50. Udsolgt

Gerty Ege: Familien Grøn på Rolighed

38 sider, illustreret. 1974.

Særtryk af Søllerødbogen 1973

Bogladepris: 22,50. Medlemspris: 17,50

Gunnar Sandfeld: Erindring og udforskning

70 sider, illustreret. 1974.

Særtryk af Søllerødbogen 1973

Bogladepris: 24,50. Medlemspris: 18,50

P. Thomassen: Søllerød Kommune - på postkort

16 sider, illustreret. 1974.

Særtryk af Søllerødbogen 1973

Bogladepris: 15,50. Medlemspris: 10,50

1974

Nina Fabricius: Søllerød Museum på Mothsgaarden

32 sider, illustreret. 1975.

Særtryk af Søllerødbogen 1974

Bogladepris: 15,50. Medlemspris: 10,50

P. Thomassen: Lundtoftebanen

28 sider, illustreret. 1975.

Særtryk af Søllerødbogen 1974

Bogladepris: 15,50. Medlemspris: 10,50

1975

Sv. E. Albrehtsen og Erik Brinch Petersen:

Gravene på Bøgebakken, Vedbæk

60 sider, illustreret. 1975.

Særtryk af Søllerødbogen 1975

Bogladepris: 34,50. Medlemspris: 26,50

Gunnar Sandfeld: Skoleliv i Søllerød

Et stykke af den danske landsbyskoles historie i

19. århundrede

132 sider, illustreret. 1976.

Særtryk af Søllerødbogen 1975

Bogladepris: 38,50. Medlemspris: 26,50

Litteratur om Søllerød Kommune

En bibliografi. Bd. 1-2. Udgivet af Søllerød

Kommunebiblioteker. 500 sider, illustreret. 1968.

Bogladepris: 56,00. Medlemspris: 46,00

Litteratur om Søllerød Kommune

Tillæg 1968-1974. Udgivet af Søllerød

Kommunebiblioteker. 296 sider. 1975

Bogladepris: 25,00. Medlemspris: 15,00

Redaktion af Selskabets publikationer:

Stadsbibliotekar *Annalise Børresen*

Søllerød Kommunebiblioteker,

Biblioteksalleen 1-5, 2850 Nærum. Tlf. (02) 80 04 86

Bogen er sat med Linotype Garamond
og trykt på Top-cote.
Klicheerne er fra Hammerschmidt.
Sat og trykt i Christensens Bogtrykkeri,
Bogtrykkergården a-s, Struer,
i 2000 eksemplarer.